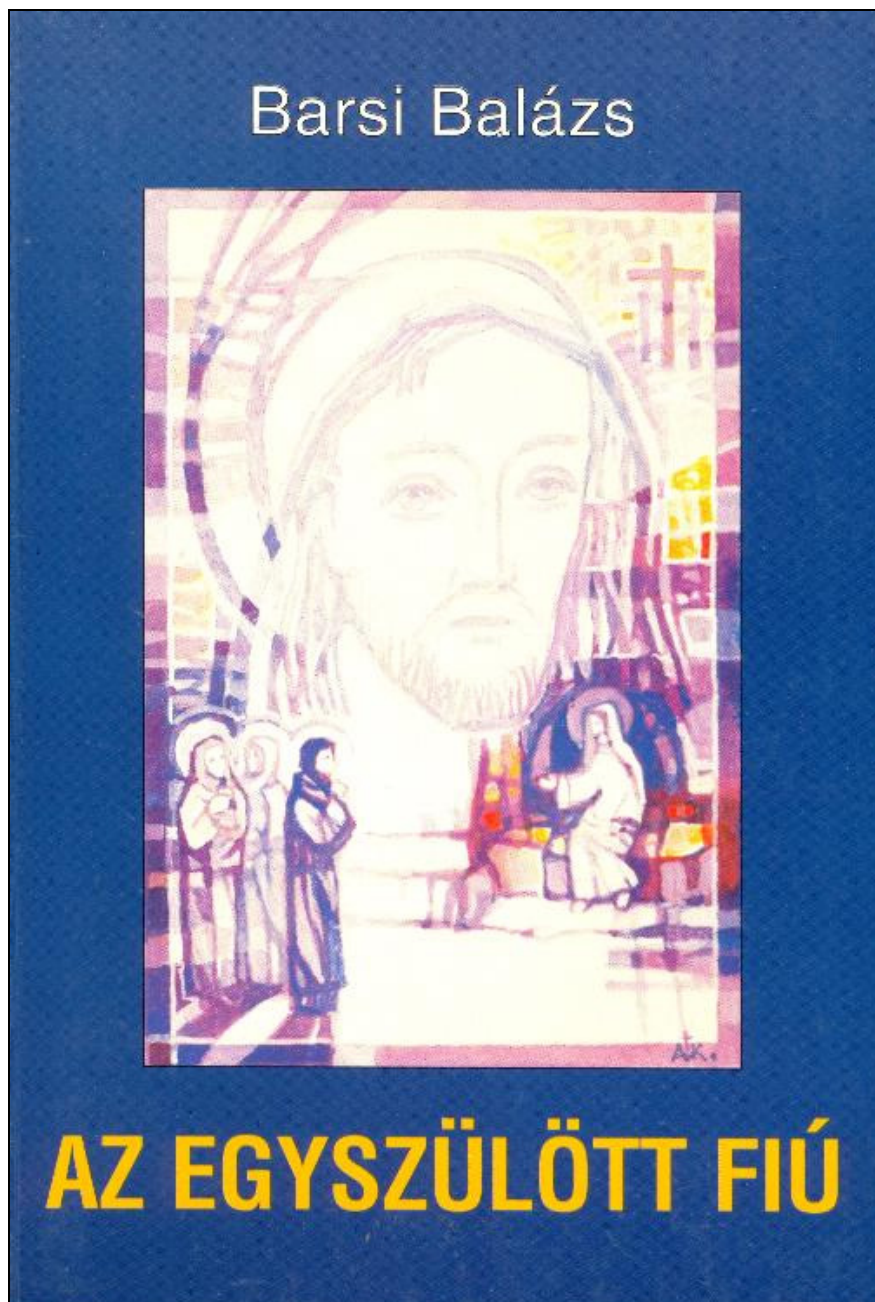

Barsi Balázs Az Egyszülött Fiú

mű a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár (PPEK)
– a magyarnyelvű keresztény irodalom tárháza – állományában.

Bővebb felvilágosításért és a könyvtárral kapcsolatos legfrissebb hírekért
látogassa meg a <http://www.ppek.hu> internetes címet.

Impresszum

Barsi Balázs
Az Egyszülött Fiú

Elmélkedések Jézus életéről

A beszédek a pesti ferenceseknél tartott konferenciabeszéd-sorozat keretében, illetve az egyetemi templomban és a budai ferences templomban hangzottak el az 1997-es egyházi évben.

A kéziratot nyelvileg gondozta Telek Péter-Pál

Lektorálta Dr. P. Kis Csongor OFM

A borítón Kákonyi Asztrik OFM „A feltámadt Krisztus” c. festménye

Imprimi potest
Budapestini, die 30 novembris a. 1997
P. Colomannus Tornyos OFM
minister provincialis

Köszönetet mondok Tornyos Kálmán provinciális atyának és dr. Kis Csongor templomigazgató atyának, akik szeretettel hívnak és várnak prédikálni. Köszönöm mindazok munkáját, akik hozzájárultak beszédeim könyv alakban való megjelenéséhez.

fr. Barsi Balázs OFM

A könyv elektronikus változata

Ez a publikáció az azonos című könyv elektronikus változata. A könyv 1997-ben jelent meg az EFO Kiadó gondozásában az ISBN 963 8243 13 9 azonosítóval. Az elektronikus változat a szerző engedélyével készült. A könyvet lelkipásztori célokra a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár szabályai szerint lehet használni. Minden más jog a szerzőé.

A könyvet Szabó L. Éva vitte számítógépbe.

Tartalomjegyzék

Impresszum	2
Tartalomjegyzék	3
Bevezető.....	4
1. A megtestesült Fiú éve.....	5
2. Én Fiam vagy te, én ma szültelek téged (Zsolt 2,7).....	10
3. Jézus bemutatása a templomban, és a betlehemi gyermekgyilkosság.....	16
4. Jézus gyermekévei	22
5. Názáret lelkiisége.....	29
6. Názáret, a szemlélődés iskolája	34
7. Názáret csöndje.....	39
8. A názáreti munka fegyelme	43
9. Fiam, jó, hogy vagy	48
10. Fiam, benned telik kedvem.....	53
11. Fiam, te vagy az én választottam	57
12. A pusztai megkísértés	62
13. Aki nem születik újjá, az nem láthatja meg Isten országát (Jn 3,3).....	68
14. Krisztussá születni	75
15. Isten országa, Jézus.....	81
16. Isten országa bennetek van (Lk 17,21)	86
17. Jézus, Isten országának főpapja	90
18. Keressétek elsősorban Isten országát és annak igazságát (Mt 6,33).....	96
19. Isten országa köztetek van (Lk 17,21)	102
20. A megbocsátó szeretet	107
21. A király menyegzőt rendezett a fiának (Mt 22,2).....	112
22. Isten országának ingyenessége	118
23. A sötétség és a nyugalom órája.....	124
24. Isten országa és a kozmosz	126

Bevezető

II. János Pál pápa az ezredfordulót megelőző három esztendőt mintegy triduumként ajánlja fel nekünk, ahol minden nap egy esztendeig tart: 1997 a Fiú éve, 1998 a Szentléleké, 1999 az Atyáé. *E három év szegletköve Krisztus, Isten emberré lett Fia* – írja a pápa. A Fiú évében véglegesen Jézusé akarunk lenni, megismerni az ő életét.

Krisztus célja nem az önérvényesítés, hanem hogy magához hasonlónak tegyen.

Így a keresztény christianus lesz, kicsi Krisztus, az ő újabb kiadása. Ezért vagytok ti, testvérek, a világ világossága és a föld sója.

A Szentlélek kegyelme által Krisztussá születünk, ő Isten jelenléte a világban. Ha panaszkodsz, hogy Isten nincs jelen a világban, akkor magadat vádolod. Miért nem engeded, hogy általad belépjen abba a közösségbe, ahol vagy? Ő nem szeret másképp belépni, mint az ember által.

Jézus bennünk és körülöttünk akarja folytatni az ő életét.

Alapvető üzenete így szól:

Isten országa bennetek, köztetek van.

1. A megtestesült Fiú éve

Élő hittel lépünk a ma kezdődő hároméves lelki gyakorlatba. Elmondhatom nektek, amit Szent Pál: *Hittem, azért szólottam* (2Kor 4,13), és most is azért szólok. Ha nem lenne hitem, nem szólhatnék itt, Isten egyházában hozzátok, és ti sem hallgathatnátok itt, mert ez nem előadóterem, nem pódium. Ahol állok, az az apostolok helye. Nem mustármagnyi hitről beszélek, mert az már az Úr szava szerint hegyeket mozgatna, az nekünk nincs, hanem olyan kicsi hitről, amelyről – azt hiszem – hitelesen csak úgy lehet beszélni, ahogy a néma lélektől megszállt gyerek édesapja, aki könnyek közt felkiáltott: *Uram, hiszek, segíts hitetlenségemen.* (Mk 9,24)

Van-e más igazi kincsünk, mint ez a csöppnyi hit? Hogy csöppnyi ez a hit, az nem azt jelenti, hogy bizonytalanok vagyunk, vagy hogy el akarnánk hagyni az Urat, hiszen kihez mennénk? Jézus, neked örök életet adó ígéid, szavaid vannak (vö. Jn 6,68). Senki szavai nem adnak örök életet, csak a tied! És mi nem magunktól jöttünk hozzád, hiszen te magad mondtad egy nap: *Senki sem jöhet hozzám, ha az Atya nem vonzza.* (Jn 6,44) Tudatában vagyunk-e ennek a hatalmas eseménynek, hogy minket maga az Atya vonz Jézus felé? „*Nem rajtunk múlik, hogy hiszünk-e Istenben* – írja Simone Weil a kegyelemre utalva –, *csupán az áll rajtunk, hogy ne szeressünk hamis isteneket.*” Mi nem hiszünk hamis istenekben, de félek, hogy nap mint nap megszeretjük őket. És ez a titkos szeretet kikezdi csöppnyi hitünket.

Azzal kell kezdenünk az igehirdetést és az igehallgatást is, hogy ellene mondunk a sátánnak, minden pompájának és egész világának. Lehetetlen kimondani újszövetségi módon: Hiszek benned, Jézus, élő Isten Fia!, úgy, hogy egyben ki ne mondanánk: Senkiben és semmiben sem hiszek úgy, mint ahogyan tebenned, Uram!

Az „ellene mondok” rajtunk áll, a hit már kegyelem. De remélhetek-e továbbra is Isten segítségével, hogy fenntartja bennem a hitet, hogyha nem teszem meg azt, amit megtehetnék, hogy ne szeressek hamis isteneket? Ebben szabad vagyok.

Hol mutatkoznak ezek a hamis istenek? A közízlésben, a közfelfogásban, a közélettelenségben és a közönségessé váló nyelvben. Szent János azt mondaná: a világban. Ezt írja: *Ne szeressétek a világot, sem azt, ami a világban van. Aki szereti a világot, abban nincs meg az Atya szeretete. Minden, ami a világban van, a test kívánsága, a szemek kívánsága, az élet kevélysége nem az Atyától származik, hanem a világtól. De elmúlik a világ és annak bűnös kívánsága, csak aki megteszi Isten akaratát, az él örökké.* (1Jn 2,15-17) Egyszer már (vagy újra és újra) tisztázni kell azt, ami tisztázható: a Biblia a világ szóval két egymástól teljesen különböző valóságot jelöl. Pozitív értelemben arról a világról van szó, amelyről azt mondja a Szentírás első sora, hogy Isten teremtette, „*Ő egyedül és senki más nem vett részt benne. És ez azt jelenti – ha szabad így beszélnünk –, hogy Isten magára vette a felelősséget a világ létreért, ezért az áttekinthetetlen valóságért. A Szentírás Istennek ezt az egymagában való felelősségét a Teremtés könyvének első fejezetében mondja ki azzal, hogy Isten látta, hogy mindaz, amit alkotott, nagyon jó.*” (Romano Guardini)

Isten azonban nem csak ezt az elsődleges világot akarta – állítja Guardini –, hanem hogy az emberben kialakuljon egy második világ, s az első világ szerepet játsszon az ember érzéseiben, gondolataiban, akaratában, döntéseiben. Az ártatlan ember így kialakította a második világot, az ő meglátásait és azok egymáshoz való viszonyát, mindezt az Istennel való kapcsolat fényében. Csodálatos lehetett ez a világ, bármennyire primitív és kezdetleges volt is. Ezt a világot is Isten akarta. Mintha ezt mondta volna: Én megteremtettem ezt az elsődleges világot, most te dolgozz tovább, ember! Alkoss egy másodikat az elsőből, műveld és őrizd az általam teremtett első világot. Ez volt a paradicsomkert, és ez nem mítosz. Ez az az Istentől akart, az ember által szabadon megvalósítandó reális lehetőség, amit ma úgy neveznénk: emberi kapcsolatok, kultúra,

vallás. Csakhogy az ember elszakadt Istentől, mert a képmás öskép akart lenni, mint ma is. Ekkor tört be lényébe az a zavar, amely félelmetesen hat az emberben, és csak lassan tanuljuk meg, hogy mennyi vakságot, hazugságot, erőszakot kever az életünkbe. Ez áll a háttérben, amikor valaki megalomániás, hatalomra tör, kiad egy jelszót: „jóléti társadalom”, „modern ember” vagy „nemesebb faj”, és másokat letipor.

Ezért a sötét káoszért, amelyben mi élünk, nem Isten a felelős. Ez az a sötét káosz, amelyet Szent János világnak nevez, amelyet Isten utál, az ő átka van rajta. Minden ízében a kárhózzal van megjelölve. Ez a világ pusztulásra van ítélve. És minket ez a világ vesz körül, sőt bennünk is van ebből a világból. A médián keresztül állandó mérgezésnek vagyunk kitéve. Megnéztünk a novíciusokkal egy filmet, mert azt hallottuk róla, hogy ez végre egy jó film: John Steinbeck regényéből készült, az *Egerek és emberek*. Egy gyökereiben beteg világ tárult elénk. Ez a film elő akarja készíteni az elmebeteg kiirtását. Most már a novíciátus csendjében a testvérek is másképp látják. Felfedezik a közösség határozott szándékú manipulálását, hogy aztán majd „szabadon” szavazza meg az eutanáziát.

Evilág istene, a sátán és az ő csatlósai nap nap után rá akarnak venni bennünket, hogy építsük tovább ezt az illuzórikus világot kontrollálatlan szenvedélyeink és érzéseink alapján. A papnak és a híveknek úgy kell készülniük az igehirdetésre, hogy mindenestül ellene mondanak ennek a világnak; és visszautasítják azt a legsötétebb kísértést, amely jelen van a nyugati egyházban, tehát miközöttünk is, hogy a sötétséget belekeverjük Jézus szavaiba csak azért, hogy megnyerjük bizonyos fiatalok tetszését, vagy hogy olyan sikerkönyvet írjunk a házasságról, amelyet majd elkapkodnak. Jézus szavait a mi zavaros világunk szerint értelmezzük, ahogy az a naiv amerikai protestáns pásztor tette (katolikus is lehetett volna), aki kijelentette, hogy azért már itt lenne az ideje, hogy az evangéliumot az amerikai alkotmányhoz igazítsuk...

Isten azonban úgy szerette a világot (azt az elsőt, ti. a teremtett világot, és ezt a szeretetét nem vonja vissza), és benne az embert (akit egy második, új világ építésére küldött), hogy egyszülött Fiát adta oda érte (vö. Jn 3,16). Vagyis Jézus Krisztusban, az Istenemberben olyan testvért kaptunk, akiben egy ártatlan világ épül.

A szentek is Jézus Krisztusból élve olyan világot teremtettek magukban és maguk körül (természetesen sokszor ellentmondások közepette, mert a tűz és a víz nem lehet együtt, egy rendházban sem, egy családban sem), amely szebb volt, mint Ádám paradicsomkertje.

Hinni annyi, mint Jézus Krisztus, az Istenember gondolatának birtokában lenni. Vele szabadon felépíteni azt a másik világot, amelyből majd az utolsó napon az új ég és új föld megszületik Isten teremtő döntése alapján. Így valamiképpen Istennel együtt teremtjük az új eget és új földet. Most sejtem annak a mélységeit, amit a Római levélből annyira szeretek, hogy ez a teremtett világ, ez az elsődleges, az anyagi világ, az állatok, a növények, a csillagvilág *sóvárogva várja Isten fiainak kinyilvánulását* (Róm 8,19).

Hinni nem csak azt jelenti, hogy Krisztus gondolatának birtokában vagyunk Szent Pál szava szerint, hanem hogy akarjunk odatapad Krisztus akaratához, mert szeretetből, akaratból születik ez a második világ. De ez is kevés. Éppen Szent Pál hív fel bennünket arra, hogy ugyanazt az érzést ápoljuk magunkban, mely Jézus Krisztusban is megvolt (vö. Fil 2,5). Mi volt ez az érzés? A szeretet önkívülete, alázata, önküresítése. Persze ez lehetetlen lenne, ha nem maga Jézus Krisztus élne bennünk a szent keresztség óta.

Hinni annyi, mint egyszer véglegesen és örökre befogadni Jézust az életünkbe úgy, hogy ő legyen ott a főszereplő. Ez az az alapmegtérés, amelyet, akárhogy csúrnak-csavarjunk, keresztény életünkben ki nem hagyhatunk. Az Újszövetségben ez kötelező, enélkül Krisztus követése lehetetlen. És igenis lehet tudni, hogy ilyen módon megtértem-e. Nem biztos, hogy jobb lettem, hiszen más a tökéletesedés, mint a megtérés. Sajnos vannak meg nem tért keresztény hívek, meg nem tért szerzetesek, meg nem tért papok és püspökök. Ezek nem is okvetlenül rosszabbak, mint azok, akik megtértek, de van egy alapvető, nagyon lényeges különbség közöttük: akik megtértek, azoknak az életében az Úr Jézus egy napon minden lesz. Erre a totális uralomra

törekcszenek ugyanis a bálványistenek is. Illúzió, hogy csak egy kicsit szolgálom őket. Követelik, hogy egészen átadjam magamat nekik.

Mielőtt a világmindenségben Isten minden lenne a mindenben, előbb a mi világunkban kell ennek végbemennie. Ilyen értelemben mondtam, hogy hittem és azért szólok ismét hozzátok. És ti is hisztek, vagyis Jézus belépett az életetekbe. Ez néha alig érzékelhető, mert még a mustármagnál is kisebb ez az életmag, amelyben Jézus és én már egy vagyunk. De tény, hogy ez megtörtént a szent keresztségben, a bérnálásban, a szentáldozásban és személyes döntésében.

Kedves fiatal testvéreim! Azt mondják, hogy ti most építitek ki saját világotokat, azt a másik világot, mely vélekedésekre, meggyőződésekre, emberi kapcsolatokra épül. Már most megkísért benneteket a végső kudarc, ha életetekben nem Jézus, az Istenember, az Isten megtestesült Fia lesz az alapkö, a fundamentum. Ha nem ő él bennetek, nem lesz alapja házatoknak, vagyis emberi életeteknek! Ha nem az ő gondolatai lesznek a ti gondolataitok, sötétség fog terpeszkedni bennetek! Akkor bizony nem lesztek jobbak az annyiszor bírált mai felnőtteknél. Ha nem az ő törvényeire tapad rá akaratotok, hanem a parttalan szabadság illúziója mögött működő önző vágyakra, milyen szabadság lesz az? Az biztos, hogy Jézus nélkül az életszentség szűk ösvényén kívül lehet karriert csinálni, még az Egyházban is, mert a világ szereti azokat, akik belőle valók. Remek társasági ember lehetsz, a csillogó, nyakkendőös társaság szemefénye, csak nehogy szóba hozd Jézust! Valaki mesélte, aki ilyen körökben forog: Istenről még lehet beszélni, de Jézust nehogy szóba hozd, vége a karrierednek! Sikereid lesznek a hasonlók között, mert rád ismernek, elbűvölnek téged, rajonganak érted, mindent megtesznek érted, beleillesz a világukba. Ez az a bizonyos széles út. Még ma fordulj vissza erről az útról, nem vezet az örök életre! Ha kell, a legédesebb kapcsolatokat is szakítsd el, ha visszafognak téged, mert tudjuk, hová vezet a széles út!

Sehová ne menj velük és sehová ne menj Jézus nélkül, egy percet se élj nélküle! Semmit se tegyél csupa jópofaságból, hogy tetszést arass azok között, akik a világ fiai, mondván, hogy ez még nem bűn! Egyetlen részeg estét se engedj meg magadnak! Szilveszterkor sem! Egyetlenegy mámoros, parázna éjszakát se! Tudatosan köpj a közízlésre! Ne engedj, nem szabad játszani az örök tűzzel! Nem kifejezett pokollal kezdődik a pokol, hanem a széles úttal, egy kényelmes előszobával, ahol az emberek csupa megengedett és igazolható dolgot tesznek. De ezekből a dolgokból hiányzik valami: az Istenhez fűződő kapcsolat. Sokszor nem az a bűn, amit tesznek, hanem amit nem tesznek. Nem az, amit mondanak, hanem amiről szó sem lehet ebben a „nemes” társaságban. Nem az a bűn, ami van a kapcsolataikban, hanem ami hiányzik, amit nem is akarnak, nem is vállalnak, amit nem is vállalhatnak.

Az Úr Jézus viszont önmagáról a következőket mondotta: *Én vagyok az Út* (Jn 14,6a) – akár tetszik a mai közízlésnek, akár nem, nem a sok út közül egy, hanem az egyetlen. Ha te mást is melléje választasz útnak, akkor őt nem választottad. *Én vagyok az Igazság* (Jn 14,6ab) – nem egy a sok választható igazság közül, ti. a görög szó „valóságot” jelent, a valóság pedig egy. *Én vagyok az Élet* (Jn 14,6ac) – rajta kívül nincsen élet, mert *amint az Atyának önmagában van élete, úgy megadta a Fiúnak is* (Jn 5,26). *Én vagyok az ajtó* (Jn 10,9a) – más ajtó nem vezet sehová, legféljebb magadból magadba. *Én vagyok az Alfa* (Jel 22,13) – vagyis a kezdet, más kezdet nem kezdet, hanem végzet. *Én vagyok az Ómega* (Jel 22,13) – a beteljesedés, a többi csak szemfényvesztő csillogás, várj egy kicsit, s már rothadni kezd, egy pillanat még, és szétesik az az ún. emberi beteljesedés. *Én vagyok a világ világossága* (Jn 8,12) – ha más valami valóban világosságot ad, az mind tőle kapta a fényét. *Én vagyok a jó pásztor. Ismerlek név szerint. Akik előttem vagy utánam jöttek és nem az én nevemben, tolvajok és rablók* (vö. Jn 10,8) – meglopnak, kirabolnak téged.

Úgy szerette Isten (az Atya) a világot, hogy egyszülött Fiát adta érte. (Jn 3,16) És a Szentlélek? Óáltala lett emberré a Fiúisten. A Szentlélekben ajánlotta fel magát engesztelő áldozatul az örök Atyának (vö. Zsid 9,14). Amikor most a megtestesülés kétezedik évfordulójának ünneplésére készülünk, fontoljuk meg, hogy ez az idő egészen sajátos módon

lesz a hit ideje. Nem ünnep csupán, hanem életünknek talán utolsó lehetősége. A pápa úr 1994. november 10-én *A harmadik évezred közeledtével* kezdetű pásztorlevelében a most következő három esztendőt mintegy triduumként ajánlja fel nekünk, ahol minden nap egy esztendeig tart. Ma kezdjük meg ezt a hároméves lelkigyakorlatot. Ezt írja II. János Pál: „*E három év szegletköve Krisztus, Isten emberré lett Fia lesz, szerkezete pedig csak szentháromságos lehet.*” Miért? Mert Isten kinyilatkoztatása önközlés. Belső életét feltárta nekünk Jézus Krisztusban, hogy minket az ő legbelsőbb életéből részesítsen a hit, a remény és a szeretet által már itt a földön, majd pedig egy egész örökkévalóságon át. Ezért tehát 1997, amely liturgiái szempontból Adventtel a mai napon kezdődik, a Fiú éve lesz, 1998 a Szentléleké, 1999 pedig az Atyáé. De mire való a megszokott sorrend felforgatása, hiszen kereszttvetéskor ezt mondjuk: „*az Atya és a Fiú és a Szentlélek nevében*”? Szent Pál írja: *Amikor elérkezett az idők teljessége, Isten elküldte Fiát, ki asszonytól született, a törvény alattvalója lett, ki kellett ugyanis váltania a törvény alá rendelteket, hogy a fogadott fiúságot elnyerjük. Mivel pedig fiak vagytok, Isten elküldte Fiának Lelkét szívünkbe, aki azt kiáltja: Abba, Atya!* (Gal 4,4-7).

Isten tehát elküldte Fiát. Az apostolok és mi mindannyian először Jézussal találkoztunk. És ez a találkozás döntő. Az apostolok Húsvétkor, Pünkösdkor megkapták a Szentlelket, a Lélek első ajándéka pedig éppen az, hogy felismerték, ki ez a Jézus: Isten szent Fia, az Atya Fia, aki érettünk emberré lett. Ettől kezdve Jézustól felbátorítva egészen másképp szólították meg az Örökkévalót, Izrael Istenét: Abba, Atyácska. Ezért van „megfordítva” a kereszttvetésben megszokott rend, mintegy üdvösségtörténeti sorrendbe van rendezve, a kinyilatkoztatás kronológiája szerint. Ez egyfajta út is, amelyet talán utoljára járunk végig itt a földön.

Ebben az évben véglegesen Jézusé akarunk lenni, megismerni az ő életét. Úgy szeretnénk olvasni az evangéliumot, mintha sohasem olvastuk volna. Döntsünk mellette, szakítva azzal a világgal, amelyről János azt mondja, hogy Isten nem szereti, hogy aztán a következő évben újra kiáradhasson életünkre a Szentlélek és az évezred utolsó évében odajárulhassunk mindenkinek Teremtőjéhez, az Atyaistenhez. Egyesek közülünk akkorra már ott lesznek az örökkévalóságban. Idős testvéreink, számotokra talán ez az utolsó lehetőség. És a fiataloknak nem az? Isten gyöngéd közeledését, amit egyszer elutasítunk, hogyan lehet majd újra megszerezni? És az élet delén lévőeknek, nekünk is utolsó lehetőség, hiszen minket szédülés fog el, életünkben mindent széthullva látunk; az egyetlen orientáció, az egyetlen kapaszkodó: Krisztus!

Magát a jubileumi évet 2000-ben Jeruzsálemben, Rómában és a helyi egyházakban egyszerre ünneplik. A pápa úr szerint ez a Szentháromság hatalmas megdicsőülése lesz a földön. Rómában egész évben az Eucharisztia imáadásába merül a hívő város, felfigyelve az Úr Jézus szavára, mely szerint velünk van a világ végezetéig. A kétezredik év egyben egy nagy keresztény találkozó is lesz, mert minden keresztény hívőnek együtt kell ünnepelni.

Az apostoli kortól a huszadik századig szinte lezárult a népek evangelizációja, egyfajta teljességre jutottunk földrajzi szinten. Minden nép hallhat Krisztusról, ugyanakkor – mondja a pápa – ma új evangelizáció kezdődik, mert „*a nagy keresztényellenes rendszerek (előbb a náciizmus, majd a kommunizmus) összeomlása Európában sürgető feladattá teszi, hogy az európai férfiaknak és nőknek újra felkínáljuk az evangélium szabadító üzenetét*”. Később pedig azt írja, hogy „*a világban megismétlődik az athéni Areopagosz esete, ahol Szent Pál beszélt*”. Areopagosz Athén főtere, ahol mindenki szót kaphat. A pápa szerint nagyon sok ilyen areopagosz van most is. Menjünk oda, kérjünk szót és mondjuk el az embereknek, hogy Isten szereti őket, megmentett Krisztusban, fontosak vagyunk neki! Azért is szükséges az új evangelizáció, mert itt van egy felnövekvő nemzedék, a fiatalok, akikben most épül az a második világmindenség, amelyet nekünk, embereknek kell felépítenünk. Meg kell menteni a fiatalokat az evangélium világosságával.

A pápa azt is eszünkbe idézi, hogy az Úr Jézus működését azzal kezdte, hogy Názáretben szombat bement a zsinagógába. A templomszolga odaadta neki a könyvtékercset és Jézus

olvasni kezdett: *Az Úr lelke van rajtam, azért kent föl engem, hogy örömhírt vigyek a szegényeknek, elküldött, hogy szabadulást hirdessek a foglyoknak és látást a vakoknak, hogy szabadon bocsássam a megtörteket, és hirdessem az Úr kedves esztendjét!* (Lk 4,18-19). Jubileumi esztendő ez! Izajás a Jézus által felolvasott idézetben a Messiásra gondolt, vagyis Jézusra, aki ezután összetekerte a tekercset és hozzáfűzte: *Ma beteljesedett az írás, amit az imént hallottatok.* (Lk 4,21) Az Úr Jézus tud a jubileumi esztendő isteni intézményéről. Izrael tudta, hogy az idő Istené, mert az a teremtés kategóriája, ezért meg kell szentelni az időt a szombat megtartásával, vagyis ki kell szakítani a napok sorából egyet és vissza kell adni Istennek. Ezt az évek szintjén is meg kell tenni a hetedik évvel, amely szombati év, de még inkább az ötvenedik esztendővel, amikor leáll a vetés, az aratás és mindenki ujjongva dicséri Izrael Istenét. Ez a jubileumi esztendő. Ilyen évet akar a pápa modern és keresztény formában. Ennek nagyon sok emberi, társadalmi következménye van: meglazítjuk a köteleinket, vagyis mindenkinek megbocsátunk, akit fogva tartottunk a harag és a neheztelés láncával, és mi is újra meggyónhatunk. Nagy lesz a bűnbocsánat! Készüljete erre, minden bűn megbocsáttatik! Ezt az évet az Úr adja nekünk!

Az igazi lázadás a kinyilatkoztatott hit és vallás ellen az volt, amikor az Istennek szentelt időket akarták eltörölni. Ez először a híres francia forradalom idején történt, amikor dekádokat akartak bevezetni a hetek helyett. A mögötte meghúzódozó szellemi irányzat Jézus Krisztusnak és Egyházának igazi ellensége. Az Egyház a csillagászati évet szent liturgiájával Adventtől Krisztus király ünnepéig a megváltás és a megtestesülés titkaként ünnepli meg. A liturgikus év is egyfajta szentség. Nem csak a misében van jelen Krisztus, hanem Adventtől Krisztus király vasárnapjáig a szent liturgia ünnepei, cselekményei, imái által a Szentlélekben fel vagyunk emelve az örökkévalóságba. Az időben élünk ugyan, de érintkezünk Krisztus életével. Mennyire átéli a stigmatizáltak a pénteki napot! A liturgikus év elleni merénylet a legnagyobb merénylet a kereszténység ellen.

Nem maga a materializmus Krisztus Egyházának kifejezett ellensége, hanem az az irányzat, amely meg akarja szüntetni a vasárnapot. Most is van ilyen merénylet! Nézd meg, a városban már elkezdődött a kereskedelmi karácsony! Ez a nyugatról jövő hóbot kezd terjedni: megbeszéljük, hogy mikor tud együtt lenni a család vagy a szerzetesi közösség, hogy aztán egyeztetve az időpontot, mondjuk, december 20-án ünnepeljék Karácsonyt. Külföldön átéltem ezt; hitünk elleni vétség, mert hitünk a történelemmel érintkező objektív hit. Ha valami miatt nem tudnánk együtt lenni az Úr születésének ünnepén, az akkor is december 25-én ünnepeztessék, és akkor a távollétünket világítja meg szentséges megtestesülése. Ha például a börtönben sínylődő üldözött keresztények megtudták, hogy december 28-án szabadulnak, akkor sem „tették át” sohasem az Úr ünnepét más napra. Akkor pontosan börtönéveik utolsó idejét ragyogta be az Úr születésének dicsőséges napja.

Az ünnepek átrakosgatása mögött hatalmas szakadék tátong: hitünk történeti, idővel megjelölt vonatkozásának, objektivitásának csendes, talán nem is mindig tudatos, de mindenképp bűnös figyelmen kívül hagyása, kikezdése, tagadása. Ezen az úton lassan egyfajta átlaghumanizmus mocsarába süllyedünk. Nagyon felül kell vizsgálni ezt az irányulást, különben ünnepeink, miséink is emberkultusszá degradálódnak istentisztelet helyett.

A jubileumi esztendő egy kiszakított év az évek sorából. Mintegy tizedet adunk Istennek. Ez a neki szentelt idő egyben „kedves esztendő”, vagyis a bűnbocsánat ideje. Egyébként amikor az ember valamit őszintén odaad Istennek, akkor csakhamar kiderül, hogy azzal Isten ajándékozza meg az embert. Készüljünk arra, hogy abban az évben minden bűnünket megbocsátják, a rejtetteket is, a rosszul meggyóntakat is, mert a jubileummal együtt jár a *jubilus*, az ujjongás, az öröm, amely igazából csak a feloldozásból fakadhat. Az Egyház örülni készül, a világ pedig olyan szomorú. Ne hasonuljatok a világhoz! Készüljete az Úr örömére!

2. Én Fiam vagy te, én ma születek téged (Zsolt 2,7)

Szent Lukács evangélista a karácsonyi éjszakában angyalt látott pásztorok szavával minket is felszólít, *menjünk el Betlehembe* (Lk 2,15b). Karácsony evangéliuma, ha nem is riport, de nem is teológiai mese, hiszen a mi Urunk, Jézus Krisztus megszületett. És az édesanya mindig jól emlékszik szeretett gyermekének születésére. Ezeket a szövegeket nem csak tudományosan kellene vizsgálnunk, szétszedve és összerakva, abból már elég volt, hanem Szent Lukács lelkületével jelen kell lennünk Betlehemben, és átélni mindazt, ami ott értünk történt. A Szeretet született meg, tehát mi is csak szeretettel közelíthetünk születése titkához.

- Elmélkedjük most végig, mi is történik akkor,
- amikor a szeretet visszatekint az időben,
 - amikor a szeretet ismeretlenül is képes megismerni
 - és amikor a szeretet elsírja magát, mert volt idő, amikor nem szeretett.

Amikor a szeretet visszatekint az időben

Kolostorunkban mostanában ebédelői olvasmányként Wilhelm Hünermann csodálatosan szép könyvét, XXIII. János pápa életét olvassuk. Az egyik jelenetnél valamiféle belső világosság állította meg a kezemben a kanalat. Általában mellékes eseményekben mutatkozik meg az odaátról érkező ragyogás, mint ahogyan esetleges, sőt esetlen mozdulatokból, szavakból szövődik egy barátság. Isten egyébként is szereti legnagyobb tetteit és üzeneteit a legtörékenyebb és a legkisebb létezőkre bízni, de jaj nekünk, ha ezt az isteni stílust nem vesszük észre. Jaj nekem, ha nem értő szemmel és szívvel nézem az ablakomból látható havas erdőt, a ködbe vesző utat, egy bizonyos délután gigantikus, kozmikus, világvégi csendjében közeledő estét, mely hirtelen életem utolsó estjének képét ölti magára.

Arról olvastunk, hogy amikor a későbbi XXIII. János pápa még Angelo névre hallgatott, és megszületett Assunta nevű kis húga, annak keresztelőjére elvitték őt is. A plébános úr kiválasztotta neki a legkisebb ministránsinget, keresett hozzá neki egy kis ministránszoknyát, felöltöztette és kezébe adta a gyertyát. Angelo boldogan látta el a tisztét. Amikor az ünnepi esemény véget ért, a plébános úr megkérdezte, hogy akar-e ezután ministrálni. Örömmel mondta, hogy igen.

Mi úgy olvassuk ezt a jelenetet, mint akik már láttuk XXIII. Jánost mint az Anyaszentegyház hatalmas nagy tanítóját, a II. vatikáni zsinat megnyitóját, az életszentség ragyogó példáját, a sedia gestatorián ülve, fején tiarával:

*„Átüt brokáton, selymeken
a nyílt paraszti jóság,
át a halandó emberen
az örökkévalóság.”*
(fr. Szedő Dénes OFM)

Ebből az ismeretből nézem most az egykori, mellékesnek tűnő eseményt, hogy a plébános ráadja a kis karinget. Tudta, hogy kire adja fel a szolgálat jelvényeit? Tudta a család, tudták a kis ministránsok? Tudta a kis Angelo? Csak Isten tudta és mi, akik most visszafelé nézünk az időben.

Erre a visszatekintésre szólít a Szentlélek Úristen, amikor Lukács ezeket a sorokat írja: *Történt pedig ama napokban, rendelet méne ki Augusztusz császártól, írassék össze az egész földkerekség. Ez az első összeírás akkor történt, amikor Szíriát Cirinuszt kormányozta. És*

mennek vala mindenek, hogy összeírassanak, ki-ki a maga városába. Fölméne tehát József Galileából, Názáret városából Judeába, Dávid városába, amely Betlehemnek hívatik, mivel hogy Dávid házából és nemzetségéből való volt, hogy összeírassék Máriával, az ő eljegyzett feleségével, ki áldott állapotban volt. Lőn pedig amikor ott tartózkodtak, eljött az ideje, hogy szüljön. És szülé az ő elsőszülött fiát és bepólyálta és jászolba fektette, mert nem kaptak helyet a szálláson. (Lk 2,1-7)

Szent Lukács és az apostolok korának hívei, akik közül – Szent Pál tanúsága szerint – többen látták a feltámadt Krisztust, a hit szükségességével, a hit logikájával fordultak vissza nem csak a nagypénteki kereszthez, nem csak a Palesztina útjait járó tanító Krisztushoz, hanem születésének sötét háttérből felragyogó misztériumához is.

A húsvéti megjelenések és Pünkösöd legnagyobb ajándéka Jézus identitásának felismerése; Jézus Isten, ő az Úr, az örökkévaló Istennek, Izrael Istenének Egyszülöttje. Önmagában azonban ez a felismerés még nem a kinyilatkoztatás teljessége. A húsvéti ragyogásból a Kálvária keresztféjére visszatekintő szemlélődés a tipikus, az egyedülálló módon keresztény mozzanat, hitünk megszületése. Jézus előre kijelölt tanúknak jelent meg. Miért? Mert ők vele voltak földi élete során. Szent Péter apostol így beszél erről Kornéliusz házában: *Ti tudjátok, mik történtek a Jánostól hirdetett keresztség után Galileától kezdve egész Júdeában. Miképpen kente fel Isten a názáreti Jézust Szentlélekkel és hatalommal. S ő ahol csak járt, jót tett, meggyógyította az összes ördögtől megszállottat, mert vele volt az Isten. Mi tanúi vagyunk mindannak, amit Júdea egész területén és Jeruzsálemben tett. Aztán megölték, keresztre feszítették, de harmadnap feltámasztotta az Isten, és látható alakban megmutatta, igaz, nem az egész népnek, hanem csak az Istentől előre kijelölt tanúknak, vagyis nekünk, akik ettiünk és ittunk vele halálból való feltámadása után...* (ApCsel 10,37-41) Ezért az iskarióti Júdás helyébe sietnek egy olyan férfit választani, aki Jézussal volt, mert *kell, hogy azok közül, akik mindig velünk tartottak, amikor Jézus közöttünk járt-kelt, kezdve János keresztségétől egészen a mennybevitel napjáig, valaki együtt tanúskodjék feltámadásáról* (ApCsel 1,22).

A feltámadásról tehát olyan valakinek kell tanúskodnia, aki vele volt földi élete útjain. Mintha az evangélista tudta volna, hogy jön majd Bultmann és az iskolája, mely elválasztja a történelem Jézusát a hit Krisztusától. Márpedig a keresztény hit alapja az a tény, hogy a történelem Jézusa azonos a húsvéti hit Krisztusával. Bultmannak maguk az újszövetségi iratok mondanak ellent. A keresztre feszített Krisztus, a Palesztina útját járó Jézus azonos a Feltámadottal. Ez a keresztény hit! Nem Jézus feltámadása önmagában, hanem pontosan ez az azonosság hitünk fundamentuma. Aki ezt az azonosságot bármi módon kikezdi, az az apostoli hitet veti el. Mert az örömhír nem csupán abban van, hogy Jézus megdicsőült és Isten Fiának bizonyult, hanem abban is, hogy ez az egyszülött Fiú közöttünk lakozott, valóságos ember volt, aki értünk és a mi üdvösségünkért kereszthalált szenvedett. Ez egyben a meghatódás, a megrendülés pillanata. A feltámadás ragyogása önmagában nem megrendítő, hanem félelmetes, hiszen Isten ragyogásától félünk, aki pedig fél, az nem rendül meg. Kell valami más is: az a felismerés, hogy ez a ragyogó Isten Fia azonos az értem meghalt Jézussal. Szabadulásunk és üdvösségünk tehát abban van, ahogy Húsvét fényében feltekintünk a nagypénteki keresztre. Így volt ez az apostolok esetében és egyszer majd így lesz a mi életünkben is. A félelem mellé a ráismerés öröme is kell: ez idéz elő megrendülést. Az evangéliumi leírások ezt a két érzést mindig együtt említik. Tévedhetetlenül és igazul használják a szavakat (vö. Mt 28,8).

Amikor mi felnézünk a keresztre, sohasem úgy tesszük, mint a kortársak azon a bizonyos pénteken, hanem úgy, mint akik tudják, hogy kicsoda Jézus, tehát mindig húsvéti fényben. Erről a feltekintésről írja Szent János, hogy akik rátekinenek, el nem vesznek, hanem örökké élnek (vö. Jn 3,15). Az viszont nem fordulhat elő, hogy valaki csak a Feltámadott dicsőségét látva tanúskodna az ő feltámadásáról kereszthalálától függetlenül. Ha valaki úgy látná a megdicsőült Krisztust, hogy benne semmi sem utal a szenvedésre és a kereszthalálra, az nem volna üdvözítő látás. Ezért mutatja meg a Feltámadott mindig a kezét, a lábát és az oldalát, vagyis a kereszthalál

nyomait: ezek földi életének utolsó jelei, azaz egész földi életét összefoglalják. Ezért zseniális Tamás apostol még hitetlenkedésében is, amikor így szól: *Hacsak nem látom kezén a szegek nyomát, ha nem helyezem ujjamat a szegek helyére és oldalába nem teszem a kezem, én nem hiszem* (Jn 20,25).

Miért mondjuk azt, hogy ez a vágy helytelen volt Tamásban? Ha helytelen lett volna, az Úr nem teljesítette volna. Márpedig ő így szól apostolához: *Nyújtsd ide az ujjadat és nézd kezemet! Nyújtsd ki kezedet és tedd oldalamba!* (Jn 20,27). Mária Magdolna kívánsága helytelen volt, ezért az Úr nem is engedte, hogy átkarolja szent lábait: *Ne érints engem!* (Jn 20,17a) Tamás nem ebben hibázott, hanem abban, hogy nem hitt apostoltársainak. Mert az Úr Tamást is, mint legbensőbb barátait előbb abban a boldogságban szerette volna részesíteni, amelyről ő maga mondta: *Boldogok, akik nem látnak és mégis hisznek.* (Jn 20,29b), de csak az a tanítvány részesült ebben a boldogságban, aki erre felkészült azáltal, hogy az Úr szerette őt. Egyedül a szeretett tanítvány volt az, aki mielőtt látta volna a feltámadt Úr Jézust, csupán a lepleket látva már hitt! Ez a tanítvány boldog, boldogabb, mint a többi. Amit ő ott látott, azt Péter is látta, mégsem hitt. Az Úr azonban nem személyválogató. Nem csak a szeretett tanítványnak kínálta fel azt a boldogságot, amely azoké, akik nem látják az ő dicsőséges arcát, mégis hisznek.

Mi is láthatjuk Krisztust az Egyház leplei között, de csak a nagyon személyes szeretet, barátság képes arra, hogy az apró jelek láttán higgyen. Egy olyan kapcsolat, amely a Szűzanya és szent Fia között volt, mert bár a jámbor kegyelet feltételezi, hogy a Boldogságos Szűznek megjelent a feltámadt Úr, a Szentírás erre nem ad alapot. Éppen abban van Mária nagysága, és Jánosé is, hogy erre nem volt szükségük. Legalábbis a hit megszületése szempontjából nem. Szűz Máriára tipikusan jellemző, hogy elég neki egy jel, egy szó Isten részéről, s egész lényét odaadja Istennek, mintegy megelőlegezve neki az egész Egyház hitét. Ilyen volt az ő hite a megtestesülés hírének vételekor is. Ezért Mária hite az egész Anyaszentegyház hite. A hit és a keresztség révén „máriás” jelenség vagyunk. Hitünk gyökerében ott van az ő Istennek megelőlegezett hite.

A kereszteni hit abban a pillanatban születik meg, amikor képesek vagyunk Húsvét fényéből visszatekinteni Jézus Krisztus életére és halálára, nem hagyva figyelmen kívül a részleteket sem, mert a szeretet figyelmes és ügyel a részletekre is. Valahogy így kellene az evangéliumokat újraolvasni. Húsvét fényéből visszaneézni az utolsó vacsorára, rádöbbenni, hogy Jézus ott elhangzott szavai a teremtő Isten szavai voltak, amikor a kenyeret és a bort testévé és vérévé változtatta. Visszatekinteni tanító útjaira, csodáira, fáradozalmaira és ellankadásaira. De gyönyörű a Jézus Neve litániája: *„Ellankadásod által, fáradozalmaid által ... ments meg Uram minket!”* Szent Lukács Egyházának, az ősegyháznak a hit szükségyszerű logikája diktálja, hogy nézzen vissza Jézus gyermekkorára, születésére, fogantatására. Arra, hogy egy bizonyos éjszaka a városon kívül megszületett, majd a városon kívül halt meg éppen azért a városért, minden városért és az emberekért.

Lukács a Szentlélektől ösztönözve néz vissza Betlehemre Húsvét fényéből, és most vele mi is. Titokzatos időzónában vagyunk. Ez a kereszteni hit időzónája, mely az idő és az örökkévalóság keveréke. Főnséges érzés és tudat ebben lenni! Ilyen a szentséges liturgia ideje is.

Mária, József és a pásztorok viszont csak abban az időben vannak, amely a halállal megjelölt idő. Mária nem tudja azt, amit most mi tudunk kicsi fiacskájáról, hogy maga az örökkévaló Isten. Mária sok mindent tud, azt mindenképpen, hogy fia a Messiás, a Magasságbeli Fia, de nyilván nem tud a Szentháromságról. Mi tudunk. És József még annyit sem tud, a pásztorok sem, akiknek angyalok ezt mondják: *Megszületett megváltótok, a Krisztus, az Úr Dávid városában* (Lk 2,11) De milyen értelemben Krisztus (Felkent), és milyen értelemben Úr? A zsidó mentalitás szerint nyilván nem ő az Örökkévaló, hiszen Isten nem tud megszületni! És mitől vált meg és hogyan?

Nekünk azzal a hittel, tudással, világossággal kell ott állnunk a jászolnál, ebben a különös időzónában mintegy opálos üvegfal mögött, amely hittel, tudással, világossággal sem Szűz

Mária, sem Szent József nem rendelkezett. És ez a tekintet, amellyel az újszülött Jézusra nézünk, nem kevésbé üdvösségszerző, mint a keresztre való feltekintés. Lukács szerint ez is jel. Éspedig nem fakultatív, megkerülhető, kihagyható jel. Az evangélisták írásai nem tetszés szerint komolyan veendő írások, tehát ez a gyermek Jézusra való tekintés kötelező azoknak, akik üdvösségre vannak rendelve.

Vajon kisebb dolog-e Isten részéről, hogy emberré születik, mint hogy meghal? És születése nem azt jelenti, hogy sorsunkban osztozik? Szent Lukács óta talán Szent Ferenc atyánk értette meg a betlehemi születés titkait a legmélyebben, amikor nem sokkal halála előtt Greccióban felállított egy élő Betlehemet, ahol Leó testvér misézett, ő meg prédikált, és azt írja Celanói Tamás, hogy a részvétől és az örömtől mintegy össze volt törve.

Ez a betlehemi utazás a hit titokzatos időzónájában nem érzélgősség. Egyébként érzélgősség lehetne a nagypénteki keresztcsookolás is. Legyen mindez egzisztenciális megrendülés! Hogyan ragadhatná meg Isten mélyebben a mi emberi egzisztenciánkat, ha nem azzal, hogy emberré lesz?

A reiki beavató szertartásban ott függhet a kereszt is a falon sok más jelkép között. A keresztény szeme előtt azonban nem lehet más, mint Betlehem, Jeruzsálem, Názáret, a nyolc boldogság hegye, Palesztina útjai, Fülöp Cezareája, a Tábor, a Cenákulum, az Olajfák hegye és a Golgota. Én még az örökkévalóságból is vissza akarok tekinteni ezekre a helyekre, mert Jézus Krisztus *a láthatatlan Isten képmása* (Kol 1,15). *Istent pedig nem látta soha senki. Az egyszülött Fiú nyilatkozta ki, aki az Atya keblén van.* (Jn 1,18)

A keresztény hit két hegycsúcs közötti szakadék felett lebeg. Feltétlenül tudatosítania kell, hogy Jézus valóságos Isten, és egyre csak valóságos emberségét kell szemlélni. És ebben a mélységben mindent megismerünk.

Hogyan lehet egy újszülöttel találkozni? Át lehet őt venni Máriától, lehet ringatni, arcomkáját arcomon pihentetni, sírásában vigasztalni, lesni mosolyát, szemlélni alvását, hallgatni szuszogását, szíve dobogását. Miért lenne érzélgő ez, hát nem ezt csináljuk más emberfiával? És ez nem csak lehetséges bizonyos szentimentális lelkeknek, hanem Szent Lukács evangéliuma alapján kötelező minden hívőnek. Hogy lehet ez kötelező? A szeretetben mi a kötelező? Minden a szabadság forrásából táplálkozik. Az azonban igaz, hogy a megtestesülés hitbeli szemlélete üdvösségünkhöz szükséges mozzanat! Adjuk vissza a Karácsonyt a kereszténységnek, amelyet sok áltudós elvett, mert rosszul közelített Szent Lukács szövegeihez. Ha az evangélium szövegét húsvéti hittel olvasom, akkor pontosan ezt teszem. És hirtelen, ahogy az ötéves Angelo Roncalli a kis ministránsruhájában meghat engem, ugyanúgy, de azt mégis végtelenül felülmúló módon meghat, megrendít Mária kisfiacskája, vagyis egzisztenciálisan megérint. Most tudom róla, hogy ő maga az Isten, az örök Atya Egyszülöttje. Megindít, úgy, ahogyan feltámadásának ragyogása önmagában sohasem indítana meg.

A szeretet ismeretlenül is képes megismerni

A másik ember személye értelemmel megismerhetetlen, át-foghatatlan, mindenestül fel nem térképezhető, vagyis nem birtokolható. Csak azt birtokolhatom, amit tökéletesen ismerek. Igazából csak a Teremtő ismeri a teremtett dolgokat, csak a Teremtő képes birtokolni a világot. Ilyen vonatkozásban hatalmas fényt kap a zsoltár: *Az Úr a föld és benne minden, a földkerekség és mind, ami azon él.* (Zsolt 24,1) Egyetlen fűszálat sem ismerek, a természettudomány sem ismeri, mert létezésének eredete Isten szabad, teremtő döntéséből fakad. Ezért van, hogy a természettudományok nemhogy a személyt, de még az egyediséget sem képesek meghatározni. Azt például, hogy egy hópehely öt méteren keresztül hogyan esik lefelé, és mi változik benne, ezt nem tudják leírni; vagy hogy a kandallóban ropogó rőzseköteg kis ágaival mi lesz öt perc múlva, csak találgatni tudják. Ezt leírni lehetetlen, ahhoz teremtőnek kellene lenni. Ám ha a

természettudományok ezt mégis meg tudnák tenni az egyeddel, a személyt akkor sem tudnák leírni, mert a személy szabad, és Isten személyes szeretetére van utalva.

Tényleg az ismeret a legmélyebb kapcsolat az Atya és szent Fia között? A Bibliában az ismeret életegységet jelent, egyesülést, így tehát azt kellene mondani, hogy az Atya és a Fiú közti legmélyebb kapcsolat a szeretet. Mikor azt mondja Jézus: *Senki sem ismeri a Fiút, csak az Atya* (Mt 11,27), akkor ezzel azt is állítja, hogy senki sem szereti és nem is szeretheti úgy, mint az Atya. Ezért úgy álljak ott a betlehemi barlangnál, hogy elfogadom, de nem ismerem őt. A hitből valamit tudok róla, de hogy kijelölje ő az Atyának, azt soha fel nem fogom, mert a végtelen összetartozást nem tudom megérteni. De ezt is mondja Jézus: *Senki sem ismeri az Atyát, csak a Fiú.* (Mt 11,27) Ez az ismeret nem logikai, nem matematikai, ez a szeretet ismerete. A szeretet akkor ismer mindent a másiktól (és ez csak az Atya és a Fiú között lehetséges), ha a másik személy az ő mindene és ő a másik számára minden. Ez csak a Fiú és az Atya között lehet, és valami módon azok között, akik megkapták a Szentlelket.

Isten mindent tud, mindent ismer, de azt kell mondanunk, hogy saját szeretetét, Fia szeretetét nem úgy ismeri, ahogy mi az ismeret szót használjuk, mert akkor nem lenne benne meglepetés, a szeretetben pedig szüntelen van valami meglepetéskérdés! Íme, megint odaértünk egy szakadékhoz, ahol el kellene hallgatni és imádással leborulni a titok előtt. Ha csak azt állítom, hogy az Atya ismeri a Fiút, a Fiú pedig az Atyát és ezen az ismereten a mi emberi ismeretünket értem végtelenül felnagyított formában, félreértem Jézus szavát, akkor szentségtörően magyarázom, akkor azt mondom, hogy szeretetük unalmas és nem meglepő. Csakhogy a szeretet természetéből fakad, hogy nem unalmas! Minden unalmas, csak a szeretet nem! A szeretet mindig meglepő! *Ott fú a szél, ahol akar* (Jn 3,8) – a Szentlélek ez a szél. Viszont ha az emberi meglepődöttségünket nagyítom fel isteni méretekre, akkor is ostobaságot beszélek. Csak Jézus ajkáról hiteles a szó, hogy *csak az Atya ismeri a Fiút és a Fiú az Atyát*, és abban a pillanatban, hogy leveszem ezt a kijelentést Jézus ajkáról, és egy teológiai órán elemezni kezdem, már majdnem szentségtörést követek el. Csak a Teremtő ismeri az általa teremtett dolgokat, az Atya Fia azonban *született, de nem teremtmény*. Személyében őt az Atya nem úgy ismeri, mint a világ dolgait, hanem az isteni szeretet meglepődésével és megrendülésével.

Az Úr Jézus tovább folytatva nem azt mondja, hogy senki sem ismeri a Fiút, csak az, akinek a Fiú ki akarja jelenteni, hanem: *Senki sem ismeri az Atyát, csak akinek a Fiú ki akarja nyilatkoztatni.* (Mt 11,27) Mikor történik az Atya kinyilatkoztatása? Akkor, amikor Jézus a Szentlelket megadja nekünk. Meg lettünk keresztelve, bérmálva és hiszünk, megkaptuk a Szentlelket. Tehát Jézus azzal nyilatkoztatja ki nekünk az Atyát, hogy felemel minket istenfiúsága szintjére a Szentlélekben. Benne mi is Isten fiai vagyunk, és ezt kiálthatjuk az Atyának: Abba, Atyácska!

Az Úr Jézus földi működésének, szenvedésének és halálának gyümölcse éppen a Szentlélek kiárasztása szívünkbe, aki által mi az Atya fiai leszünk. Csak az Atya fiává lévén lehet sejtelmünk Jézus örök fiúságáról az imádság mélységes csöndjében. Igazában csak így, az Atyához fűződő viszonyunkban ismerjük meg Jézust és önmagunkat is. Ezért a pap felajánlaskor csendben és titokzatosan így imádkozik: *„A bor és a víz titka által részesüljünk annak istenségében, aki kegyesen részese lett a mi emberségünknek”*.

Jézus, az Atya megtestesült Fia megadja nekünk a Szent-lelket, hogy mi az ő istenfiúságába átváltozzunk és mondhassuk azt az első isteni személynek: Atya. Csak ebben a létmódban ismerjük meg a Fiút, és egyben saját magunk leghitelesebb helyét is a létezésben, hiszen *benne teremtett mindent az Atya* (vö. Kol 1,16). Ez a Karácsony.

A zsolozsma himnusza, a karácsonyi könyörgések nem engednek leszállni ebből a magasságból. Elsősorban nem azt ünnepeljük, hogy Jézus Máriától megszületett, hanem hogy öröktől születik az Atyától. Ezért nem a „Mennyből az angyal”-lal kellene kezdeni a misét, hanem az előírt introitussal: *Az Úr monda nékem: Én Fiam vagy te, én ma születelek téged.* (Zsolt 2,7) De ha nem ezt énekeljük, akkor miért lett magyar nyelvű a mise? Mit nyertünk vele, ha nem

a misét imádkozzuk, hanem mise ürügyén érzelmes slágereket? Azoknak is megvolna a helyük, de nem introitusként. Amikor az Egyház a szent misztériumok ünneplésére összejön, nem enged azonnal Betlehembe menni. Most elsősorban arra kell figyelniünk, hogy Jézus, a Fiú öröktől fogva születik az Atyától, és ez a tény arra figyelmeztet minket, hogy mi is születünk tőle a Lélekben. Fiak vagyunk a Fiúban.

Betlehem ennek az egyesülésnek a záloga. Lukács evangélista karácsonyi szakasza csak ebből a magasságból lesz aktuálissá a számunkra mindennapi életünkben.

A szeretet sírva fakad, mert volt idő, amikor nem szeretett

Ez a mi sírásunk, a bűnös emberé. Ezt a sírást Jézus nem ismeri, mert amikor ő megsiratta Jeruzsálemet és Lázárt, a barátját, a pusztuláson sírt. Amikor pedig Betlehemben felsírt, hogy kinyíljon a kis tüdeje és a mi levegőnkől lélegzetet vegyen, azzal csak annyit üzent, hogy emberré lett. Ezek a sírások a megváltó Isten könnyei, nem a bűnös emberéi. Szent Lukács azonban azt akarja, hogy elsírjuk magunkat, mint Péter és Mária Magdolna.

Krisztus halandó életében hangos kiáltással és könnyhullatással imádkozott és könyörgött (Zsid 5,7), de ezek a könnyek a Megváltó könnyei, nincs bennük bűnbánat, hanem a mi bűneink bocsánatának forrása. Értünk kiáltott és sírt. Van egyfajta könny, ami csak a mi bűnös szívünkől törhet fel, abból a felismerésből, hogy „ó, örök Szeretet, mily későn szerettelek téged!” (Szent Ágoston). Ezekért a könnyekért, ezért a fájdalmas felismerésért vagy még inkább egyfajta elhatározás végett visz minket a Szentlélek Húsvét ragyogásából a Kálvária-dombra, és onnét Betlehem éjszakájába.

Krisztus, az élő Isten szent Fia, Isten megtestesült szent Fia, jóságos Istenem, te már akkor szerettél engem, amikor megszülettél, már akkor üdvösségem lettél. Nem úgy általában, mint mindenek Üdvözítője, mert a szeretet úgy általában nem szerethet. A szeretet általában nem tud szeretni, a szeretet kizárólagos, egyedű, ott még harmadik személy sincs. Egyedűl értem jöttél! Csak így tudom megérteni, hogy mindenkiért jöttél. Imádlak téged; jöjj és töltsd be életemet!

3. Jézus bemutatása a templomban, és a betlehemi gyermekgyilkosság

Istenem, mennyei Atyám, add meg nekem minden kegyelem közt a legnagyobbat, hogy az Urat teljes szívvel szeretni tudjam. Nem csak a „Meváltót”, vagy az „édes Üdvözítőt” abban a személytelen értelemben, ahogy sokszor mondani szoktuk, hanem őt magát, elevenen és megtestesült valóságában! Úgy, amint olyan embert szeretünk, amilyen csak egy van, és akivel jó és balsors összefűz. Az pedig, hogy ez az ember ráadásul az élő Isten egyszülött Fia is, az örök Logosz, aki minden idők előtt születik, aki egylényegű veled, az már kimondhatatlan és mindent felülmúló kegyelem! Ha így szerethetem őt, akkor az evangélium minden sorát azzal a mohósággal és a szeretet egzisztenciális, szent szorongásával fogom olvasni, mint olyan értesüléseket, melyek a legkedvesebb, legigazibb barátomról adnak hírt.

Istenem, én nem tarthatok igényt ilyen szeretetre a te szent Fiad iránt, de azért mégis hozzá tartozom, hiszen benne teremtettél meg engem. Mégis kérlek, add meg nekem minden kegyelmek legnagyobb kegyelmét, hogy szent Fiadat ne csak úgy általában szeressem, mint Mesteremet, Üdvözítőmet, megváltó Istenemet, hanem egészen személyesen őt magát, akihez egy nap a tisztulások rettenetes szenvedései után, de még itt a földön így szólhatok: Jézus, én Jézusom. Amen. (Romano Guardini nyomán)

Szent Lukács evangélista számára Jeruzsálem a világ középpontja, mert Jeruzsálem az isteni ígéretek városa. Ide viszik fel szülei a gyermek Jézust. A gyermekkori események csúcspontja a bemutatás a templomban, mely számtalan látható és titkos szállal szövődik egybe a végső beteljesedés eseményeivel, vagyis az Úr megváltó halálával és feltámadásával, melynek Jeruzsálemben kellett bekövetkeznie.

Azt írja Lukács, hogy *elteltek a mózesi törvényben megszabott tisztulás napjai* (2,22). A görögben ez úgy áll, hogy az *ő tisztulásuk napjai*. Kiké? A zsidó felfogás szerint csak az asszonyoknak van tisztulása, tehát Józsefről nem lehet szó. Lukács viszont képtelen azt mondani, hogy Mária tisztul; neki nincs szüksége megtisztulásra, mert egészen tiszta. Másról van itt szó: Jeruzsálem lakóinak megtisztulásáról! Az egész gyermekségevangeliumot Gábiel arkangyal jövendölése alapján hetven hét keretében beszéli el Szent Lukács. Dániel könyvében olvashatjuk: *Hetven hete van népednek és szent városodnak. Akkor véget ér a gonoszság, lepecsételik a bűnt, és levezeklik a vétket. Elérkezik az örök igazság, megpecsételik a látomást, a jövendölést, és felkenik a Szentek Szentjét.* (Dán 9,24) Itt a szent város megtisztulásáról van szó.

Lukács hetven hét, vagyis négyszázkilencven nap keretében írja meg Jézus gyermekségének történetét. Azzal kezd, hogy *hat hónap múlva elküldte Isten Gábiel arkangyalt Galilea Názáret nevű városába egy szűzhöz* (Lk 1,26). Mitől számítja ezt a hat hónapot? Keresztelő Szent János fogantatásától. És ez a hat hónap (a zsidóknál egy hónap harminc nap) száznyolcvan napot tesz ki. Ettől számítva kilenc hónapra megszületik az Úr Jézus. Ez kétszázhetven nap. Negyven nap múlva pedig szülei felviszik Jeruzsálembé, hogy ott bemutassák a templomban. Ha az eddig eltelt napok számát összeadjuk, négyszázkilencvenet kapunk. Ez pedig hetven hét, vagyis Jézus bemutatásakor Jeruzsálem lakóihoz eljutott a megváltás, a szent város megtisztult. Mindez valójában az Úr Jézus szenvedésében valósul meg. Idézzük emlékezetünkbe az előbbi elmélkedést, ahol arról volt szó, hogy a szeretet visszatekint a feltámadás fényéből a keresztre, majd tovább Jézus életére; de ez az első visszatekintés a keresztre a leglényegesebb: nem csak Húsvét ragyogása hatol be Jézus életének eseményeibe, hanem Nagypéntek árnyai is. Úgyhogy valamiképpen Lukács már itt ünnepli az Úr Jézus szenvedését és feltámadását. Jeruzsálem a Passió és a Ressurrectio városa.

De mit is jövendöl Simeon? *A te lelkedet is tőr járja át.* (Lk 2,35) Mi az, hogy is? Azt jelenti, hogy Jézust az a bizonyos gyilkos eszköz testileg fogja elérni. Máriát lelkileg. Csakhogy az Úr

Jézus oldalát nem tör járta át, hanem a katona lándzsája nyitotta meg. Tehát ezek a történetek nem a kereszténység Húsvét után kitalált teológiai meséi. Ez történelem! Amikor beteljesedik egy jövendölés, akkor sosem szó szerint teljesedik be, ahogy az elhangzott; és éppen ez az igazolása. Nem azt mondja Simeon, hogy a te lelkedet is lándzsa fogja átjárni, hanem tör. És amíg a törből lándzsa lesz, addig Szűz Mária lelkében bontakozik ki a passió.

Máriát már akkor elérte ez a titokzatos gyilkos tör, de ő a lelki sebet Istenben hordozta. A profeciánum Józsefnek szölt, ő már meghalt, mire az Úr Jézus a kereszthalál agóniáját vívta. Egyébként neki mindig Máriát kell elfogadnia, hogy elfogadhassa Isten titkát. Előbb fájt Szűz Máriának ez a tör, mint ahogy elérte Jézus szívét az a lándzsa. Az előre megváltott előre kiegészíti azt, ami hiányoznék Jézus szenvedéséből, Testének, az Egyháznak a javára.

A szeretet megsebez. Nem az önző szeretet sebeiről beszélek, mert azokat egyszerűen ki kell tisztítani, azok mérgező sebek. A szeretet két lényt eggyé akar tenni. A legmélyebb egyesülés itt a földön a következő módon történik. A szeretet egyszer csak az egyik lelkén hatalmas sebet üt széles vágással; tátongó, nagy sebet. Majd a másikon is. És a két sebet egymásra illeszti. És ha ezt mindkettő elfogadják, akkor az örökkévalóságban éppen ezen a helyen forradnak eggyé örökre.

Miután Szent Ferenc megkapta Krisztus sebeit, azt kérdezte tőle az Úr: *„Ferenc, tudod, mit tettem veled? Megjelöltelek téged sebeimmel.”* Akkor most kié ez a seb? Ferencé vagy Krisztusé? Mind a kettőé. Ennél mélyebb egyesülés nincs itt a földön.

Nem szóval kell szeretni, hanem a szeretet ejtette seb viselésével. Ez a seb meghatározhatatlan. Talán nem más ez, mint annak a sorsa, akit szeretünk, fordulataival, szenvedéseivel együtt. Semmire sem vágyunk annyira, mint az igazi szeretetre, de semmitől sem félünk annyira, mint ettől a sebzettségtől. Hát a szeretet akkor nem boldogság, hanem szenvedés? „Ez is, az is – mondja ki Josef Pieper azt, amit mi is tapasztalunk. – *Minden szeretet természetes gyümölcse az öröm. Minden emberi boldogság, amire tiszta lelkiismerettel törekszünk, lényegében a szeretet boldogsága, akár az ember barátjára, szerelmesére, fiára, felebarátjára, vagy magára az Istenre vonatkozik. Természetesen az ember, ha tiszta ügyről van szó, nem egyszerűen és feltétel nélkül az örvendezés pszichés állapotára törekszik, hanem arra, hogy oka legyen az öröme. Az ember igazi oka az öröme pedig, hogy megkapja vagy birtokolja a szeretetet (vagy annak az emlékét őrzi, hogy megkapta). Aki tehát senkit és semmit nem szeret, az örülni sem tud, bármilyen kétségbeesetten is kívánja azt.*”

Tehát ha semminek sem örülsz, akkor nincs benned szeretet. Ebben az összefüggésben igaz: ha egy szent szomorú volna, szomorú egy szent volna. *„De nincs-e boldogtalan szeretet? Nemcsak hogy van, hanem csakis az lehet boldogtalan, aki szeret. Sohasem vagyunk annyira védtelenek a szenvedéssel szemben, mint amikor igazán szeretünk.”* Ez a felfokozott sebezhetőség állapota.

Az élet legnagyobb kísértése az, hogy más valamivel állítsunk elő örömet, mint a szeretettel: vagyis elektromos örömet, műörömet keressünk, kábítószerrel létrehozott örömeztést testünkbe, pszichénkbe, vagy a másik embert használjuk fel hozzá, mint tárgyat. De talán még ennél is van nagyobb kísértés, hogy abbahagyjuk a szeretetet, hogy ne fájjon a szeretettel járó szenvedés. Mindkettő csakis Istenben hordozható: az igazi öröm és a szeretet szenvedése is. *A te lelkedet is tör járja át.*

Igen, akkor indulunk el a szentség útján, amikor felvállaljuk ezt a sebzettséget. Annál nagyobb egység pedig nincs két lélek között, mint mikor állandóan vérzik a közös sebük és tudják, hogy ez Isten miatt van.

Mennyire összefonja a gyermekség evangéliumát Lukács az Úr Jézus szenvedésének evangéliumával, hiszen Simeontól még a következő jövendöléseket is megőrzi: *Sokak romlására és feltámadására lesz Izraelben: jel, amelynek ellene mondanak* (Lk 2,34)! Mikor mondanak neki ellene? A passióban! Ezekiel megjövendöli, hogy egy nap tör járja át majd

Izraelt, szétválasztja a jókat a gonoszoktól. És ezt a rettenetes hasadást Mária már előre a szívében hordozza. Félelmetes ez a meghasonlás!

Kezdődik Názáretben, amikor a názáretiek felviszik Jézust arra a hegyre, amelyen városuk épült, hogy letaszítsák onnét. S lehet, hogy a rokonságból is voltak közöttük. Ez a szakadás ott van, ahol Jézus él. Ő maga is beszél erről, hogy miatta majd szülő és gyermek, hitvesek, szerelmesek, jó barátok, állampolgárok lesznek egymásnak ellenségei. Jel lesz, amelynek ellene mondanak.

Ne törekedjünk álbékességre! Ez az a jó harc, amelyet meg kell harcolnunk. Merjünk nem tetszeni! Merjük viselni ezt a szakadást, amit Mária először viselt a lelkében. Jézus ezt a harcot akarja. Az általa meggyógyított vakon született ember szeretne a zsinagógán belül maradni, de ez nem lehetséges, mert meg kellett vallania, hogy az az ember, aki meggyógyította, a Messiás. Ezért kiközösítik. Ez a hasadás nagyon fájdalmas tud lenni, de vállalni kell.

Lukács még jobban összefonja a passiót és a húsvéti eseményeket a gyermekség evangéliumával akkor, amikor Simeon énekét idézi. Izrael utolsó prófétája arról énekel, hogy látta az Üdvösséget, a Világosságot, a Dicsőséget. Mikor is lesz nyilvánvaló, hogy Jézus nemcsak Üdvözítőnk, hanem üdvösségünk, nemcsak megvilágosít minket, de ő a Világosság, nemcsak dicsőséges, de ő maga Isten Dicsősége? A halálból való feltámadása után. Ő nem csak üdvözít, hanem saját személyében a mi üdvösségünk. Ne felejtse el soha, hogy a mi hitünk elsősorban nem egy hitrendszer, nem egy morális értékrend, nem jogrend, nem szokások özöne, hanem egy rajtunk kívül álló személy, akit karjába vehetett Simeon. A mi hitünk maga Jézus, aki üdvösség, világosság és dicsőség lett számunkra üdvözítő halála és feltámadása által.

Mindezek után a Szent Család Jeruzsálemből visszamegy Betlehembe, ahol titokzatosan megkezdődik Jézus passiója.

Amikor Heródes látta, hogy a bölcsek kijátszották, nagy haragra gerjedt, és Betlehemben és annak környékén megöletett minden fiúgyermeket a kétévestől lefelé, a bölcsektől megtudott időnek megfelelően. (Lk 2,16) Ha Isten Fia nem születik e világra, a betlehemi és a környékbeli kisgyermeket nem öleti meg Heródes. Ne érzelmeskedjünk, ismerjük el, hogy Isten szeretete gyilkosságok özönét indítja el. És ha itt nem az örökkévalóságban gondolkodunk, akkor semmit sem értünk. Ha Isten Fia nem születik e világra, Nero nem égeti meg a magukat krisztusiaknak nevező férfiakat és nőket császári kertjeiben. Nem gyilkolják meg Tarziciuszt, Ágnest, Sebestyént, de a nagy püspököket sem: Polikárpot és Cipriánt, de Morus Tamást sem fejezték volna le, Mindszenty Józsefet sem kínozták volna meg, és néhány hónappal ezelőtt Algériában a francia trappista szerzeteseket sem mészárolták volna le. Nem ezeket, hanem százazretet, milliókat kínoztak halálra, és a vértanúk száma még nem telt be. A világ végezetéig millió és millió férfit és nőt, felnőttet, gyermeket, aggastyánt és csecsemőt fognak meggyilkolni. Ha Isten Fia nem születik e világra, ezek a gyilkosságok nem történnek meg, mert ők – így mondjuk – Krisztus miatt szenvedtek erőszakos halált, számtalan esetben emberfeletti kínokat, erkölcsi és lelki megaláztatást.

De az aprószentek esete mélyebbre vezet minket. Ők nem csak Krisztus *miatt* haltak meg, hanem Krisztus *helyett*. Az ő esetük tárja fel az utánuk következő hatalmas mártírsereg vértanúságának mélyebb, valódi okát. A vértanúkban valójában magát Krisztust akarják elpusztítani, bár ezt a szembetűnő valóságot mindig álcázni próbálják. Igyekeznek kimutatni (és ez így van a legutolsó perig, amelyet a szent vértanúk ellen folytatnak), hogy a vértanújelölt tulajdonképpen állami bűnös, nem a hitéért végzik ki. Ez az álcázás a mi korunkban tovább fog folytatódni. Egy elkövetkező véres üldözés alkalmával azt fogják kimutatni, hogy a vértanúk pszichológiai és társadalmi szempontból közveszélyes elemek. Ha kétezerben Krisztus megtestesülését nagy erővel fogjuk megünnepelni, Heródes valamiképpen meg fog jelenni.

A szovjet birodalomban is magát Krisztust akarták megsemmisíteni. Hogyan? Minden emberi agyat, amelyben felmerül az ő képe, szét kell roncsolni, minden emberi szívet, amely érte dobban, át kell szűrni. Krisztust akarták megölni. Heródes akkor ott Betlehem környékén

minden gyermekben egy lehetőségbeli Krisztust ölt meg. Nem magát azt a kisgyermeket volt szándéka megölni, akit elérte a hóhér kardja, hanem Krisztust. Márpedig a szándék minősíti a cselekvést. A betlehemi gyermekgyilkosság csak látszatra volt gyermekgyilkosság, valójában Krisztus-gyilkosság volt. Nem is egyszer fordult elő ez a történelemben; és nagy tömegek értettek egyet ezzel a Krisztus-gyilkossággal. És itt tárul fel a titok igazi mélysége.

Nem ezek a kisgyermekesek voltak halálra ítélve (az ő esetük csak drámai tévedés), hanem maga Isten, aki emberré lett. Az Egyház hite tévedhetetlenül szentként tiszteli ezeket a kicsinyeket. Ezek a még öntudatra sem jutott kisdedek, ezek a kis zsidó fiúcskák mind üdvözültek, mert az Atyaisten az ő megtestesült szent Fiát szerette bennük. Anélkül üdvözültek, hogy tudtak volna Jézus Krisztusról. Miért? Mert Heródes Krisztust akarta megölni bennük. Krisztus pedig nem csak a láthatatlan Isten képmása, az Atyával egylényegű, hanem velünk, emberekkel is egylényegű. Az ő képére teremtett minket az Atya. Így az Atyaisten Krisztust szereti bennünk, az ő egyszülött Fiát, aki emberré lett.

Ezek az aprószentek örök életre jutottak, az egyszülött Fiú azonban halálra ítélt itt maradt a földön. Eddig soha nem gondoltam arra, hogy Jézus fogantatása óta halálra ítélt ember!

Ki van a gyilkosság mögött? A sátán. A Lukács-evangéliumról nemrégiben megjelent egy exegetikai munka. Nagyon gyarló részek vannak benne. Többek között azt állítja, hogy Lukács a legrosszabb megoldást választotta, amikor a passióban rákente az ördögre a végső felelősséget. Mi az, hogy rossz megoldást választott? Ilyen sötétségbe zuhanunk, ha a sugalmazott szöveghez nem élő hittel, hanem bizonyos téves filozófiai előfeltételezéssel közelítünk; mintha nem lennének angyalok. Az ilyen felfogással nem tudok dialogizálni. Ezzel a megállapítással az illető exegeta ebben a kérdésben az Egyház hitén kívülre helyezte magát. Jézus azt mondja a sátánról, hogy *gyilkos ő kezdettől fogva* (vö. Jn 8,44). Ő láthatatlan, mert szellem, de mindig vannak látható, földi ágensei. Nézzünk most még mélyebbre. Nem csak az aprószentekben gyilkolják meg szándékosan Krisztust, hanem minden magzatban, mert Isten szent Fia teljesen azonosította magát az emberrel magzati léte első pillanatától haláltusájának utolsó leheletéig. Ez az azonosulás felülmúl minden értelmet. Nem hasonlat! Nem erkölcsi azonosulás! Ilyen azonosulást nem ismerünk a természetben, ezért nehéz felfogni, hogy mit is jelent, amikor Isten elhatározza, hogy ember lesz. Tulajdonképpen minden emberrel azonosul. Jézus nem csak az Atyával egylényegű, hanem velünk is. Ugyanolyan erősen egylényegű velünk emberségében, mint ahogyan az Atyával öröktől fogva istenségében.

A gyilkossággal az ő embersége ellen vétének. Még az is kérdés (persze nem az igazi hívő számára), hogy szabad-e védekezni a fogantatások ellen. Nem Krisztus elleni védekezés ez? A megtestesülést lényegileg érintő védekezés? Igaz, megkülönböztetnek természetes és mesterséges védekezést. A természetes az, ami meg van engedve, mert ott arról van szó, hogy a férj és a feleség odaáll Isten elé és bevallja: Nagyon szegények vagyunk, gyöngék vagyunk, most nem érezzük alkalmasnak magunkat arra, hogy téged negyedszerre, ötödszörre, sokadszorra befogadjunk; Istenünk, könyörülj rajtunk! Ez a természetes védekezés tulajdonképpen inkább természetfeletti, mert nem zárja ki a fogantatást, és mindenestül a hitre és a gondviselésre épít. De az abszolút biztosra menő be nem fogadása az Életnek, amely semmiképpen sem mond le semmiféle élvezetről, nem hitből való. Az az élvezetet és a kényelmet elébe helyezi Krisztus szeretetének. A természetfeletti, vagyis a hitből sugallt állásfoglalás nem zárja ki a fogantatást. Aki a legteljesebben biztos akar abban lenni, hogy együtt élve feleségével véletlenül se történjék fogantatás, az hogyan imádkozhatja igaz hittel: *„Kérünk téged, Úristen, önts lelkünkbe szent kegyelmedet, hogy akik az angyali üzenet által Szent Fiadnak, a mi Urunk Jézus Krisztusnak megtestesülését megismertük...”?!*

A szüzességi fogadalmat tett férfi és nő a szüzességért vívott kemény és értelmes, szegénnyé tévő és végtelenül gazdagító csata által részesül Szűz Mária titkában, aki szűz és anya volt egyben. A szentségi házasságban élő férfi és nő a fogantatásokat elfogadva, illetve azokat mesterségesen ki nem zárva részesül az Istenanya titkából, aki anya volt, de szűz maradt. A

szüzességi fogadalomban nem a testi fogantatások elleni titkos védekezés történik, hanem a lélekben történő fogantatások vállalása. Teréz anya valóban anya, aki sok embert felvállalt.

Elkövetkezik egyszer az a nap, amikor sokan közületek magamra hagynak, mert elfogadhatatlan dolgokat mondok egy olyan kereszténység számára, amelyből művi módon biztosan sikerült kiiktatni a keresztet.

Krisztus Urunknak, az Isten megtestesült Fiának van egy sajátos megismerési módja, az ún. egzisztenciális megismerés, mely nem más, mint a szentségi házasság, amelyben mindig történhet fogantatás (ha Isten úgy akarja); vagy a becsületesen végigküzdött szüzesség, amely lelki, de valóságos atyasággá és anyasággá alakul. Csak e két út egyikén, Jézus Krisztusnak elkötelezetten ismerhetjük meg magunkat, ismerhetjük meg Jézus Krisztust, az Isten megtestesült Fiát. Ez Krisztus benső megismerésének egzisztenciális útja.

Jézus Krisztust jobban ismeri egy olyan gyermeket vállaló asszony vagy férj, aki ugyan botladozik a dogmatikai megfogalmazásokban (bár a maga helyén ez is fontos), de elfogadja a fogantatásokat Jézus Krisztus miatt; mondom, jobban ismeri, mint egy dogmatikaprofesszor vagy exegeta, aki a katedrán csillog tudásával, de sem a szüzesség harcát nem harcolja meg, sem pedig nem tud felvállalni embereket úgy, hogy a szíve belevérezzen. És jobban ismeri a fogantatások titkát az a szüzességben élő férfi vagy nő, aki teljesen átadta magát Istennek (mert lelki fogantatásokban lesz része), mint az élvhajhász, nőző férfi vagy a testét áruba bocsátó nő. Mert igenis van lelki fogantatás és szülés, mely valóságos. Mit mond Szent Pál? *A szülés fájdalmait szenvedem értetek.* (Gal 4,19) És Timóteust *igaz fiának* nevezi (1 Tim 1,2).

De ha nem Heródes katonáinak kardja vagy a heródesi hatalomféltés, gazdagságféltés öli meg a kicsinyeket, hanem egyfajta vírus, akkor hogyan lehet az eset mögött ott látni Jézus Krisztust, aki a kicsiben meghalt? Ilyenkor fordulhat elő, hogy a szülők felkiáltanak: Istenem, miért vetted el ártatlan kisgyermekünket? S ebben a felkiáltásban leplezetten vagy nyíltan Istent teszik felelőssé; nem úgy, mint azok a fiatal szülők, akik úgy jelentették be kisgyermekük halálát, hogy a kicsi elment a Jóistenhez.

De az a vírus érthette volna a kétéves Jézust is. Isten ezt tényleg nem engedte meg Jézus esetében. Miért? Mert akkor sohasem tudtuk volna meg, hogy az ő szent Fia emberré lett. Jézust az Atya megőrizte a gyilkos vírustól, de nem ragadta ki a mi gyilkos kezeink közül, hogy értünk imádkozva megmenthessen, feloldozhasson minket a kereszt trónjáról.

Ne feledjük, hogy Jézus ártatlan ember, ártatlanabb, mint egy kisgyermek. A legártatlanabb kisgyerek is szennyes hozzá képest, mert önző és mindenestül bűnben, Istentől idegen állapotban született, de a Golgotán egy valóban ártatlan „gyermeket” ölt meg, az egyetlen ártatlant! Ez legyen az egyetlen problémád a szenvedést illetően, és azt mondd, amit a jobb lator, hogy mi mindannyian méltán szenvedünk, de ő semmit sem vétett!

A mennyei Atya értünk tett kivételt, amikor megmentette a gyermek Jézust egy olyan betegségtől, szerencsétlenségtől, amely megölte volna. De ő nem szereti kevésbé többi gyermekét sem. És ha velük nem tesz csodát és nem menti meg őket egy gyilkos vírustól, akkor azok halálában saját Fiának halálát fogadja el ezer és ezer esetben, és azokat mind szent Fia gyermekiségében szereti egy örökkévalóságon át. Egy örökkévalóságon át! Hitünknek ez a fordulópontja. Ha ezt csupán díszítő jelzőnek, prédikációs fordulatnak, a könyörgéseket befejező formulának tekinted, akkor a hitből semmit sem értettél meg. Isten egy örökkévalóságot ad ingyen a meghalt kicsinyeknek.

A vírus nem erősebb, mint Isten. Akkor miért nem semmisíti meg a vírust? Mert nem az a legnagyobb rossz, ami érheti az embert, hanem a lélek vírusa, amely örök halált eredményez.

Minden egyes kisgyermek halálában bizonyosan Isten irgalmas szeretetét szemlélhetjük, még ha rettenetes fájdalmak között is. Nem így szemlélte Mária az ő szent Fia szenvedését a Kálvárián? Isten sok esetben kiragadja a gyermeket, hogy meg ne rontsa az a világ, amely nem az Atyától van. Akkor minket miért nem ragadott ki gyermekkorunkban, még mielőtt

megismertük volna a halált hozó vírusokat? Mert minket úgy akar üdvözíteni, hogy megtérésre hív. Nekünk már itt a földön megmutatta szent Fiát, igaz, tövissel koronázottan.

A tudatos élet, amelyben nekünk, akik nem haltunk meg csecsemőkorban, részünk van, a szeretetnek már itt a földön megismerhető isteni édességét és keserűségét kínálja nekünk, mert szeretetből tudatosan szenvedni sokkal nagyobb dolog, mint nem ismerni a szeretetet, de öntudatlanul élni. Itt már a szívek titkáról van szó, és csak Isten ismeri az emberi szíveket, vagyis az emberi szabadságot. Minden rosszat, ami akaratunkon kívül történik velünk, legyen az bármiféle rossz is, Isten szeretetének teremtő bravúrja végtelenül felülmúlja! Végül is Istennek mindenre van egy gyógyszere, ami nekünk nincs: az örök boldogság. Csak ott fogjuk látni, hogy ő nem gyötört meg egyetlen kisgyermeket sem, de mindegyikben ő gyötrődött. Itt csak arra vigyázzunk nagyon, amire Jób, hogy ne vétsünk nyelvünkkel, ha arról a nagy misztériumról merünk beszélni, ami a szenvedés, hanem mondjuk vele együtt: *Ha a jót elfogadjuk Isten kezéből, miért ne fogadnánk el a rosszat is?* (Jób 2,10b)

4. Jézus gyermekévei

Úr Jézus, élő Isten szent Fia, mi most hozzád jöttünk. Nem a magunk elhatározásából, hanem hitből, mert az Atya vonz bennünket hozzád. Ez a vonzás maga a hit. Van-e nagyobb kegyelme földi életünknek, mint ennek az órának a kegyelme, amikor szent igédet szomjas lélekkel akarjuk befogadni és életünket szerinte alakítani? Te magad mondottad: „Senki sem jöhet hozzám, csak akit az Atya vonz, aki engem küldött. Én feltámasztom őt az utolsó napon.” (Jn 6,44) Minket a te szent Atyád vonz hozzád vasárnapról vasárnapra. Bizhatunk abban, hogy fel fogunk támadni az utolsó napon, hiszen igédde már elkezdted bennünk a feltámadás húsvéti művét. Te magad mondottad, Urunk: „Annak, aki küldött, az az akarata, hogy abból, amit nekem adott, semmit se veszítsek el, hanem feltámasszam az utolsó napon.” (Jn 6,39) Micsoda nap lesz az az utolsó nap, amikor mi, akik most együtt vagyunk Isten egyházában, felkelünk a porból, amelyből egykor vétettünk, és odaállhatunk eléd, örök Ige, ki kezdetben voltál és ki testet öltöttél értünk, és úgy láthatunk téged, amint vagy, és hallhatjuk szavadat: „Jertek, Atyám áldottai, és vegyétek az országot, mely nektek készítettett a világ kezdetétől” (Mt 25,34)! Ámen.

Három nap múlva ráakadtak a templomban, ott ült a tanítók közt, hallgatta és kérdezgette őket... Anyja így szólt akkor hozzá: „Fiam, miért tetted ezt velünk? Látnod, atyád és én bánkódva kerestünk.” „Miért kerestetek? – kérdezte. Nem tudátok, hogy abban kell lennem, ami az én Atyámé?” De ők nem értették, hogy mit akar ezzel mondani. (Lk 2,46. 48-50)

Egy tizenkét éves fiú abban az időben vallási szempontból felnőttnek számított, ezért rá is vonatkozott az előírás, hogy évente háromszor: Húsvétkor, Pünkösdkor és a Sátoros ünnepen fel kell záródokolnia Jeruzsálembe. Valószínűleg ez az első alkalom – hiszen Jézus éppen tizenkét éves – , hogy szüleivel ő is Jeruzsálembe megy.

Mielőtt belegondolnánk szavaiba, nézni kell ezt az eseményt. Tudjuk már, hogy aki Húsvét fényéből visszatekint a keresztre, és hittel néz fel rá, az üdvözül. Minden vallástörténeti, valláspszichológiai, szociológiai stúdium nélkül, illetve azokon túl, azokat megrendültségben tökéletesen elfeledve hittel nézzük végig Jézus életét. Ő most tizenkét éves, serdülő. Zsidó fiú; ruhája, mint a korabeli fiúk ruhája, arámul beszél, tájszólásban, anyjára hasonlít. Eddig Názáret határát talán át sem lépte. Neki Jeruzsálem olyan lehet, mint hasonló esetben egy magyar gyereknek Budapest vagy egy amerikainak New York.

Tágra nyílt szemmel jár-ke, de képtelen csak a felületet nézni. Ezek a drága, ragyogó, ártatlan szemek! Ezek a nárdusolajban úszó barna szemek mindig látják azt a mélységet, amit mi csak nagyon ritkán sejtünk meg: a létezést, a teremtett létezést, a dolgok boldog lubickolását Isten teremtő szeretetében.

Most lát először római katonát, görög zarándokot és annyi-annyi új arcot a roppant nagy tömegben: lányokat, fiúkat, felnőtteket, aggastyánokat, más ruhákat, más szokásokat. Hall új nyelveket. Ahogyan ő néz, úgy mi is nézhetnénk (ha nem is abban a mélységben), mert van hitünk; hisszük, hogy Isten teremtette az eget és a földet.

Látja a fővárost. Azért neki ez nem Budapest és nem New York, ez Isten városa, az ígéretek hordozója, talán olyan, mint amikor egy keresztény hívő fiú tizenkét évesen egy búcsújáró helyre megy.

Látja a tizenkét éves Jézus a Koponyák hegyét is. Látja a városkaput, látja a farizeusokat, amint beszélgetnek, papokat, főpapokat, templomi istentiszteletet, és hallja meg éneklő zsoldárokat. Mit érezhetett Jézus, mikor Isten nevét hallotta? Mit gondolhatott akkor, amikor énekeltek: Adonáj, örökkévaló Isten, *Király az Úr, ékességbe öltözött* (Zsolt 92,1), *Siont választotta magának lakóhelyül* (Zsolt 132,13)?

Most könnyen veszélyes területre tévedhetnénk, mert itt az „érzés” szó félrevezető lehet, itt a pszichologizálás mocsár, kátyú, kárhuzatos tudálékosság lenne. Itt megszakad minden gondolat,

érzés és megsejtés. Itt nem tudom lelke mozgásait tovább követni. Most leborulok az *unio hypostatica* (a személyes egység) titka előtt. Leborulok előtted, Jézus, és látom poros lábadat; sarudat, melynek szíját megoldani én sem vagyok méltó. És szeretnék sírni, mint Péter, és kiáltani: *Menj ki tőlem, Uram, mert bűnös ember vagyok!* (Lk 5,8) Leborulok tested, pszichéd, lelked, emberséged, istenséged előtt: teelőtted, örök egyszülött Fiú, ki most emberségedben csak tizenkét éves vagy, bár tiéd az idő és az örökkévalóság. Azért borulok le, mert nem tudom követni lelked hullámvásait, értelmed felismeréseit, szíved érzelmeit. Mert itt egy mélységes szakadék támadt, ám ha eddig nem jöttem volna el, akkor ezt a szakadékot sem pillantottam volna meg. Ez valóban szakadék, a te benső világod, ahol *a mélység a mélységet hívja* (Zsolt 42,9). Ezt tudományok nem lábolják át. Ez a szakadék tüzes kemence, hiszen a mélyben te és az Atya egy vagy Istenséged titkában. Te, aki emberséged szerint mint tizenkét éves izraelita fiú állsz előttem. Ez a lebomlás az én megmenekülésem, üdvösségem, újjászületésem. Prédikációim gejrírjei innét törnek fel, bűneim innét nyernek bocsánatot, és egy összedőléssel, beszakadással fenyegető élet itt kap levegőt. A Szentlélek minden értelmet meghaladó vigasztalása innét fakad fel füledt, önmagam miatt unalmas napjaim pusztaságában.

Az előbb, amint az evangélium szövegét olvasva megpillantottalak, láttalak és most is látlak: ott ülsz a tanítók között, hallgatod és kérdezed őket. Elámulnak értelmességeden és feleleteiden. Én nem elámulok, hanem megszédülök, mert tudom, amit hallgatóid nem tudnak, hogy te vagy az élő Isten Fia. Mikor őket hallgatod Istenről, és amikor te szólsz Istenről, ezek a tanítók olyan helyzetbe kerülnek, amely soha nem volt és nem lesz a földön: egy hittanórán, ahol a teremtő Istenről beszélnek, jelen van egy fiú, egy hittanos, aki a teremtő Isten egyszülött Fia, ki minden idők előtt, egy örökkévalóságon át Istennél van, aki majd két évtized múlva így szól: *Mielőtt Ábrahám lett volna, én vagyok.* (Jn 8,58)

Ők elámulnak, én szédülök, sajátos jóleső szédüléssel. A hit józan mómora ez; de ha idáig nem megyek, akkor mit ér a szentírásolvasás, mit az introdukció, az exegézis, a tanulmányok?! Üdvösségemet nem segítik elő! Nem tudom, mit érzel, mit gondolsz, mit határozol el. Ami téged itt elér, az nem vallási élmény. Ez rossz kifejezés. Ez a krisztológia elpszichologizálása lenne, amelyet ma sokan művelnek, hogy ezáltal felmentsék magukat a radikális Krisztus-követés alól. Ha neked csupán vallási élményed van, mint egy prófétának, és nem te vagy a megtestesült Isten, akkor élhetem az életemet úgy, ahogy akarom.

Nem tudom, mi történt veled, Jézus, míg engem ez a szédülés ért, de hallom a hangodat. Aggódó és előtted értetlenül álló édesanyádnak szólsz: *Miért kerestetek? Nem tudtátok, hogy abban kell lennem, ami az én Atyámé?*

Harminc év csöndjét egyetlenegyszer töri meg Jézus. Egyre jobban vonz engem annak a harminc évnek egészen sajátos csöndje, mely személyesen rám is tartozik. Semmi biztos kapaszkodónk nem lenne, ahonnét tévedésmentes módon behallgathatnánk ebbe a názáreti csöndbe, ebbe a minket megváltó csöndbe, ha ezt a mondatot nem mondta volna. Ezt a mondatot hívjuk segítségül. Nyissa meg fülünket a hallásra, amikor tiszteletteljes érintkezésbe lépünk a Jézus bensejében végbemenő hatalmas történéssel anélkül, hogy azt ki tudnánk fejezni. Nem is kifejtetni kell, hanem befogadni. *Miért kerestetek? Nem tudtátok, hogy abban kell lennem, ami az én Atyámé?*

Ezt a mondatot Mária emlékezete őrizte meg. Lukács tőle hallotta, mert ő mindennek elejétől fogva gondosan a végére járt, s az Úr gyermekkorának történetét kutatva Mária szíve szolgált számára hiteles forrásul. *Anyja szívébe véste ezeket a dolgokat.* (Lk 2,51) Minden egyes emlék, amelyet Mária megőrzött, nem csak egy sajátos, túlvilágból jövő fényvel van átítva, hanem sajátos fájdalommal és egyfajta értetlenséggel is. Mária volt Jézus gyermekségének tanúja, de nem csak ő, hanem a sugalmazó Szentlélek is. Ezt ma a tudósok sokszor elfelejtik. A Szűzanya a Magnificatot valószínűleg nem énekelte el úgy, ahogyan benne van a Szentírásban. De ha Lukács evangélista az ajkára adja, akkor a Szentlélek kinyilatkoztatja, hogy ezek a sorok Máriára jellemzőbbek, mint az összes szó, amit valaha is mondott életében. Engedjük már meg a

Szentléleknek, aki ismeri Máriát és működik az ő memóriájában is, hogy nem akármit emelt ki Jézus történetéből, eseményeiből és szavaiból, hanem a lényegét! És hogy Lukácsot is ő vezette, akiről maga az Úr mondotta, hogy amikor eljön, elvezet a teljes igazságra (vö. Jn 16,13). Míg Lukács írta az evangéliumát, a teljes igazságra vezető Lélek munkálkodott általa. És ha van mondat az ő evangéliumában, amelyből ez bizonyosan látható, akkor éppen ez az a mondat. Ez mindent átfog, ebben minden benne van.

Először is ez a gyermek Jézus egyetlen fennmaradt mondata, épp mikor átlépi a felnőttkor küszöbét. És így szavainak értelme visszasugárzik egész gyermekségére. Ugyanakkor ez a felnőtté serdülő Jézus első és egyetlen kijelentése, amelyre ezután majdnem két évtized csöndje borul. És azt akarja a Szentlélek, hogy semmit se tudjunk meg szavaiból, amelyeket tizenhét évesen átmondott, csak ezt. És ez az a szó, amely a nagy és végső jeruzsálemi tartózkodásakor, a kereszthalálban és a dicsőséges feltámadásban újra felhangzik és beteljesül, hiszen a kereszten utolsó kiáltása Lukács szerint: *Abba, Atyám!* És az Emmauszba igyekvő bús tanítványok mellé társulva ugyanezen mondat lényegét, azt a megdöbbentő ígét mondja, hogy „kell”, „kellett”: *Ó, ti balgatagok, milyen nehezen hiszitek azt, amit a próféták jövendöltek. Hát nem ezeket kellett elszenvednie a Messiásnak, hogy bemenjen az ő dicsőségébe?* (Lk 24,25-26) És ugyanaz a csodálkozás és megdöbbenés mutatkozik Jézus részéről, mint tizenkét éves korában: *Hát nem értitek? Miért kerestetek? Nem tudtátok? Miért vagytok szomorúak? Hát nem tudjátok, hogy mindig Atyáméiban kell lennem?*

Guardini írja: *„Mindkét szó ugyanabból a mélységből tör elő. Mind a kettőt ugyanaz a magától érthetőség veszi körül, mégpedig oly nagy, hogy csodálkozni kell, ha más nem érti. Amit ettől a szívtől, Jézus szívtől kívánnak, az egyúttal az, amire lényének minden gyökeréből vágyakozik s amiben legtisztább beteljesülése rejlik.”* *Miért? Egy nap majd azt mondja: Az én eledelem az, hogy Atyám akaratát tegyem, aki engem küldött s hogy elvégezzem művét* (Jn 4,34). A „kell” az Atya akaratát jelenti. Ez az akarat Jézus számára eleven élet. Ha ez az akarat teljesül, akkor Jézus jóllakik, mert ebből él! Ez Jézus legszemélyesebb titka: az Atya akaratának teljesítése.

De menjünk most még vissza az előbbi gondolathoz, éppen ennek a felfedezésnek a fényében. A gyermek Jézussal történnek az események: a nyolcadik napon körülmetélik, azaz testébe vésik a szövetség jelét és a Jézus nevet adják neki, negyven nap múlva bemutatják a templomban és mintegy visszaváltják az elsőszülöttet Istentől az emberi törzs számára, meglátogatják őt a három királyok, Heródes elől szülei Egyiptomba menekülnek vele, és ő nyilvánvalóan a csecsemő szótlanságával éli át mindezeket. Első szavai, amelyekről tudunk, éppen azok, melyekről most szó van. *Miért? Mert ezek foglalják össze az ő igazi és belső történetét, gyermekségének belső valóságát. Ő mindig az Atya dolgaiban van.*

Mi nem vagyunk mindig abban, ami az Atyáé, mert bűneinkkel elszakadtunk a Teremtőtől. Még akkor is, ha megkeresztelkedtünk és hiszünk, bennünk van a bűn okozta egyensúlyvesztés. Emlékeztek a két világról szóló elmélkedésre? Van egy világ, amit az Isten teremtett, az anyagi; de Isten azt akarta, hogy műveljük a földet, vagyis hogy szabadon egy új világot teremtsünk, ahol szintén ő az Isten, vagyis végtelen szeretet, ahol testvérként élünk és szeretjük egymást. Csakhogy mi, emberek elszakadtunk Istentől, s olyan kultúrát, vallásokat, civilizációt, és olyan emberi kapcsolatrendszereket, gazdaságot, politikai rendszereket építettünk, amelyek félelmetesen mérgeztettek! Ahol háborúk vannak, állandó gyilkosságok, testi, szellemi és lelki értelemben egyaránt. Ebből a világból mi az, amit ma is akar az Isten? A törekvést, a fáradozást magát, hogy felépüljön az új világ, de olyan, amelynek ő az Istene.

Jézus mindig abban van, ami az Atyáé. A test kívánsága, a szemek kívánsága és az élet kevélysége nem az Atyától van (vö. 1Jn 2,16). A mi gyermekségünk története nem bájos történet. Mi bűneinkkel kiléptünk abból, ami az Atyától van, még az úgynevezett kis bűneinkkel is, és beléptünk abba a világba, ami nem az Atyáé. Vagy részben benne is maradtunk, részben ki is léptünk, és két úrnak szolgálunk. Nem mindenestül abban vagyunk, ami az Atyáé. Jézus

gyermekségének története abból állt, hogy ő mindig abban volt, ami az Atyáé és abban növekedett.

Mária, az ártatlan teremtés talán nem is azon a kijelentésen lepődik meg, hogy *abban kell lennem, ami az én Atyámé*, hanem hogy azt mondja Istenről: Abba, Atyácska. így szólítja meg Istent. Jézus életének annyira az a lényege, hogy abban van, ami az Atyáé, hogy nem meglepő, amikor a Zsidókhhoz írt levél a megtestesülés pillanatában az örök Ige ajkára adja a zsoltárt: *Nem kellett neked véres és ételáldozat, embertestet alkottál nekem. Íme eljöttem, Uram, hogy megtegyem a te akarodat.* (Zsolt 40,7-9) Honnét tudta a Zsidókhhoz írt levél szerzője, hogy Jézus létének első pillanatától kezdve az Atya akaratát akarja megtenni? Ebből a kijelentésből, amit tizenkét éves korában tett!

De mi is az Atya akarat? Elsősorban nem törvény, hanem gyönyörűséges élet, Isten és ember szeretetre épülő kapcsolata, ahol a Teremtő a semmiből létre hívott teremtményt magát is a teremtésben való részvételre biztatja. Ez az Isten akarat, és csak a bűnös ember számára lesz Tízparancsolat és kívülről rá erőltetett szabály. Jézus számára az Atya akarat egyben az ő legbensőbb hajlama. Azonban olyan világba születik bele, ahol Isten akaratát, vagyis szeretetét visszautasították az emberek, és éppen erre a visszautasításra építik fel életüket. Ezért a világ őt majd elítéli, leköpdösi, keresztre feszíti és megöli, mert nem tudja befogadni azt az eredeti, tiszta világot, amely maga Jézus, aki Istentől van. Ő az Atya akarat a világ számára, a tiszta szeretet, az új teremtés, amit nekünk kellene vele és benne megalkotnunk.

Az Atya „kell”-je nem fátum. Szabaduljunk meg ettől a kényszerképzettől egyszer s mindenkorra! Jézusnak nincs előre megírt sorsa! Az ő élete is ugyanúgy alakul, mint bárki másé, sokszor egészen improvizatív módon. Nem kellett volna meghalnia a kereszten. Ez a „kell”, ami a gyilkosság „kell”-je, a bukott ember pszichéjéből jön. Az Atya akarat, az Atyától jövő „kell” csupa gyönyörűség! De ez a két akarat találkozik abban az eseményben, amely előtt Nagycsütörtök éjszakáján találja magát. Ő csakis az Atya akaratát keresi a rá váró eseményben. Az Atya nem azt akarja, hogy Jézus meghaljon, hanem azt, hogy az ő szeretetének tanúja legyen a földön. És ekkor Jézus kitalálja, hogy felajánlja életét gyilkosaiért és minden bűnösért. Más tehát az a „kell”, ami az Atyától jön, és más az a „kell”, amely a bűnös ember pszichéjéből származik.

A gyermek, a serdülő Jézus ajkáról elhangzott „Atyám” szó és az a csodálkozás, amellyel szülei aggodalmára reagál, az ő létének, emberi egzisztenciájának mélységéből tör fel. Végtelenül mélyebb rétegből, mint a nemiség, annál erősebb, édesebb, gyöngédebb, gyönyörűségesebb őserőként. Az önfenntartás ösztönénél fényekkel mélyebb rétegből, abból a vágyból, hogy új világot épít, az Atya akaratát, szeretetét valósítja meg.

Itt most zárójelet kell nyitnunk. Az a szint, ahol mi a szent keresztség által új teremtmény lettünk, olyan mélyen van bennünk, hogy ott nincs férfi és nő, rabszolga és szabad, görög és zsidó. És ahová leszállt belénk bér málkozáskor a Szentlélek, hogy Isten fiaivá alakítson, az jóval mélyebben van, mint a fajfenntartás vagy az önfenntartás ösztöne. Hiszen odaát nem mennek férjhez és nem nőülnek. És a boldog örök életben nem esznek és isznak, hanem az örök Igéből élnek, hiszen a legmélyebb életösztön bennünk éppen az, hogy abból éljünk, aki minket szeret, és akit mi szeretünk. Csakhogy merünk-e ebben hinni? A hit kell, hogy felszabadítsa bennünk ezt az őserőt. Merünk-e így élni, ha kell, egyedül is? Merünk-e ráhagyatkozni erre az evilági ösztönöknél mélyebb istenösztönre, amelyet a keresztség még egyértelműbbé és erőteljesebbé tett bennünk? Az Isten utáni vágy olyan gigantikus erővel dolgozik bennünk, ha hagyjuk, hogy a legelszabadultabb nemi ösztön semmi hozzá képest! Csak nem nevezi meg az emberiség, nem tudja, hogy mi hajtja, és ezért meg is örülhet! A szentek ezt a vágyat felvállalták. Szent Pál írja: *Élek, de már nem én élek, hanem Krisztus él bennem.* (Gal 2,20) És: *Számomra az élet Krisztus, a halál pedig nyereség.* (Fil 1,21) Szent Benedek: *Ne tegyetek semmit Krisztus szeretetének élébe.* Szent Ferenc: *Deus meus et omnia!*

És most térjünk vissza Jézus mondatához, amelyről megállapítottuk, hogy nem csak lezárja gyermekkorát, de egyben megnyitja felnőttkorát. Vagyis ez az emberi szóban megfogalmazott valóság egyszerre tárja fel Jézus egész történetét és lényét visszafelé és előre, hiszen a serdülő Jézus mintegy a jövő felé fordulva tér haza szüleivel Názáretbe, hogy belemerüljön az őt érlelő majd két évtizedig tartó hatalmas csöndességbe.

Ezen a ponton felvetődik egy súlyos kérdés: a papnevelés ügye. Ahogyan most tesszük, úgy nem lehet papokat nevelni: bemegy a fiatal ember a szemináriumba és elvégez egy jó-rossz főiskolát, többé-kevésbé vallásos kollégiumi szinten élve. A szentelés előtt hosszú évekig kellene érlelődnie, egyetlen közösségekben maradnia, ahol testvéreivel Názáretet alkot. A szerzetesrendeknek például meg kellene hosszabbítaniuk a novíciátus idejét. Az Isten csöndjében elmerülő élet előbbre való a tanulmányoknál! Názáret kell! Alakítsatok mindenütt Názáreteket! És ez a családok életére is vonatkozik. Mert csak így lehet vállalni a küldetést, hiszen nem elég egyetlen hatalmas döntés, hogy „Atyám dolgaiban kitartok”, de ennek begyakorolt életformává is kell válnia. Nem mindjárt a filozófiával kell folytatni a novíciátust, majd az új teológia különféle irányjaival; ezek hasznosak és szükségesek, de ha nincs mibe integrálódniuk, a fiatal lelket sok esetben szétszedik, mert a fiatalok nagy része emberi és keresztény szinten sincs készen! Az Isten Fia harminc évig érlelődött! Hogy dobálhat ki egy szeminárium öt, hat, hét év alatt kész embereket? Itt akármibe ütközöm, ki kell mondanom, hogy ez rákfenéje az egyházi életnek. Nem hagyják éveken át elmerülni a csöndben a fiatalokat minden pasztoráció nélkül. Nem lehet mindjárt a misszióval kezdeni. Majd három évtizedig Jézus nem térített, nem prédikált! Érlelődött. És ez annál inkább elgondolkodtató misztérium, hiszen az ő érlelődéséből ki volt zárva a bűnnel, a rosszal való küzdelem.

Velük ment hát, visszatért Názáretbe és engedelmeskedett nekik... Gyarapodott bölcsességben, korban s Isten és emberek előtti kedvességben. (Lk 2,51-52) Mivel nincs ilyen szemináriumi rendszer, a legjobb lenne, hogy aki pap akar lenni, előbb lépjen be egy ilyen Názáretbe, amelyet meg kell alapítani. Nem a jogi jóváhagyás a fontos, hanem az élet. Isten akaratában éljen egy tapasztalt lelkivezető mellett. Váljanak a belépők testvérekké, és csak utána menjenek szemináriumba! Ha nem így lesz, akaratlanul is tönkretesszük a mai hivatásokat, magával az át nem gondolt rendszerrel.

Hol van a mi életünkben ez a Názáret? Mi is ennek a Názáretnek a lényege? Az első: szüntelenül az Atya dolgaiban lenni, vagyis az ő akaratát követni. Mindez megérthető. Ismétlem, nem előre megírt szerep, sors, merev törvény vár Jézusra. Isten akaratára a mi emberi világunk kiépítése a szeretetben, Istenben. Názáretben ezt építik. Az első fázisban nem az kellene, hogy a fiatal a rossz értelemben vett világgal küszködjön, hanem hogy azokkal alkosson közösséget, akik szintén az Atya akaratát keresik. És e közösség építésén fáradozzon, fiatal energiái ide áramoljanak.

Jézus istenfíúsága meghalad minden értelmet. Még Mária sem fogja fel Pünkösöd előtt, de elfogadja azt, hogy az ő fia titokzatos módon az Istené. Názáret tehát az, ahol egymást elfogadjuk azzal a titokkal, hogy a másik elsősorban, éspedig minden értelmet meghaladó módon az Istené.

Amikor Jézus szüleivel Názáretbe megy, nem a rossz értelemben vett világgal való harcba adja bele emberi energiáit, hanem egy új világ építésébe. Így kellene felkészülniük a házasoknak, és így a szerzeteseknek és papoknak. Alkossatok testvéri csoportokat! Ezek a csoportok ne úgy működjenek, hogy adunk a tagoknak egy érmet, egy imádságot, és ezzel tag lesz. Názáret nem a tökéletesek gyülekezete, de igenis azoké, akik egyedül Istenért akarnak élni, éspedig nem szekularizáltak. Mindig abban akarnak lenni, ami az Atyáé. Ezekkel kell először egy külön világot, egy élő sejtet alkotni. Ez lenne az új evangelizáció bázisa.

Názáret egy újfajta vérségi kapcsolat létrejöttét is *jelenti*. *Amíg beszélt a néphez, valaki szólt neki: „Anyád és rokonaid kinn állnak és beszélni szeretnének veled.” De ő megkérdezte, aki szólt neki: „Ki az én anyám és kik a rokonaim?” Aztán kitérte tanítványai felé karját és így*

szólt: „Ezek az én anyám és testvéreim! Aki teljesíti mennyei Atyám akaratát, az nekem mind testvérem, nővérem és anyám.” (Mt 12,46-50) Civilizációtól, kultúrától, vérmérséklettől függ az, hogy mennyire éljük meg a vérrokonságot. Jézus korában a zsidóság ezt nagyon megélte. Férj és feleség nem vérrokon, a testvérek, a szülők és gyermekek azok. Bár a nemiség hozza létre a vérségi családot, a testvériségben van a legkevesebb a nemiségből. A testvérek kapcsolata az örök életben megvalósuló kapcsolatokra emlékeztet, ezért az Egyházban a hívek kezdettől fogva testvérnak nevezték egymást. Boldog, aki így találkozik a másik nemmel. Nem csak édesanyjában, hanem nővéreben, húgában, akinek szépségét nem a férfi szemével nézi, hanem a testvér tekintetével, és így képes Isten szemével megpillantani. Ez egyben Mária tiszteletének hiteles emberi alapja is lehet. Nézni Máriát, csodálni szépségét, de a gyermek, illetve a testvér szemével.

A testvérek kapcsolata egészen sajátos földi és égi kapcsolat. Nem mindennapi esemény a véréstestvérrel való felnőttkori találkozás. Irodalmi téma, hogy ikrek, akiket külön neveltek, felismerik egymást. Testüket-lelküket forróság járja át. Ezt írja Guardini: „*Ha Jézus valakivel találkozik, akiben Isten akarata él, felmelegszik a szíve. Számára az Atya akarata a lélekben az, ami a természetes életben a vér. Ha olyan emberrel találkozom, akiben a saját családom vére folyik, azonnal az az érzés rezdül meg bennem, hogy hozzám tartozik. Olyan egységben áll velem, amely eredetibb minden más emberi kapcsolatnál.* (Ezért mondja az Énekek éneke jegyese: *Bárcsak a testvérem lennél.* [Én 8,1]) *Az Atya akarata Jézus számára éltető vér a Szentlélekben. Ha olyan ember közeledik Jézushoz, akiben ez az akarat működik, rokonnak érzi magát vele.*” Gondoljunk csak bele, hogy nincs mélyebb egyesülés Jézussal, mint az, hogy mi is azt a világot, az Isten országát akarjuk építeni, amit ő, vagyis az Atya akaratát keressük. Ez nem értelmi-érzelmi-erkölcsi egység, hanem olyan, mintha közös lenne a vérünk Jézuséval. De a vér csak hasonlat, még mélyebb egységet teremtő valóságról van szó.

Mi tehát Názáret? Olyan közösség, ahol ez a mélyebb vérrokonság kapcsol egybe testvéreket. A szerzetben testvérnak nevezzük a másikat. Miért? Mert neki Jézus megszállottjának kell lennie, hiszen az Atya akaratát keresi. És így kellene minden megújuló egyházközségben egy Názáretnek létrejönnie, ahol a másik jobban vérrokonom, mint akivel egy apától és egy anyától születtem, mert az Atya akaratát keresi, akárcsak én. Ez az egység örökre megmarad.

És mi az, ami még Názáretet Názáretté teszi? Az engedelmisség. Jézus engedelmeskedett Máriának és Józsefnek. A gyermek a szülőknek. A testvéri közösségben a testvérek az előljárónak és egymásnak. Jézus engedelmissége felnyitja a szememet egy egészen új világra. Jézus nem azért engedelmeskedett a szüleinek, nehogy bünt vagy rosszat kövessen el. Nekünk azért is kell engedelmeskednünk a hiteles tekintélynek, hogy ne vétkezzünk, hogy életünk áttetsző legyen. De aki csak így tekinti az engedelmisséget, az kizárólag igát lát benne, koloncot, mint amit a kutya nyakára kötnek, nehogy túl messzire csatangoljon el a gazdájától.

Hagyjuk most az engedelmisségnek ezt a részét. Jézus engedelmissége több: egyszerűen azonos a szeretettel. A másik színe előtt akar élni áttetsző módon. Ezért írhatja Szent Pál a filippieknek, hogy Krisztus engedelmes volt mindhalálig, helyett, hogy Krisztus szeretett mindhalálig. Az ő életében a kettő ugyanaz.

A szeretet nem a maga akaratát keresi. Az a szeretet, amely nem engedelmes, nem szeretet. Egyéniségünket mindenestül fel kell adni, a személyt nem. Az egyéni apró szokások feladása görcsöktől szabadít meg, nagyvonalúvá tesz. Például mikor azt mondta Mária Jézusnak: Fiam, ezt a köntöst vedd fel, ne a másikat, nem tudom elképzelni, hogy Jézus nyafogott vagy dacolt volna. Ő nagyvonalú volt, mert az engedelmisség azzá tette: Hát akkor azt veszem fel, anyám. Sokszor pontosan ilyeneken megy tönkre egy család vagy egy közösség élete. Teljesen fel kell adnod az egyéniségedet. Például pontosnak kell lenned, ki kell találnod a másik ízlését. Micsoda gazdagságot kapsz ezért! Ki mondta azt, hogy az egyéniséget kell kifejleszteni? A személyt kell kibontakoztatni, amely viszont kizárólag a szeretet legkeményebb engedelmisségében fejlődik!

Végül is csak így lehet növekedni. Ne ábrándozz semmiféle jobbulásról, növekedésről, ha nem élsz igen kemény engedelmisségben! Ez az engedelmisség gazdagít, nagyvonalúvá tesz, hihetetlen módon kiteljesíti benned a szeretetet, ilyen módon megszabadulsz az önzéstől.

Az Atya akarata, az Atya szeretete – ez Jézus legbensőbb élete. Más nincs. De beleépíti magába mindazt, amit Máriától és Józseftől kap. Jézus átveszi József mozdulatait, az ács mesterség szakmai fogásait. Engedelmesen tanul, bátran magába épít másokat, mozdulataikat, szavaikat, jó viselkedésüket.

Természetesen Jézus ráhagyatkozhatott Józsefre és Máriára, mert ők Istenbe kapaszkodtak. És itt van az ifjúság nevelésének legnagyobb problémája. Igenis kell a tekintély, de ha az a tekintély nem kapaszkodik Istenbe, ha egyszer-egyszer bünt is megenged vagy arra buzdít, semmit sem ér! A tekintélynek mindenestül Istenből kell élnie, különben minden esetben megromlik és megront. Olyan lesz az engedelmisségem, amilyen a szeretetem, és olyan lesz a szeretetem, amilyen az engedelmisségem.

XXIII. János jelmondata: „*Oboedientia et pax*” – Engedelmisség és béke. Borromei Szent Károlyt tanulmányozta fiatal éveiben, és egy kitűnő püspök mellett volt titkár. Csak így érlelődhetett jó pásztorrá.

Ez is Názáret alapvető vonatkozása: a hiteles tekintély, a hiteles tekintélyek kinevelése. Mi az, hogy hiteles tekintély? Nem hiba nélküli, de mindenestül az Istenben gyökerező ember. Az ilyen zseniális nevelő lesz, aki tudja, amit nem lehet megtanulni pedagógiából és pszichológiából. Elég egy egyszerű, hat elemi végzett földműves férfi és annak a felesége, két tanulatlan ember, aki bármilyen egyetem, akadémia nélkül mindig az élő Isten kezét fogja. Zsenik! Mindent tudnak és mindent átadnak. Mellettük valóban növekszik a gyermek.

Mária és József ezért választatott ki. Isten nem olyan szülőket választott Fiának, akik két diplomával rendelkeznek, nem fővárosiakat, nem szupergazdagokat, hanem szegényeket, egyszerűeket, tanulatlanokat, de olyanokat, akik zseniálisak voltak Istenre, akik várták Isten országát.

5. Názáret lelkiisége

Velük ment hát, visszatért Názáretbe és engedelmeskedett nekik. Szavait anyja mind megőrizte szívében. Jézus meg gyarapodott bölcsességben, korban s Isten és emberek előtti kedvességben. (Lk 3, 51-52)

Tizennyolc év csöndje következik addig a napig, míg János keresztsége után Jézus színre lép. Ezt írja Lukács: *Föllépésekor Jézus mintegy harminc éves volt. (Lk 3,23)* Amikor megkezdte nyilvános működését, Szent József már nem élt.

Szerintem a keresztény hit egyik nagy próbája ez a harminc év. Még ha el is fogadjuk a megtestesülést, hogy Isten valóban emberré lett, ezt a harmincéves csöndet alig tudjuk elviselni. Jézus életében itt sűrűsödnek a titkok, a csendes isteni, transzcendens mélység, mellyel az ember nem tud mit kezdeni. A keresztény hit húsvéti hit. Húsvét legnagyobb ajándéka, hogy az apostolok felismerik, hogy a Mester, az Úr az Istentől való, Isten az Istentől. Ez a húsvéti hit visszatekint a keresztre, és úgy tűnik, a húsvéti misztériumban a szent sebek jelzik a kinyilatkoztatás lényegét. A szegkek helyei, nem pedig a ragyogás Isten önkinyilatkoztatása. Az utóbbi csak színpadi kellék, hogy tudjuk, Isten járt itt. Az öt véres lyuk Jézus testén azonban Isten legutolsó képe a történelemben, amit önmagáról adott nekünk. Még el is tudjuk fogadni valahogy, hogy Isten ilyenre is képes, hogy testben meghal értünk. Ez a harminc év azonban, ez a csendes, vidéki harminc év elviselhetetlen. S amikor nekünk valami idegen Isten világából, kinyilatkoztatásából, annak lehet az az oka, hogy nem értjük, nem fogjuk fel az értelmét, de legtöbbször nem az értelmünkkel, hanem az akaratunkkal van a baj.

Mi lehet vonakodásunk mögött? Ösztönösen félünk a megtestesülés végtelen nagy méreteitől és kihatásától. Európa megriad tőle, és visszamegy bálványistenkéihez. Őket szolgálni sokkal egyszerűbb. De milyen igényes az olyan Isten szeretete, aki érettünk valóban emberré lett, a mi testünket vette magára! Hatalmas, forró, kizárólagos szerelembe sodor bele. Ebben is egyedül a misztikusoknak van igazuk. A kereszténység csak ezen a fokon működik, ami alatta van, az csak sok szenvedéssel teli készülődés a keresztény hitre.

Ösztönösen félünk a megtestesülés názáreti következményeitől, mert el kellene hagynunk megalomániás eszméinket saját nagyságunkról, hogy mivé is kell lennünk, és el kellene fogadnunk a hétköznapi csendjét. Mindez ott van öntudatlan vonakodásunk mögött. Ez a vonakodás hol nyílt, hol burkolt formában nyilvánul meg, a legkülönbözőbb variációkban. Van jámbor fajtája is, például az apokrif evangéliumok. Ezekben a gyermek Jézus minduntalan csodát tesz, sőt a szomszédok megkérik Szent Józsefet, hogy tanítsa meg fiát, hogy csodatevő képességét jóra használja. Mária Valtorta úgynevezett látomásai szerint pedig a magzat Jézus beszélget a Szűzanyával, s angyalok járnak mindenki szeme láttára ki-be a názáreti házból. Abszurdum, ez a lukácsi gyermekség-evangélium karikatúrája!

Vannak más, kevésbé jámbor teológiai elhajlások, melyek szerint lehetetlen, hogy Isten ott álljon az ácspad mellett. Jusztinusz vértanú viszont még látta a faékéket, amelyeket a Názáreti faragott. Hát Isten ilyesmivel is foglalkozik? Akkor nem is Isten. Az ilyen hozzáállásból keletkeznek a régebbi és újabb kori racionalista mesék, melyek szerint Jézus elment Arábiába, hogy ott évtizedekig varázslást tanuljon. Sejtethető, milyen lelkesedéssel fogadták volna a zsidók, amikor a pogányoktól megérkezik!

Bizonyos, hogy felületlen szellemünk Isten gondolatainak mélységeitől igen messze jár, és a názáreti misztériumban ürességet, jelentés-nélküliséget, félelmetes jelzés-nélküliséget lát. A Szentírás azonban a hallgatásával és a csendjével is sokat mond. Amikor az exegézist tanítjuk, nem törődünk ezzel a csönddel, pedig milyen fontos a zenében is a pauza. Nélküle nincs zene! A Szentlélek egy bizonyos csendet is beleírt az evangéliumokba, például ennek a harminc évnek a csendjét. Az az elviselhetetlen aránytalanság, amely a két tény között fennáll, hogy harminc évig

csendben élt, majd Isten tekintélyével lépett fel, kortársait is megdöbbsentette. Először is Jézus nem jeruzsálemi, hanem vidéki, názáretinek nevezték. Nem ült bölcs rabbik lábainál, nem papi családból való, csodatettei és öntudata merő ellentéte előző élete rejtettségének. Valójában azonban nem üresség és aránytalanság van itt, hanem a lényeg feltárulkozása! Isten valóban emberré lett: növekedett, fejlődött, csendben haladt a saját útján. Ezek nélkül Jézus nem lett volna igazi ember. Bele sem merünk gondolni ennek az istenemberi titoknak a mélységeibe. Egy családban nőtt fel, Mária és József környezetében. Isten arról a fényűzésről nem mondott le, hogy azt a lányt válassza ki édesanyjának, aki Istenre a legzseniálisabb, és azt a férfit apjának, aki a történelemből valószínűleg egyedül volt képes elfogadni Szűz Mária titkát. Ezek az emberek nagyon tudtak szeretni. A szeretet roppant fényűzéséről nem mondott le az Isten, mert úgy gondolta, hogy az minden embernek kijár; enélkül megőrülnénk, s még Isten Fia sem lehetne normális ember.

És itt máris felvázolódik előttünk a szentség útja. Növekedni, kibontakozni a szeretetben, Istennel együtt élni a hétköznapiakban. Valószínűleg helytelen az életszentség-eszményünk, amikor azt gondoljuk, hogy valami látványos, nagy feladatot kell elvégeznünk. Sok szent semmiféle nagy feladatot sem végzett el. Inkább kötelességünket kell teljesíteni, hogy azáltal Isten terve teljesüljön. Tegyük tehát csendesen állapotbeli kötelességünket. Előre nem láthatjuk, mit is akar általunk tenni az Isten. Jézus sem tudta emberi tudásával, csak az utolsó percben, hogy éppen „*ezekért a késői léptekért*” (Pilinszky) jött, amelyeket tántorogva tett meg kereszttel a vállán a Golgotáig. Lehet, hogy azt gondoljuk, építkeznünk kell, valamit alapítani, valami marandót alkotni. Názáret azonban nem ezt sugallja. A szentség lényege nem ebben van. Chambers írja: *Jézus Krisztus nem azt számítja szolgálataknak, amit érte teszünk, hanem hogy mik vagyunk az ő számára, és ennek a belső titka a személyes azonosság vele... hogy megismerjük őt.* Isten minden biztonnyal kér tőlünk dolgokat, tetteket, cselekedeteket, de nem ez a szentség; ez talán a szentség mellékterméke, gyümölcse. A szentség: együtt lenni a szent Istennel, mindig, mindenütt, minden körülmények között. A szentségben nincs átmeneti idő, átmeneti hely, átmeneti teendők, átmeneti környezet. Egyébként ez az átmenetiség az ördög legnagyobb illúziókeltése bennünk. Nagyon sokat kísért ezzel engem is. Amíg szeminarista valaki, úgy vélheti, ez csak egy ideiglenes állapot, ha felszentelik, minden másképp lesz majd. Csalódni fog: olyan lesz papként is, amilyen most. Az életszentség szempontjából nincs kedvező vagy kedvezőtlen helyzet: Jézus emberségének szentsége nem más, mint hogy mindig az Atya színe előtt áll ott, ahol van, mert másutt sem lenne számára jobban jelen az Isten. Isten ott van jelen számomra, ahol vagyok, akár undor fog el, akár sivárságérzet, akár csüggedés.

A csüggedés iskoláját is végig kell járni, enélkül nincs életszentség. Magunkra kell venni a szomorúság köntösét, hogy majd fölválthassuk az öröm ruhájával. Ez Mária és József szentsége: titokzatosan, de valóságosan Istennel vannak, Izrael Szentjével.

Názáret titkához két személyes élményem is fűződik. Az egyik: egyszer a novíciusokkal papírszeletekre hittitkokat írtunk fel, és mindegyikünk kihúzott egyet. A novíciusok majdnem mindent tudnak, azt is tudták, mit szerettem volna húzni: Ugye a színeváltozást szerette volna a mágiszter atya? Azt. És nem azt húztam, hanem Názáretet. Nagy ajándékot kaptam akkor.

A másik: legszeretettebb pápám, VI. Pál 1964. január 5-én, amikor a Szentföldre zarándokolt, Názáretben a Szent Család házából szózatot intézett a kereszténységhez, sőt az egész emberiséghez – a breviáriumban olvasható beszédének leglényegesebb része Szent Család ünnepén. Ezt a beszédet veszem alapul. Ő lesz most a mi lelkipásztorunk, hogy el ne tévedjünk annak a nagy titoknak a megközelítésében, amely Názáret titka, amely igazában Mária lelkisége is. Ezt mondta VI. Pál: „*A názáreti ház iskola. Tudniillik az evangélium iskolája, amelyben elkezdjük megismerni Krisztus életét. Most ezen a helyen tanuljuk meg először is azt, hogyan szemléljük, hallgassuk és elmélkedjük át és ismerjük meg behatóan, hogy milyen mély és rejtett erő van Isten Fiának ennek a legegyszerűbb, legalázatosabb, legszebb kinyilatkoztatásában. S remélhetően megtanuljuk lassan utánozni is.*”

Erő van az Isten Fia alázatosságában! *Ugyanazt a lelkiületet ápoljátok magatokban, mely Krisztus Jézusban is megvolt. Ő, mint Isten, Istennel való egyenlőségét nem tartotta olyan dolognak, amelyhez föltétlenül ragaszkodnia kell, hanem szolgálai alakot öltött, kiüresítette önmagát, és hasonló lett az emberekhez.* (Fil 2,6-7)

A ferences elmélkedés vizuális. Lépjünk be egyszer e názáreti házba, és találkozunk Jézussal! Ha azt mondd, hogy ez valamiféle mesterkedés, öngerjesztés, valami élettől elszakadt dolog, akkor gondoldj arra, hogy mindig ilyesmit teszel, mikor hazagondolsz és képzeletben belépsz édesanyádhoz. Ne engedjük, hogy az ördög a józan észre hivatkozva megakadályozza, hogy szemlélődővé váljunk. Lépjünk hát be a Názáreti házba: érezzük-e a hasonlíthatatlan atmoszférát? Ahogyan ez a három ember: Jézus, Mária és József él? Véglegesen döntöttek Isten akarata mellett, lemondva minden emberi nagyságról. Büntől sebzett tudatunk mélyén állandóan olyanok akarunk lenni, mint az istenek. Nem kell ahhoz zseninek vagy kiváló tehetségű embernek lennünk, hogy gigantikus álmaink legyenek, esetleg csak öntudatlanul. Valamivé akarunk lenni; csak hogy amikor nagyon szeretnénk *valamivé* lenni, akkor nem lehetünk *valakik*. Szent Ferenc rájött erre: ha valakivé akar lenni, akkor minderről le kell mondania. Mivel nem valami, hanem valaki akart lenni, még a rend vezetéséről is lemondott, és így nevezték: „a testvér”. Az lett az ő hivatása, hogy emberré legyen, valakivé legyen.

Názáret küszöbét az lépi át, aki nem valamivé akar lenni. Nem arról van szó, hogy a fiataloknak ne legyenek terveik, de ne ragaszkodjanak hozzá görcsösen. Semmivé sem akarunk lenni, csak szeretni és szolgálni akarunk megtanulni. Ez viszont vértelen vértanúsághoz vezet, belső, lelki halálba. „*Vértanúságunk színhelyét pedig nem jelölhetjük ki. Ha valaha is borrá lehetünk, akkor azt a szőlőt meg kell törni. Vajon miféle ujjakat használt fel Isten arra, hogy téged szétzúzzon, te pedig sima játékként kicsúsztal kezéből? Nem vagy még érett, és ha Isten prés alá tett volna, nagyon keserű bor lett volna belőled. Istennek szentelt személynek lenni azt jelenti, hogy természetes életed elemeit Isten hatja át. Gondviselésszerű a megtöretés. Maradj mindig kapcsolatban Istennel, és hagyd hogy tegye, amit akar, akkor ő olyan bort és kenyeret készít belőled, amely áldássá lesz a többi gyermekeinek.*” (Chambers)

Átlépni a názáreti ház küszöbét azt jelenti, hogy megadom magamat a felfoghatatlan, a megérthetetlen Istennek. Nem leckéztetem, nem vizsgálzatom! A Szentírás végső megértése az, hogy megteszem mindazt, amit Isten kér tőlem, bármilyen nehéz, akár véres szakítások árán is. Nem csak hasonlat az, hogy ha megbotránkoztat jobb kezed, vágd le. Inkább vágnánk le jobb kezünket, mint hogy elszakítsunk bizonyos szálakat. Mégis meg kell tennünk, különben nem ismerjük meg Istent. Ne feledjük, hogy az üdvösség története Izsák feláldozásával, vagyis a család, a test és a vér kötelékének teljes túllépésével kezdődik.

Az az édesanya lépi át Názáret küszöbét, aki képes lemondani a karrierről szeretteiért, és sohasem tesz szemrehányást emiatt sem Istennek, sem a férjének, sem a gyerekeknek. Persze nem arról van szó, hogy egy asszonyt be kell zárni a négy fal közé. Mária élete nemigen tetszhet a feministáknak, pedig királynőként élt a családban a két férfi társaságában. Ő adott nekik enni, ő ruházta őket. Ez az igazi méltóság! Az angyalok irigykednének, ha képesek lennének rá.

Az a férj lépi át Názáret küszöbét, aki mindennap újra elfogadja feleségét, gyermekeit, életkörülményeit, s nem akar más lenni, mint férj és atya. Van más hivatás férfiember számára? A pap, a szerzetes is jegyesi misztériumot él meg és lelki atyává válik. Az a szerzetes lépi át Názáret küszöbét, aki engedelmes, nem csupán szerzetesdit játszik. Ez nagyon sokba kerül, de jutalma is nagyon nagy: a békesség.

Az a pap lépi át Názáret küszöbét, aki megtalálja az igazi papi lelkiiséget, ami csak egy van, egyetlenegy: *Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre!* Nincs más papi lelkiiség, csak a misézés, annak félelmetesen nagy kihatásaival, ahogyan lassan átjárja a pap idegeit, testét-lelkét, emberi kapcsolatait, amikor is a pap a Krisztus-misztériumba emel mindenkit, akivel találkozik. Óriási kísértés tör ma az emberre, a „Szindbád-kísértés”: mindent átélni, mindenné lenni, mindent megtapasztalni. Ezért jön jól a lélekvándorlás meséje, ezért vannak azok a szörnyű elferdülések,

hogy alapvető emberi kategóriákat át akarunk lépni. Ez a megtestesülés nem ismerése, illetve ellene való lázadás, ez Názáret tagadása és egyben az ember pusztulása is. Jézus mindenről lemondott, ami fölébe emelné őt Máriának, Józsefnek, rokonainak, kortársainak. Lemondott a csodákról. Az Atya adja kezébe a csodákat, és ő felujjong, hogy ilyen nagy tetteket ad kezébe, saját életét viszont nem menti meg csoda által, hanem képes belehalni az Atya iránti feltétlen bizalomba.

Názáret alapvető döntés Isten mellett. Mária az angyali üdvözlétkor hozta meg ezt a döntést: *Legyen nekem a te igéd szerint*. Mária csak egy szempontból „vizsgáztatta” az angyalt, minthogy az lehetetlen dologról beszélt: a férfi közbejötté nélküli fogantatásról. Mária csak azt akarta tudni: Istentől jött-e ez a hatalmas szellem? Az angyal ennyit mondott: Mária, Isten mindenható. Ebből Mária megbizonyosodott arról, hogy Isten küldötte, hiszen őt dicsőítette. Ezután nem volt több kérdése, csak azt kereste, hogy mit akar tőle az Isten. Amikor megértette, feltétel nélküli igent mondott rá.

József is az angyal szavának engedelmeskedett: *Ne félj magadhoz venni feleségedet, Máriát*. (Mt 1,20) Tehát csupán azt kell nekem is tudnom, mit kell cselekednem. És ha megcselekedtem azt, amit Isten akart, akkor újabb világosság gyullad bennem. Nem pályázhatok több világosságra, ha nem teszem meg azt a lépést, amelyet Isten kér tőlem, hiszen „*nem láthatom az egész előttem levő hosszú pályát: egy-egy lépés elég*” (Newman). Hatalmas ködben vagyunk, és a további lépésre vezető világosságot csak akkor kapom meg, ha megteszem Isten akaratát, amit már megismertem. Jézus kettős döntést hozott: ember akart lenni az emberek között, majd Atyjára bízta emberi életét. Enélkül az alapvető döntés nélkül nincs Názáret. A keresztény élet pedig enélkül csupán valamiféle olcsó, ócska vallásoskodás, amely még az üdvösség útjára sem vezet. Ez az a mély és rejtett erő, amiről VI. Pál pápa beszélt.

Minden ellenhanggal szemben higgyétek el, kell egy alapvető döntés az életünkben. Ez lehetséges is, és fenn is tartható. Ilyen lehet a házassági eskü, ilyen az örökfogadalom, a papszentelés. Enélkül nem kapaszkodsz meg a létezésben. Azzal, hogy valaki örökfogadalmat tett, hogy férjhez ment, vagy megnősült, az életét még nem élte le, de ez a döntés kell, enélkül az ember, ha nem is követ el nagy bűnöket, maga körül forog. Most azonban elkezdődik egy történet: kísértések, próbatételek, nehézségek. Egyik aposztáziába induló testvérem mindig azt hangoztatta kilépése előtt, hogy problémái vannak. Azt mondtam neki: ezek nem problémák, ezek kísértések. Ez a „probléma”, illetve kísértés csak az alaplöntésen belül oldható meg: a hűség igenjén belül, kívülről nem! Egy életszentség van: a konok hűség. Láttam cédrusokat kidőlni, zseniket elsvárosodni, csillagokat lebukni az Egyház egéről; egyre kevésbé értékelem őket. De láttam nagyon szerény papokat, szerzeteseket, híveket ragyogó hűségben. Ezek tartják fenn az Egyházat.

Igen, mindent elvetek és szemétnek tartok, ami ettől eltér. A nagy áramlattal szemben az ember csak ebben kapaszkodhat meg, és lehet szabad. Széles az út, amelyre az van kiírva: szabadság, és mégis a tökéletes rabságba vezet. Nagyon keskeny az út, mely a szabadságra vezet, mondom, igen keskeny. És jó, ha az ifjú igát visel kora ifjúságától fogva. Az Úr igája először nem édes és nem könnyű, de viseld csak, mint egy igavonó állat. Húzd az Úr igáját, örülj, hogy befogott; egyszer olyan könnyű lesz, és olyan édes, hogy elsírod magadat. És ne felejtse el, Názáret szelleme nagyon egyszerű: mindig csak egy napig kell szentként élni. *Elég a mának a maga baja*. (Mt 6,34) Nagyzolás az az aggodás is, hogy mi lesz velem, mit kell tennem, hogyan állom meg a helyemet az eljövendő időkben; ez nem Jézus, Mária és József lelkisége. Csak egy nap az élet: az ébredéstől az elalvásig.

Newman bíborostól, amikor lelki szempontból valódi érettségre jutott, megkérdezték, hogy miben áll az életszentség? Ezt mondta: „*Ne maradj ágyban, amikor elérkezett a felkelés ideje, és pontosan fekédj le.*” Aztán? „*Végezd el a kötelező imáidat, élj Isten jelenlétében egész nap, dolgozz, egyél, igyál, és légy vidám, s akkor eléred az életszentséget.*”

Igen, akkor válik egy család, egy közösség Názáretté, ha megszületett az alapdöntés Isten mellett, és aztán mindennap ennek az erőterében él. S ha egy szeminárium, egy novíciátus, egy kolostor nem válik Názáretté, akkor mi az? Agglegényjelöltek vagy vénkisasszonyok egymást maró, undok gyülekezete. Nincs ott semmiféle élet. Názáretre hatalmas csönd borul. Hatalmas csönd! Odaadtam az életemet, és most élem a hétköznapokat, és a testvérek között a kommunikáció is a mélyben zajlik. Názáret lakói Isten irgalmas szeretetének csöndjében élnek. Történetük olyan közösséggé válás, mely közösség az Atyával és az ő Fiával, Jézus Krisztussal. Ez Názáret legalapvetőbb mondanivalója.

Az üdvösségtörténet nem papi és klerikális történet: Ábrahám és Sára, Mária és József története. A papság is csak testvéri közösségben élhet, mint az apostolok tették. A szerzetesség sem egy meghatározott feladatra kiképzett ütőképes hadsereg, hanem elsősorban testvéri család.

Engem nem ijeszt meg a sok negatív szám adat az Egyházban tapasztalható aggasztó jelenségeket illetően. Haldoklik az Egyház? Nézőpont kérdése. Mióta? Pünkösdtől másnapja óta. Meddig? Az utolsó napig. Énszerintem egyébként születőben van. Új Názáretke keletkeznek és növekednek Isten és az emberek előtt.

6. Názáret, a szemlélődés iskolája

Szent Lukács visszatérő mondata a gyermekség-evangéliumban: *Mária mind emlékezetébe véste szavaikat, és szívében gyakran elgondolkozott rajtuk.* (Lk 2,19) Az Isten titkaira vonatkozó kijelentéseket, legyenek isteni vagy emberi szavak, vagy magának Jézusnak a szavai (vö. Lk 2,51), Mária megőrizte emlékezetében és szívében. Érteni nem mind értette őket.

A szemlélődésnek első feltétele és alapja, hogy tudjam: Isten olyan Isten, akit én soha sem érthetek meg egészen, akit föl nem foghatok, akinek útjai nem az én útjaim, és gondolatai nem az én gondolataim. Máriának ilyen Istene van, vagyis az ő Istene az igaz Isten. A betlehemi barlang sötétben áll, a világosságot oda a pásztorok hozzák, azzal, hogy elmondják: angyalok jelentek meg nekik. Nincs angyali jelenés sem a betlehemi barlangban, sem később Názáretben. Egyszer ugyan megjelent Gábiel Názáretben, de utána még nagyobb lett a sötétség. Ha valakinek egyszer megjelent Isten angyala, az olyan, mintha villám fényénél látott volna mindent, és azután arra olyan sötétség következik, amelyet mi nem ismerünk: a hit teljes sötétsége. A pásztorok, ezek az egyszerű, megvetett emberek viszik a betlehemi barlangba a világosságot, hiszen ők hallották az angyal szavát: *Ne féljete! Nagy örömet hirdetek nektek, s majd az egész népnek. Ma született a Megváltótok, Krisztus, az Úr Dávid városában. Ez lesz a jel: Találtok egy jászolba fektetett, bepólyált gyermeket. Azt is elmondták, hogy egyszeriben mennyei seregek vették körül ezt az angyalt, és dicsőítették az Istent,* (vö. Lk 2,10-13) Tehát az Úr született meg.

Az annunciáció angyala az érthetlenség angyala: *Fiad fog születni, a Magasságbéli Fiának hívják. Az Úr Isten neki adja atyjának, Dávidnak trónját, és uralkodni fog Jákob házában örökké, és uralmának nem lesz vége... Férfit nem ismerek... A Szentlélek száll reád, s a Magasságbeli ereje borít be téged.* (vö. Lk 1,30-35) Ez a tény nem csupán egy a dogmák közül, hanem az egész kereszténység alapja. Jól tudja az ördög, mit kell kikezdenie, hogy magát a keresztény hitet rombolja le: Isten legnagyobb tettét, a szent megtestesülést. Ezt kell helyettesíteni reinkarnációk láncolatával. Isten szeretete felfoghatatlan, és útjai kiszámíthatatlanok. Belép egy családba, és ez a család majdnem szétesik. De nem így volt ez már Ábraháméknál is? Ott is szétrobbantotta a test és vér kötelékeit, mert amíg Ábrahám fiát kísérte a hegyre, hogy ott feláldozza, addig lélekben szakított Sárával is, Izsákkal is Istenért. És Isten adta vissza őket egy egészen más rendben. Nagyon jól megértette ezt a zsidókhöz írt levél szerzője, aki ezt írja: *Ábrahám hitt a holtak feltámadásában,* (vö. Zsid 11,17) Ő abban az Istenben hitt, aki a lehetetlenre is képes. Ugyanezt tette Mária is: *Legyen nekem a te igéd szerint.*

Elfogadta azt, amit az angyal által Isten kért tőle. Igen, ha egyszer felismertem, hogy Isten mit akar tőlem, akkor azt haladéktalanul meg kell tennem. Ha a teológiát a $2 \times 2 = 4$ világosságával akarom tudni, mindent meg akarok érteni, vagy játszom a jól értesültet, akkor tudásom holt tudás lesz és elmegyek a lényeg mellett. Előbb egy hatalmas felismerés kell: Isten engem magának akar. És ezt elfogadva ezen a kontextuson belül tudok gondolkodni. Figyeljétek meg, a szentek mind így éltek. Előbb ennek az önátadásnak kell megtörténnie, és utána talán majd valamit megértetek Istenből. Elsősorban azt kell megérteni, hogy mit kér tőlem. Ezért annak megítélésében, hogy ki lehet egyetemes tanítója a kereszténységnek, az alapvető kritérium: a *sanctitas vitae*, az életszentség.

Értelmileg sokáig perlekedtem ezzel a követelménnyel, mert hiszen a teológia elsősorban az értelem műve, miért kell tehát ahhoz az életszentség is, hogy valakinek a tanítása hiteles legyen?! Ma már elfogadom, hogy így van, bár megmagyarázni nem egészen tudom. Mérgezett anyagot ad át az a teológus, aki nem törekszik életszentségre. Istent nem lehet másképp megérteni, mint az életszentségre való törekvésben, mert őt elsősorban nem értelemmel kell felfogni, hanem akarattal, vagyis szeretettel: azt kell elsősorban tudnom róla és felőle, hogy mit

akar, hogy cselekedjem. Ha Istent fel lehetne fogni, nem lehetnék szemlélődő, mert a szemlélődés nem logikai belátás, hanem a csodálkozó nézés által történő egzisztenciális egyesülés.

A szemlélődésben elfogadjuk Istent az ő titkaival, és azzal, hogy ő a szeretet, és ezzel a végső kinyilatkoztatással világítjuk meg az életét. Nem fogjuk megérteni, de helyes megvilágításban fogjuk látni. Abból ítélek meg és mérek le mindent, hogy Isten a szeretet, nem pedig az életem folyásából, jó vagy rossz alakulásából következtetek arra, hogy szeret-e az Isten, és egyáltalán létezik-e. Ez a hitelenség útja lenne.

Jó példa Jézus kérdése az apostolokhoz: *Hát ti kinek tartotok engem?*, melynek kapcsán frontálisan ütköznek a hit és a hitelenség magatartásformái. Simon Péter előáll és az Atyától kapott kinyilatkoztatás alapján mondja: *Te vagy Krisztus, az élő Isten Fia.* (Mt 16,16) Erre Jézus elérkezettnek érzi az időt, hogy beszéljen arról, hogy neki meg kell halnia. Péter akkor odaugrik eléje, és azt mondja, hogy erről szó sem lehet. Az Úr rákiált: *Takarodj tőlem sátán!* (Mt 16,23) Mi történt itt? Előbb Péter Istenhez való viszonyában nézte Jézust, és akkor megpillantotta, hogy kicsoda ő valójában, és kimondta a legnagyobb titkot: Te mindenestül az Istené vagy! Utóbb viszont, amikor szenvedéséről hall, megijed (hiszen akkor nyilván őrá is szenvedés vár), és már csak azt látja Jézusban, hogy kicsoda az ő számára. Ezért kiált fel: *Ez nem történhet meg veled!* (Mt 16,22) Ezt a merőben emberi szempontú gondolkodást utasítja el Jézus. Ő az Atya szeretetéből világítja meg saját életútját.

Az nem hívő ember, aki mikor meghal a fia, a lánya, amikor szétmegy a házassága, vagy súlyosan megbetegszik, ilyen megállapításra képes: az Isten nem szeret, sőt nincs is. Az Úr Jézus így gondolkodik: Isten a Szeretet, s bár most engem megölnek, és ha az Atya nem ment meg, ő akkor is a Szeretet. Akkor fel fog támasztani a halálból. Ezt a bensőséges szót, hogy „Abba” a vérrel verítékezésekor sem mulasztja el mondani: *Atyám, ne az én akaratom legyen meg, hanem a tiéd.* (Lk 22,42) És azt a szörnyűséget, amely a másnapi vagy harmadnapi kivégzés lesz, azzal a világossággal világosítja meg, hogy az Atya maga a Szeretet. Ez a szemlélődés! Ez Mária útja is, aki midőn látja Fiát, amint meggörnyedve viszi a keresztet, belül a szíve mélyén hallja az angyali üdvözlés szavait, meg a pásztorok elbeszélését az Úr születéséről. Micsoda kontraszt! Hogyan fér bele egy emberi szívbe ekkora ellentét?

Lámpás a te igéd az én lépteimnek (Zsolt 118,105), nem pedig magyarázat. Tehát azzal világítom meg az életemet, amit az Istenről tudok: ő a szeretet, nem pedig az életem alapján, annak alakulásából „igazoltatom” Istent. Ha Istened olyan Isten, aki teljesen felfoghatatlan, aki megközelíthetetlen világosságban lakik, akkor nagy esélyed van arra, hogy elindulhass a szemlélődés és a szentség útján; és ha engedelmeskedsz a rád vonatkozó isteni akaratnak, szemlélődő is leszel, mert csak az engedelmes ember válik szemlélődővé.

John Henry Newman, ez az angol fiatalember 15 évesen, szinte még gyerekként hallja Isten hívását a lelkiismeretében: Te ne nősülj meg. Tudja, hogy ezt Isten határozottan kéri tőle, és ezt neki meg kell tennie. Márpedig az anglikán egyházban a cölibátus nemcsak hogy nem kötelező, de szinte ismeretlen. És jöhet Freud, és előállhat az összes pszichológus az ösztönvilágról szóló különféle elméleteivel, akkor is meg kell tennie, amit Isten kíván tőle, és bár felülmúlja a természet erejét, de egyedül ez nevel igazi emberré. Egyébként ki mondta azt, hogy természetünket kell megvalósítani, amelyet megrontott a bűn? Az ember hivatása mindenestül természetfölötti.

Szeretem idézni az evangéliumból a novíciusoknak azt a jelenetet, amikor az Úr Jézus Húsvét táján fűgét keres a fán. Olyan lehetetlenség ez, mint ha télvíz idején szőlőt akarnék szedni a tőkéről. De Jézus, mivel nem talál rajta gyümölcsöt, megátkozza a fűgefát. Amikor másnap meglátják az apostolok az elszáradt fűgefát, megrendülnek. Egyedülálló jelenet az evangéliumokban! Mit jelent? A leglényegesebbet: ha bármelyikünk élete fájáról gyümölcsöt akar szedni az Úr, akkor köteles gyümölcsöt érlelni azon idő alatt, amíg az Úr keze odaér hozzá. Jaj neki, ha nem így lesz! Az ember persze nem fa, képes hittel Jézusra nézni, és ha ezt teszi, a

csoda bekövetkezik: a gyümölcs megérik, a víz megszilárdul a lába alatt, mint Péter esetében. Aki ezt elhallgatja az evangéliumokból, az elárulja Krisztus evangéliumát.

Ha egyszer megértettem, mi az Isten akarata, és elköteleztem magam azon az úton, akkor együgyű leszek a szó szoros értelmében. Vagyis csak egy ügyem lesz, az életem és az imádságom is leegyszerűsödik, mert a keresztény élet és ima valahol a mélyben azonos. Nem lehet szétszedetten, állandóan a magam sokféle folyó akaratát követni, és mégis eljutni az egyszerűsített imára, a szemlélődésre, Isten jelenlétének állandó, szinte tapasztalati érzékelésére. Lehetetlen! Az a keserves tapasztalat, amelyet gyónásainkban úgy fogalmazunk meg, hogy szórakozottan imádkoztam, nagyon súlyos dolog. Mégis jó, hogy a felszínre jön, mert feltárja életünk igazi állapotát. Isten nem szeret asszisztálni vallásos önbecsapásainkhoz. Ha a mindennapi életemben valami mást keresek, mint Istent, különösen ha helyette keresek valami mást, talán vallásos lepel alatt, akkor az imádság idején megadja nekem Isten azt a kegyelmet, hogy lelepleződjek. Így az ima a kijózanodás állapota, ott tárul elém, hogy mi vagyok. Az a piactér, az a zsbivásár, azok a tudat alatt szunnyadó vadállatok mind láthatóvá lesznek, és ez is kegyelem. A szentség útján semmi sem ártalmasabb, mint a folyamatos önbecsapás, amelyet mindannyian mindig megpróbálunk. Csak a leegyszerűsített élet vezet az egyszerű imára, a szemlélődésre, nem pedig különböző technikák és vallási-pszichológiai trükkök. A szemlélődésnek tehát nagyon nagy ára van, mindent oda kell adni érte. Jézus állandóan szemlélte az Atyát, mert élete egyszerű volt: az Atya akaratának teljesítése.

Természetesen a szemlélődésnek vannak más feltételei is. VI. Pál pápa Názáretről elmélkedve beszél a lelki fegyelem szükségességéről. Ezt mondja a pápa: *„Itt, ebben az iskolában (mert Názáretet a keresztény élet iskolájának nevezi) valóban tisztán látjuk, miért kell megtartani a lelki fegyelmet, ha valaki az evangélium tanítását akarja követni és Krisztus tanítványa akar lenni”*. Meglepő, hogy az otthonnal kapcsolatban fegyelemről beszél. Otthonaink sokszor éppen a fegyelmezetlenség helyei lettek. Otthon vagyok, tehát eleresztem magam, azt csinálom, ami jólesik. Épp eleget vagyok olyan helyzetben, ahol viselkednem kell, ahol össze kell szednem magam. A fegyelem a mai ember számára általában azt jelenti, hogy ahol ez megköveteltetik, ott nem érzi magát otthon. Emögött egy még mélyebb félreértés rejtőzik. Sokan tudva-tudatlanul a rendet szembeállítják a szabadsággal és a spontaneitással. Úgy gondolják, hogy az élet spontán módon bontakozik, ahol azonban rend (regula, szabály, fegyelem) van, ott elfojtják az életet. A valóság azonban egészen más. A két egyesült sejt az anya méhében azonnal törvények millióinak, egyfajta szigorú rendnek engedelmessé válik. És így bontakozik az élet. A megszületett csecsemő is csak egy bizonyos rendben növekszik jól.

Szent Pál apostol üdvösségtéről, üdvrendről beszél, amelyet Isten öröktől fogva elhatározott az emberre és így a világmindenségre vonatkozóan. Csakis ebben a rendben van helye az igazi szabadságnak. Akik ezeket a valóságokat szembeállítják egymással, azok nagyon helytelen antropológiát művelnek, és az embert pusztítják el. Pontosan egyfajta értelmessé váló igazodás hozza létre az otthon nyugalomát.

A skolasztikusok azt állítják, hogy a békesség a rendből áradó nyugalom. Legalábbis az evilági békesség, amely nélkül nincs otthon. Az előember, aki még nem ember, teljes dezorientációban él, egyfajta elmezavarban – állítják az antropológusok. Most ide süllyed vissza az európai ember, feladva az emberi nevelés alapelveit, amikor az ember elleni agressziókat fogja fel az értelmessé váló alkalmazkodást és csak a spontán kibontakozást ismeri el. A názareti háznak volt egy ősi időkből eredő fegyelme, és nem kell a fantáziánkra hagyatkoznunk, hogy nagy vonalakban rekonstruáljuk azt. A korabeli vallásos, vidéken élő, egyszerű zsidó családok életrendjének alapstruktúráját az imádság, a közös étkezés, lefekvés és a felkelés ideje, valamint a munkanapok sora adta, s amelyet a szombatok és az ünnepek felüdítettek a maguk friss ragyogásával. Ezek nélkül nincsen otthon. Ha valaki ezeket elvetve vágyik otthonra vagy közösségre, és azt mondja, hogy nem érzi jól magát, mert igazodni kell

egy bizonyos rendhez, az tulajdonképpen saját önszeretetét nevezi otthonnak, pedig az nem otthon, hanem egyszemélyes börtöncella.

A családi és a szerzetesi közösségekben lelki fegyelem van. Nagyon szeretem a pap áldozás előtti imájából ezt a mondatot: „*Add, hogy mindig ragaszkodjam törvényeidhez, és soha el ne szakadjak tőled*”. Mennyiszer elszuttogjuk ezt mi, papok életünk folyamán Krisztus Testének és Vérének szentsége előtt! Ebben van összefoglalva szerzetesi és papi közösségünk igazi struktúrája. Mindannyian valakihez, az Úrhoz ragaszkodunk, enélkül nincs szeminárium, novíciátusi, keresztény családi közösség! De ez még nem elég, életforma is kell, melyet az Úr törvényeihez való ragaszkodás alakít ki. Az Úr törvényei mögött ott van az az emberi és pszichológiai tapasztalat is, hogy bizonyos közös törvényekhez való igazodás lelki fegyelme nélkül nincs názáreti szemlélődő élet. A lelki fegyelem önzésünk állandó megfékezése. Végül is ez azt jelenti, hogy gyakorlatilag is elfogadom a másikat.

Lisieux-i Szent Teréz nagy realista, ugyanakkor igen finom lélek. Elmondja, hogy az egyik nővér mindenben megfelelt annak, ami neki ellenszenves volt, nem volt olyan tulajdonsága, mely ne irritálta volna. Éppen itt van a felebaráti szeretet tennivalója. Tudatosan próbálja őt elfogadni, mindig többet tesz érte, imádkozik érte, ha meglátja. S egy bizonyos idő után egy rekreáció alkalmával éppen ez a nővér kérdezi meg: „Szent Ábrázatról és Gyermeke Jézusról nevezett Teréz nővér, mondja már meg nekem, miért kedvel engem mindenkinél jobban?” Hát ez a lelki fegyelem. Ha a másik ember idegesítő tulajdonságait nem tudom fegyelmezetten elviselni, de prédikálok a szeretetről, és nagyon jó közösséget szeretnék, akkor áráítom magamat.

Ez a lelki fegyelem tapintatot is jelent, és még sok egyebet, amiről a szeretethimnusz szól. Úgy is fel lehet fogni a szeretethimnuszt, hogy Szent Pál különböző neveket ad a szeretetnek: türelem, tapintat, önzetlenség stb. Ha most egy évig nem beszélnék a szeretetről, csak a türelemről, és csak azt próbálnám gyakorolni, először is rögtön kiderülne, hogy nincs bennem türelem, tehát szeretet sem, de kitarva ebben a gyakorlatban és a türelemért való imádságban, előrehaladnék a szeretetben. Ez a lelki fegyelem. Higgyétek el, hogy Máriának és Józsefnek is el kellett itt-ott viselnie egymást. Nem a rosszat a másokban, hanem hogy annyira más. Velünk is megesisik, hogy szinte megdöbbenve kérdezzük: hogyan lehet ennyire másképp nézni a világot?

Tulajdonképpen miért szükséges ez a lelki fegyelem a szemlélődés eléréséhez? Mert a szemlélődés alapvető követelménye, hogy ki kell lépni önmagamból. Eksztázis az, vagyis kilépés önzésemből, olyan élet, amelyben állandóan megpróbálok kilépni magamból, és másokért élni. Ez pedig valójában gyönyörűség, még ha kezdetben nehéz is. Amikor sikerül kilépünk magunkból, elfelejtve magunkat, mert valami érték megragad minket (főleg a másik személye, szeretete), akkor megízlelhetjük a mennyország örömét.

A lelki fegyelem iskolája nevelte szemlélődővé őseinket is. Ismertem magyar katolikus családokat és falvakat, ahol szemlélődő emberek éltek. Egy-egy szombat vagy vasárnap délután egészen átadták magukat a csodálkozó nézésnek és a csöndnek. Hosszasan ültek az udvaron, nem is beszéltek egymáshoz, de tudom, hogy az Istennél járt a lelkük, mert egy-egy mondatfoszlány, vagy egy-egy sóhajtás mégiscsak róla árulkodott. És amikor feljöttek a csillagok, arról beszéltek, hogy Isten Teremtő. Kis unokáiknak is róla meséltek. Ismertem olyan papokat, akik állandóan ebben a lelki fegyelemben éltek.

VI. Pál pápát is elfogta a vágy az ilyenfajta gyermekkor, illetve a názáreti életállapot után, amikor erről beszélt: „*Ó, milyen szívesen óhajtánánk visszatérni saját gyermekkorunkhoz, és magunkat ismét rábízni erre az alázatos és egyszersmind fölséges názáreti iskolára, a lelki fegyelem iskolájára! Milyen tüzes vággyal igyekeznénk magunkban újra felébreszteni a törekvést, hogy Mária mellett az igazi élettudományt megszerezzük, és az isteni igazságokat belássuk. De itt csak zarándokok vagyunk, és le kell mondani erről a vágyunkról, hogy ebben a házban folytassuk az evangélium megismerésére soha eléggé nem tökéletesíthető tanulást. De*

mégsem távoznak anélkül, hogy sietve, szinte futtában el ne mondjunk egy néhány intelmet a názáreti otthonról.”

Így vagyok én is, és mi mindnyájan: tovább kell mennünk és tovább kell elmélkednünk erről a titokról, hogy elsajátítsuk Názáret szellemét. Igyekezzünk minden erőnkkel annak az élő és igaz Istennek szolgálni, aki kinyilatkoztatta önmagát Krisztusban, de aki mégis megközelíthetetlen fényben lakozik, akinek útjai megismerhetetlenek, kifürkészhetetlenek, kimondhatatlanok, felfoghatatlanok, de akinek megértettük a ránk vonatkozó akaratát. Igyekezzünk ezt az akaratot átkarolni, magunkévá tenni, és beiratkozni a lelki fegyelem názáreti iskolájába, a szeretettől indítatva kilépni önmagunkból: így megízlelhetjük a földi és örök otthon békéjét.

7. Názáret csöndje

A keresztény szemlélődés nem transzcendentális módszer, hanem az élő, személyes, önmagát kinyilatkoztató Isten jelenlétének keresése és megtalálása, azé az Istené, aki megtestesült Jézus Krisztusban. A keresztény szemlélődés soha nem szakadhat el a megtestesült Igétől és nem is haladhatja túl. Én az örökkévalóságban sem szeretném elfelejteni Názáretet és a Golgotát. Az Istenség mélységeiből az ember többet fel nem foghat. Krisztus ott is az út lesz az Atyához (vö. Jn 14,6), nem

csak egy darabig, hanem mindörökké. A keresztény szemlélődés csöndje nem a Gangesz partjának csöndje, hanem Názáreté.

Ismét hallgassuk meg VI. Pál pápának a názáreti házból hozzánk intézett felejthetetlen szavait: „*Názáret a csöndre tanít elsősorban. Bárcsak kivirulna bennünk a csönd nagyrabecsülése, vagyis annak a csodálatos és nélkülözhetetlen lelki magatartásnak az értékelése, miközben korunk forrongó és agyonhajszolt életében annyi jajkiáltás, annyi zaj és kiabálás zaklat minket.*”

A modern európai keresztény lelkiségben nagyon sok az ellentmondás és a hasadás. Ezért kell visszatérni a forrásokhoz. Egy ilyen ellentmondás a sok közül: soha annyit nem hangoztattuk mi, európai keresztények a test és a lélek egységét, mint ma, ugyanakkor gyakorlatilag a családok, papi közösségek, kolostorok életéből egyre inkább eltűnik a lelki élet testi oldala, vagyis az aszkézis. Például, hogy fogjuk be a szánkat és maradjunk csöndben, tartsuk meg a szilenciumot. Az utóbbi évtizedekben sokan szinte kigúnyolták ezt a gyakorlatot. Nincs itt valami romboló ellentmondás? Testestül-lelkestül kell szolgálni az Urat!

Názáret csöndje elsősorban fizikai csend, az egymást szerető személyek közösségben őrzött fizikai csöndje. A mai ember pszichéje auditív és vizuális síkon folyamatosan erőszakot szenved, nagyon súlyos agressziók áldozata. Érdemes lenne elgondolkodni azon is, hogy milyen jogon csapunk zajt magunk körül, agressziót követve így el mások ellen. Kértünk-e rá engedélyt, hogy bekapcsoljuk a rádiót vagy a tévét? Nem tudjuk, hogy a szabadságunk ezen a területen addig tart, ameddig a házunk, lakásunk, szobánk fala?

Az állandó rádiózás, magnózás, tévézés – mindig mondjuk, de nem vesszük komolyan – árt. Pszichológiailag és biológiailag is elváltozást idéz elő az emberben. Már az is abnormális dolog, ha Mozart zenéjét háromszor olyan hangosan hallgatjuk, mint ahogy azt a zeneszerszámok előállítják.

A fizikai csend is úgy kell az embernek, mint ahogyan a be- és kilégzés közti megpihenés, mint szívünk megpihenése az összehúzódás és a kitágulás között, mint az alvás az ébrenlétek között. Isten akarta ezt a csöndet kezdettől fogva, amikor megalkotta az eget és a földet. Beleteremtette a világmindenségbe a csöndet, mint nélkülözhetetlen és egyben zenei, művészi elemet. A csend a teremtésben nem a semminek a képmása, nem a némaságnak a jele, hiszen Isten ajándéka, tehát magáról Istenről beszél. Csak elcsendesedett lélekből fakadhatott a zsolttárának: *Az egek beszélnek Isten dicsőségét.* (Zsolt 18,1)

Nevelői tapasztalatból tudom, hogy a fizikai csöndet el nem viselő ember éretlen személyiség, aki képtelen lesz a szeretetre. Ha nyugodtan lélegzik az ember, kifújja a levegőt, majd beszívja, de a kettő között van egy kis szünet, amelyet főleg akkor észlelünk, amikor az orvos arra szólít fel vizsgálata érdekében, hogy nyugodtan lélegezzünk. És ez a szünet nagyon fontos, ez a halál titkát jelzi. Nem biztos, hogy lesz még egy belégzés. Az európai ember zihálva, kapkodva lélegzik, nem pihen meg a ki- és belélegzés között, mert tagadja a halálát, mert rettenetesen fél tőle. A nyugodt lélegzéssel elfogadva a ki- és belégzés közti szünetet, a csöndet, öntudatlanul halálunk titkával békülünk ki, és ez végtelenül termékenyen hat az ember egész életére is, mert ezzel egy nagy valóságot fogad el: nem csak halálát, hanem a halál utáni

életet is, hiszen reménykedik abban, hogy lesz majd belégzés. Mindez nem az értelem síkján zajlik, sokkal mélyebben.

Így van ez a csenddel is. Két hang, két beszélgetés, két találkozás között ott van a csend, amelynek elfogadása azt jelenti, hogy hiszek a szeretet végső győzelmében. El tudom viselni a jelzéstelen csöndes időszakot. A mesterséges zajok az emberi beszéd pótlékai. Az éretlen személyiség nem tud hinni a szeretetben, neki biztosítékok kellene, ezért állandóan beszél vagy bömbölteti a rádióját.

A beszédnek sokféle funkciója van: információközvetítés, figyelemfelhívás, érzelmkifejezés stb. De minden emberi beszéd mélyén, azon a szinten, ahol a másikkal élek, ezt mondom neki: Szeretlek. Ezért a kicsi gyermeknek olyan mindegy, hogy miről beszélnek neki, csak szeretettel szóljanak hozzá. Ezért is szoltam nemrég egy keresztelési misében a három keresztelendő csecsemőhöz. Erre mosolyogni kezdtek a szülők. Megkérdeztem, hogy miért mosolyognak, ők talán nem szoktak hozzájuk beszélni? Ha beszélnek hozzájuk, akkor azt azért teszik, mert feltételezik: a csecsemő is megérti az emberi beszéd legmélyebb üzenetét: Szeretlek téged. Kell, hogy az Egyház hangjához is hozzászokjanak, tőle is hallják mint édesanyjuktól ezt a létükben való megerősítést.

Aki megrémül a csendtől, meghátrál tőle és a zajba menekül, az ember összes misztériumának hátat fordít. Természetesen mindennek megvan a maga csendje, amely egészen sajátos. Más egy korsó csendje és más egy virágcsokoré, és ahogyan nem lehet hangokat összevissza egymás mellé tenni, úgy a különböző csendeket sem. A názáreti otthon csendje művészi csend, minden összeillik benne, mert a szegénység és a szeretet alakította ki.

De ez még csak a külső csend. Amikor VI. Pál pápa a názáreti iskolába hív minket, felhívja figyelmünket, hogy a csendesség csodálatos és nélkülözhetetlen lelki magatartás, amelyre szükségünk van. *Miért csodálatos és miért nélkülözhetetlen?*

Csodálatos ez a lelki magatartás, mert csodákra nyitja fel belső látásunkat. Az ember egy zavaros világból, mentális ködből bukott fel a fényre. Az állat pszichéjében valószínűleg óriási zaj van, ingerek, benyomások kívülről és belülről. A bűn előtt Ádámnak és Évának az értelmében, az akaratában, szívében hatalmas csend volt! Csak szerettek, és szemlélték a létezését. Nem úgy, mint egy filozófus, hanem mintegy ösztönösen. Jézus ebben a csendben élt.

Ádám és Éva szemlélték a létezését. A bűn törte össze ezt a csendet. A bűn állandó rikácsoló zaj, mert az akarat rosszra hajló lett, és most mindent istenként képes akarni mint végső célt. Micsoda belső zaj ez az akaratban! Az értelem is darabokra hullott szét, nem látja az egész értelmét. Ezt gyógyítja Krisztus az ő kegyelmével, amikor a bűnök megbocsátásával csendet teremt bennünk. Ez a lelki magatartás szükséges emberré válásunkhoz is, hogy értelmünkben, emlékezetünkben, fantáziánkban, akaratunkban, mozdulatainkban, tekintetünkben csend legyen, ne zsidvásár. Az igazi csend a hit, a remény és a szeretet szülötte.

Avilai Szent Teréz valószínűleg egy ilyen nagy csendből érkezve írta ezt a verset: „*Semmitől se félj! Semmi ne nyugtalanítson! Minden elműlik... Egyedül Isten marad ugyanaz. A türelem mindent elér. Ha Isten a tiéd, semmi sem hiányzik. Isten egyedül elég.*” Tudom, hogy ez az imádság csendből született, mert van tapasztalatom az igazi mély csendről. Ott a mély csendben ezek a szavak nem csupán szavak, hanem tények, valóságok. A csendben feltárul az a valóság, hogy minden, ami van, önmagában semmi. Isten teremtő szeretete tartja létben. Ez végtelenül nagy logikai csend is. Isten mint Isten jelenik meg a lélekben. Mindez nélkülözhetetlen is – ahogy VI. Pál pápa mondja. Mihez nélkülözhetetlen? Az Isten és az ember szeretetéhez.

Isten megközelíthetetlen világoosságban lakik (1Tim 6,16), de megközelíthetetlen csendben is. Igaz, ő maga törte meg ezt a csendet egyszer, amikor szólt Ábrahámhoz. Szent Fiában azonban kimondta az utolsó szót: Szeretlek téged, ember. Utoljára Fia által szólt (vö. Zsid 1,2), s azt akarta, hogy utána csend legyen. Ez az, amit a Szentírás szövegeinek tudományos kutatása nem tud megfogni, pedig a szent szövegben benne van a csend is. Ha nyugodtan olvasunk egy evangéliumi részletet, akkor érezhetjük, hogy itt most meg kell állni, és a szöveget nem szabad

azonnal folytatni. Az evangélisták fogalmazásában ott dolgozott egy mélységes keresztény tapasztalat és a Szentlélek, hogy Krisztusnak ne csak az igéjét, hanem a csendjét is beleírják valamiképpen az evangéliumba, a legegységesebben éppen a názáreti csendes évek említésével.

De nem csak az Istennel való személyes kapcsolatunkban van jelen a csend, hanem az emberi szeretetben is. Erika Lorenz egyetemi tanár így írja le ezzel kapcsolatos tapasztalatát *A Karmától a Kármelig* c. könyvében: „*Szerettem a csendet, amelyet a kolostorban a napi munkában is megőriztek. Most szívesen hallgattam volna étkezés alatt is, amelyet egy szimpatikus papi emberrel együtt fogyasztottam el, de ő udvariasan azt hitte, hogy szórakoztatnia kell engem és akadémiai címem miatt azon fáradozott, hogy ez a társalgás kellőképpen képzetre és tudományosra sikerüljön. Egészen addig, amíg már nem bírtam tovább és megkértem, hogy étkezés alatt csak a legszükségesebbet beszéljünk. Nagylelkű volt. Most tehát két napig csak erre szorítkoztunk: «Kér még egy kis kenyeret? Szabad a kávéfőzést kitöltenem? Kérem, köszönöm.» Megint nem bírtam tovább és spontán ezt mondtam: «Páter, ez a hallgatás emberileg úgy összeköt bennünket, ahogy tényleg nincs szándékomban. Kérem, engedje meg, hogy megint beszéljünk!» Újra társalogtunk, de most már egészen természetesen, hiszen mindketten egy mély összetartozás tapasztalatára tettünk szert. Naponta kétszer ebben a kolostorban egy egész órára megsűrűsödik a szellemi légkör. Mennyire össze kell nőnie egy nővéreközösségnek, ahol ilyen sokat hallgatnak! Annál is inkább, mert ez a hallgatás az egyetlen Úrra vonatkozik.»*

Ebbe a kalandba ma nagyon kevés kolostor mer belemenni. Nagyon súlyos rétegeket kell lehordani rettenetes szenvedések árán a mai átlagos kolostori életvitelről. De aki csak ennek az előcsarnokába is beér, nem fog aposztatálni. Egy aposztata először a csendtől fut meg. A csendnek a legbelsőbb szobájában mélységes, soha nem sejtett kommunikáció van azok között, akik oda beléptek. Egy csendben elfogyasztott ebéd alatt felolvasott lelkiolvasmány és az utána következő csend igen beszédes.

Ez a csodálatos és a szeretethez nélkülözhetetlen lelki magatartás volt az összetartó ereje a názáreti háznak is: a legmélyebb kommunikáció Istennel és egymással. Természetesen ez a názáreti csend igen gazdag üzenetet tartalmaz. Krisztus csendje, a keresztény csend beszél. Erről szól VI. Pál pápa: „*Ó, te názáreti csönd! Taníts meg minket arra, hogy a jó gondolatokban merüljünk el, lelkünk belső dolgaira figyeljünk, hogy nagy készséggel fogadjuk be Isten titkos sugallatait és az igazlelkű tanítók utasításait. Taníts meg minket arra, hogy mennyire szükséges az előkészület, a tanulás, az elmélyedés, a személyes és bensőséges életrend, az imádság, amelyet egyedül Isten lát a rejtekben.»*

Jó gondolatokban elmerülni! Néha a reggeli imában, a laudesben vagy a misében kezd belénk kapaszkodni egy-egy gondolat, egy szó az evangéliumból, és mi többször kegyetlenül lerázzuk magunkról, pedig vele Isten jelentkezik, ő akar beletapadni a lelkünkbe. Kell a fogalmazás és a megértés, de az Úr Jézus szerint az ige megértése nem fogalmazás, hanem fogantatás. Jó mag az Isten igéje (vö. Lk 8,11). Ezért Szent Ferenc atyánk az emberi lelket, a keresztényt Szűz Máriához hasonlítja, akinek példája szerint Isten igéjét befogadjuk. Befogadom, és ezentúl nem tudom, mi lesz velem. Az ige átkódolja testemet-lelkemet, emberi kapcsolataimat, egész életemet, mint ahogyan a magzat teszi az anyával. Ilyen védtelenül, ilyen odaadóan kell magunkat kiszolgáltatni az isteni mának, az igének, amely csendben hullik a szívünkbe, lelkünkbe. *Szívébe véste szavaikat és el-elgondolkodott rajtuk.* (Lk 2,19)

Egy papságra készülő fiatal ne csak vizsgára készüljön. Ez szükséges ugyan, de még fontosabbak a csendes órák. Ami a lélekben megtapad, azt tudjuk leginkább továbbadni. Kell, hogy a szeminárium, a novíciátus egy bizonyos szempontból ne csak felkészítsen, ne csak a jövő funkciójában működjön, hanem az Istenben való csendes életre vezessen. Nem csak a jövő életre kell nevelni és nevelődni, de a jelenre is. Nem baj, ha szinte törés van minden nevelési szakasz között a beiktatott nagy csendek folytán; vagyis a lényeg a teljes Istenben való élet itt és most, nem pedig a pasztoráció: az gyümölcs lesz. Nem cél, hanem gyümölcs! Mennyit pasztoráljon

egy kispap? Azt mondanám, hogy az égvilágon semmit, majd a hatodévben. Mennyit operál egy orvostanhallgató? Csak a csendben fogan meg bennünk az ige, és ez az igazi felkészülés a pasztorációra, nem pedig az, ha még mielőtt megfogant volna az Ige, máris továbbadom, nem eléggé megtanult leckeként. Tudni kell várni! A mi Urunk harminc éven át hallgatott.

„*Lelkünk belső dolgaira figyeljünk*” – mondja a nagy pápa, vagyis a magunk dolgával törődjünk, ne a másikkal. Családokban is, egyházi körökben is rettenetes nagy az indiszkrécio, a pletyka, amely tökéletesen szétszórja az embert, s így alkalmatlanná teszi arra, hogy valamit nyugodtan végiggondoljon. Mennyire kellene arra vigyázni, hogy kinek mit mondok, kire mi tartozik, én magam mivel mennyit foglalkozom. Miután Jézus megjövendölte Péternek, hogy ő kereszthalállal fogja megdicsőíteni az Istent, s Péter megkérdezi, hogy mi lesz János apostollal, kis híján azt mondja neki az Úr, hogy semmi közöd hozzá. Ez nem rád tartozik, te kövess engem.

Van valami megdöbbenő az igazán nagyok az életében, egyfajta nemes individualizmus, amelyről kiderül, hogy semmi köze az önzéshez. Newman bíboros tizenöt éves, amikor azt mondja, két valóság van: én és az én Teremtőm. Majd diakónus korában írja le azt, hogy mindörökké a lelkek szolgálatára szenteli magát. Milyen megdöbbenő, hogy „örökre”; elcsodálkozik saját szavain. Ez azt jelenti, hogy ezután már sohasem veheti le magáról mások terhét. De a kiindulás ez: belső dolgainkra figyeljünk. Hogyha végigfut rajtad egy kis irigység, megdicsérték valakit, és hirtelen rosszul fog el, akkor maradj csak csendben, és erre a te belső dolgodra figyelj. Kérdezd meg magadtól, mi is történt most veled? A végére kell járni, mert enélkül nincs lelki élet, csak valamiféle vallásos mázzal bekent, nagyon finoman működő önzés.

„*Készséggel fogadjuk Isten titkos sugallatait, és az igazlelkű tanítók utasításait.*” Isten titokban kommunikál a lelkeddel. Kapcsolatban van veled, néz téged, hallgatja szíved dobogását, tudja gondolataidat, érzéseidet, s alig várja, hogy közöljön veled valamit a maga módján. Miközben ezeket a sorokat olvasod, megsimogatja a szívedet a Szentlélekkel, és nem emberi szavakkal mondja ki neked akaratát, hogy legyél szent, hanem vágyat kelt benned az életszentség után. Azt akarja, hogy szent legyél, az övé legyél. Hogyan is hallhatnád meg az állandó zajban Isten titkos sugallatait?

Legyen igazlelkű tanítód is, akikkel alig várod, hogy elvonulj a csendbe. Szörnyű pihenés lenne számomra, ha meg kellene fosztanom tőlük magam, ha nem vihetném magammal igazi lelki mestereim írásait. Alig várom, hogy ismét a lábaikhoz ülhessek és hallgathassam őket. Mennyire kell ez az előkészület, elmélyülés, bensőséges élet és imádság! Az Úr Jézus számára is kellett, mert valóban ember lett, hogy érlelődjék. Ne akarjuk ezt az időt átugrani, siettetni, vagy máris úgy tenni, mintha elérkezett volna a nyilvános működés ideje.

Valóban áldott a názáreti csend, mert az áldásadó Isten rejtőzik benne!

8. A názáreti munka fegyelme

„Végül itt ismerjük meg a munka fegyelmét. Ő, názáreti otthon, az ács Fiának háza, az emberi munka kemény, de megváltó törvényét itt szeretnénk leginkább megérteni és magasztalni. Itt helyreállítani a munka méltóságát úgy, hogy mindenki fel tudja azt fogni. E fedél alatt emlékeztetni arra, hogy maga a munka nem válhat öncélúvá, tehát szabadságát és kiválóságát nem csak onnan veszi, hogy gazdasági tényezőnek tekintjük, hanem azokból a mozzanatokból is, amelyek értékes cél felé irányítják.” (VI. Pál pápa)

Názáret tehát egyszerre a szemlélődés és a cselekvés iskolája. Mi se nem Mártát, se nem Máriát követjük, hanem a mi Urunk, Jézus Krisztust és az ő szent Anyját. Őbennük együtt volt a szemlélődés és a cselekvés. Két büntelen ember! Ők ketten különösen is elénk állítják a munka eredeti szépségét, ahogyan az Isten terveiben volt, hiszen ők ketten – bár Ádám ivadékai – nem voltak kiűzve a paradicsomkertből, nem részesei Ádám bűnösségének. Abban a társadalomban éltek ugyan, amelyben munkanélküliség, igazságtalanság és elkeseredés is volt, amelyben sokan a munkát nem tartották kegyelemnek, ők is kivették részüket a bűnbe esett ember munkájának verítékezéséből, de rájuk nem vonatkozott az Úr szava, amit Ádámnak mondott a bűnbeesés után: *Mivel ettél a fáról, jöllehet megtiltottam, hogy egyél róla, a föld átkozott lesz miattad. Fáradással szerzed meg rajta táplálékodat életed minden napján. Tövis és bojtortján terem számodra. A mező füvét kell enned. Arcod verítékével eszed kenyeredet, amíg vissza nem térsz a földbe, amiből vétettél, mert por vagy és visszatérsz a porba.* (Ter 3,17-19)

Ez nem vonatkozik Jézusra, aki *telve volt kegyelemmel és igazsággal* (vö. Jn 1,17), és nem vonatkozik Máriára, akit Isten az ő angyala által *kegyelemmel teljesnek* (Lk 1,28) nevez. Jézus miatt nem átkozott a föld, hanem áldott, és amikor eljön az új ég és új föld, ez az áldás ki fog áradni a kozmoszra, miatta lesz újra áldott a föld. És Mária miatt sem átkozott a föld, hiszen ő *áldottabb minden asszonynál* (Lk 1,28), és áldott az ő méhének gyümölcse, sőt ő maga az áldás. És Jézus nem tér vissza a porba, és Mária sem, mert Isten nem adja rothadásnak az ő szentjét (vö. Zsolt 16,10). Mégis látjuk, hogy Jézus és Mária verítékezve dolgozik. Verítékes munkájuk a paradicsomi ember sorsközösség-vállalása a paradicsomkertben kívülre száműzött emberekkel, de lelkük mélyén ott van a munka paradicsomi jellege.

Tudni lehet valami lényegeset a paradicsomi állapotból? Igen! Istennek ez az első kinyilatkoztatása, és olyan alapvető, hogy mindig vissza kell térni hozzá – még akkor is, ha Ádám életében ez az állapot talán csak egy másodperc volt –, mert Isten eredeti tervét fejezi ki. És ez az állapot lényegénél fogva az Istennel való zavartalan kapcsolat, szeretetkapcsolat, anélkül hogy Ádám és Éva tudatosan gondoltak volna rá; ők ebben éltek, szemlélődők voltak. Boldog Scotus János azt mondta, hogy a büntelen ember szemlélte a létezését, miközben mindennapi apró dolgaival foglalkozott.

Ez a tapasztalat néha nekünk is megadatik, olyan élményként, amely szinte drámai módon közölhetetlen. Bizonyára mindnyájunkkal előfordult már, hogy egy-egy pillanatra megéreztek minden dolog múlandóságát. És nem csupán múlandóságát, de semmisségét, azt, hogy minden semmi, mert a semmiből vétetett. Semmi sem lenne, ha Isten nem akarná, hogy legyen. Nagyon ritkán vezet ilyen mélyre Isten Lelke az embert, pontosabban, az ember ritkán képes ilyen mélyre leszállni Isten Lelkének vezetésével. Az első ember rendelkezett ezzel az adománnyal. Mint ahogyan a nap fényében látunk mindent, ő a végtelen nagy szeretet és béke világosságában szemlélte mindent, amikor fölbukott abból a mentális ködből, amely az állati pszichét jellemzi. És ebben a szemlélődő állapotban nem büntetésként, hanem kitüntetésként kapta a munka parancsát. *Az Úristen vette az embert, és Éden kertjébe tette, hogy művelje és őrizze.* (Ter 2,15) Így egyetlenegy vallás és kultúra sem közelít a munkához, pedig mindannyian beszélnek paradicsomi állapotról.

A Biblián kívül a paradicsomi állapot azt jelenti, hogy nem kell semmit csinálni, az ember gyönyörökben úszik, az érett gyümölcs odapottyán melléje, ahol éppen fekszik, és csak fel kell vennie. Fényes, színes képeken így festik meg jehovista testvéreink is Krisztus félreértett ezeréves földi uralmát. Végül is ennek a szemléletnek a legmélyén az a meggyőződés van, hogy a szemlélődés és a munka összeegyeztethetetlen. Ez tévedés. Isten egészen más világot nyilatkoztatott ki: mind a szemlélődés, mind a munka részvétel Isten belső életéből. Hiszen maga az Úr Jézus mondotta: *Atyám is munkálkodik, én is szüntelenül munkálkodom.* (Jn 5,17) És ennek az isteni munkálkodásnak, amely maga a szeretés, az első ember részese volt büntetlen állapotában. Mártát sem azért fedtte meg az Úr, mert dolgozott, hanem mert elmarasztalta Máriát, és mert sok minden miatt nyugtalanzkodott.

Az első embert nem nyugtalanította sok minden, mert a szíve nem volt megosztott. Amikor valami nyugtalanít bennünket, igyekszünk visszahúzódni és megkeresni az okát – minden egyes esetben meg fogjuk állapítani, hogy a szívünk megosztott. Isten mellett más isten is jelentkezett, és ez lelki szívinfarktus okozhat. Bálványisteneinkért rettenetes árat fizetünk. Értsük meg végre, hogy az osztatlan szív a szemlélődő szív. Ádám az ő Teremtőjét a maga módján osztatlan szívvel szerette. Így szemlélődése és munkája nem állt ellentétben egymással. Igaz, hogy az eredeti állapotról keveset tudunk, de Isten azt a keveset, amit mondott, elengedhetetlenül fontosnak tartotta, nélkülözhetetlennek az üdvösséghez. Nem azért mondta csupán, hogy valamit jobban megértsünk, hanem hogy üdvözüljünk. Látnunk kell tehát a munkának ezt az eredeti ragyogását is. Azt is tudnunk kell, hogy nem csak áteredő bűn van, hanem van áteredő jószág is. Hiszen amikor valamit megfogalmaz az Egyház hite, e kijelentés mögött rendszerint ott van egy még alapvetőbb valóság, amit nem fogalmaz meg tételesen, mert magától értetődőnek tartja.

Az ember nem romlott meg annyira, hogy elvesztette volna az Istenhez való hasonlóságát, tehát még a bűnbeesett és büntetés alatt álló ember is hozott magával valamit abból az egységnek a lehetőségéből, amely megvolt Ádámban és Évában, hogy szemlélődő, egyszersmind cselekvő ember legyen. A bűnbe esett emberiségnek is vannak szentjei: például Sztét fia, Enos, aki elsőként hívta segítségül Isten nevét (vö. Ter 4,26), vagy Hénoch, aki Istennel, illetve Isten színe előtt járt (vö. Ter 5,22).

A megváltással Isten nem csak helyreállította az eredeti állapotot, hanem csodálatosan újjá is alkotta. A Jézus Krisztusba vetett hit és keresztség által megigazultunk, Isten előtt igaz állapotba kerültünk, és ugyanakkor valami többet is kaptunk, mint Ádám és Éva. Mi már ismerjük a Szentháromságot, ismerjük Isten belső életét, aki a tőle kapott Szentlélek által kiárasztotta szívünkbe az ő szeretetét. Megismertük továbbá a szentséges és egyetlen megtestesülést, megismertük eljövendő feltámadásunk valóságát Krisztusban. Minderről a büntetlen ember nem tudott még. Az is igaz azonban, hogy a hit és a keresztség után is megmaradt bennünk egyfajta egyensúlyvesztés. És így a szemlélődés és cselekvés egysége állandóan veszélyben forog. Nem az-e az egyetlen és legnagyobb veszély, hogy szemlélődésünk megromlik, és elvetjük a munka törvényét, vagy munkánk romlik meg, és nem tudunk többé szemlélődni? Mert a keresztyén szemlélődés és cselekvés leglényegesebb elemei azonosak. Melyek ezek?

A munkában a valóságra kell figyelni, a szemlélődés pedig a végső valóság megpillantása. Miért van az, hogy tévesztünk, hogy munkánk sikertelen? Ha magunkban keressük a hibát, megállapíthatjuk, hogy legtöbb esetben figyelmetlenség az oka. Ha viszont az imádságból kivonjuk a figyelmet, akkor az többé nem ima, ha a szeretetből, akkor az többé nem szeretet. Tehát például a latin szavakat és ragozást úgy kell tanulni, hogy az közvetlenül munkálja Isten szeretetét és a szemlélődést (nem azáltal, hogy jelest kapok, az mellékes), hogy általa kiműveljem figyelőképességemet. Ez az egyik legmagasabb emberi tevékenység, amely nélkül a szeretet nem szeretet, az imádság nem imádság és a munka nem munka.

Azt hiszem, hogy csak egy meghasadt életből fakadhatnak olyan megállapítások, hogy nem tudok lelki életet élni, mert filozófiát kell tanulnom. De hiszen a filozófia tanulása annak, akinek azt tanulnia kell, maga a lelki élet. Mi sokszor éppen a fegyelmet szeretnénk kispórolni a

filozófiatanulásból, vagyis a figyelem kiművelését, pedig csak az a művelt ember, aki tud figyelni, nem az, akinek az agya minden adatot rögzít. Merjünk botrányosan nem tudni dolgokat; sok adatot egyszerűen meg kell nézni a könyvtárban vagy előhívni a számítógép memóriájából, de figyelni tudni kell. Igaz, hogy a munka egy alsóbbrendű figyelmet művel ki bennünk, de ha az beindul az imádságnak és a szeretet cselekedeteinek perceiben, akkor valóban imádkozni és valóban szeretni fogunk.

A szerzetesi hagyományban vannak olyan elemek, amelyeket sajnósnak csaknem teljesen elhanyagoltunk. Például ha valaki összetört egy tányért vagy egy csészét, akkor oda kellett mennie az előjáróhoz, és bocsánatot kellett kérnie. Ilyenkor mindig ostobán hangzott a modern, tehát racionális védekezés: Nem akartam, véletlen volt. Még szép, hogy nem akarta, de ez nem jelenti, hogy vétlen. Egy csésze elejtése ugyan nem erkölcsi bűn, de mélységes köze van a bűnhöz éppen azért, hogy nem figyeltünk. Ugyanez megmutatkozik a szellemi munkában is. Ezért ha bátran szembenézünk iskolai dolgozatunk gyatraságaival, középszerűségével, az talán többet használ, mint egy félresikerült lelkiismeret-vizsgálat, mert minduntalan bizonyítva látjuk, hogy középszerűek vagyunk, hogy megint nem figyeltünk, illetve hogy beleolvastunk valamit a valóságba.

Figyelni kell a dolgokra, félretenni minden eddigi tudásunkat, és akkor maga a valóság lép belénk. Minden hibánk gyökere, hogy figyelem nélkül cselekedtünk. Igaz, a szemlélődés a legmagasabbrendű cselekvés, de nem a bűnös ember birtokló cselekvése, hanem a szeretet cselekvése. Figyelmet kell belevinni munkánkba, és ott kiművelni. E nélkül a figyelem nélkül a munka nem munka, az imádság nem imádság, és ezt a figyelmet nem pótolják az áhítatos érzelmek, a szív lángolása. E nélkül a figyelem nélkül a szeretet nem szeretet, hanem csak az önszeretet gyalázatos, egy ideig álcázható változata. Amikor nem veszi észre a férj a feleségét, a feleség a férjét, a szülők gyermeküket és fordítva, amikor fogalmuk sincs arról, hogy a másikat nem lehet beleszorítani egy eleve kész képbe, skatulyába, mint egy koporsóba – akkor ott kezdődik a földi pokol. Szeretteinket sokszor becementezzük egy általunk előre gyártott formába, s jaj nekik, ha abból kilóg a kezük vagy a lábuk. Megcsonkítjuk őket, és még mi kapunk hisztériás sírógörcsöt, amikor egy napon azt mondják, nem bírják tovább, mert mellettünk börtönben élnek. De hát én szerettelek – válaszoljuk. Pedig csak magunkat szerettük. Nem figyeltünk a szeretetben, tehát nem szerettünk.

Mind a szellemi, mind a fizikai munkában van egyfajta csendes várakozás is, amely nagyon hasonlít a szemlélődésre. Várok a megoldásra. Szent Lukács evangéliumában a keresztény ideál nem az a szolga, aki egész nap szorgalmasan dolgozik ura birtokain, akinek hazatérő ura, annyit mond: „Csak azt tetted, ami a kötelességed, most szolgálj ki”, hanem az a szolga, aki éjszaka virrasztva vár az urára. Amikor ura hazaér, ő maga fog felszolgálni neki (vö. Lk 12,37). Istent nem hatja meg a mi sok munkánk, de meghatja várakozásunk, illetve munkánkban is a figyelő várakozás. Hiszen a munka elhibázott és keserves lesz, ha illúziókat kergetünk. Egy feltaláló attól zseni, hogy végre úgy látja a dolgokat, ahogy vannak. A szemlélődő nem az, aki zavaros látomásokkal teleír négy-öt száz oldalt, és azt terjeszti. A szemlélődő az, aki végre úgy látja a valóságot, ahogy van. És ez nagyon nagy kegyelem.

A cselekvő sem élhet illúziókban. Úgy kell elfogadni a valóságot, ahogyan van. Ez a tanulság a gubbiói farkas történetéből. A jámbor gubbióiak csak azt nem tudták, hogy ahhoz, hogy megbékélhessenek a vérengző farkassal, meg kell neki ígérni, hogy gondoskodnak ellátásáról, mert a farkas természete az, hogy farkaséhes, ennie kell. Ennyi eszük nem volt. Hol itt a csoda? A csodák mögött legtöbbször a realitásra való rádöbbenés, felfigyelés húzódik meg.

Ehhez az is szükséges, hogy a kisebb valóságokat a végső valóságban lássuk. Hogy munkánkra ráragyogjon a szemlélődés világából a teljes világosság. Láttam idős asszonyokat fenni, szőni, ebédet készíteni: közben szent énekeket énekeltek, és körülöttük tele volt a szoba, a konyha Istennel.

Szüntelenül kell imádkozni, és nem szabad belefáradni. (Lk 18,1) És szüntelenül kell munkálkodni is, és abba sem szabad belefáradni. Ez is közös az imában és a munkában. Nem vethetjük le magunkról. Az emberi állhatatosság itt érlelődik. Az a különbség, hogy a szemlélődésben arra figyelünk, aki maga a szeretet, a munkában pedig elsősorban egy alsóbbrendű figyelemmel arra, amit a szeretet éppen megkíván tőlünk. De ezt csak úgy lehet megtenni, ha szemlélődésünk valamiképpen cselekvés, munkánk pedig valamiképpen szemlélődés. Ezt nem tudja India, ez Názáret leckéje. Igen, a legmagasabb keresztény szemlélődés is valamiképpen egyfajta mű, amelyet el kell készíteni.

A zsidók megkérdezik Jézustól: De hát mi jót cselekedjünk? Milyen munkát, feladatot végezzünk el, ami kedves Istennek? Jézus így felel: *Higgyetek abban, akit az Atya küldött.* (vö. Jn 5,38) A hit aktusa tehát maga is cselekvés, alkotás. Nem csak elmondom a Hiszekegyet, hanem egészen átítatódom vele, engedem, hogy belém hatoljon, átrendezze az életemet.

Az igazi szemlélődés hatalmas átalakulást eredményez. Az igazi cselekvés szemlélődő cselekvés, mert a munkálkodó, dolgozó ember, ha hívő, munkáját Isten dicsőségére, övéi iránti szeretetből végzi, vagyis szemlélődik. Úgy dolgozik, hogy a kicsiben is hűséges legyen, hogy aztán Isten nagyot bizzon rá az utolsó napon. Igen, Istennel találkozhatunk a munka közben is.

Az is közös a hiteles munkában és szemlélődésben, hogy mindkettőben megtapasztaljuk saját korlátainkat, sőt – a bűnbe esett Ádám gyermekei lévén – ürességünket. Így aki a munkában és az életben tapasztalt kudarcoktól remeteségbe akar menni, a szemlélődés helyére, az ott sem lesz szemlélődő, mert nem fogadta el az élet tülekedésében, veritékes munkájában megtapasztalt korlátait és ürességét. A keresztény szemlélődés nem futhat meg attól a keserű tapasztalattól, hogy milyen üresek vagyunk Isten nélkül, és hogy ürességünket csak ő tudja betölteni. Ugyanígy aki a szemlélődésben feltáruzó ürességétől menekül a munkába, annak a munkája is lélektelen, embertelen lesz, magát öli, zaklatja, hajszolja. Mindkettőből csak az élvezetet szeretnénk kivonni. Nem szeretünk elmenni az utolsó előtti ajtóhoz, amelyre az van ráírva: saját ürességed. Pedig éppen oda kell benyitni mind a munkában, mind az imádságban. És utána következik az utolsó ajtó, melynek felirata: *Ez az Isten háza és a mennyország kapuja.* (Ter 28,17) Názáret egyszerre az igazi, valódi keresztény szemlélődés, és az igazi, valódi keresztény munka iskolája.

De tekintsünk most a bűnbe esett ember munkájának sajátos lehetőségeire. A bűnbe esett ember számára is elsősorban az a fontos, hogy megízlelje az eredeti állapotot, a paradicsomi munka édességét. Hálát adtál-e már azokért az órákért, napokért, esetleg hetekért, amikor a munka egyszerűen sodort magával, elfelejtetted önmagadat, s szeretetből tudtál dolgozni? Ennél főnségesebb, mennyieibb tapasztalat alig van a földön. A kertész képében megjelenő feltámadott Krisztussal lehettünk együtt, az igazi Ádámmal, aki műveli és őrzi a kertet, vagyis az egész kozmoszt. Hányszor megértem ilyen órákat a szülői otthonban, amikor mindenki a helyén volt, és mintegy liturgikus áhítattal tette, amit tennie kellett. Visszaemlékszem, a szőlő, ahol dolgoztunk, egyfajta istentisztelet helye volt, valami örök liturgiáé és teofánikus ragyogásé. Szintén a legszebb emlékeim közé tartoznak azok a napok a kolostorban, amikor közösségileg ízleltük meg a munka édességét. Ezt meg kell kóstolni, hogy azután odafigyeljünk arra, hogy a bűnbe esett embernek, vagyis nekünk milyen kemény és szenvedéssel teli a munkánk.

„*Ó, názáreti otthon, az ács fiának háza, az emberi munka kemény, de megváltói törvényét itt szeretnénk leginkább megérteni és megtapasztalni.*” A pápának ez a kifejezése, hogy megváltói törvény, a megváltás világába vezet bennünket. Mivel váltott meg bennünket az Isten Fia? Keresztjével. A keresztben két elem feltétlenül benne van, nélkülük nem lehetne a megváltás eszköze. Az egyik, hogy az minősül keresztnek, ami ellen nagyon tiltakozom, és azt mondom: Csak ez be ne következzen! Nem az a kereszt, amit én találok ki magamnak, az csupán műkereszt. Amitől visszaborzadsz, és becsületesen megteszel mindent, hogy elkerüld, s az Olajfák hegyén verejtékező Krisztussal el is mondom: *Atyám, ha lehetséges, müljék el tőlem e pohár* (Lk 22,42), de mégsem mülík el, az a kereszt. De ez még mindig nem megváltó kereszt.

Még az is kell, hogy eljussunk odáig, hogy ki tudjuk mondani: *Ne az én akaratom legyen meg, hanem a tiéd*, mert te vagy a szeretet. Csak a szeretetből vállalt kereszt közvetíthet megváltást. Túl fiatal embernek talán nincs ilyen keresztje, de később mindegyikünknek kijut, legalább a lehetősége. És amikor ezt szeretetből elfogadjuk, amikor már nem akarjuk lerázni, akkor lépünk be a megváltás világába. És ez ott van hétköznapjaink zömében, mert ritka az az alkalom, amikor a munka eredeti kegyelmét megízlelhetjük.

Sajátos kísértés az, amikor a tanítónő csak épp a dolgozatokat nem akarja kijavítani, minden mást szívesen megtenne, amikor a pap csak a prédikációjára nem szeretne készülni, minden másra áldozatosan és hősiiesen kész lenne, amikor egy seminarista éppen tanulni nem akar, de lelkesen „pasztorálna”. Jöcselekedeteink lehetnek elvetésre méltók, mert nem ezeket kéri tőlünk az Isten, hanem kötelességünk hűséges teljesítését. Tudd meg, pontosan a kötelességed, a mindennapi munkád vezet téged a megváltás világába. De ez még nem elég. Csak akkor léphetsz be oda, ha átadod magadat Istennek, nem a munkádat, hanem magadat. Jézus sem a szenvedésnek adta meg magát, hanem az Atyának, és nem valamit ajánlott fel neki, hanem önmagát.

Az emberi munkának ezt a kemény és megváltó törvényét ma sokan nem ismerik, és mi is gyakran szem elől tévesztjük. Egy keresztény ideig-óráig lehet munkanélküli, de dologtalan soha. Nem elég az, hogy egy szerzetesközösségben, egy szemináriumban, egy családban valaki jól érzi magát. Szent Ferenc atyánk az olyan rendtagot, aki csak jól érezte magát, elzavarta. *„Légy testvér, menj máshova – mondta neki –, mert testvéreid munkáiból élsz.”* És az apostol is azt mondja: *Aki nem dolgozik, ne is egyék.* (2Tesz 3,10)

Más a beteg és szenvedő ember helyzete. Annak éppen az a dolga, hogy jó beteg legyen. Ha nem tudok leállni betegségem idején a munkával, akkor kiderül, hogy a munkámat istenítettem, nem voltam szemlélődő. Ugyanígy ha a szemlélődésemet megszakítja a munka parancsszava, én pedig morgolódom, akkor nem vagyok szemlélődő, nagyon távol járok a názáreti háztól.

Ha viszont öncélúvá válik a munka, ahogyan VI. Pál pápa mondja, akkor csapássá, valódi átokká lesz. Miért? Mert az öncélú munka mögött menekülés van. Menekülés önmagunktól, menekülés emberi kapcsolatainktól, és végül is menekülés magától az Istentől. Az öncélú munka meg az öncélú szemlélődés egyaránt átok. Aki a munkát magáért a munkáért végzi, az azon kívül, hogy ostoba, magát az üdvösségét is veszélyezteti. Az a szemlélődő pedig, aki nem törekszik valami végtelenül nagyobb dologra, mint a szemlélődés maga, aki nem Istent magát akarja, az sohasem lesz szemlélődő. Legfeljebb a transzcendentális meditáció egyik újabb beavatottja. És mire megy vele?

„Végül – fejezi be a nagy pápa buzdító szavait – e helyről, Názáretből, Mária otthonából szeretnék az egész világ munkásainak üdvözlést küldeni és megmutatni nekik a nagyszerű példaképet, az Isteni Testvért, minden rájuk vonatkozó igazságos ügy prófétáját, vagyis magát Krisztus Urunkat és az ő szent Anyját, aki szívében őrizve mindent, el-elgondolkodott azokon, amit az angyaltól hallott, amit a pásztoroktól hallott, amit az emberektől, amit a világ zsongásától hallott. Édes, áldott, szeplőtelen szívébe átszűrte mézzé és ugyanakkor az angyalok Királynőjének, nézzétek, mosogatólétől csillog a keze.”

9. Fiam, jó, hogy vagy

Ekkor történt, hogy amikor már az egész nép megkeresztelkedett és Jézus is felvette a keresztséget és imádkozott, megnyílt az ég, és a Szentlélek leszállt reá látható alakban, miként egy galamb. Szózat is hallatszott az égből: „Te vagy az én szeretett Fiam, benned telik kedvem.” (Lk 3,21-22)

Engem ezek az égből érkező szavak érdekelnek. Isten szólt Jézushoz, az ő Atyja, akit így nevezett: Abba. De lehet-e, kell-e, szabad-e elemző módon megközelíteni Isten e szavait? Nem értjük mindannyian azonnal? Mindenesetre e szavak elhangzása után Jézus visszavonult a pusztába és ez a visszavonulás volt az ő válasza. Szóbeli válaszát majd kereszthalála óráján mondja ki: *Atyám, kezedbe ajánlom lelkemet.* (Lk 23,46) Az Atya emberi szavakba foglalható módon szólt most Fiához, és a Fiú majd emberi szavakkal válaszol a kereszten. Most azonban engedelmeskedik a Léleknek, aki a pusztába viszi negyven napra. Istenemberi titok ez.

Természetesen mivel emberi szavakat hallunk, valamit azonnal megértünk. De mit tehetünk, ha többet szeretnénk megérteni? Uram, Jézusom, úgy szeretném hallani ezeket a szavakat, ahogyan te hallottad. Két dolgot kell tennünk: először is kérni a Szentleket, hogy vezessen el bennünket minden igazságra. Hogyan vezet el minket minden igazságra? Úgy, hogy Isten fiaivá tesz a keresztségben. Ezzel a létbeli átalakulással vezet el minden igazságra és odaállít minket, ahol Jézus van, azonosít minket övele. A másik, amit tennünk kell, mivel itt az Atya emberi módon, emberi szavakkal közli magát, meg kell vizsgálnunk azt az emberi helyzetet, amire ezek a szavak utalnak, mert a nyelv az emberek közötti kommunikációban született meg, nem pedig Isten és ember párbeszédében. És itt meg kell állnunk egy pillanatra. Isten a bűnbe esett embert hagyta, hogy beszélgesse embertársaival, majd ő is emberi módon szólt és ekkor kért tőle választ. Miért? Mert öröktől fogva elhatározta szent Fia megtestesülését, hogy majd ő is emberi módon szólhat. A nyelv léte bizonyítja azt, hogy Isten öröktől fogva elhatározta a megtestesülést.

Az alaphelyzetet keressük. Isten megengedte azt, hogy Jézus először Máriával és Józseffel beszélgesse, és így tanulja meg a nyelvet. És megengedte, hogy József, Mária és a szomszédok beszéljenek vele. De most ő szól hozzá emberi módon. Nagy mélység van itt.

Maga az emberi szeretet Isten teremtő szeretetének a szentsége, folytatása, kimondása. És itt vitába kell szállnom India tanítóival. Nem a csend a legmélyebb kommunikáció Istennel, hanem az emberi beszéd. Azt azonban jól sejtik, hogy a beszédben lévő és a beszéd után beálló csend több, mint maga a beszéd. Ez segít megérteni, miért vonult Jézus a pusztába. Sejtteni kezdem, hogy a negyvennapos pusztai tartózkodás igazi oka a szeretet. Jézus egy emberi mondatot visz magával oda, amelyet az Atyaisten mondott neki. Nem eszik, nem iszik, mert ezzel a mondattal és mélységes tartalmával akar egészen egyedül lenni: *Te vagy az én szeretett Fiam.*

Ha tehát ennek az atyai szózatnak a teljességét szeretnénk megközelíteni, akkor olyan emberi helyzetet kell keresnünk, amelyben hasonló szavak hangozhatnak el. Mindenképpen egy bensőséges szeretetkapcsolat adhatja a kijelentés kontextusát. Ez akkor is nyilvánvaló volna, ha maga az Atya nem használná ezt a szót, hogy *szeretett Fiam*. A szeretetet mindannyian azonnal értjük és mégsem értjük. Ez az ember legnagyobb titka, amellyel egyedül van a csillagmilliókkal díszített égbolt alatt, a növények és az állatok között, mindaddig, amíg rá nem ébred, hogy minden ajándék. Az ember legnagyobb magánya ez a mindenségben.

Olyan valóság a szeretet, amelynek vizsgálatakor egyfajta álom borítja be értelmünket. Intelligenciánk egy bizonyos alvásba menekül. Nincs az a bonyolultság, az az összetettség, mely hasonló lenne a szeretet világához. És nincs az az egyszerűség sem. Végiggondolni is fáradtságos. Szent Pál levelei ezért fárasztóak. Ádám ismerte ezt az álmot, amikor Isten Évát teremtette, ismerte Ábrahám, amikor Isten megkötötte vele a szövetséget, a három kiválasztott

apostol a Tábor hegyén és a Getszemáni kertben. A szeretet misztériumának isteni ragyogása túlságosan erős az ember számára, nem bírja ki az intelligenciánk. Ezért a csendes szerzetesi oratóriumban, ahogy belépek, valamiféle álom kísért, és akkor is, amikor az igehirdetésre készülök, mert akkor is csak ezzel az egyetlen titokkal kell szembenézni mindig újra és újra. De maga a szeretet is egyfajta álom.

A szeretet végtelenül bonyolult és végtelenül egyszerű, mert istenemberi valóság. Beláthatatlan az eredetében, leírhatatlan működésében, kibogozhatatlan kibontakozásában, ha egyáltalán van ilyen, mert Isten maga a szeretet, neki pedig nincs eredete, nincs kibontakozása. Minket elér a szeretet és bennünk lesz kezdete, kibontakozása. Van valami a szeretetben, ami sajátosan Isten belső élete. De mivel Isten az embert az ő képére teremtette, képessé tette a szeretetre.

Felhasználjuk Josef Pieper és mások vizsgálódásait, de soha ne feledjük, hogy tulajdonképpen mindent értünk, mert képesek vagyunk szeretni és szeretve vagyunk. *Te vagy az én szeretett Fiam, benned télik kedvem.* Így csak az beszél, aki szeret.

Melyek a jellemzői a szeretet beszédének? A személyviszonyok: *én, te*, a birtokviszonyok: *Fiam, kedvem örömem*. Ez az egyetlen szó: *szeretett*, magában foglal egy egész állítást: *én szeretlek téged. Benned van kedvem, örömem* – ez kettőt jelent: a szeretetben van öröm, sőt egyedül csak a szeretet az igazi öröm, és a szeretet akkor is öröm, amikor nem érezhető az öröm jó íze. Ez a görög szó: *eudokein*, a Kitter-szótár szerint a kiválasztás valamennyi kifejezése közül a legerősebben adja vissza a kiválasztó szeretetének érzelmi töltését. Nem hiába fordítják egyesek a következőképpen: *Te vagy az én választottam*. Tehát három állítás van itt: 1. Szeretlek téged, Fiam. 2. Örömem van benned. 3. Te vagy az én választottam.

Nézzük most az elsőt: Szeretlek téged. Látszatra nyíltan kimondja a lényegét két egymást szerető ember között. Társadalmi konvenció és emberi pszichológia irányítja használatát. Mondja kedves a kedvesének, szülő a gyermekének, gyermek a szülőjének. Így hamar felvette azt a jelentést, hogy szerelmes vagyok beléd, vagy azt, hogy én vagyok a te anyád, apád, vagy te vagy az én apám, anyám (de ezt a kapcsolatot is a szerelem hozta létre). Hasonlót fejez ki az Atya ajkán is: *Fiam vagy, én ma szültelek téged.* (Zsolt 2,7) Amikor azonban Jézus, az Istenember akarja kimondani irántunk való szeretetét (bár ő vőlegénye Izraelnek és a megújított Izraelnek, az Egyháznak és mondja is: *Szeressétek egymást, ahogyan én szerettelek titeket* [Jn 15,12]), övéihez így szól: *Barátainnak nevezlek titeket.* (Jn 15,15) Nem vagytok többé szolgák, barátain vagytok. És az utolsó kép a János-evangéliumban a földön járó Jézusról az, hogy a keblén ott pihen, illetve keresztje alatt ott áll anyjával együtt a szeretett tanítvány.

A János-evangélium szerint a barátság az, amelyben az Istenember kinyilatkoztatja szeretetét, mert valójában ez a nyílt vallomás, hogy „én szeretlek téged”, csak annak tár fel mindent, akinek hangzik, de nem mondja ki, nem nevezi meg a szeretet lényegét. Az Atya és a Fiú között mindent kimond, de a nyelv általános szintjén mindent elrejt. Csak jelöli a misztériumot, hogy szeretetről van szó. Ezért próbálkozunk a szeretet meghatározásával. Pontosabban az emberiség legnagyobbjai, Szent Ágostontól kezdve Aquinói Szent Tamáson keresztül a modernekig azon fáradoznak, hogy megragadják, mi is történik akkor, amikor egyik ember a másikat szereti. A barátság inkább tartózkodó nyelvhasználat, illetve hallgatása jön a segítségünkre. Azt jelzi, hogy a szeretet lényege más, mint az, amit ezen a szón általában értünk: szerelem, szerelmeskedés, szülő és gyermek kapcsolata.

Jonatás és Dávid barátságáról a Szentírásban olvasunk. Mint ahogyan a házasságba, szerelembe, úgy ebbe is hajlamos beleolvasni valami tisztátalant a mai leromlott közízlés. Mi úgy értjük, ahogyan kell: tiszta, romolhatatlan és igazi barátságként Isten szentjei között. Az öreg Saul király féltékeny lesz a fiatal Dávidra. Féltékenységekben meg akarja ölni, mert a féltékenység gyilkolni is képes. Jonatás, a király fia elárulja Dávidnak ezt a titkot, mert meg akarja menteni az életét. Dávid tudja, hogy Saul féltékenysége nem csillapodik és így szól Jonatáshoz: *Atyád jól tudja, hogy kedvelsz, azért így gondolkodik magában: Ezt nem kell*

Jonatásnak megtudnia, nehogy sajnálkozzék miatta. De amint igaz, hogy az Úr él és te élsz, csak egy lépés választ el a haláltól. (1Sám 20,3) Megegyeznek: Jonatás kiszedi az apjából a titkot, majd egy jellel Dávidnak elárulja, hogy tényleg meg akarja őt ölni az apja, és menekülésre szólítja fel. Dávid akkor előjön a kőrakás mögül, megölelik egymást és mind a ketten sírnak, majd ezt mondja Jonatás Dávidnak: *Menj békével Amire esküt tettünk, az Úr nevére, arra az Úr a tanú köztem és közted.* (1Sám 20,42)

Ebben az emberi kapcsolatban feltárul a szeretet lényege: a másik életének féltése. Nem mondja ki, hogy szeretlek téged, de retteg attól, hogy a másik meghal. Nyilván a szerelmes is aggódik szerelméért, a szülő a gyermekéért, a gyermek a szüleiért, de az ő nyílt vallomásuk elfedi ezt a mélységet. Mintha a közvetlen vallomás valami felületesebbet közölne, mint a létezés mélysége. Az „én szeretlek téged” vallomás nem mondja ki azt, amit Jonatás és Dávid kimondanak: Nem halhatsz meg! Ezzel nyilván azt is mondják a maguk módján: Szeretlek téged.

Természetesen egy igazán tiszta szerelemben ez a „szeretlek” vallomás, bár nem mondja ki a szeretet lényegét, mégis a maga módján jelzi: Nem halhatsz meg. Jó, hogy vagy. „*Lehunyt szemmel sírok azon, hogy élsz.*” (Pilinszky: *Azt hiszem*) Az Atyaisten könnyei most hatalmasan behullanak a Jordán folyóba. Nem a tékozló fiú miatt hullatott könnyek Isten legforróbb könnyei, hanem az Egyszülöttért fakadók: hogy él, hogy a földön megjelent.

Mit jelent tehát szeretni? Azt mondani a másiknak, vagy inkább sugározni szívtől a szívig: Jó, hogy vagy. Aquinói Tamás mondja: „*Primo vult suum amicum esse et vivere*” – Először azt akarja, hogy a barátja létezzen és éljen. És a modernek közül Alexander Pfänder: „*Az ember kiáll a szeretett lény létezésével mellett. Szüntelenül igentő magatartást tanúsít a szeretett lény létezésével kapcsolatban. Akit szeretünk, annak jogot adunk a létezésre.*” Ezért veti fel hirtelen a szeretetben való kudarc sokakban az öngyilkosság érzését, kísértését. Levonja a következtetést: Ha szerelmem, szeretetem viszonzatlan, ha nem vagyok szeretve (egyetlen ember elfordulása itt egyetemes érvényű elutasításként jelentkezik), minek is élek? Helytelen következtetés, mert a szeretetben, a szeretés aktusában jelen van Isten, és a létezés értelmét ő adja meg, nem a szeretett – esetleg hiába szeretett másik.

Ortega y Gasset még csodálatosabban ragadja meg a szeretet lényegét: „*Aki szeret, az, amennyire rajta múlik, nem engedheti meg egy olyan világ lehetőségét, amelyben szeretetének tárgya hiányzik.*” Főnséges! Jaj, Istenem, milyen káprázatos szakadékok fölött járunk! Segíts, Szentlélek Isten, aki ismered Isten és az ember mélységeit, vagyis a szeretetet! Segíts értelmünket, hogy most el ne ernyedjen; akaratunkat, hogy szét ne folyjon; testünket, pszichénket, hogy kibírja ezt a gazdagságot. Ne elégedjék meg a szeretet pótlékaival, felszínével, hanem merjen szembenézni a szeretettel, ahogy az ember beletekint a lenyugvó nap már megtört, de még égetően izzó korongjába.

Az Atyaisten ezt mondja Jézusnak: Jó, hogy vagy! Nem engedhetek meg egy olyan világot, amelyben nem vagy. Ezért *benne teremtett mindent a mennyben és a földön* (Kol 1,16), sőt *benne választott ki minket a világ teremtése előtt* (Ef 1,4). Így a megtestesülés a teremtéssel mélyebb és alapvetőbb kapcsolatban van, mint a megváltással.

Isten olyan világot nem akar, amelyben szeretett Fia nem lehet jelen. Más az, hogy sokan még nem ismerik vagy félreismerték Krisztust, majd még megismerhetik; akik vétkeztek, még megtérhetnek. Más az, ahol szóba sem jöhet. Voltatok már ilyen helyen? Én voltam. A gyarló ember beteggé züllésében nincs annyira jelen a pokol, mint ebben a bizonyos elit társaságban, ahol szóba sem kerülhet a Fiú, a megtestesült Isten.

„*Aki szeret, az amennyire rajta múlik, nem engedheti meg egy olyan világ lehetőségét, amelyből szeretetének tárgya hiányzik.*” Minthogy ebben az esetben Istenen múlik minden, az a világ pusztulásra van ítélve, ahol nem lehet jelen Jézus Krisztus. Más oldalról közelítve, ha viszont az én világomat egyre jobban betölti az Atya Fia, Jézus, akkor az az Atya szeretett világa lesz. Íme a szentség új útja! Ha nem tudok jobb lenni, ha sok a gyarlóságom, hát legyen olyan az

életem, amelyben lassan Jézus a minden. Soha ne hiányozzék, és sehol ne hiányozzék. Ezért szeretem a kolostort: olyan hely, ahol nyíltan jelen lehet az Isten. Ilyenek azok a családi otthonok is, ahol rendszeresen imádkoznak, ahol a falon ott van a feszület. A falra függesztett feszületre is áll: *Aki engem megvall az emberek előtt, én is megvallom őt mennyei Atyám előtt* (Mt 10,32).

Kétféleképpen lehet hitelesen szólni a szeretetről: egy bizonyos örültséggel, mint a költők, és nagyon óvatosan, mint a filozófusok. A vakmerőség oka a szeretet abszolút volta, az elővigyázatosságé pedig az ember korlátai. A költők örültek, de ez az örültség nagyon jó. Az ő örültségük teszi józanná azokat, akik hallgatnak rájuk. Ezzel szemben a higgadt nagy gondolkodók mindig hozzáteszik, hogy „amennyire rajtunk múlik”, a „saját hatalmunknál fogva”. A szent örültek és a józan gondolkodók megállapításai körülfonják a misztériumot. Megérintik azt a titkot, hogy az emberi szeretetnek vannak határai, mert nem vagyunk teremtők, de az emberi szeretet a szeretett lény létezését akarja, és így valamiképpen részt vesz annak teremtésében.

A kezdeti stádiumban azt mondjuk: Jó, hogy ilyen vagy! Ez a „látni és megszeretni” szakasza, amelyen azonban túl kell lépnünk. Mert mi lesz, ha a szeretett lény elveszíti azokat a vonzó tulajdonságait, melyek miatt megszerettük? Másokban fogjuk keresni azokat? Lám, emiatt változtatják az emberek barátait és házastársukat, mint a szennyes inget. Ez nem szeretet. A szeretet – nem csupán így véljük, hanem tudomásunk van róla, hisszük – eléri bennünk a létezés, a teremtés gyökereit. A létünket érinti meg. Igen, a másik létét igénylő magatartásnak a teremtéshez van köze. Pieper azt írja, hogy a másik igénylése a teremtés folytatása, valamiképpen aktualizálása: *„Az emberi szeretet tehát, természete szerint és elkerülhetetlenül, utólagos megvalósulása és valamiféle ismétlődése a tökéletes módon és a szó pontos értelmében teremtő isteni szeretetnek. De ha tiszta és boldogító dolgokról van szó, akkor az emberi szeretetben is több történik, mint puszta ismétlés. Együttal folytatása is bekövetkezik, sőt bizonyos értelemben a teremtésben megkezdett folyamat kiteljesedik.”*

Eddig Mária, József és a rokonok szerették Jézust, és általuk és bennük az Isten is. Most megszólal az Atya: Jó, hogy vagy! Hogy ebben a világban vagy! Mit jelentett ez Jézus számára? Abszolút biztonságot abban, hogy ő úgy, ahogy van, emberi létében elpusztíthatatlan, és ha megölik, akkor az Atya fel fogja támasztani. A szadduceusokkal szemben saját bensejéből veszi az érvet, mondván, hogy Isten nem a holtak Istene, hanem az élőké, mert szeret. Így áll szemben a nagy emberi titokkal, saját halálával. És ezt a szeretetben fogant meggyőződését igazolja is az Atya, amikor feltámasztja őt. A szeretet alapmeggyőződése, várakozása: Isten feltámaszt engem testemben és meglátom Őt.

Gábriel Marcel francia filozófus szerint ennek a kijelentésnek: szeretlek, ez a tartalma: te sohasem fogsz meghalni. De ezt senki más nem mondhatja abszolút érvénnyel, csak az Isten. Jézus feltámadása ezért minden emberi szeretetet megalapozó, bizonyító erejű esemény.

Nemrégén láttuk a Morus Tamás életéről és vértanúságáról szóló filmet, melyet Robert Bolt drámájából készítették. Ahogyan ez az ember odament a vérpadhoz, ahogy szelíden elküldte magát a szakadár püspököt, az meglepő volt. A püspök meg is kérdezte tőle: Olyan biztos maga, hogy találkozik az Istennel? Igen – felelte szelíden, de határozottan. – Azt a gyermekét, aki ilyen boldogan megy hozzá, Isten nem fogja eltaszítani.

Ami nem ér fel ehhez reménységhez, az nemigen nevezhető kereszténységnek. Tudom, hogy feltámaszt, mert a semmiből teremtett. Jézus ezért indul el majd tanítani, mert amit itt a Jordánánál tapasztalt, az az emberiség jövője. Az Úr Jézus egész tanítása az Atya rá vonatkozó szavainak a feltárása, kiterjesztése miránk, akiket Isten benne teremtett. Ráadásul Jézus személyét az Atya nem teremtette, ő öröktől fogva van. Hát akkor engem még jobban szeret?... Hiszen a semmiből megteremtett, hogy legyek neki! És hogy mondhasa nekem: Jó, hogy vagy!

Mit mond ez a tény imádságomra vonatkozólag ma és a jövő héten és életem minden napján? Jézus, amikor imádkozott, megnyílt az ég. Az imádságnak ez a lényege. Olyan

mindegy, hogy kérünk valamit, megköszönünk, vagy hálát adunk. Ez az imának a szövege, de a lényege az, hogy igenis megnyílik fölöttünk az ég. És addig kell imádkozni, amíg nem halljuk: *Te vagy az én szeretett fiam... Vagyis: Jó, hogy vagy.*

Mindez új életformára ösztönöz. A Lélek a pusztába vitte Jézust. Csak így szabad kimenni a pusztába, ezzel a kijelentéssel, ezzel a megnyílt éggel. Jézus nem engesztelt saját bűneiért, hiszen nem voltak bűnei és itt a másokért való engesztelés is másodlagos. Jézus nem önnevelési gyakorlatot végzett a pusztában, hanem együtt akart lenni azzal a ténnyel, hogy szeretve van, öröktől fogva és mindörökké. Jézus nem fogyókúrát akart végezni, amikor megvonta magától az ételmezt, hanem abban az örömben akart élni, hogy ő az Atya Fia. A tejjel-mézettel folyó ország képében a tej jelenti a létfenntartáshoz szükséges minimális táplálékot, a méz pedig a ráadást: a lét édességét, annak tapasztalatát, hogy szeretve vagyok. Jézus most a tejről, a szükségességről is lemond, és mézzel telik el.

Jézus a lelki mézet kereste a pusztában, a Lélek ezért vitte oda. Nekünk ugyan kell az engesztelés, szükséges az önmegtagadás, lehet, hogy nem árt a fogyókúra, de a pusztai lét lényege Jézus szerint nem más, mint átadni magunkat az Atya ránk vonatkozó szavának. Akárhogy alakul is az életünk, akármilyen szomorú lesz, a tényeknek nem hihetünk azzal az örök érvényű valósággal szemben, amit Isten mond nekünk: Jó, hogy vagy! Engedem, hogy ez a szó újra az égből a szívemig hatoljon, hiszen én is fia vagyok a Fiúban, ahogyan a II. vatikáni szent zsinat mondja. Engedem, hogy ez a szó elérje a létezését bennem, majd a szívemből kiindulva, egyre tágabb körökben mindent átjárjon körülöttem.

10. Fiam, benned telik kedvem

Jézus életében háromszor szólal meg az Atyaisten. A Jordán vizében történő alámerülésekor egyedül neki szól, szeretett Fiának nevezi, akiben kedve telik, akit kiválasztott.

Színeváltozásakor ugyanez a szózat hangzik az égből, de ott már nem Jézusnak szól, hanem Jézusról a három kiválasztott apostolnak. És hozzáteszi az Atya hangja: *Őt hallgassátok.* (Mt 17,5b) Ez a három szent apostol Jézus legmélysegebb, legbensőségebb titkából részesül: az Istenhez fűződő viszonyából. Ezért nem szabad erről beszélniük Húsvét napjáig, mert az Atya Jézus feltámadásával tárja fel a világ számára kettőjük kapcsolatát. Az Atyaisten szava fellebbentette a fátylat a harmincéves Jézus titkáról a három kiválasztott előtt. Az Atyaisten szava örömhír az örömhírben, minden evangelizációnak és magának az Egyháznak is az alapja. Hogy Jézus az élő Isten Fia, ebből a titokból árad mindenre a világgosság, mindenre, ami megoldható és ami megoldhatatlannak látszik.

Mind a két szózat arról tanúskodik, mintha az Atyát semmi más nem érdekelné a történelemből és a kozmoszból, ebből a hatalmas teremtett világból, mint az ő szeretett Fia, az ő választottja, akiben kedvét leli. Istennek azért kedvesek a szentek, mert nekik is Jézus tetszik leginkább ebből a világból. Ilyen az igazi szeretet: egyvalakiben telik a kedve. Számára ő a minden, ennek az egynek a pusztá létezése az ő igazi öröme. Csak az ilyen, egyvalakit mindenestül és visszavonhatatlanul felvállaló szeretetben tudjuk megérteni, megtapasztalni ezt a misztériumot. A szeretett lényben magát a létezését szeretem, nem csupán a tulajdonságait. Az igazi szeretet nem mond ilyet: Jó, hogy ilyen vagy; szeretlek, mert ilyen vagy, hanem: Jó, hogy vagy, szeretlek mert vagy. Az előbbi legfeljebb a szeretet kezdete lehet. Jézusból is először a tulajdonságai fogják meg az apostolokat, hogy úgy beszél, mint akinek hatalma van, hogy törődik azokkal, akikkel senki sem törődik, hogy Zakeust, aki már magáról is lemondott, megszólítja, és erre új élet sarjad benne. A szeretet azonban akkor lesz teljessé, ha már pusztán a másik létezését szeretem, s akkor maga a létezés ragyog fel: Jó, hogy mindenki van; jó, hogy van a világ.

Harmadszor akkor szól az Atyaisten Egyszülöttjéhez, amikor nem sokkal szenvedése előtt a templomudvaron hirtelen valami keserű és fagyos árnyék vetődik Jézus lelkére. Környezete mindebből semmit nem vesz észre. Jézus szavai meglepőek és félelmetesek: *Most mélyen megrendült a lelkem. Mit is mondjak: Atyám, szabadíts meg attól az órától? De hiszen éppen ezért az óráért jöttem. Atyám, dicsőítsd meg a te nevedet!* (Jn 12,27-28)

A szeretet beszél így, újabb tanúbizonyságát adva, hogy a szeretet az az alapvető emberi tapasztalat, amely nélkül semmit sem értünk Istenből, sem az ő Fiából, sem az Egyházból. A szeretet nem magával törődik. Jézust, bár megrendült a lelke, az Atya dicsősége foglalkoztatja. És itt szenvedésének még mélyebb titkára nyitunk rá. Nem az fáj neki, hogy szenvednie kell és meghal a kereszten, hiszen szenvedélyes bizalommal tudja, hogy Atyja kezében jó helyen van, az Atya szeretete nem engedi el. Még csak nem is az általa szeretettek értetlensége, gyávasága, hálátlansága fáj neki igazán, hanem az, hogy mi lesz így Atyja nevének dicsőségével. Hiszen azért született a földre, azért lett emberré, hogy kinyilvánítsa, hogy a mindenható Istent Abbának, Atyának szólíthatja az ember. S így tanította imádkozni tanítványait: *Mi Atyánk, aki a mennyekben vagy, szenteltessék meg a te neved.* (Lk 11,2)

Eddig elmentünk e mellett a tény mellett, pedig Jézus szenvedésének titkában ez a legmélyebb szakadék. Segít talán megközelíteni egy emberi tapasztalat: mi lesz azzal, akit szeretünk, ha megszegyenül, ha nem dicsőül meg? Mi lesz most a földön az Atya nevének dicsőségével? Izrael csalódik, belefárad a várakozásba. Az apostolok szétszélednek, ki-ki a maga útjára, és elfelejtik Jézust meg az Atyát. A pogányok hatalmas tömege továbbra is magára lesz hagyatva, s amikor az égre néz, nem tudja, hogy valaki lenéz rá, hogy van egy Atya, aki

hazavárja minden egyes gyermekét. Elfelejtik majd ezt a nevet: Abba, Atyácska, és többé nem lesz számukra visszatérési lehetőség az Atyai házba. A tékozló fiú végleg el fog veszni, ha elfelejti az Atya nevét. Jézus, ha meg kell is halnia, egyről nem mondhat le: hogy az Atya neve megdicsőüljön. Hogy az Atya a kudarc, a szenvedés, a gyalázatos kínhalál ellenére is, illetve éppen ezek által dicsőítse meg nevét! *Erre szózat hallatszott az égből: „Megdicsőítettem és ezután is megdicsőítem.”* (Jn 12,28) Most végre én is csatlakozom a te imádhoz, Uram, Jézusom, egyszülött Fiú, akiben az Atyának kedve telik. Szeretném én is ezt kérni: bármi történik velem, életem és halálom dicsőítse meg a te nevedet a földön. Erre így szól hozzám is az Atya: „Ha egyszülött Fiamban élsz, akkor már meg is dicsőítettem és meg is fogom dicsőíteni.” Mintha itt lezárulna a nagy nyilvános párbeszéd az Atya és a Fiú között, az Atya és énközöttem. De jönnek még félelmetes események. Még hátravan a nagy lakoma, ahol a keserű kehelyből együtt szeretnék inni Jézussal.

Figyeljünk az Atya szavára: *Te vagy az én szeretett Fiam, akiben kedvem telik.* (Mt 17,5) Mit jelent ez a kijelentés Jézus számára, aki nem csak valóságos Isten, de valóságos ember is? Az emberi szeretet felől tudjuk megközelíteni. Felmerül bennünk a kérdés: ha anélkül is léteznénk, hogy minket valaki szeretne (valójában ilyen nincs), akkor ugyan mit ad hozzá a létünkhöz ez az utólagos kijelentés: Jó, hogy vagy? Vagyis mit tud teljesíteni ebben a világban a szeretet? Ha annak a szempontjából nézzük, aki szeretve van, akkor Sartre-ral együtt mondhatjuk – aki néha félreteszi a maga filozófiáját és szívére hallgatva nagyon okos megállapításokra jut – : „*A szeretet adta öröm lényege az, hogy általa igazolva érezzük létezésünket.*” Tehát mi nem érjük be a puszta létezésünkkel, mint a kőzetek, a növények és az állatok. Josef Pieper szavaival: „*Amire a puszta létezésemen kívül még szükségem van, az az, hogy valaki szeressen engem.*” Vagyis hogy hagyja jóvá a létezésem! Már a puszta létezés is a szeretet műve, a teremtő Isten szeretetének beszéde, de olyan beszéd, amely megkövült, amely anyagivá vált. Olyan, mint egy levél vagy egy ajándék attól, akit szeretünk: jel, amely azonban soha sem elég. Élő, eleven szóra is éhezünk. Annál is inkább, mivel az eredeti bűn elhomályosította értelmünket, s emiatt a létezés puszta ténye nem mindenkinek és nem egyforma intenzitással mondja ki Isten szeretetét.

A bűn miatt a rossz is belekeveredett az életünkbe, és így az a tapasztalatunk, mintha a létezés két isten teremtése lenne: a jó dolgok a jó istentől, a rosszak a rossztól valók. A bűnbe esett ember dualista. Az ujjára üt és szidja az Istent, tudniillik a rossz istent, mert minden rossznak ő az oka. De gondolja, van egy jó isten is. A bűnbe esett ember dualista mostanáig és az utolsó napig. Addig amíg komolyan nem veszi Krisztus feltámadását, amelyben Isten egyértelműen és véglegesen újra és örökre kimondta a létezés jóságát. A feltámadással ugyanis kimondta Fiának, az Egyetlennek, hogy szereti és a létezését akarja, s ez az Egyszülöttre vonatkozó abszolút és végleges igen, a teremtett létezésre is kiáradt, tehát minden létezés jó! Maga a létezés jó!

Kell azonban, hogy az ember legalább egyszer szóban is hallja a létezését megerősítő, egyértelmű kijelentést valaki szájából: Jó, hogy vagy! Azután már minden e kijelentés megismérlése: ahogy kedvesed vár rád, ahogy őszintén örül, ahogy találkozol vele, ahogy csendesen együtt sétáltok, imádkoztok, vagytok, az mind ennek az egyetlen vallomásnak az erőterében történik. Az, hogy Isten megteremtett bennünket, úgy tűnik, valóban nem elegendő. A folytatására, a beteljesedésére is szükség van, s ehhez nélkülözhetetlen az emberi szeretet alkotóereje. Ezért szükséges emberi létünkhöz az anyai szeretet a fogantatástól kezdve. Érdekes módon ennek a szeretetnek nem kell okvetlenül cselekedetekben megnyilvánulnia. Egy pár hetes magzatért az anya még nem tesz sokat, nem cselekszik. Tehát úgy látszik, hogy a *benevolentia*, a jóakaró cselekedet, amellyel az ellenségeinket is szeretnünk kell, még nem maga a szeretet teljessége. Valaki megfigyelte a börtönben született s ott nevelkedett kisgyermeket, és azokat, akik egy nagyon jól felszerelt amerikai csecsemőotthonban nőttek fel, de édesanya nélkül. S bár az otthonban élő gyerekeket odaadó gondoskodással vették körül, a börtönben született és nevelkedett gyermekek mégis ellenállóbbak voltak, alacsonyabb volt közöttük a halálozási

arány, sokkal kevesebb a neurózisra való hajlam. Mert az előbbieknél lehet, hogy több jutott a tejből, de nem volt részük „mézben”.

Az előző elmélkedés végén már érintettük a tej és a méz által kifejezett valóságot: a tej jelenti a létfenntartáshoz szükségeseket, a méz a szeretetet. Ezért minden emberi szeretetben, annak minden fajtájában ott van a méz, az édesség. A völegény azt mondja a menyasszonynak az Énekek énekében: *Nyelveid alatt tej van és méz.* (Én 4,11) Hogy a tejet is említi, az mély meglátásról tanúskodik: a szeretet azonos a létezéssel. A zsoltáros a barátságról ezt énekli: *Oly édes volt a barátságunk.* (Zsolt 54,14) A legalapvetőbb emberi tapasztalat ez: nem elég a pusztán létezés, kell az, hogy aki minket szeret, mondja: Jó, hogy vagy! Nem elég a tej, a méz is kell, hogy az ember emberként élhessen, hiszen Isten képmására vagyunk teremtve, Istennek pedig nem kell tej, mert ő szükségszerűen létezik, de méz igen. Az Istenember a keserű ecet ízével a szájában halt meg, mert tőlünk nem kapott viszontszeretetet! Az Atya és a Fiú szeretete, a Szentlélek maga a méz. Ezért énekeljük a Veni Sanctéban: „*dulcis hospes animae*” – drága vendég, lelki társ. És ezért kiáltunk fel az oltáriszentség előtt: *omne delectamentum in se habentem* – minden gyönyörűséggel teljes. Nem azt mondjuk, hogy minden szükséges megvan benne, bár efelől sincs semmi kétség, hanem hogy minden gyönyörűség. Ezért a keresztény ókor egyes rítusaiban a keresztelendővel tejet itattak, majd pedig mézet adtak neki. A tej jelentette az új életmódot, hogy most az ígéret földjére érkezett, a méz pedig Isten szeretetét, amelyet megtapasztalt az Egyházban.

A szeretet mézének édessége életünk jóváhagyása attól, aki örökre felénk fordult, aki szeret minket. Az édesség ugyanakkor szeretetpótlékká is válhat. Szinte közhelyként emlegetik, hogy aki nagyon szereti az édességet, az szeretethiányban szenved. A megerjesztett édesség, az alkohol sok esetben szintén a szeretetben kudarcot vallott emberek számára jelent menedéket.

Tudjuk, hogy igaza van Keresztes Szent Jánosnak, aki említi, hogy néha úgy látszik, Isten megvonja tőlünk az édességet, szeretetét azonban sohasem. Itt valami mély titok van. Miért cselekszi ezt velünk az Úr? Mert a lélek magára az édességre kaphat rá, nem pedig a szeretetre. Mert más a szeretet édessége, mint maga a szeretet. Bár a szeretet édes, de mégis, mivel a szeretet maga az Isten, ő maga nem azonos semmiféle teremtett és érezhető hatásával. Az örökkévalóságban már maga Isten lesz a mi édességünk. De itt a földön előfordul, hogy szeretetének ránk tett hatását kezdjük szeretni, és így vallásosságunk narcisztikussá válik. Azt szeretjük, hogy a szívünk bőven ontja a vért testünkbe, hogy lélegzésünk mély és nyugodt lesz, és testünket-lelkünket elárasztja a tavasz. Akit szeretnek, az kivirul. De ne saját kivirulásunkat szeressük!

Amikor Isten időnként megvonja tőlünk szeretetének édességét, ezzel egyidejűleg soha nem vonja meg szeretetét. Húsvét titka igazolja ezt: az Atya feltámasztja szent Fiát. Minekünk pedig végképp nincs jogunk ahhoz, hogy megvonjuk a szeretetet egymástól. Tudatosan vállalt emberi szövetségekben ilyen szeretetmegvonás nem lehet, mert nem vagyunk Isten, és nem játszhatunk azzal, ami Istené. Még a gyerekeknek se mondjuk: Ha ezt vagy azt megteszed, akkor nem szeretlek. A szeretetben nincsen *ha*, nem köthető feltételhez, éppen mert teljesen ingyenes.

Jó, hogy vagy! – az Atyaisten mondja ezt az Úr Jézusnak, az ő Fiának, és hozzáteszi: *bened telik kedvem*, benned van az én mézem. A szeretet kétszeres édessége, ha az, akitől egyedül reméljük, hogy szeret minket, maga vállalja be, hogy bennünk telik kedve. Jézus a világ méze, édessége. Egyik rendtársam mindig így mondja: „édes Jézus”. Kezdetben érzélgősnek, giccsesnek találtam ezt a megnevezést, ma már egyre jobban tetszik. Miért mondja a magyar nyelv: édesanyám, édesapám, édestestvérem?

Erich Fromm írja: „*A szeretetre való képességnek, amelynek révén létünk a legmagasabb fokra emelkedhet, előfeltétele a tapasztalat, hogy valaki szeret bennünket.*” Létünk legmagasabb fokára emelkedni azt jelenti, hogy eljutni a szentségre. Ehhez elengedhetetlen feltétel, mint alapvető emberi tapasztalat, a szeretet, hiszen az életszentség sem egyéb, mint a szeretet magas foka. Az emberi szeretet azonban nem pusztán egy felhasználandó, majd eldobandó tapasztalat,

amely öntökéletesítésünket szolgálja. Ha eldobjuk, az egész semmit sem ér: visszaesünk, esetleg még mélyebbre, mint azelőtt.

Isten nem csak megteremtette a világot, vagyis nem csak tejet adott, hanem vele együtt a mézet is beleteremtette a világba. Ez a teremtés titka. Érzelgős az lesz, aki a szeretet titkát leválasztja a semmiből történő teremtés rémületes isteni aktusáról, aki nem látja a kárhozát tátongó, keserű örvényeit az isteni szeretet édessége mögött. Ezt a szeretetet visszautasítani ugyanis magát a poklot jelenti.

Az embernek nem mindegy tehát, hogy létét mint teljességgel jóváhagyott létet élheti-e meg vagy sem. Ennek előfeltétele, hogy a világot teremtésnek fogja fel. Újra és újra beszélni kell a New Age mozgalomról, amely minden lehetséges módon ki akarja kezdeni a kinyilatkoztatást, az evangélium üzenetét. Nem véletlen, hogy nyelvezetében állandóan visszatér a jelző: *sweet* – édes. De más édesség az, mint a kereszténységé, illetve Krisztusé. A New Age édessége cukrozott langyos víz, két emberi test érintkezése nyomán a bőrben és a bőr alatt keletkező bizsergés a szeretet drámai szövetsége nélkül. Ez a fajta édesség injekciós túvel beadott kábítószerrel is elérhető, vagy öngerjesztő, eksztatikus énekléssel is. A szeretet prostitúciója ez, elszemélytelenedés. A „jó, hogy vagy” mindig valakinek a szava. A New Age-nek nincsen valakije az égben, programja van, személytelen istene. A szeretet édessége nem valaminek a sugárzása és íze, hanem valakié.

Csak a világ teremtésként való elfogadása teszi lehetővé, hogy halljam egy nap én is (a názáreti Jézusban maradván): Benned telik kedvem. Ez a kijelentés azután egész életünket átminősíti, jézusivá teszi, mert ettől kezdve a magam létét és minden létezőt elfogadottnak, Istentől akartnak, vagyis jónak látok. Szent Ágoston mondja: „*Azért látjuk a dolgokat, mert vannak. De azért vannak, mert te, Isten, látod őket*”. Ezt így folytathatnám: Azért tudhatok magamról, mert vagyok. De azért vagyok, mert te tudsz rólam, Istenem. És a te tudásod a szeretet. Tehát már saját létezésem is egyfajta nyelvezet: Isten beszéde hozzám.

Mit jelentett Jézus számára az Atya szeretete? Mit jelenthet annak konkrét átélése, hogy a Teremtő jóváhagyott bennünket? A magzatot hiába szeretné az édesanyja, ha ezt a szeretetet nem tudná közvetíteni, és a kis magzat nem tudná, hogy ő szeretve van. Mert a magzat igenis tudja, ha nem is értelmi tudással. Ezért a lombikbébi vétek az ember ellen.

A teremtő szeretete akkor hatékony, ha mi magunk is felfogjuk, ha hiszünk a szeretetben. Van ösbizalom. Mi az? Minden emberben, akármilyen ateistának mondja is magát, ott van az a rejtett meggyőződés, hogy holnap jobb lesz, egyszer végleg jó lesz, minden jó lesz. Mi ennek az alapja? Ha elkezdene ezen gondolkodni, kétségbeeshetne, mert értelemmel megokolható alapja nincs! Mégis, ha nem erre épít, akkor öngyilkos lesz, az pedig nem emberi eszmény. Az ösbizalom létezik és ez csakis azon alapszik, hogy egy felülmúlhatatlanul hatékony és valóban abszolút szeretetben van részünk. Ezt a kinyilatkoztatásból egyértelműen igazolva látjuk.

Jézus magzati lététől fogva egész lényével elfogadta Isten új módon kimondott szeretetét, emberi életére vonatkozó szeretetét, és benne élt. Itt a Jordánban, amikor alámerült a vízbe, szolidaritást vállalva Izrael nagy bűnbánati mozgalmának résztvevőivel, ismét elfogadta az egyértelműen felhangzó vallomást az Atya szájából: Jó, hogy vagy! Benned telik kedvem! Te vagy az én mézem ebben a kozmoszban! Jézus az élet szeretetével és méz ízével a szájában indult a pusztába. A kísértő erről akarja eltéríteni a figyelmét. Jézus lemond a tejről, vagyis a szükségesről, a méz kedvéért. A sátán erre a test igényeivel hozakodik elő. A pusztára létezésre akarja irányítani Jézus figyelmét: az autonóm kibontakozást, az önmegvalósítást állítja szembe a mézzel, vagyis Isten szeretetével, melyet csupán ráadásként tüntet fel, holott az a lényeg. Azért teszi ezt, mert neki már nincs méze, ő „megvalósította önmagát”.

11. Fiam, te vagy az én választottam

Jézus emberi életének mélyén van egy forrás, amely az Atyától árasztja az élő vizet, a Szentlelket az ő emberségébe. Ez a forrás Jézus emberi természetében, „tudatalatti világa” mélyében léte első pillanatától kezdve ott van, mert személye a második isteni személy.

Nem a második isteni személyben van ez a forrás, hiszen ő maga a forrás az Atyával és a Szentlélekkel, hanem Jézus emberségében. És amikor alámerül a Jordán vizébe, ebből a forrásból fakad a kijelentés: *Te vagy az én szeretett Fiam, akiben kedvem telik* (Lk 3,22).

Az előbbieken e mondat egzisztenciális mélységeit kutattuk. Ezúttal az eredeti görög szöveg egy másik értelmezési lehetőségét vizsgáljuk: *Te vagy az én szeretett Fiam, akit kiválasztottam*. Továbbra is érvényesnek tekintem a korábban is alkalmazott megközelítési módot, melynek alapja, hogy nincs hitelesebb út Isten titkainak megközelítésére, mint az emberi szeretet útja, mert Isten maga a szeretet. Szükséges azonban két megszorítást tennünk. Az egyik, hogy igazából csak egészen elkötelezett emberi szeretetről lehet szó, végérvényes szövetségről. Az a szeretet, amely megszűnik, sohasem volt igazi szeretet. A másik megszorítás, hogy állandóan tisztában kell lennünk azzal a ténnyel, hogy egy bizonyos ponton Isten titka szétfeszíti az emberi szeretet tapasztalatait, fogalmait, cselekedeteit, érzéseit és Krisztus méretére akarja kitágítani. A növekedés fájdalmát érezhetjük át, ha egész valónkkal belemegyünk ezekbe az elmélkedésekbe. Csak ebben a belső növekedésben fogjuk egyre mélyebben megismerni Krisztus titkát.

Krisztus megismerésének három módja van: a teológiai-elméleti, a történeti-érzelmi (felidézünk, amit valaha tett, és megpróbáljuk újraélni, azonosulva vele), és végül az egzisztenciális Krisztus-ismeret, amikor a kegyelem hatására elhatározzuk, hogy megtanulunk úgy szeretni, ahogy ő szeretett. Végző soron ez az egyetlen cél, program, elkötelezettség, ami a keresztény számára adva van. Ezen az úton belülről ismerem meg Krisztust. Szeretnék mindent vállalni a szeretetből, ami nem idegen tőle és kivetni mindent belőle, ami idegen tőle, mert ő maga a tiszta szeretet.

Hogy Krisztus titkát az evangélium világosságában az emberi szeretet felől megközelíthessük, kell lennie valamiféle tapasztalatunknak, tudásunknak az emberi szeretetről. Ebből indulunk ki. Istenhez közeledve viszont olyan dolgokat tanulunk, amelyek alakítják emberi szeretetünket, esetenként nagyon is fájdalmasan. Van-e szenvedés a szeretet szenvedésén kívül? Úgy vélem, a szeretet nélküli szenvedés csak fájás. Jó lenne, ha azok, akik szeretik egymást, együtt olvasnák ezeket a sorokat, mert akármennyire idegen is romlott emberi természetünktől az ingyenes isteni szeretet, azért mégis távol tőlünk, mert *Isten szeretete kiáradt szívünkbe a nekünk adott Szentlélek által* (Róm 5,5).

Te vagy az én választottam! – mondja az Atya Jézusnak. Az emberi szeretet lényeges eleme a kiválasztás. De hogyan lehet az Atya és a Fiú között választásról beszélni, amikor Isten öröktől fogva Isten, öröktől fogva Szentháromság és öröktől fogva változhatatlan és szükségszerűen az, ami? Szükségszerűség és szabadság Istenben nem áll ellentétben egymással: ő teljesen szabad és öröktől fogva szeret. A szeretetben nincs szükségszerűség: szabad választás van. Isten belső életének lényege a szeretet. Íme ez az a pont, ahol felcsap lelkünkben az imádás lángja. Imádlak, Istenem, örökké égő, de el nem égő csipkebokrok, szent Fiadnak misztériumában!

Induljunk ki tehát az emberi tapasztalatokból. A nyelv zseniális emberi képződmény, segítségünkre lesz. A szeretet valamennyi kifejeződésében állandóan visszatérnek a következő jelentésárnyalatok: akit szeretünk, azt „mások elé helyezzük”, „előnyben részesítjük”... vagyis kiválasztjuk. Az Úr Jézus is kiválasztotta apostolait, a tizenkettő közül is hármat, Pétert, Jakabot és Jánost, és e három közül is csak János pihenhetett szent keblén az utolsó vacsorán, mert ő volt *a tanítvány, akit az Úr szeretett* (vö. Jn 13,23).

Freud megfigyelése szerint: „Az a szeretet, amely nem választ ki, úgy tűnik, saját értékének egy részét veszíti el azáltal, hogy igazságtalanul bánik tárgyával.” Ez a két megállapítás: *nem választ ki és igazságtalan* zseniális így együtt ebben a megállapításban, mert pontosan megragadja az emberi értelemmel alig megközelíthető, logika feletti titkot. Hiszen első megközelítésben azt gondolnánk, hogy éppen az igazságosság ellen van az, ha valakit mások elé helyez, előnyben részesít az ember. Lehet, hogy így lenne a többi szemében, de annak a szemében, akit szeretünk, nem így van. Ha nem ezt tenném, ő jogosan úgy élné meg, hogy igazságtalan vagyok vele. De én magam is károsodnék, mert az, aki szeret, de nem választ ki, saját szeretetének egy részét veszíti el.

Az igazságosság erényét már az ókorban is így határozták meg: *suum cuique* – mindenkinek megadni a magáét, nem pedig mindenkinek ugyanannyit. Amikor Isten látszólag ugyanannyit ad a sorban állóknak, akkor sem ugyanannyit ad, hanem egyeseknek többet. Ezért zúdulnak fel azok a szőlőmunkások, akik reggeltől estig dolgoztak és ugyanannyit kaptak, mint az utolsó órában jöttek. És a gazda, az Isten érve a következő: *Rossz szemmel nézed, hogy én jó vagyok?* (Mt 20,15), vagyis hogy szeretek? Itt az első órában felfogadott munkásoknak az lett volna a feladatuk, hogy gazdájuk nagylelkűségét átvegyék, és szeretetre, irgalomra induljanak azok iránt, akik az élet piacán céltalanul ténferegtek a késő délutáni órákig. Az igazságosság követeli meg tehát, hogy akit szeretünk, előnyben részesítsük, első helyre tegyük. Természetesen ez nem jogosít fel igazságtalan kivételezésre.

Egy példa talán megvilágítja, amit mondani szeretnék. Ha egy tanfolyamon történetesen a tanár legjobb barátja vagy épp menyasszonya ott ül a tanulók között, akkor tanulóként ugyanolyan elbánásban kell részesülnie, mint a többieknek. Ha a dolgozatát elégtelenre írta meg, akkor a tanár adjon elégtelen osztályzatot neki is, mint másoknak. Ha azonban arról lenne szó, hogy a tanár kivel töltse szabad délutánját, súlyos igazságtalanságot követne el barátja vagy kedvese ellen, ha besorolná tanítványai közé, s ugyanannyi időt lenne vele, mint a többiekkel.

Ez a példa is mutatja, hogy a kiválasztás nem elsősorban a közös munkára, hanem inkább az élet fényűzésére vonatkozik, azokra a percekre, amelyeken átragyog az örökkévalóság világossága. Ezekben a percekben a birtoklás világának köde mögül tisztábban emelkedik ki a létezés világa.

„Jó, hogy vagy!” Ezt nem ismétli mindenkinek az ember, hanem csak egy kiválasztott lénynek. Ezért például a házasság a szeretetnek igen magas iskolája lehet, a szentség iskolája, de csak azzal a feltétellel, hogy felbonthatatlan. Még akkor is, ha pokoli szenvedés éri az egyiket, mint ahogyan Krisztust pokoli szenvedések érték, és mégsem bontotta fel házasságát az emberiséggel.

A mennyei Atya Krisztust választotta ki a világból öröktől fogva, helyesebben – és itt egy hatalmas, beláthatatlan új világ tárul elénk – Jézusban, vagyis az örök Fiú megtestesülésében választott ki minket és az egész mindenséget. Ő az Atya szükségszerű választottja a szentháromságos isteni életben. S ha megjelenne előttünk a legértékesebb, legszebb, legjóságosabb személy, Krisztus, és fel is ismernénk, akkor mi is szükségszerűen őt választanánk, és ez egyáltalán nem rontaná le szabadságunkat, hanem beteljesítené.

Egész Európa azért lesz egyre betegbb, mert nem veszi észre, hogy a szabadság arra való, hogy belehaljon a szeretetbe. A szabadság nem önérték, hanem a szeretet alkotóeleme, annak lehetővé tétele. Az a célja, hogy beteljesedjék. Így vagyunk mi is az Úr Jézussal: ha őt valóban megismerjük, szükségszerűen őt kell választanunk. A kiválasztás szó hétköznapi értelmében nem is vonatkozhat arra, hogy mi őt akarjuk, hanem csak arra, hogy ő akar minket. Ezért mondja: *Nem ti választottatok engem, hanem én választottalak ki titeket.* (Jn 15,16) Ez az egyetlen mondat is isteni tekintélyének a jele. Hibátlanul beszél a szeretetről, mi pedig mindannyian megbotlunk. Jézus nem túloz, nem ködösít, nem ideologizál és nem eszményít: szeret. Valójában csak Jézus nyelvhasználatából és életéből tudjuk meg, hogy mi is az igazi

szerepet. Tőle kellene megtanulni azt is, hogy mit minek nevezzünk, és minek ne nevezzünk, és hogyan használjuk a szavakat.

Természetesen amellet, hogy ő választott ki minket, és nem mi őt, vagyis hogy magához vonzott minket, mint a mágnes a semmit érő, rozsdásodó vasdarabot, tud arról is, hogy az ő választásán belül nekünk megmarad a feladat, hogy szabadon válasszuk őt, illetve a lehetőség, hogy elutasítsuk. Nagy titok! Jó példa erre az eucharisztikus beszéd, amikor magát az élet kenyerének nevezi, és megígéri az oltáriszentséget. *Több tanítvány visszahúzódott tőle és már nem járt vele. Akkor megkérdezte a tizenkettőt: „Csak nem akartok ti is elmenni (vagyis más tanítót, mestert, megváltót választani) ?” Simon Péter felelt neki: „Uram, kihez menjünk? Neked örök életet adó igéid vannak. Mi hisszük és tudjuk, hogy te vagy az Isten Szentje.”* (Jn 6,66-69) Péter tehát, és a köréje sorakozó apostolok Jézus mellett döntenek, Jézust választják. Persze a péteri választás gyönge, mert csak a vonzásnak enged, és még nem fogja fel Jézus legmélyebb titkát: a megtestesülést. A János-evangélium tanúsága szerint csak a szeretett tanítvány, aki az utolsó vacsorán Jézus keblére hajthatja fejét, ismeri fel Jézus istenségét, ő az a kiválasztott, aki valóban szabadon választja Jézust az ő felfoghatatlan titkában, a megtestesülésben. Isten maga is várja, hogy őt válasszuk. Egy nap oda kell állnunk nekünk is Isten elé, még mielőtt találkozunk vele a mennyországban, és el kell mondani neki: Ha lenne más Isten rajtad kívül – mint ahogyan nincs, és nem is lehet –, én akkor is csak téged választalak. Nem isteni tulajdonságaid miatt, mert mindenható vagy, örökkévaló vagy, hanem mert te vagy az Atya, Fiú és Szentlélek. Ez talán nevetséges kijelentésnek tűnik, de Istennek nem az, mert egyedül ő ismeri a szeretet titkait, s ez a mi választásunk igazi örömet szerez neki. Ez benne is van minden istendicsőítésben. Ezért az örökkévalóság éneke a dicsőítő ének lesz.

A szeretet lényeges vonása, hogy van benne választás. *Te vagy az én választottam.* Nem csak az emberek között vagy az én választottam – mondja az Atyaisten –, amióta Mária méhében emberként élsz, hanem öröktől fogva. Nem mintha lenne más vagy több Fiúisten, és azok közül választana az Atya. Ez mitológia lenne. Hanem azért van öröktől fogva egyetlen Fiúisten, mert szeretni igazán csak egy személyt lehet. A Szentlélek maga a szeretet. És az Atya számára ez az örök választás azt jelenti, hogy nem volt idő, amikor még nem választotta ki a Fiút, hiszen akkor lett volna idő, amikor ő nem lett volna Atya, lett volna idő, amikor nem szeretett volna, s akkor – mivel Isten maga a szeretet – lett volna idő, amikor még nem lett volna Isten.

A szeretet mégsem emberi értelemben szükségszerűség Istenben. Isten belül is csupa szabadság, és mégis csupa szükségszerűség. Az Atya szabadon szereti szent Fiát. Az nem lehet, hogy szent Fia ne szeresse őt viszont, de ezt a Fiú mégis szabadon teszi. Azt hiszem, elérkeztünk az egyik utolsó misztériumhoz. Mi Isten képére vagyunk teremtve, vagyis szeretetre lettünk megalkotva, s ha meg nem tanulunk szeretni Istentől, egész életünk félrecsúszik. Emberi életünk minden szinten csak egyvalaki szeretetére épülhet, mint abszolút fundamentumra. Itt nem kisajátító, beteg szeretetről van szó, hanem Istenben kötött szövetségről. A fundamentum lényege, hogy biztos és meg nem inog. A másik szeretetének, hogy mi élni tudjunk, abszolút biztosnak kell lennie, szükségszerűnek és mégis szabadnak; mert ha nem szabad, akkor nem szeretet, de ha nem szükségszerű, ha itt-ott kihagy, akkor sem szeretet.

A szeretetnek, ha már megszületett, szükségszerűnek kell lennie, vagyis felbonthatatlannak, megingathatatlannak, mégis szabadnak. Itt kettős pokol tátja ránk a száját. Egyesek játsszák az egymástól való szabadság hazug játékát, és így magát a szeretetet rontják le. Mások viszont megfojtják egymást, miközben az egyik kötelezi a másikat, hogy szeresse őt. Csak Istenben meggyökeresedett emberek között lehet igazi emberi szeretet, mert az emberi szeretet az isteni szeretet folytatása, Isten élete bennünk, mint ahogyan az volt a paradicsomkertben, ahogyan az lett a kegyelemben és ahogyan az lesz a boldog örökkévalóságban.

Amikor az Atya így szól Jézushoz: *Te vagy az én választottam*, azt mondja: Jézusban választottam ki ezt a világot. És itt a világ elsősorban az embereket jelenti. Ez a kiválasztás elérte volna minden ember tudatát, ha Ádám nem vétkezett volna. Most azokat éri el, akik Isten

megtestesült Fiát befogadják, vagyis akik hisznek Jézus Krisztusban, mert azok hisznek saját örök kiválasztottságukban is. Erről ír Szent Pál az efezusiaknak: *Áldott legyen az Isten, Urunk, Jézus Krisztus Atyja, aki Krisztusban minden mennyei, lelki áldással megáldott minket. Benne választott ki minket a világ teremtése előtt. Szeretetből eleve arra rendelt, hogy akaratának tetszésére legyünk, Jézus Krisztus által fogadott fiai legyünk s magasztaljuk felséges kegyelmét, amellyel szeretett Fiában felkarolt minket.* (Ef 1,3-6) Mikor karolt fel minket? Miután elestünk? Akkor is, de itt nem erről, hanem a teremtésről van szó. Isten tehát a semmiből való teremtésünkön karolt fel minket, az ő megtestesült Fiában, illetve Fia megtestesülésében.

Miért nem látja sok teológus, hogy mélyebb valóság ez, mint a bűn és a megváltás világa? Itt Boldog Scotus Jánosnak van igaza. Csak az a teológus kicsinyli le ezt a látásmódot, aki a fent idézett himnuszban nem veszi észre a két horizontot. A tágasabbat: a megtestesülést önmagában, aztán a szűkebbet: a bűnbe esett ember megváltását. A megtestesülés nincs alárendelve a megváltás művének! Ez a Szent Ferenc-i vízió. A megtestesülés mélyebben, a teremtés gyökerénél van, sőt csakis az van a gyökerénél, nem a bűn és a megváltás. Hiszen előbb meg kellett az embert teremteni, hogy egyáltalán jót tudjon tenni, hogy esetleg vétkezni is képes legyen! Tehát a mi megteremtésünk gyökerénél ott van a tény, hogy kiválasztott minket az ő Fiában. Vagyis Isten a világról egy „őskarácsonyban” gondolkodott. Az ő megtestesült Fiát gondolta el, vagyis Fia megtestesülését, és benne minket, mint megtestesült Fia testvéreit. Isten a mi létezésünket Fia megtestesülésében határozta el öröktől fogva. Az ő határozataiban pedig igenis van rangsor, nem időrendi, hanem érték szerinti rangsor, mert van értékrend. A Krisztusban való kiválasztás értékesebb, mint az, hogy vétkezve rászorulunk a megváltásra. A létezés alapvetőbb a cselekvésnél. Ebbe az atyai szózatba, amely látszólag Jézusnak szól: *Te vagy az én választottam!*, mi is bele vagyunk foglalva. Minket választott ki benne, hogy fiák legyünk a Fiában.

„A nagy emberek e téren szerzett oly sokszor kimondott tapasztalatai révén értjük meg, hogy az egyetlen partner felé forduló intenzív szeretet olyan nézőpontra helyezi az embert, ahonnan feltárul és megvilágosodik a szerető ember előtt minden ember, minden lény jó és szeretetre méltó volta. Éppen ez a mindenki más elé helyezett, egyetlen ember felé forduló kivételes szeretet, amely egész éniünket eltölti és látszólag semmiféle más szeretet számára nem hagy helyet, éppen ez egyetemessé táguul és azt mondatja velünk, hogy milyen csodálatos az, hogy mindaz ami van, létezik.” (Pieper) Igaz, hogy ez az egyetemes szeretet gyakorlatilag, látszólag semmit sem rendez el a világban, mégis az emberben levő paradicsomkerti lehetőséget tárja fel, „amely csak a nagy szeretetre képes emberek rendkívüli alakjában, például Assisi Szent Ferencben mutatkozik meg” (Freud). Szent Ferenc felkiáltását: *Deus meus et omnia!*, „Istenem és mindenem!” helyett valahogy így kellene visszaadnunk: Istenem és minden létező! Amikor ugyanis Szent Ferenc Istent szereti a megtestesült Fiában, az Egyetlenben, akkor a létezőket is szereti. Semmi köze a zöldek mozgalmához, a természetvédelemhez, számára az egyedül fontos a teremtő Isten, aki megtestesült Fiában véglegesen feltárta szeretetét a teremtett világ iránt. Ferenc ebben az egyetlen szeretetben fedezte fel, hogy minden, ami létezik, jó.

Végül is minden emberi szeretet a megtestesült Isten, Jézus szeretetében nyer igazolást és beteljesedést. Ő egész tanítását ezzel foglalja össze: *Ha szerettek engem...* (Jn 14,15). Nincs még egy ilyen vallásalapító. Ha volna, akkor az örültek házába csuknánk. *Ha szeretsz engem* – ezt csak egyvalakinek lehet mondani a boldogság abszolút feltételeként. Jézus viszont mindenkinek mondja, mert mindenkit isteni egyedüliséggel tud szeretni.

De mi alapján történik a kiválasztás? „*Nem tekinthetünk el attól, hogy milyen; és attól a tervtől, amelynek megvalósítására a másik hivatott. De ezt az eszményt, a másik ember igazi értékét talán a szerető ember bizalmat előlegező tekintete veszi észre. Talán úgy zajlik le a folyamat, hogy a szeretetet a másik ember tulajdonságai lobbantják lánggra, tehát mégis csak a valamiféle bevezetés minősége. Azután amikor igazán szeretetté válik, amikor kiteljesedik a szeretet, hatol be a személyiség mélyére, amely a tulajdonságok rejtett háttere. Itt jut el a*

legfontosabb cselekvésnek, a létezésnek valódi alanyához, a szeretett lény legbensejéhez, amely akkor is megmarad, amikor a szeretetre érdemes tulajdonságok már rég eltűntek”. (Pieper)

„Az a kísértés, hogy valakit tulajdonságai miatt szeressünk, legyenek azok lelki vagy testi, szellemi vagy temperamentumbeli tulajdonságok, valamiféle prostitúcióvá fajul, olyan kapcsolattá, amelyben a másikat aszerint használjuk és értékeljük, amit tesz, amit birtokol. Az olyan kapcsolatok, amelyek tulajdonságok kölcsönös csodálatára épülnek, kiábrándulással, gyakran elkeseredéssel végződnek.” (Nygren) Ha a szeretet véget ér abban a pillanatban, ahogy a másik fiatalosága, szépsége megkopik, amikor karrierjének íve lefelé hajlik, akkor az sohasem volt szeretet. Önszeretet volt az mindenestül. És ma ezt a fajta önszeretet tanítják, sugallják, propagálják mindenütt, az óvodától kezdve, erről szólnak a sikerfilmek és a legtöbb regény.

A tulajdonságok nyilván felhívó jelek, de a szeretet a létezését éri el. Az Úr Jézusban is végtelen jósága, irgalma, mindenhatósága, isteni és emberi tulajdonságai vonzanak minket, de a passióban mindezt teljesen levetkőzi. Olyannyira, hogy a legtöbben magára is hagyják.

Istenségét nem tartotta olyan dolognak, amelyhez feltétlenül ragaszkodják (Fil 2,6). Hol marad az emberi karrier? Mi lesz a sikeres prédikátorból, a csodatevőből, amikor töviskoronásan, leköpdösve ott áll az emberek előtt? Ez a kudarc Péternek is. Ki is mondja: *Nem ismerem azt az embert.* (Mk 14,71) Valóban nem ismerte... De elég volt, és ez a fontos, hogy Jézus rátekintszen (a szemben ott van a lélek), és Péter keserves sírásra fakadt. Ettől kezdve neki csak maga Jézus kellett, istensége és vonzó emberi tulajdonságai nélkül. Mint ahogyan az Atyának is Jézus személye kell, hiszen nekik mindenük közös, csak a személyük nem. A választás tárgya és az öröm forrása maga a személy.

Nyilván nem rossz, ha ezután mégis újra és újra Jézus tulajdonságai vonzanak minket, de csak azért, mert az övéi. Isten ugyanis nem tulajdonságaink és jócselekedeteink jutalmaként szeret. Nekünk azonban tetszését kell keresnünk, mert a szeretett személy tetszésére kíván lenni annak, aki őt szereti. Tehát nem kell előbb szentté válnunk, hogy Isten minket megszeressen, az kell, hogy szentté válásunkat motiválja, hogy megtapasztaltuk, mennyire szeret minket. És csak úgy tudjuk viszonzszeretni őt, ha elhagyjuk bűneinket, hiszen minden bűn Isten elleni lázadás, és nem lehet egyszerre szeretni valakit és lázadni ellene. Ha igazán szeretjük Istent, elkerülhetetlenül szentté válunk.

Leginkább akkor értjük meg Istent, önmagunkat, másokat, mindenkit, a múltat, a jelent és az eljövendőt, ha Jézusban tudjuk magunkat és úgy halljuk a szót, hogy ránk is vonatkozik: *Te vagy az én szeretett fiam, akiben kedvem telik, akit választottam.*

12. A pusztai megkísértés

Jézus a Szentlélekkel eltelve visszatért a Jordántól. (Lk 4,1) A felnőtt, mintegy harminc esztendő Jézus úgy áll előttünk, mint aki tudja, hogy őt feltétlenül szereti az Isten, hiszen elhangzott az égből a szózat: Jó, hogy vagy, benned telik örömem, te vagy a választottam!. Ezt jelenti az, hogy Jézus a Szentlélekkel volt eltelve. Ez emberi természetére vonatkozik, mert aki szeretve van és elfogadja a szeretetet, annak a testére és a lelkére is kiárad a szeretet.

Jézus büntelen ember. De miben is áll az ember bűne? Pontosan abban, hogy képes valósággal védekezni a létét kérdezetlenül eleve meghatározó teremtő szeretet ellen. A bűnös ember, bár szívében titkon ott él a vágy a szeretetre, mégis állandó tusakodásban van, ellenáll a szeretetnek, semmit sem akar ajándékba, nem akarja, hogy szeressék. Nietzsche írja – valószínűleg saját tapasztalata alapján –, hogy a nagyravágyó emberek konokul tiltakoznak az ellen, hogy szeressék őket. Nyugtalanító tény, hogy a modern katolikus irodalomban mintegy diszkreditálva van az ember legalapvetőbb vágya, hogy szeressék. Nietzsche a legnagyobb kevelységnek nevezi ezt a vágyat, és jogtalan követelésnek tartja.

Jézus emberi természetével vágyik arra, hogy az Atya szeresse őt. S íme, teljesedik a vágya. Ma inkább azt hangsúlyozzuk, hogy az igazi szeretet inkább adni akar, mint kapni. Platón is azt tanítja, hogy abban, aki szeret, több az isteni elem, mint abban, akit szeretnek. Valójában egyedül Isten az, akit egészen bizonyos, hogy kevésbé szeretnek, mint ahogy ő szeret. Jézus teljes szeretetben él, személye a második isteni személy. De most elfogadja, hogy emberi természetére kiáradjon egy olyan szeretet, amit ez az emberi természet önmagában képtelen lenne viszonzni. Zavaros alakoskodásunk, amellyel lejárátjuk azt az emberi vágyat, hogy szeretve legyünk, nem éppen annak a sokféleképpen álcázott törekvésnek egyik fajtája, hogy az ember olyan akar lenni, mint az Isten (vö. Ter 3,5)?

Jézus pusztába vonulásában van valami ahhoz hasonló, ami az emberek közötti szeretetben is megfigyelhető, egyfajta sajátos, tisztaságos szegyenkezés. Platón így ír erről: „*Azok szegyenkeznek egymás előtt, akik szeretik egymást, mintha valami szegyenletes dolgot tennének.*” Az Atya nem szegyenkezik, a Fiú sem, mert Isten maga a szeretet, s a szeretet nem szegyenkezik. De a megtestesült örök Ige emberi pszichéjében ott van a hála érzése az Atya iránt és egyfajta kristálytiszt, gyönyörű szegyenkezés, amely nem is szegyen, hanem a hála érzésében vibráló szent megrendültség. Jézus idegrendszerén, mint hárfa húrjain, sajátos dallam szólal meg a földön, amely soha nem szólt addig és nem is fog soha többé: a megtestesült Fiú szívének hálája az Atya szeretetéért. Ezzel a tisztaságos, szemérmes megrendüléssel megy a pusztába. Nem azért, hogy meneküljön az Atya színe elől, hanem hogy vele legyen. A szeretet megköveteli, hogy időnként csak azzal legyünk, akit szeretünk, szinte elbújva az emberek tekintete elől. Jézust is ilyesféle kényszer űzi a pusztába. Márk evangélista kifejezésével a Lélek a pusztába „dobta” Jézust, vagyis a szeretet legbensőbb követelménye ragadta magával.

Álljunk csak meg itt a júdeai pusztá szélén és fontoljuk meg a következőket. Kereszttségünk óta tudhatjuk, hogy Isten feltétlenül szeret bennünket. Ez a keresztény élet igazi alapja. Szent János, a szeretett tanítvány írja első levelében: *Nézzétek, mekkora szeretetet tanúsít irántunk az Atya: Isten fiainak hívnak és azok is vagyunk,* (1Jn 3,1) *A szeretet nem abban áll, hogy mi szeretjük Istent, hanem hogy ő szeret minket,* (1Jn 4,10) *Megismertük a szeretetet, amellyel Isten szeret bennünket, és hittünk benne,* (1Jn 4,16) Ez az első és legfontosabb teendőnk: hinni Isten személy szerint ránk vonatkozó szeretetében. Ez néha egyáltalán nem könnyű, komoly küzdelemmel jár. Egy lépéssel a megtérés előtt állók hatalmas tusakodása ez. A szentség új útszakaszai előtt az egyetlen és hatalmas teendő az isteni szeretet újraelfogadása, annak elfogadása, hogy Isten jobban szeret, mint ahogy eddig gondoltam. Az üdvözülés előtti pillanatok gigantikus feladata, a bizalomban való teljes elmerülés. Szent Ferenc atyánk halála

előtt egy csillagtalán, sötét, átvirrasztott éjszaka után kérte lantját, hogy elénekelhesse a Naphimnuszot, mert – amint mondotta – „*az Úr biztosított engem az ő országáról*”.

Persze ha túl könnyen elhisszük Isten örök és feltétlen szeretetét irántunk, bűnösök és méltatlanok iránt, akkor az gyanús, mert bennünk azért ott működik a bűn, vagyis az ellenállás Isten szeretetének. Végül is az lesz a végső megadás állapota, amikor hiszünk a szeretetben! Utána minden kitisztul, elrendeződik, helyreáll. Könnyek, keserves és édes zokogás jelzi, hogy végre hiszünk a szeretetben. Mert nagyon vágyunk arra, hogy higgyünk, mégsem tudjuk elfogadni, hogy egy Istennek mi elég lehetünk. Mária Magdolna könnyeivel öntözi Jézus lábát, hajával törölgeti. Péter miután megtagadta azt, akitől a legnagyobb szeretetet kapta, azon az éjszakán, amikor az Úr rá tekintett, keserves sírásra fakadt.

Csak a ránk áradó örök, teremtő, egyetlen szeretetnek ilyen egzisztenciális elfogadásában világosodik meg előttünk Jézus egész élete. Olyan benső ismeret ez, amely feleslegessé tesz mindenféle bizonyítékot. A szent liturgia mindig ebbe az ismeretbe szeretne belesodorni minket. És a szentmisében is azzal kezdjük, hogy megvalljuk, hogy az Atya és a Fiú és a Szentlélek nevében összegyűlt nép vagyunk, a Szentháromság életében veszünk részt, és az Úr velünk van.

Minket is elfog a szégyen, de nem az a jézusi kristálytisztaság, szégyennek sem nevezhető megrendült, örömteli hála, hanem keserű és talán mégis édes szégyenkezés. Természetesen ez még nem elegendő. Júdás is elszégyellte magát: *Elárultam az igaz vért* (Mt 27,4), és elmenekült az emberi tekintetek elől. Péter is elszégyellte magát, amiért megtagadta az igazat. Az egyik szégyenkezésének gyümölcse az öngyilkosság, a másiké a tisztára mosó könnyek forrásának felszakadása volt. A kétféle magatartás között csak hajszálnyi a különbség, de minden ezen dől el: Júdás szégyenkezésében saját magára tekint csupán és kétségbeesik, Péter viszont felemeli tekintetét Jézusra. Júdás fél egy tekintettől, Péter vár egy tekintetre. Júdás önmaga felett mondott ítélete megfellebbezhetetlen; és ezzel a júdási ítélettel oly sokszor találkozunk ma is: nekem az Isten sem bocsáthat meg! Mi magunk sokszor sokkal kegyetlenebb bírái vagyunk magunknak, mint az Isten. Péter szívében viszont már itt megjelenik a végső vallomás csírája: *Uram, te mindent tudsz, azt is tudod, hogy szeretlek*. (Jn 21,17)

Hogyan viseljük, hogyan kezeljük Isten előtti szégyenkezésünket? A szeretet is, a bűn is lemeztelenít. Míg azonban a szeretetben az vetkőztet le minket, aki szeret, a bűnben mi magunk dobáljuk le ruháinkat, melyeket attól kaptunk, aki szeretett minket. Mít mond az Úr Ádámnak a bűn után? *Ki adta tudodra, hogy mezítelen vagy?* (Ter 3,11) Vagyis szegény és korlátolt teremtett lény, ami miatt most szégyenkezel. A bűn előtt is mezítelen volt Ádám, de nem szégyenkezett. Ez lenne az ember normális állapota, hogy magát ne a saját szemével nézze, hanem Isten szemével, aki őt szereti. Ezért nem látta mezítelenségét a bűn előtt Ádám, hiszen be volt öltözve az isteni szeretetbe. Most a bűn felnyitotta a szemét és lemeztelenítette.

Ez korunk emberének, mi magunknak is az állapota. Saját szemünkkel látjuk magunkat, és hirtelen megriadunk saját szegénységünkötől, és rádöbbenünk, hogy nem vagyunk méltók a szeretetre. Már itt tartunk. Európa ezért menekül a kereszten önmagát kinyilatkoztató Istentől régi kis istenkéihez: a mammon-istenhez, a szex-istenhez, a hatalom-istenhez. A régi mítoszok most felélednek, mert azok istenei nem követeltek ekkorát, azok nem is szeretnek, azoknak nem kell az ember szíve. Ezért kompenzáljuk magunkat, beöltöztetjük magunkat sallangos ideológiákba, felhasználva a modern pszichológia tudományát, hogy ne érezzük magunkat meztelennek.

Aki azonban mer arra vállalkozni, hogy Istennel, magával a szeretettel találkozzék, megtapasztalhatja, hogy Isten is levetkőztet bennünket, de ez a levetkőztetés gyönyörűséges, ez a szeretet műve. Vedd le a rangodat – mondja az Isten –, mert én nem a rangodat szeretem. Tedd csak le azt a kényszerzubbonyt, hogy mindig neked van igazad a családban és a közösségben! Én akkor is szeretlek, ha nincs igazad! Vedd csak le tehetséged csillogó ruháit! Én nem a tehetségedet szeretem, hanem téged magadat. Elveszem lassan képességeidet is. Az öregedéssel én hántok le rólad minden külső kérget. Elveszem műveidet, alkotásaidat, mert nem ezekért

szeretlek, hanem téged magadat szeretlek. Úgy születik újjá az ember, még ha öreg is, ha engedi magát levetkőztetni a Szeretet által. Most már nyilvánvaló, hogy miért vágyakozunk annyira a csendre, a magányra, az imádságra és egyben miért is félünk tőle. Mert vágyakozunk arra, hogy Isten szeressen minket, ugyanakkor viszont méltatlannak tartjuk magunkat a szeretetre.

De ne álljunk meg itt a júdeai pusztaság szélén! Urunk nyomába lépve menjünk beljebb. Ott megkísértette az ördög. *Azokban a napokban semmit sem evett, de mihelyt elmúltak, megéhezett. Az ördög akkor így szólt hozzá: „Ha Isten Fia vagy, mondd ennek a kőnek, hogy váljék kenyérré”. Jézus azt felelte: „Írva van, nemcsak kenyérral él az ember, hanem minden igével, mely Istentől származik”. (Lk 4,2-4)*

A fenti beszámolóból egyértelműen kiderül, hogy amikor Jézus megéhezett, már elmúlt a negyven nap, a magára vállalt kötelező böjt ideje lejárt. A kísértés tehát nem arra irányul, hogy Jézus szegje meg a böjtöt. Kisebb-nagyobb vallási gyakorlatainkba többnyire nem szól bele a sátán, azt ránk hagyja. Jámbor lelkünket nem akarja megzavarni. Tudja, hogy a bűnbe esett embernek – és Jézusról nem tudja, hogy kicsoda – vannak szent idői és szent helyei, és ezeket nemigen bántja, hiszen jól tudja, hogy ezeken kívül a vallásos ember is szeretné élni a maga életét, mintegy szabadságban Istentől. Ezt a kettős, szinte tudathasadásos állapotot az ördög mindenáron fenn akarja tartani. Nem akarja ő, hogy mindjárt az elején egészen elszakadjunk Istentől: legyünk csak néha az övé, máskor meg a testé, a világé... Hadd járja át életünket ez a szétszakított állapot, hogy amikor már elviselhetetlenné válik számunkra, felajánlhassa nekünk a teljes és megnyugtató „megoldást”: a teljes elszakadást mindenféle vallási gyakorlattól, majd magától az Istentől. A kettészakított állapotát mi is napról napra tapasztaljuk: a lelkigyakorlat csendes napjait mindjárt a legüresebb fecsegés követi, a Nagyböjt összeszedett idejét a teljes fegyelmetlenség. A miséről sokan egyenesen a kocsmába mennek, vagy kipletykálják a fél falut. Úgyhogy ki is röhögnek bennünket a pogányok, mondván, hogy ebből a képmutatásból ők nem kérnek. Jézus számára az Istennel való találkozás forráseseemény, amely éppen átalakítja a hétköznapokat, nem pedig csupán életének az Isten számára kiszakított egy darabja.

Az igazi kísértés mindig a ki nem mondott szavakban, a szavakon túl van. Úgyhogy legjobb szóba sem állni a kísértővel. A felszínen ez hangzik el: ha Isten Fia vagy, tegyél csodát, de igazából ezt sugallja a kísértő: elmúlt a böjt ideje, most aztán egyél; megéhezéteél, jogod van enni. Menj bele az evésbe, ivásba, felejtsd el Istent. Jézus azzal válaszol, hogy még hosszú órákon át azért sem eszik.

Ez a túlsorduló mérték a jézusi mérték. A böjt után sem feledi el Istent, hanem amikor kezébe veszi a kenyeret, az égre tekint, hálát ad, mintegy Istennel, Istenből táplálkozik. Ezért mondhatja később, hogy nem csak a böjt az Istené, hanem a lakoma is; ezért int óva a farizeusi böjtléstől. Hiszen mi köze Istennek ahhoz, hogy üres-e a gyomrod vagy tele van? De nem mellékes, hogy miért üres vagy miért van tele. Minden Isten ügyére vonatkozik: *Akár esztek, akár isztok, akár bármi mást tesztek, mindent Isten dicsőségére tegyetek* – írja az Apostol. A sátán elsősorban a természet szavaként szól hozzánk, melyet pedig Isten alkotott. A sátán agyafúrtsága abban áll, hogy a világ legtermészetesebb útján vezeti első lépteinket el Istentől. Nagyon vigyázzunk, amikor a természetre hivatkoznak az Úr evangéliumával szemben! Az Úr Jézus nem így vezet. Azt mondja: Várj! Istenre figyelj, ne a vágyaidra! Készül már a lakoma, ahol bort adok és kenyeret, lesz örök egyesülés, de várj!

Ha Isten Fia vagy, mondd ennek a kőnek, hogy váljon kenyérré. (Lk 4,3) így kísértette a gonosz Izraelt is a pusztában, és Izrael elbukott. Isten szeretetét gazdasági forrásként kezdte használni, ellenőrizni akarta Isten rá vonatkozó szeretetét: ha ad enni-inni, tényleg szeret az Isten, ha nem ad, akkor nem szeret. Ha nem teljesült a kívánsága azonnal, máris becsapva érezte magát. Izrael és mi mindannyian hajlamosak vagyunk Isten szeretetét azzal mérni, ami történik velünk. Jézus épp ellenkezőleg cselekszik: Isten szeretetével méri le az őt érő eseményeket. S ezzel már győzött is a sátán felett. Írva van – mondja. Saját egészséges, természetes, de a sátántól bátorított vágyaival szemben az írásra hivatkozik. Nem az számít, hogy én mire

vágyakozom, mitől szenvedek, hanem az számít, mit mond az Írás. Isten ismeri az én természetemet, jobban, mint én magam.

Nem csak kenyérral él az ember, hanem minden igével, mely Istentől származik. (Mt 4,4) A sátán csak kenyérral él, vagyis a létezés szükségszerűségével. Úgy létezik, mint egy tárgy, mert személyként halott. Mert a személy szeretetből él. A személy mindig egy szóból él és vár egy másik szóra. Csak mint állatok élünk a materiális kenyérből. Egyszer majd egészen Jézus lesz a kenyérünk.

Aztán felvitte őt az ördög egy igen magas hegyre. (Lk 4,5) A hegy mindig szimbólum is. Nem csak mint magaslat áll szemben a pusztasággal, hanem jelzi a kísértés nagyobb fokát. A gonosz manővere itt nyíltabb, leplezetlenebb, erősebb. Nem ételről van szó többé, amelyet a szeretett személy képes félretolni magától amiatt, aki szereti őt, hanem a szeretet lényegéről, a dicsőségről. *Minden hatalmat és dicsőséget neked adok-mondta –, mert én kaptam, és annak adom, akinek akarom. Ha imádsz engem, minden a tiéd lesz.* (Lk 4,6-7) Itt most nem térünk ki arra, hogy mint általában, a sátán ezúttal is csúsztat. Nem csoda, hiszen ő a hazugság atyja. S néha a látszat is amellet szól, hogy a világ valóban az ő birtoka, csak hogy a kinyilatkoztatásból tudjuk, hogy már legyőzték evilág fejedelmét (vö. Jn 16,11; Jel 12,9).

Itt a dicsőség szó áll a középpontban. A szeretet hiteles szava ez: Jó, hogy vagy. Mi ez, ha nem elismerés és dicsőség? Az Atya azzal dicsőítette meg szent Fiát *a főséges dicsőség hazájából* (1Pét 1,17), hogy a Tábor hegyén a három kiválasztott apostol előtt kijelentette: *Te vagy az én szeretett Fiam!*

Három fokozata van a megdicsőülésnek. Az első, amikor valaki négy szemközti mondja ki nekünk: Szeretlek. Jó, hogy vagy. Ez még a dicsőségnek csak záloga, csírája. A második fokozat, amikor mások előtt is megvall az, aki szeret minket, és az utolsó helyről odavisz maga mellé. A végső dicsőség pedig, amelyet az emberi szeretet Isten nélkül nem adhat meg: az egész teremtés színe előtt kijelenti rólam: Jó, hogy vagy. Ez történik a jókkal az utolsó ítéleten. Erre szomjazunk: az örök élet dicsőségére. Isten maga akarja, hogy szomjazzunk rá. Maga Isten rendelt erre az örök dicsőségre, mert szeret minket, s a szeretet maga a megdicsőülés útja.

Az a tény, hogy a glóriát, a dicsőséget a lét végső beteljesedésének kell tartanunk, három dolgot kíván meg tőlünk, keresztényektől. Az egyik az, hogy lelkünk mélyén semmire se vágyakozunk jobban, mint a nyilvános elismerésre és dicsőítésre, de nem akárki részéről, hanem magától Istentől. E dicsőségre rendelt életforma továbbá elvárja tőlünk, hogy görcsös önelégültség révén ne igézzen meg bennünket önmagunk eszményített képe, amelynek következtében úgy döntünk, hogy semmit sem fogadunk el ajándékba. A sátán önmagát dicsőíti, tükörbe néz. Számítógépének képernyőjére saját maga írja ki saját magának: Nagyszerű vagy. Harmadszor az is igen fontos, hogy legyőzzük magunkban azt a vágyat, hogy szüntelenül, minden lépésünkért elismerést kívánjunk. A glóriában, a dicsőségben egy új létfogalom van, amely arra biztat, hogy olyan magatartást alakítsunk ki, mint a gyermeké. Úgy irányítsuk életünket, hogy az valóban a dicsőségbe vezessen, ahol feltétlenül és tévedhetetlenül elfogad minket az egész teremtés színe előtt az, aki minket először és öröktől fogva szeretett.

Jó, hogy vagy! De kinek jó? Vajon csak az önzetlen szeretet az igazi? Nagyon lejárattuk az *éroszt*, az önszeretetet, pedig azt is Isten oltotta belénk. Az önszeretet nem önzés. Elsősorban magunkat kellene szeretni. Az *agapét*, az önzetlen szeretetet pedig, amely nem a saját, hanem csak a szeretett lény boldogságát akarja, felmagasztaltuk. De vajon nem ismerjük-e félre magunkat? A nagy Kari Barth is kemény választás elé állítja olvasóját: vagy az önszeretet, vagy az agapé, a tiszta szeretet. No de ez azt jelentené, hogy a választásban felkínált kétféle szeretet közül mindkettőre képesek vagyunk? És tud-e az ember mást kívánni, mint hogy boldog legyen? És kell-e mást kívánnia? Nem az emberi természet félreismerése, hogy ezt elvetendőnek ítéljük? Nem annak a ténynek semmibe vétele, hogy *creatura*, teremtmény vagyunk, és maga Isten teremtett minket olyannak, hogy vágyakozunk rá, vagyis *érosz* legyen bennünk? Milyen öntelt – és tegyük hozzá, ostoba – teremtmény lenne az, aki Isten elé állna egy napon, és azt mondaná:

Nem akarom, hogy boldoggá tégy engem, te semmit sem tudsz adni a boldogságomhoz. Én csak azt akarom, hogy te boldog légy.

Ezzel szemben Jézus az utolsó vacsorán így beszél: Atyám, eljött az óra. *Dicsőítsd meg Fiadat. Én megdicsőítettem a földön. Most te is dicsőíts meg, Atyám, magadnál, azzal a dicsőséggel, melyben részem volt nálad, mielőtt a világ lett.* (Jn 17,1.4-5) A templomudvaron ezt kérte: *Atyám, dicsőítsd meg a te nevedet!* (Jn 12,28), most pedig: *Atyám, dicsőíts meg engem!* És a kereszten egyszerre beteljesedik mind a kettő. A keresztt olyan bonyolult és olyan egyszerű, hogy csak szemlélni lehet. A szeretett tanítvány megérti, hogy ott dicsőült meg az Emberfia, mert ott lett az Isten tökéletes képmása a földön. Ő is ott mutatta meg legnagyobb szeretetét az Atya iránt. Ezért írja János: *Láttuk az ő dicsőségét, az Atya Egyszülöttjének dicsőségét.* (Jn 1,14)

Az egész világ előtt a kereszten tárul fel Isten belső élete, vagyis a dicsőség. Persze Húsvét fényéből nézve. Íme, a szeretet dicsőségre, megdicsőülésre vágyik. Természetesen ezt csak attól várom, aki igazán szeret engem. Nem engedem, hogy megigézzem önmagamról alkotott képem, és nem is engedek a kísértőnek, hogy minduntalan és akárkitől várjam ezt a dicsőséget. A sátán itt az Atyaisten helyére próbál lépni és folytatja az ő szavát: *Ha Isten Fia vagy... Ő akarja felkínálni Jézusnak a dicsőséget cserébe, hogy imádja őt. Jézus alázattal, de határozottan szegezi szembe vele az Írás szavát: Uradat, Istenedet imádd és csak neki szolgálj!* (Lk 4,8)

Végül Jeruzsálemben vitte őt és a templomépület párkányára állította. „Ha Isten Fia vagy – mondta –, vesd le magadat. Írva van: angyalaidnak parancsolt felőled, hogy megőrizzenek minden utadon. Kezükből hordoznak téged, hogy kőbe ne üssed lábadat.” (Lk 4,9-11)

Jézust nyilvános működése idején az emberek részéről ugyanez a kísértés éri, és ugyanezek a mondatok hangzanak feléje, mint amit itt az ördög mond. Amikor Názáretbe hazamegy, felviszik a hegyre, ahol városuk épült, és onnan akarják letaszítani. A sátán szellem, szellemi módon viszi fel a hegyre és szellemileg akarja letaszítani. Az emberek testileg viszik fel a hegyre, hogy testileg taszítsák le onnét. Élete végén a Koponyák hegyére viszik fel, és ugyanezek a szavak hangzanak feléje: *Szálljon le most a keresztről! Az Istenben bízott, szabadítsa meg most, ha kedve telik benne!* (Mt 27,43)

Látjuk, hogy a sátán mennyire az emberek által tud szólni, ugyanakkor harmadszorra már ő is idézi a Szentírást. Arra hivatkozik: írva van. Ő, tud ő vallásos is lenni! Jól ismeri az írásokat, jobban, mint mi. De nem ismeri jól az Istent, aki az írások igazi szerzője, mert nem szereti. Így a bizalomra szólító zsoltárversekkel a vakmerő bizakodásra kísérti Jézust. A végtelen nagy bizalom nem azonos a vakmerő bizalommal. A végtelen bizalom nem néz mást, mint minden körülmények között, a kilátástalan helyzetben is a teremtő isteni szeretetet, s mer ráhagyatkozni arra, aki Teremtő módon szereti őt. A vakmerő bizalom – mely a Szentlélek elleni bűnök egyike – ezzel szemben kilátástalan helyzetet produkál, hogy ellenőrizze Isten gondviselő szeretetét.

A másik tanulság: Ne hatódj meg attól, ha idézik neked a Szentírást, a szövegösszefüggésből és a szent hagyományból kiszakítva. Itt éppen erről van szó. Nem szabad és nem is lehet a Szentírást akárhogyan érteni. Úgy kell érteni, ahogy Izrael értette, s ahogy Jézus Egyháza érti. Az ördög is eretnek: válogat Isten szavaiból, mert magát Istent nem fogadja el.

Ez Jézus utolsó kísértése. Ő nem kereste a kereszthalált, de azt sem, hogy abból csoda folytán kimeneküljön. Pontosan az ellenkezője következett be annak, mint amit most itt a sátán kér tőle, amikor őt megfeszítették: az Atya szeretetébe ajánlotta lelkét, csak tőle várta a szabadulást, s mert belehalni az Istenbe vetett bizalomba. Utolsó szavai: *Atyám, kezedbe ajánlom lelkemet!* (Lk 23,46)

Ne kísértsd Uradat, Istenedet! Jézusban győzött a szeretet. Az Atya kiválasztása után most ő választotta az Atyát. Isten nem kísérhető a rosszra és ő sem kísért senkit (vö. Jak 1,13), az ember azonban időről-időre mégis megpróbálkozik az istenkísértéssel. A szeretetre hivatkozva vakmerően esztelen dolgokat kér tőle, hogy úgy tűnjék, Isten megdicsőítette. Ezzel szemben a szeretet útja az, hogy bízunk Istenben a kilátástalan helyzetben is, mert Isten megment minket. Lehet, hogy még az utolsó pillanatban sem, csak az utolsó pillanat után, de megment, mert ő

szereket minket, vagyis megdicsőítésünket akarja. Nem csak örök létezésünket, hanem létezésünk nyilvános elismerését is.

13. Aki nem születik újjá, az nem láthatja meg Isten országát (Jn 3,3)

Mit csinálunk mi valójában életünk folyamán? Ténylegesen van-e egy valami, amit meg kell tennünk a sok apró feladat között?

Pazarul káprázatos és kínosan széteső, szédülést okozóan színes és teljességgel összefüggéstelen ez a világ, legalábbis a paradicsomkerten kívül, mert azon belül ez a sokféleség egyetlen ragyogó forrásból áradt és oda áramlott vissza. Ádám – ahogy Boldog Scotus János mondja – szemlélte a létezést, vagyis azt, hogy minden szeretetből van és ajándék. Most viszont, hogy egészen bizonyosan kívül vagyunk a paradicsomkerten, éppen ez a kínzó sokféleség igazolja, hogy mi az egyetlen teendőnk: megtalálni az abszolút középpontot, ami köré rendeződhet, egyszerűsödhet minden.

Minden szent közös jellemzője, hogy egyszerűvé vált. Míg fiatal az ember, átengedheti magát a sokszínűségnek. Sodortathatja magát, mondván: Ilyen az élet, és én nyitott akarok maradni minden értékre, minden életformára, minden emberi kapcsolatra, minden világmagyarázatra, minden filozófiára, minden vallásra! Szépen hangzik; az emberiség legfatálisabb tévedései és bukásai mind ilyen szólammal kezdődtek.

Ez az úgynevezett nyitottság a szétesés legbiztosabb jele. Tévedés azt hinni, hogy minden értékre egyformán nyitottnak kell lenni! Elsősorban az egy szükségeset kell keresni. A többi mind hozzáadatik. Pontosan erre való az ifjúság. Tizennégy- tizennyolc éves korunk között majdnem bizonyosan eldőlt a sorsunk. Még ha mindenki az ellenkezőjét mondja is neked, te az egyetlen szükségeset keresd, a többi mind hozzáadatik neked. A mindenre nyitott ember szétesik, bomlik, majd lelkileg rothadni kezd. Játssza, hogy milyen szabad és nyitott. Mi az, hogy nyitott? Egy normális ember mélységesen zárt a maga isteni titkaival. Aki viszont az egy szükségeset nem jól ragadja meg, az megőrül vagy körülötte örülnek meg.

Van egy sejtésem: csak az emberben lehet a létezés kozmoszá, rendezett világgá. Önmagában a világ szellemileg nem rendezett, mert nincs értelme: az emberben nyer értelmet. *Tudjuk ugyanis, hogy az egész természet együtt sóhajtozik és vajúdik mindmáig velünk, de nem csak az, hanem mi magunk is, akik bensőnkben hordozzuk a lélek csíráit, sóhajtozunk és vajúdunk.* (Róm 8,22) Nagyon fontos fogalmak: *a fogadott fiúságot várjuk, testünk megváltását.*

A természet önmagában nem születhet meg, csak az emberrel együtt. Azzal az emberrel együtt, aki megtalálta az egyetlen szükségeset. De ez egészen nyilvánvaló, hiszen a természet nem tudja, hogy van. Miért borultok le újra és újra a természet és annak energiái előtt? Elöttem boruljon le a természet, mert én személy vagyok! Személytelen istent ne imádj! Vigyázzunk, jön az ezredvég, és a nagy vallási vákuumba, amelyet nálunk a hivatalos materializmus hozott létre a lelkekben, minden vallási kotyvalék besodródik. Mert kotyvalék, moslék az; még ha külön-külön minden vallás gyönyörű istenkeresés is, de elemeiket összevágva és összekeverve moslékká lesz, amit most tudatosan itatnak Európával. Kik? Akiknek céljuk és programjuk lerombolni a keresztény hitet és Egyházat.

Az én kérdésem az ember kérdése, a világmindenséget érintő kérdés. Mit csinálunk mi valójában életünk folyamán? Kell-e egy valamit megtennünk? Annyi feladatunk van! Vagy a sok mindennel való törődés, a sok minden miatti nyugtalankodás kibúvó lesz az egyetlen teendő elől? Kegyelem lehet számodra ez az elmélkedés. Nem igaz, hogy sok dolgunk van, és nem érünk rá elmélkedni. Félünk elmélkedni, rettegünk, kitalálunk teendőket, bebizonyítjuk, hogy nincs időnk a leglényegesebbre, mert annyira rettegünk, hogy szembe kellene nézni a valósággal. De az is meglehet, hogy nem is kell semmit sem cselekednünk, hanem történik velünk valami a sok apró történés közepette? Ezt nem érzi azonnal az ember. Aki mindent elér ebben az életben, amit akar, az nagy veszélybe kerülhet. Örökre rögzülhet benne a

meggyőződés, hogy neki tennie kell valamit, amit siker koronáz, és fel sem merül benne, hogy nem így van, hanem történik velünk valami.

A folytonos siker több szempontból is igen nyugtalanító jelenség lehet. Nem az élet öröme ellen beszélek, hanem a felületesség mérgezése ellen. Egy rabbi az írás következő szakaszát: *És megfizet azoknak személy szerint, akik őt gyűlölik, elvesztvén őket, így fejtegeti: „Megfizet evilági jókkal, hogy kitörölhesse őket az eljövendő világból. Ezért kérdezlek benneteket! Tegyük fel, hogy a bűnös a mammon után sóvárog, nos, rendben van, kapjon özön pénzt. Tegyük fel, hogy a bűnös dicsőségre vágyik, ám legyen, legyen része minden dicsőségben. De mi legyen akkor, ha a bűnös sem pénzre, sem kitüntetésre nem vágyik, viszont annál inkább áhítozik a magasabb szellemi fokozatokra? Netán rabbi szeretne lenni. Mi van akkor? Rendben van, aki szellemi fokozatokra áhítozik, az kapjon szellemi fokozatokat, aki pedig azért van oda, hogy rabbi lehessen, annak adassák meg a rabbiság, hogy kitöröltessék az eljövendő világból.”* Isten azzal is jót akar tenni, akiről tudja, hogy szabadságában elkárhozik és ezért mindennel jóllakítja itt a földön.

Legnagyobb eséllyel éppen kudarcaink nyithatják fel a szemünket a lényegre, hogy velünk valami történik, és pedig egyvalami egész életünk folyamán; és hogy ez nem cselekvés, nem is a cselekvés ellentéte, nem passzivitás, hanem olyan egyedülálló esemény, amelyhez nincs hasonló: születünk! *Tudjuk, hogy az egész természet velünk együtt sóhajtozik és vajúdik mindmáig.* (Róm 8,22) Egyébként már az is bizonyítja ezt, hogy életünk két végén születés van.

Az első születésre nem emlékezünk, bár a pszichénk valószínűleg emlékezik rá. De láthattunk gyermekeket megszületni erre a világra. Kész világba születünk bele. Halálunk is születés, hiszen akkor is egy szűk alagúton kell átmenni egy másik világba, ahol az Úr szava fogad bennünket: *Derék és hűséges szolgám, mivel a kicsiben hű voltál, sokat bízok rád. Menj be Urad örömébe.* (Mt 25,23) Ott azután már nem lesz több születés, ott az Úr öröme örökkévaló.

A végső születés mér le mindent, mert amivé váltál, az maradsz örökre. Ez az, amit nem találtak ki a különböző vallások. Nem találtak ki az örök poklot és az örök mennyországot. Ez reveláció, kinyilatkoztatás, amit vagy elfogadok és beépítek az életembe (és igazolása az lesz, hogy emberebb ember leszek), vagy elvetem. A halál azért mér le mindent, mert az a végső születés, utána nem lesz több születés. Ezért nagy a tét, ezért félünk a haláltól.

Az örök születés megfellebbezhetetlen világossággal leméri életünket, kisebb-nagyobb ügyleteinket, és nincs apelláta. Ezt sokan megérik az evangéliumból, és intoleranciának, erőszakosságnak nevezik. De ha igehirdetésünkből egy ponton nem érzik meg a szelíd Jézus szavából, hogy itt nem lehet tovább vitatkozni, ez nem parlamenti szavazás, sem nem népszavazás kérdése, akkor nem az igazi evangéliumot hirdetjük.

A végső születés leméri a mostani pillanatot is. Ezért bújunk el előle. Semmi sem tenne akkora jót nekünk, mint ha naponta gondolnánk saját halálunkra. Mérhetetlen békesség forrása lenne. Ezért figyelmezteti Isten hangja a gazdagot, akinek minden gondolata a jó termés körül forog, aki abszolút be akarja biztosítani jövőjét: *Esztelen, még az éjjel számon kéri lelkedet.* (Lk 12,20) Ezt éjjel egyedül kellene félhangosan olvasni. Nem nappal, nem neonszóval megvilágított teremben, nem társaságban, hanem éjszaka félhangosan: *Esztelen... Legyen csak nyugtalan a gazdag! A Lukács-evangélium nem kegyelmez neki. Amennyiben gazdag marad, annyiban nem üdvözülni. Állandóan adnia kell, mint ahogyan a hatalmon lévőnek állandóan kivetkőznie a hatalomból, hogy egyáltalán üdvözüljön. Ezért mondja a prédikátor: *Jobb olyan házba menni, ahol gyászolnak, mint ahol mulatnak, mert minden embernek ez a vége, s aki él, itt elgondolkodik.* (Préd 7,2)*

Az Úr Jézus is születésnek nevezi az ő megváltó szent halálát. Így szól az apostolokhoz: *Ti sírtok majd és jajgattok, a világ azonban örülni fog. Szomorkodtok, de szomorúságotok örömmé változik. Az asszony is szomorú, aki szül, mert elérkezett az órája. Amikor azonban megszületik gyermeke, azon való örömeiben, hogy ember született a világra, nem gondol többé gyötrelmeire,*

Így most ti is szomorúak vagytok. De viszontlátlak benneteket, s akkor majd örül a szívetek, és örömtöket nem veheti el tőletek senki. (Jn 16,21-22)

Jézussal, az ő halálával megszületett az első ember az új világban, s vele az egész emberiség. És ha az emberi élet kezdete és vége születés, akkor tulajdonképpen egész életünk születés. *Az igazság (valóság) szabaddá tesz titeket (Jn 8,32)*, és csak az tesz szabaddá. És a valóság, hála Istennek nagyon kemény, ezért építhetjük rá az életünket. Mi azonban mindig fantáziálunk. De jaj nekünk, ha illúziók világába születünk! Krisztus legfélelmetesebb mondata az utolsó ítéleten: *Nem ismerlek titeket. (Mt 25,12)* Ezek az illúziók a téves ideológiák, eretnek hiedelmek. Nem mindegy, mit hiszünk és hogyan. Ha valóban az Isten Fia jött el a világra és tanított, akkor tanítását nem lehet akárhogyan értelmezni. Dogmák nélküli hit abszolút képtelenség. Semmi köze a názáreti Jézushoz! Ha a názáreti Jézus nem Isten és ember egy személyben, ha nem a második isteni személy, aki emberi természetet vett fel, egyetlen szava sem érdekel. Még csak nem is jötevéje az emberiségnek. Hogyan biztathatott fel milliókat: tagadd meg önmagadat, vedd fel a keresztedet, menj a vértanúságba értem? Ha viszont ő Isten, akkor van hatalma arra, hogy szavainak helyes értelmét biztosítsa Egyházában. Tehát az ő igéje, szava maga a valóság, illetve lámpás, világosság, amelynek fényénél, és csakis az ő fényénél látjuk helyesen a valóságot: a kozmoszt, a mi emberi létezésünket és Istent!

Igen, az egész élet egyetlen születés. Az is születés, amikor öntudatra ébred a gyermek. Micsoda kábulatból ébred fel! Milyen új világ nyílik meg számára! Egy új világ, a személyes szeretet megtapasztalása. Persze ott van mögötte az egyetlen szeretet. A szeretet a legveszélyesebb, a legboldogítóbb, a legistenibb és a legpokolibb valóság. Ha valaki nem tudatosítja, hogy maga az Isten a szeretet, és ha nem fegyelmezi meg önmagát, akkor közveszélyes lesz a szeretet címén, mert a szeretet nevében mindent el lehet követni.

Mégis, a személyes szeretet megtapasztalása egy új világba vezet. Azt mondhatnánk, megtapasztalása előtt nem is éltünk igazán! Nem is értjük, hogyan tudunk eddig így élni? És igazunk van. Igazi nagy születés az Úr Jézussal való találkozás. Benne ébrednek igazán öntudatra. Tudom, hogy végre van alapja az örök szeretetnek: ő maga az. Benne teremtett engem az Atya. Senkihez nem tartozhatok úgy, mint hozzá. *Ő csont az én csontomból és hús az én húsemból*, a Názáreti, akiben öröktől fogva elgondolt mint fiát az Atya. És az igazi, személyes szeretet itt van, mert Jézus feltétel nélkül szeret. Benne maga Isten szeret egy emberi szív által. Életet adó találkozás ez: születés egy magasabb szintre.

Erről beszél Jézus egy éjszaka Nikodémussal. *Ez éjnek idején fölkereste Jézust, s így szólt hozzá... Éjszaka és Jézussal együtt! Most is megteheted. Jönnek majd az őszi és téli esték, nem igaz, hogy nincs rá időd. Ez az intimitás ideje, az Istennel való végtelen bensőséges lét ideje. Amilyen az estéje egy szerzetesnek, egy papnak, egy hívőnek, olyan az élete is. Ha kinyitom a Szentírást János evangéliumának ennél a részleténél, akkor nekem is szól. Ketten vagyunk, egy olajmécses van közöttünk, és Jézus szeméből a végtelen Isten néz rám. Ez nem képzelgés, ez a valóság. Hiszen a szeretet mindig látja azt, akit szeret. Miért tűnik ez mindjárt olyan furcsának, ha Jézusra vonatkoztatom, hiszen ő örökké él és velem van? Állandóan azzal vagyunk, akit szeretünk. Hallgassunk csak bele Jézus és Nikodémus beszélgetésébe! – „Rabbi, tudjuk, hogy az Istentől jött tanító vagy, hisz senki sem vihet végbe olyan jeleket, amelyeneket te végbevittél, ha nincs vele az Isten.” Jézus azt felelte neki: „Bizony, bizony, mondom neked: aki nem születik újjá, az nem láthatja meg az Isten országát.” (Jn 3,2-3)* De hogyan? Vízből és Szentlélekből! Ezt a szöveget már használta az ősegyház és a keresztségre vonatkoztatta. Vízből és Szentlélekből, mert az ősegyház megértette azt, hogy Jézus itt életet ad, hogy alá kell merülni a világ vizeibe és alámerülni az Isten életébe. És ez egy új élet kezdete. A keresztyénség nem egy vallás csupán, hanem Élet.

Én azért jöttem, hogy életük legyen – mondja Krisztus (Jn 10,10). És Szent János, aki látta meghalni az Istenembert, majd látta feltámadása után is, ezt írja: *Az élet megjelent*, (1Jn 1,2a) Csodálatos kijelentés! A legnagyobb mondatok egyike a Szentírásban. Mert ez, amit most élünk,

ez önmagában nem élet, ez elpusztul. Itt a földön minden meg van jelölve a rothadással és a halállal, ami él. De neki önmagában van élete, mint ahogyan az Atyának is, és ezt az életet adja azoknak, akik hisznek benne. A hit aktusa életadás. Aki Jézusban, az Isten Fiában hinni kezd, rá lesz kapcsolva Isten szívére. VÉRÁTÖMLESZTÉSben lesz része. Ha hiszek a názáreti Jézusban, elfogadom azt, hogy Isten Fia, akkor én is részesülök isteni természetében. A keresztény hit nem csupán azt jelenti, hogy elfogadom, hogy mi van odaát a túlvilágon, hanem belém ömlik Isten vére, élete.

Ez az újjászületés, amiről eddig szó volt, valósul meg minden megtérésben. Saul Damaszkuszba indul üldözni a keresztényeket. Világos nappal fényesség veti le a lóról: „*Saul, Saul, miért üldözöl engem?*” Erre megkérdezte: „*Ki vagy, Uram?*” Az folytatta: „*Jézus vagyok, akit üldözöl.*” (ApCsel 9,4-5) Saul hirtelen átlép egy olyan világba, amit eddig nem látott. Ezért meg is kell vakulnia. Majd a gyülekezetben nyílik meg a szeme, illetve a kereszttség pillanatában. Íme, ilyen születések sorozata az életünk! Ilyenkor mondjuk: Nem is tudtam, hogy ez a világ létezik. Ezért csodálatos élni! Konvertiták vallanak ezekről a születésekről. Általában mind sírva születnek meg, mint ahogyan a gyermek, Ágostontól Ferencig és egészen tehozzád. Mind sírnak egy mély, sajátos zokogással.

A születésnek megvan a maga ideje. Ezért a katolikus keresztény Egyház nem erőszakos a te megtéréseidet illetően. Az eretnekek erőszakosak, szinte ráncigálnak, hogy most azonnal térj meg. Ilyen pszichológiai manipulációval Krisztus Egyháza sosem élt, mint ahogy az apostolok sem, mert maga az Úr sem tette. Szent Márk szerint pusztai bűjtölése után első szavai ezek voltak: *Az idő betelt: közel van Isten országa. Térjete meg (ez az újjászületés), és higgyetek az evangéliumban* (a jó hírben). (Mk 1,15) Az Egyház minden évben hamut hint homlokodra, és felszólít a megtérésre, de nem erőszakoskodik.

Megvan a megtéréseid, az újjászületésed ideje, de ha te arra hivatkozol, hogy még ráérsz, akkor az egészen biztos jele annak, hogy megértél a születésre, csak nem akarsz megszületni, így viszont elvetélt lény leszel. Aki tudatosan halogatja megtéréseinek idejét, az születése ellen dolgozik. Ilyen abnormális óriásmagzatokkal van tele az Egyház. Jellemzőjük, hogy természetellenesen torzultak, lelkileg csúnyák, visszariasztóak. Ragaszkodnak eddigi világukhoz. Nem akarnak valamit elengedni, s ez akadályozza, hogy kiléphessenek az új világba. Az, amihez ragaszkodnak, lehet egy bűnös szokás, egy apró bálvány, egy tisztátalan kapcsolat. Örökre el kell hagyni ezeket, akkor is, ha a szakítás következtében fellépő vákuum elviselhetetlennek tűnik!

Vannak koraszülöttek is. Ezeket bura alatt kell tartani, különben elpusztulnak. Mesterséges légkör kell, mely védi őket. Sajnos, vagy hála Istennek, nagyon sokan vannak ilyenek. Koraszülöttekkel vannak tele a szemináriumok és a szerzetesek növendékházai. Ezért a szeminaristáknak, szerzetesnövendékeknek nem szabadna belevetniük magukat a pasztorációba. Az érlelődés ideje nem erre való. Előbb meg kell gyökeresedniük Krisztusban. Először befelé kell dolgozni, kifelé csak jelzésszerűen. Előbb meg kell erősödni a szeretetben, úgy, mint Lisieux-i Szent Teréz a Kármelben. Ha ezt a lelki kultúrát nem szerezzük meg, akkor kultúrálatlanul megyünk ki a hívek közé hirdetni az evangéliumot vagy vállalkozunk keresztény családi életre. Nagyon sok koraszülött közösség is van. Jellemzőjük, hogy nincs csend, érlelődés, magány. Tragédiák várnak rájuk. Nem szeretni tanulnak; vagy szét fognak menni, vagy összeégnek.

Persze lelki születésünk, megtérésünk a kegyelem ideje. Mindenki akkor és olyan fokon születik meg, ahogyan az Isten akarja. Ne nézd a másikat! A te kegyelmedre hallgass! A te időpontod, a te elhívásod sosem a természetnek felel meg, hanem a kegyelemnek. Ki tanította azt nektek, hogy az evangélium szerinti élet természetes élet? Egyáltalán nem az! De nem is természetellenes, hanem mindenestül természetfeletti. Gondoljuk csak el: Péter kilép a vízre. Ez a keresztény élet szimbóluma. És nem süllyed, nem merül el. De amikor az ellenszét és a vihart nézi, süllyedni kezd. Milyen nevetséges, komikus! Hát azt hitte, hogy attól fog most

elsüllyedni, hogy feltámadt a szél? Az talán természetes volt, hogy járt a vízen? Azért tudott a víz felszínén maradni, mert Jézust nézte. Ez a tekintet a keresztény lét legmélyebb valósága. Enélkül a kereszténység abszolút karikatúra és kudarc. Összeszorított fogak, képmutatás, kínlódás, izzadság! Misztika nélkül, forró, személyes misztika nélkül, Jézus nélkül nincs értelme. Mit jelent az, hogy keresztény értékek? Ilyenek önmagukban nincsenek. Jézustól elszakítva ezek nem értékek. Van valami kisugárzás, például az ünnepek kisugárzása, de Jézus nélkül éppen a lényeg hiányzik.

A születés szorongással jár, mert *szűk a kapu, mely az életre vezet* (Mt 7,14). Vannak pszichológusok, akik a testi születés élményében is döntő fontosságúnak látják a szorongást. Át kell menni egy szűk kapun, mert az Úr szava szerint az életre vezető út szűk, és szűk a kapu is, mely az életre nyílik. A széles út nem vezet az életre. Persze nem arról van szó, hogy találjunk ki magunknak egy nehéz utat. Ez ostobaság lenne.

A keresztény élet örömben kezdődik. Csak az örömben, a Színeváltozás hegyén láthatjuk meg az igazi valóságot. Aki például nem örömmel jön szerzetesnek, nem örömmel lép az oltárhoz házasságot kötni, az ne menjen oda. Egy hatalmas vonzásba kerül az ember, szinte „beindul” egész lénye, mint születésekor, az öröm és az élet sodrásába kerül. Vállal egy utat, amely napról napra egyre keskenyebb ösvénnyé alakul. A házasságról beszélek, a tiedről, a papi életről, a szerzetesi életről, meg a közösségről, amelybe örömmel beléptél. A kezdet mindig tiszta öröm, de egyre szűkül az ösvény. Magam maradok. Ha őszinte vagyok, esetleg bevallom: saját magam vagyok elviselhetetlen.

Ilyen összeszűkülő úton két dolgot kell elkerülni. Először is nem szabad cselekedni, vagyis kitörni. Hamis világba lépnél, becsapnád magad. A második házasság nem házasság, nem az, akárminek is érzed. Valami nem attól igaz, hogy minek érzed, hanem attól, hogy az Úr kijelenti róla. Nincsenek „pályamódosító” papok. Ez szinte káromkodás. Szent Pál ezt írja: *A pályát végigfutottam.* (2Tim 4,7)

A másik kerülendő magatartás a passzivitás, a „minden mindegy” hozzáállás. Hát akkor mit kell tenni? Istenre kell bízni magunkat, úgy, ahogyan eddig még sohasem, vakon. Mit csináltál, amikor születélt? Ráhagyta magadat öntudatlanul is a szeretetre.

Miért szokott összeszűkülni egy életút? Mert általában nem kapunk viszonzó szeretetet, mert sérelmek érnek. Ekkor vákuum keletkezik. Ha mégis kikövetelem a szeretetet, akkor kielégülök. Ha a sértésre válaszolok, kielégülök, visszaáll az egyensúly. Ezt nevezi Simone Weil *nehézkedésnek*. Ez az anyag törvénye. Azt kell mondani, hogy sajnós a legtöbb emberi kapcsolat a nehézkedés törvénye szerint működik. De ha egy sértő szóra nem felelek vissza, ha a hálátlanságot elviselem, akkor úr keletkezik a lelkemben, mégpedig természetellenes úr. Ilyenkor két dolgot szoktunk csinálni: vagy vétkezünk, mindenki a maga „kábitószeréhez” folyamodva, vagy fantáziálunk; még vallási módon is látomásaink lehetnek, s életünk az álmisztika mocsarába fullad. De ha kibírjuk ezt a vákuumot, úgyhogy se nem vétkezünk, se nem fantáziálunk, akkor eláraszt bennünket a békesség. Szentté leszünk. Ki kell bírni. És akik ezt kibírták, azok miatt lehet boldog egy család; egy nagymama, egy nagypapa miatt, aki ezt a vákuumot hordozza. És rajta keresztül árasztja el Isten a többieket a *békességgel, mint folyammal* (Iz 66,12). Ő nincs világosságban, de ha ő nem lenne, nem lenne világosság a családban, és nem lenne meleg sem. Igen, várni kell, míg a szűk ösvény egyszerre *tágas bemenetellé* (2Pét 1,11) lesz. Ez tapasztalati tény. Ne fordulj vissza! Ne képzelődj! Ne kövess el bűnt! Várj!

Ez a születési szorongás azt is jelenti, hogy még ketten sem lehetünk együtt. Lehet egyszerre születni, de egyazon születéssel két ember meg nem születhet. Ez az életünk alapvető magányossága. Senki sem jön át velünk egyszerre azon a szűk kapun. Nem csak a dolgok nem, hanem a személyek sem. Miért? Nem azért, mert elhagynak minket, mert gonoszak, hanem mert ez a természetük. Pedig de szeretünk bábáskodni mások lelki megszületésénél! Szabad is: szenvedéssel teli imádsággal. De még annak kedvéért sem mehetek vissza az előző világba, akit

a lelkem szeret; persze egyedül az fáj az előző világból, hogy ő nem jön. Chambers, protestáns lelkész írja: „*Ha te azt fontolgatod, mibe kerül másoknak a te Krisztus-követésed, akkor nem veszed komolyan azt az Istent, aki ezt tudja.*” Isten meghív egy fiút szerzetesnek. Tudja, hogy három lány szíve vérzik érte, de a fiúnak ezzel nem szabad törődnie. Azoknak a szíveknek vérezniük kell. Isten tud róla. Mibe kerül nekik? Mibe került Jézus Krisztusnak? Senki kedvéért nem állhatok meg a születésben. Legfeljebb az történhet meg, mint Ézsau és Jákob esetében. *Az első gyermek kijött, vörös volt, egészen olyan, mint valami vörös ruha. Ézsauinak nevezték. Aztán kijött a testvére, keze Ézsau sarkát fogta. Ezért Jákobnak nevezték.* (Ter 26,25-26) Ne rugdalózzunk hát, ha az újabb megtérés születési lendületébe kerülünk. Engedjük, hogy legalább az, akit legjobban szerettünk, a sarkunkat megfoghassa, mert a következő születés alkalmával lehet, hogy fordítva lesz, s mi kapaszkodunk majd meg az ő sarkában. Mit jelent ez? Ha valaki mer utánunk nyúlni, tudva, hogy mi a keskeny ösvényen haladunk, akkor már őbenne is elindult valami. Azonban életveszélyes lenne visszamenni az ő kedvéért. Minden ilyen igazi lelki születés egy világégés és egy új világ születése. Nehogy úgy járjunk, mint Lót felesége, aki égő városára visszatekintett és sóbálvánnyá lett. Mennyi sóbálvány keresztény van! Megállt az idő rajtuk, testük előre fordult, fejük hátra: szétesett egzisztenciák. Nem könnyű ilyen sóbálványok között előre nézve menekülni a régi, égő világból az újba.

Ez a létezésünk legmélyebb eseményeihez hozzátartozó magány végtelenül gyöngéd szeretet világába vezet be minket. Az Úr az, akiben voltunk, akiben születünk és akiben megszületünk. A szentek sem tudnak velünk jönni. Majd az utolsó születésünkkel, halálunkkal imádkoznak értünk, odaát várnak már a szentek, idelent mondják értünk a *commendatio animaet*, de az a rettenetes, hogy azon a kis szakaszon, ami az idelent és az odaát között van, senki, de senki nem lesz velünk! Egyvalaki mégis: az Úr Jézus. Ő a *viaticum*, vagyis a szent útravaló. Az utolsó áldozáskor ő velünk marad. Én és az én Teremtőm – ez a két valóság van és lesz.

Születni csak mezítelenül lehet. Nem farmernadrágban és pólóban jöttünk a világra, de barna kámzsában és püspöksüvegben sem. Ezt már az Ószövetség embere is megértette: *Mezítelenül jöttem ki anyám méhéből és ruhátlanul térek oda vissza. Az Úr adta, az Úr elvette, legyen áldott az Úr neve!* (Jób 1,21)

Az igazi megtérések levetkőzések. Ez a mezítelenség persze a szegénységet jelenti, de nem csak anyagit. Olyan, amilyen Lévié, amikor vámosasztalától feláll és mindent otthagy, mint Zakeusé, aki örömeiben mindent szétosztana. Nem arról van szó okvetlenül, hogy Diogenészként ruhátlanul egy hordóban éljünk, hanem hogy Krisztusban éljünk, aki állandóan születik az Atyától. Az élet lényege, hogy születünk valakitől. Végtelen szegénység ez. De maga Isten is végtelenül szegény. Az egész világmindenséget nekünk alkotta, nincsenek autói, házai, kertjei, nincs kirándulása, semmije, csak egyetlen Fia van, Krisztus. Csak szeret, és a szereteten kívül semmije sincs, és semmi sem érdekli. És persze ezért teremtett egy olyan világot, amely csak akkor funkcionál normálisan, ha a szeretet az alaptörvény mindenki számára. Ami a szereteten kívül lenne, az nincs. Az a kárhozát, azt mi teremtjük. De jó is lesz, amikor semmink sem lesz már, csak az Isten!

A keresztény a születés állapotában lévő ember. A születéshez bizalom kell, amely túl van a halálfélelmen, mert ki kell szakadnia egy jól ismert, megszokott világból. Bizonyára jó volt anyánk méhében, olyan jó, hogy annak mesterséges reprodukálásával gyógyítanak elmebetegeket. Miért volt jó ott lenni? Mert Istenben voltunk; előlről, hátulról közrefogott minket. Ilyen ölelést többet nem kaphatunk. Minden porcikánkat átölelték. Ez a normális állapot. Ezt Isten cselekszi velünk. Az anyai Isten fogalma zseniális tévedés. A magzat számára az anya Isten, az Isten anyja. Nem kettő!

És ezt mégis ott kellett hagyni valami jobbért, mert a jó dolgokat bizony el kell hagyni a még jobbért, amelyet az Úr készít nekünk. Ugye tudjátok, hogy a jó nagyobb akadálya lehet a jobbnak, és főleg a legjobbnak, ha ragaszkodunk hozzá, mint maga a bűn? Mert a jónak nem a bűn az ellentéte. Azt írja Simone Weil: „*A rossz nem a jót gyűlöli, mivel a jót gyűlölni*

lehetetlen, csupán a jó lefokozott mását. Az, ami kifejezetten ellentéte egy bűnnek, sose lehet valóban jó.” Az, hogy a jó meg a rossz ellentétek, nem egészen igaz. A jónak az igazi ellentéte az, ami hasonlít a jóra, de nem az. „Például a lopás a magántulajdon bálványozásától alig különbözik; a házasságtörő nő az ún. tiszta asszonytól; a hazugság az őszinteségtől.” (Simone Weil) További megtéréseink abbamaradnak, elvetélt magzat leszünk, ha ragaszkodunk a jóhoz a jobb ellenében, amire az Úr hív bennünket.

Mária Eufrázia anya, a Jó Pásztor Nővérek alapítója egymás után alapítja kolostorait. Amit tesz, az nyilvánvalóan jó: meg akarja menteni a kallódó lányokat. De egész sor püspök ellene van. A pápa megkérdezi egyik bíborosától, hányan vannak ellene. – Tizenhárom püspök. – És mit szól erre Mária Eufrázia anya? – kérdi tovább. – Semmit. – Akkor nála van az igazság – feleli a pápa.

A jó mindig támadható. Ez a támadás igazságtalan, de ha mi védekezünk és úgy kezdünk el hozzá ragaszkodni, mint valami végleges jóhoz, akkor vége a mi szentté válásunknak, akkor a műveinkhez ragaszkodunk, nem Krisztushoz.

Szent Ferenc atyánknak nagyon keserű mondatai is vannak. Sokan giccset csináltak belőle, mint általában a nagy szentekből: ő lett a szüntelenül derűs szent vagabundus, aki mindig énekel! Valójában pedig mérhetetlenül sokat szenvedett és melankólia gyötörte, és sokat sírt. Igazi ember volt. Egyszer így kiáltott fel: „Kik rabolták el tőlem az én rendemet?” Az én rendemet! Még hátravolt egy nagy útszakasz, melyet meg kellett tennie, még hiányzott egy születés. Majd megtudja, hogy az nem az ő rendje, és maga az Isten vette ki a kezéből. Ekkor ő is beáll ferencesnek...

Isten megengedi az Ószövetségben, hogy az ellenség lerombolja Jeruzsálemet és a templomot. A zsidóságot is így nevelte. És az Egyház életében is és a mi életünkben is végbemennek tisztító összeomlások. De ha mi ragaszkodunk a műveinkhez, befulladás, elvetélt magzat leszünk. Isten minden szent kezéből valamiképpen kivette az ő nagy művét, mert neki nem a nagy művek kellene, hanem maga az ember, aki megszületett az ő számára az ingyenes szeretetben.

Páter Josef Kentenichet, a schönstatti mozgalom elindítóját a rendalapítók szokásos szenvedése éri: eltiltják övéitől, száműzik Németországból Amerikába. Nincs semmiféle levelezés, se nővérekkel, se testvérekkel. Csak VI. Pál pápa vette észre, hogy már tizennégy éve ott van száműzetésben, és visszahívta. Kentenich atya saját sírfeliratául mégis a következő két szót szánta: „*Dilexit Ecclesiam*” – Szerette az Egyházat.

Makacsul ragaszkodni valami jóhoz, amikor az Úr valami jobbra hív, annyi, mint nem engedni, hogy megszülessünk. Lehet, hogy az egész vallásos életszemléletünk hamis. Mi azt gondoljuk, hogy valami nagy dolgot kell tennünk. Ez egy szinten igaz is lehet. Dolgoznunk kell. De Isten nem azt várja tőlünk, hogy nagy műveket alkossunk, hanem hogy szentek legyünk. Nem egyszerűen jó emberek, hiszen valójában nincs jó ember, becsületes polgár, csak szent van. Csak szentség van, gyémántkemény szentség!

Mi a szentség? Sajnos nem folttalanság, nem büntelenség, de mindenképpen a szent Istenhez való tartozás. Hozzá tartozás mindig, egy bálterem közepén, a házasoknak a hitvesi ágyban, a papnak a konsekráció pillanatában, de a hétköznapi szürkeségeiben és megaláztatások, kísértések poklában is. El ne feledd: az a szent, aki a Szenthez, az Istenhez tartozik. És hogy őhozzá tartozunk, ezért kell ismét és ismét új világba megszületnünk.

Íme, ezt a megvilágosodást kaptuk a Szentlélektől. Nem arra rendeltünk, hogy valamit tegyünk, bár sok mindent meg kellene tennünk, nem is arra, hogy valamit elszenvedjünk, bár sokat kell még szenvednünk, hogy bemehessünk az Isten országába, hanem hogy megszülessünk Isten számára egy újabb világba. És ez az egy a teendőnk. Így nézve milyen egyszerű, és milyen szép ez a világ!

14. Krisztussá születni

Végül is mivé kell megszületnünk? Krisztussá. És kicsoda Krisztus? Isten jelenléte a világban.

Ha szép gyermekkorunk és családi otthonunk volt, akkor egészen biztos tapasztalatunk van a paradicsomi állapotról. Ez nem hasonlat, mert a jó gyermekkor szentségi, tiszta jele a paradicsomi állapotnak. De mitől is szép egy gyermekkor, egy családi otthon, főleg egy kert, mely az édenkert képe? Attól, hogy feltétlenül szeretve vagyunk, és ezt egyszerűen és naivan elfogadjuk. A bőrünkön tapasztaljuk, hogy létezésünkre igent mondtak. Hallatlan nagy esemény ez. Szüleinknek semmi hasznuk nem volt akkor belőlünk, semmi céljuk nem volt velünk, elfogadtak, szeretetük elérte létezésünk legmélyét, és ezért fénylett minden. Az a kisgyermek, aki valaha voltunk, úgy tudta, hogy szeretve van. Mióta? Léte előtt. És meddig? Mindörökké. A kisgyermeknek nincs haláltudata. Úgy „tudja”, tapasztalja, hogy öröktől fogva, mindörökké szeretve van, hiszen a szeretet legbelső természetéből fakadóan örökkévaló. És kicsi szívünk ragyogni kezdett, és mindent abban a fényben láttunk, hogy szeretve vagyunk. Ezért nem lesz soha többé olyan kertünk, nem lesz olyan tavaszunk, nyarunk, őszünk és telünk. Az ablakból néztem a nagy hópelyheket: mintha szentostyák hullottak volna. A mindenséget annak a megvilágításában láttam, hogy szeretve vagyok. Ez az édenkerti megvilágítás.

Nagyon messzire vezet ez a felfedezés. Nyilvánvalóvá teszi, hogy a panteizmus tévedés. A mindenség nem azonos Istennel. Isten elsősorban az emberen keresztül van jelen a világban. Így volt valahogy az első ember is a bűn előtt. Legmélyebb élménye, hogy szeretve van, hogy valaki előtt áll és hogy hálás valakinek. Még a bűn után is, mikor felrobbant ez az Isten-ember kapcsolat, a mély pszichében ott maradt három nagy tömb, amely néha-néha beúszik a tudatos világba:

- az ösbizalom, hogy egyszer minden jó lesz,
- a lelkiismeret; nem társadalmi elvárások belénk szuggerált rendszere, hanem személyes felelősségtudat – ezt az ateista is tapasztalja, ott belül ő is *valaki* előtt áll!,
- a hála megnevezhetetlen érzése e *valaki* iránt.

A bűnbeesés előtti fizikai és biológiai világ nem különbözött a bűnbeesés utáni világtól, ezt naivitás lenne feltételezni. Az ember látta a világot más fényben, mielőtt a bűnnel kialudt benne az a belső fény, hogy szeretve van öröktől fogva, mindörökké. Ez a belülről kifelé áradó megvilágosítás maradt el. Isten nem tette jelenlétét nyilvánvalóvá a kozmoszban, csak az ember által, akit képére és hasonlatosságára teremtett. A másik ember, aki engem feltétlenül szeret, Isten jelenléte számomra a világban, s én is az vagyok annak a számára, akit feltétel nélkül, áldozatosan szeretek.

Igaz, a zsoltáros is énekl: *Az egek beszélnek Isten dicsőségét* (Zsolt 19,1), de ezt csak az tapasztalja, aki hisz, aki tudja, hogy szeretve van öröktől fogva mindörökké! Másoknak semmit sem mondanak az egek! Isten az embert a saját képére teremtette, pontosabban – és ez a látásmód Szent Ferencről Boldog Scotus Jánoson át napjainkig a szegény ferences rend legnagyobb fényűzése – a megtestesült Ige képére. Mert Isten úgy akarta, hogy Krisztus legyen az ő jelenléte a világban, és mivel az ő képére formált bennünket, úgy tervezte, hogy az ember is az ő jelenléte legyen a világban Krisztusban. Talán furcsának, merésznek tűnik, amit mondok, de így van: Krisztus számára Isten személyesen nincs jelen a világban, mert Krisztus maga Isten jelenléte a világban! Egy keresztény számára Isten nincs jelen a világban úgy, ahogyan egy panteista elképzei: mintha minden tele lenne „lekecskével”. A világ nem Isten. Ez lesz az ezredvég legnagyobb örömhíre: a világ nem Isten, nem egy alakuló istenség. A világ félelmetes dolog: teremtése Isten ajándéka. A világban én, az ember vagyok az Isten jelenléte. Általam akar

jelen lenni. És azért látjuk az ő dicsőségét mindenütt, mert szeretve érezzük magunkat, és ezen szeretet megvilágosító fényében látjuk a kozmoszt.

Az ember azonban vétkezett. *Az Úristen ekkor eltávolította az embert az éden kertjéből, hogy művelje a földet, amelyből lett. Amikor az embert elűzte, az éden kertjétől keletre odaállította a kerubokat és a fenyegető tüzes kardot, hogy őrizték az élet fájához vezető utat.* (Ter 3,23-24) Ez az esemény színpadszerűsége, hogy mint drámát lehessen felfogni a teológiai valóságot. A bűnbe esett ember számára Isten egészen nyilvánvalóan tapasztalható dicsősége kivonult a világból, éppen az ember bűnével. A büntetés nem külön áll a bűntől, hanem benne van a bűnben. A Szentírás ugyan szól a büntető Istenről, de csak mert az emberi beszédet veszi át, a próféták által viszont épp azt üzeni az Úr, hogy ő nem ember, hanem Isten, ezért nem ő ver bennünket, magunkat büntetjük. Abban a pillanatban, amikor az ember megszakítja az Istennel való kapcsolatát, kialszik a világosság, a szeretve levés tudata, amely az ember szívéből áradt a környezetére. Ettől kezdve mindenestül sötétség lesz. Az egész kozmosz édenkert volt, vagyis Isten jelenlétének tapasztalati helye. Most az egész kozmosz pusztasággá lett, tapasztalható benne Isten hiánya, mert az ember száműzte magából az Istent! És ez így lesz mindaddig, amíg az ember el nem nyeri Krisztusban a hit kegyelmét. Nem a fák, a bokrok, az állatok változtak meg a bűnbeeséssel, hanem az ember viszonya a létezéshez, mert megváltozott a kapcsolata azzal, aki a létezők Teremtője. Olyan ez, mint mikor valaki hirtelen úgy érzi, hogy őt többé nem szeretik. Hiába szeretik tovább, ő kitart abban a hitben, hogy nem szeretik, esetleg nem is lehet őt szeretni. Ez a konok meggyőződés elvakulttá teszi az embert. Kialszik belőle a világosság, és környezetét nagyon sivárnak látja.

Az ember szívéből áradt a világra Isten jelenlétének a fénye, nem a világból az emberre. Így van ez a színeváltozás jelenetében. Egyszerre Jézus ragyogni kezdett – nem kívülről világították meg, az a kapcsolat ragyogott fel benne, amely az Atyához fűzte. *Te vagy az én szeretett fiam!* Ez lett látható, és ez verődött ki az ő testére és ruhájára meg a kozmosz elemeire. Isten nem vonult ki a mindenségéből, hanem az ember zavarta ki Istent a saját szívéből. Nem Isten űzte ki Ádámot az Éden kertjéből, hanem Ádám űzte ki Istent az ő belső édenkertjéből. És ekkor kiegészítette benne az isteni reflektor, ha nem is teljesen. Egyéni bűneinknek is ez a legkeserűbb és legelviselhetetlenebb hatása. Nem merjük, nem tudjuk elhinni, hogy Isten szeret minket. Kiegészítünk, sivár lesz az életünk. Ne döbentsen meg az elistentelenedésnek ez a hatalmas történelmi folyamata, aminek ma tanúi vagyunk, hogy semmibe veszik Isten törvényeit. A baj gyökere az ember szívében van: az ember szíve lett szekularizált. És nem úgy kell visszavezetni az embert eredeti állapotába, hogy a várost újra telerakjuk kereszteltekkel meg templomokkal. Az ember szívébe kell visszahozni az Istent, hogy újra elhiggye: őt tényleg szereti az Isten. Ezt mi, keresztények mondjuk, de félek, mi sem hisszük egészen, egzisztenciálisan. Hihetetlennek tűnik, hogy Isten szeret engem öröktől fogva, hogy törődik velem, hogy jelentek számára valamit.

Simone Weil írja: *„Látunk kell és ha valóban látjuk is, hogy a mindenségéből tökéletesen hiányzik Isten, akkor e tökéletes hiányban lényegében magát Istent szemléljük.”* *„Ezzel a megállapítással – fűzi hozzá Pilinszky – nem vesz egy kalap alá ateizmust és istenhitet Simone Weil, mert az ateista számára a mindenség eleve minden, azzal a mellékgondolattal, hogy az univerzum maga Isten. Ezzel tökéletesen elistenteleníti, megsemmisíti, nihilizálja a mindenséget. Fordítva a hívő. A világ nem az én világom. A világ nem Isten. Egyetlen mód, hogy eme idegenségben megtapasztaljuk Isten makulátlan intimitását, jóságát és realitását.”*

Kétféle hozzáállás van a létezéshez, több nincsen, csak e kettő változatai. Az egyik az ateista hozzáállás; a másik a nem a bibliai kinyilatkoztatásra épülő vallások hozzáállása, amely úgy tudja, hogy a világ minden, tehát egyben Isten is. A marxista materializmus istenítette a világot. Szégyenlős panteizmus volt, ezért most többen, úgy látszik, hirtelen „vallásosak” lettek, mert hátat fordítottak az anyagelvűségnek. Ne hatódjunk meg. A panteizmus a materializmus másik fajta megfogalmazása, miszerint ez a világ egy nagy istenség, amelyik osztódik, mint a sejtek, szaporodik, mindenféle energiákat, lényeket bocsát ki magából, például ufókat, s majd egyszer

minden visszaömlik bele. Ez az, amire az ember saját erejéből rájött. A fizika sem tud semmit a világ keletkezéséről. A jelen állapot kialakulásáról igen, de nem a létezés alapvető titkáról. Az igaz vallásnak semmi köze az ufóhíthez és azokhoz az ezoterikus közösségekhez, amelyek mostanában születnek Budapesten, a reiki beavatáshoz, a mindenféle világenergia-irányításhoz. Mindezzel tökéletesen le kell számolnod! A megfeszített Krisztusért el kell vetni, mint ócska szemetet! Nem lehet „kétfelé sántikálni”: Krisztust is követni, meg a sátánt is, aki vonzó és elegáns filozófiák álarcában próbál elcsábítani. Mi az, hogy világenergia? Miért akarok én akármilyen energiától meggyógyulni? Pusztuljak el inkább, ha az Isten nem maga a szeretet, aki törődik velem! Ez nem a mi világunk. Más India nagy istenkereső világa a kinyilatkoztatás előtt, de most egy bizonyos világalomra törő szervezet hatalmas pénzen idehozza India hitét, szétszedi, majd összerakja, belekever más elemeket, és mint egyfajta vallási moslékot, beléd táplálja, hogy benned lerontsa Krisztus Egyházát! Hidd el, ezt tudatosan teszik veled!

A világ nem Isten, csak teremtés. Mérhetetlen szakadék van Isten és a világ között, és nincs átjárás. Őrült, aki azt hiszi, hogy önerejéből eljut az Istenhez! Csakis úgy képzelhető el a találkozás, hogy ő jön el értünk Jézus Krisztusban! Képtelen gondolat, hogy felfejlődöm az Istenhez, hiszen ő nem teremtett valóság. Ő egészen másképp létezik. Nyugodtan mondhatjuk azt, hogy „nincs Isten”, mert az a két állítás, hogy „ez a füzet létezik”, és „Isten létezik” teljesen más síkon értendő; Isten egészen másképpen van, nem csak jobban, erősebben létezik, hanem gyökeresen másképp. Ő létezik öröktől fogva, a világ pedig mindenestül tőle van. Ezt mondja ki a teremtés hite, és ezt a teremtést nem találta fel egyetlen vallás sem. Ez kinyilatkoztatás. Ebből a szempontból nem lehet egy lapon említeni a zsidó és a keresztény (és az iszlám) vallást a többi nagy világvallással. Azokkal a vallásokkal szemben, melyek az Istenhez jutás biztos módszerét ígérik, a kereszténységnek nincsen semmiféle módszere. Istent nem lehet kényszeríteni, hogy eljöjjön, és én nem mehetek fel hozzá saját erőmből. Nincs lajtorja az ég és a föld között, csak Jézus Krisztus, az Atya megtestesült szent Fia.

Ezért a keresztény vallás egyetlen dráma, a tiszta szerelem drámája Istennel. Amikor Ádám elszakadt Istentől, az ő szeretete ellen lázadt. A bűn nem egészen az, amit mi gondolunk róla. Itt is Istennek kellett közbeszólnia. Sokan mellébeszélnek, amikor a bűnről szólnak. Isten nyilatkoztatta ki a Szentírásban, hogy mi a bűn: lázadás a végtelen szeretet ellen, Isten arcul köpése. Nem az számít tehát, hogy mit érzel: a bűn jólesett, ti így szeretitek egymást. Az a perdöntő, hogy Isten a bűnt ellene való lázadásnak nevezi! És amikor Ádám és ivadékai fellázadnak a szeretet ellen, szétszakítják Istent és a teremtést, s így a teremtésből, mely Isten szeretetében áll fenn, nem marad más, mint rettenetes negatív lenyomat. Ezért igenis át kell éreznünk, amit a Prédikátor könyvében olvasunk, hogy minden hiábavalóság, ízetlen, unalmas, és a földi élet siralomvölgy. Enélkül nincs evangélium. Enélkül csak önámítás van és felületes vallási érzelmek. Szükséges az a majdnem kétségbeesett állapot, amikor megtapasztaljuk, hogy semminek sincs értelme. Sírtál-e már egyszer a patmoszi látnokkal amiatt, hogy ki töri fel a könyv pecsétjeit, ki mondja meg, hogy mi a létezés értelme? Egyedül a Bárány, a Krisztus, az Istenember, aki értünk meghalt és feltámadt.

Ebben a csodálatos teremtésben Isten nem úgy akart jelen lenni, amint a pogányok elképzelik, állandó jelenések által. Ez nem az ő stílusa. Nagyon ritkán jelenik meg az Ószövetségben, mert tudja, hogy az ember megijed tőle, főleg a bűnös ember. Inkább azt akarta, hogy általunk legyen jelen a másik ember számára, a növények és az állatok számára. Ezért érezzük azt a légszomjat, mintha nem lenne Isten a világban. De ha így érezzük, ez minket magunkat vádol.

Krisztus Isten legtökéletesebb jelenléte a világban. Földi létének csaknem kilenczed része, harminc év, csendes tudomásulvétele annak, hogy szeretve van. Nyilvános működésének három éve annak kimondása, hogy minket is szeret az Isten általa; a három órányi szenvedés pedig, amikor megbocsátja bűneinket arra való, hogy bűneink ellenére se féljünk a szeretettől. A politikai hatalom semmit sem tud arról, hogy Jézus Krisztus megszületett, sem arról, ki az apja-

anyja. Betlehemben egy istállóban kell megszületnie, sötét éjszaka. Mindenről lemond az Istenember, amikor erre a világra jön, mindenről, de Máriáról és Józseféről nem. Az ártatlan emberről nem mond le. Mária eredeti bűn nélkül való, hiszen az angyal így köszöntötte: *Üdvözlégy, kegyelemmel teljes.* (Lk 1,28) Arról nem mondott le Jézus, hogy az legyen az anyja, aki Isten szívével szereti őt. És egyetlen olyan férfi van a történelemben, aki elfogad egy asszonyt, aki az Isten teremő közreműködésével került áldott állapotba: József. Tehát Mária és József között van a legnagyobb szeretet. Ilyen nem volt azelőtt, s nem is lesz soha többé férfi és nő között.

Erről a fényűzésről nem mond le, mert emberként az ő számára is emberek által van jelen az Isten. Tizenkét éves, amikor felzarándokol a templomba. A zarándokút hozzátartozik a keresztény hithez, mert a zsidóhoz is hozzátartozott. Azt jelenti, hogy átmegyünk a könnyek öntözte völgyeken, nincs itt maradandó városunk, nem ez a föld a mi hazánk, a mi otthonunk az Isten. S mikor elindulnak hazafelé, Jézus „ott felejtődik”. Édesanyja szemrehányóan mondja: *„Fiam, miért cselekedted ezt velünk? Lásd apád és én szomorúan kerestünk.” Ezt felelte: „De miért kerestetek? Nem tudátok, hogy nekem Atyám dolgaiban kell lennem?”* (Lk 2,48-49) Valami hatalmas megvilágosodás éri Jézust, aki Isten Fia léte, nem használja a földön isteni tudását. Bensejéből hatalmas világosság támad, amelyet szavakkal talán így lehet visszaadni: Ezek most hazamennek. De mi az, hogy haza, otthon? Én nem tartozom sehová, csak Istenhez. Gyerekkoromban nekem is fájt egy kicsit, hogy hazamegyünk és otthagyjuk Jézust a templomban, és úgy gondoltam, milyen szégyen, hogy csak eddig voltam ott vele.

Jézus életének e pillanatában tudatosul, hogy öröktől fogva szeretve van az Atyától, s hogy ez adja létezésé értelmét. Olyannyira, hogy nem csupán istenkáromlás, de a kereszténység meggyalázása is Jézus szerelmeiről beszélni. Mégis ő a legegészségesebb férfi a világon, mert az igazi szerelem az, hogy a másikban Isten szeret: igent mond a létemre az örökkévalóság dimenzióiban. Ez az igen Jézust nem kívülről, valakin keresztül éri el, hanem belülről árad benne szét: *Te vagy az én szeretett Fiam.* (Lk 3,22) Ez a szózat egyszerre kiragadja Jézust a világból, végtelen távolságba kerül Máriától, eddigi környezetétől, ugyanakkor ugyanez a szózat küldi a világba. Igazából minél kizárólagosabb Jézusnak az Atyával való kapcsolata, annál inkább megnyílik az emberek felé. Talán ilyen az igazán tiszta emberi szeretet is.

Láttuk, hogy Jézus a pusztába megy, hogy átadja magát ennek a szeretetnek. Engedi magát szeretni, mert egy olyan életformát akar felvenni, amelyben mindenestül, felfoghatatlan módon rábízta magát erre a szeretetre. És amikor kilép a nyilvánosság elé, és hirdeti az Isten országának örömhírét, akkor azt tanítja, amit harminc éven át tapasztalt, hogy végtelenül szeretve van. Arra kap indítást, hogy ebbe a szeretetkapcsolatba belevonja a többi embert. Mintha azt mondaná az Atya: *Ők is az én gyermekeim lesznek, ha hisznek benned, bennük is elárasztom Szentlelkemet. Ez az Isten országa.*

A keresztény élet születések, megtérések sorozata, de mivé kell megszületnünk? Nem elég krisztusivá, magává Krisztussá kell születnünk. Azt mondta az Úr Jézus: *Aki hisz bennem, annak belsejéből az írás szavai szerint élő vizek forrásai fakadnak.* (Jn 7,38) Belegondoltál már, hogy nem azt ígérte, hogy aki benne hisz, az Isten minden áldását megtapasztalja, hanem hogy abból kiárad másokra mindaz, amit tőle kap. Ez a krisztusi létmód. Ezért a szentek üresek, nem tudják, hogy szentek. Örök böjtben élnek, majdnem úgy, mint az ateisták. Nem tapasztalják közvetlenül magát Istent, hanem mások tapasztalják ő általuk. Ők csak a másokon keresztül áradó és felénk vetődő világosságból részesülnek. Mersz belemenni ebbe a kalandba? Ez a krisztusi életforma. Másoknak inni adni, miközben mi szomjasak maradunk. És ez nem emberi tanítás, nem erkölcsstan, mert akkor megtarthatatlan és embertelen volna. Éppen az élő vízről szólva magyarázza János evangélista, hogy ezt Jézus a Szentlélekről mondta, akit megad a benne hívőknek. Mi már a keresztségben és a hitben megkaptuk a Szentlelket. Merünk-e most a krisztusi életformára ráállni? Nem kiteljesedett, önmagát megvalósított embert akar Krisztus, hanem magához hasonlónak akar tenni bennünket.

Ebben áll az egész kereszténység fensége és lehetőségbeli kudarca, végtelen boldogsága és szenvedése. Együtt van Nagypéntek sötétsége és Húsvét világossága. Ti azt nem tudjátok, mibe kerül egy prédikáció! Mindent ti kaptok. Én semmit sem kapok belőle, csak ürességet. Ez az ő ajándéka: az üres kosár, amiből mindent szétosztottunk. Legfeljebb a maradékot kell szorgosan összeszednem utánatok, hogy éhen ne haljak.

Krisztus célja nem az önérvényesítés, hanem hogy magához hasonlóvá tegyen. Így a keresztény *christianus* lesz, kicsi Krisztus, az ő újabb kiadása. Úgy tűnik, egy bizonyos szempontból az ateisták így jobb helyzetben lehetnek, mint a szentek. Általuk élvezhetik Isten jelenlétét. Ezért vagytok ti, testvérek, a világ világossága és a föld sója. Nem érdemeitek miatt, hanem mert a kereszttség óta ontológiai, létbeli módon Krisztussá vagytok alakítva. Mérhetetlen nagy feladat világosságnak lenni.

Ha hiszünk Krisztus Jézusban, nem az számít, mit nyerünk mi, hanem amit ő áraszt ki rajtunk keresztül másokra. Testvérem, egyszer az életedben meg kell halnod a halálod előtt, hiszen Szent Pál azt mondja: *Ha Krisztussal feltámadtatok, keressétek az odafent valókat.* (Kol 3,1) De hogy lehet feltámadni, ha nem is haltál meg? Mikor következik ez be, például a családi életben? Sajnos erről nem írnak a modern, egyházi jóváhagyással megjelenő könyvek, melyek a házasságról szólnak. Az evangélium halálról és feltámadásról beszél, nem pedig egyre nagyobb élvezeti fokokról! Csak ha meghalsz Krisztusban, akkor lesz részed valami felfoghatatlan békeességben és örömben. De olyan örömben, amit nem veszel észre, mert ha észrevennéd, odalenne az öröm, s öntetszelgéssé silányulna.

Meghaltunk-e már egyszer önmagunknak, ahogy Krisztus is meghalt önmagának léte első pillanatától? Olyan ember volt, aki másokért élt. Ez nem egyszerűen altruizmus, az kibírhatatlan, ha erőltetik. Arról van szó, hogy Isten életéből forraszik az életem. S mindnyájunkat erre vinne a Szentlélek, ha engednénk. Szakítsunk már azzal az életmóddal, amely saját vágyainkat akarja állandóan kielégíteni! Ezért kell az örökfogadalom. A nem szerzetesnek is kellene. Mikor teszed le? Talán így hangozhatnék: Uram, a tiéd vagyok itt, ebben a környezetben örökre. Nincs több szavam. Igazából egy szerzetesnek sincs több mondanivalója Istennek itt a földön magára vonatkozóan. Többet nem mondhat, csak ezt mondhatja ki újra. Ilyen a házassági igen is, és ez van a papság mélyén. Ezen örökfogadalom által, amellyel szakítok azzal az életmóddal, hogy állandóan a saját vágyaimat elégitsem ki, már merek Krisztussá alakulni, vagyis Isten jelenléte lenni a világban. Hiszen Krisztus sem a maga javát kereste! Figyeltétek az utolsó vacsorát? Ő nem veszi magához a kenyeret és nem iszik a kehelyből, hanem éhen és szomján hal, miközben ő a mi kenyerünk és italunk.

Ilyen az igazi keresztény élete. Végül is Krisztussá kell születnünk. Ne hidd azt, hogy ez csupa szenvedés és csupa szomorúság. A mélyben ez csupa öröm. Az Isten öröme: nem e világból való, de ebben a világban van. A pap különösen is erre vállalkozik, erre az életformára, hiszen szentségi jellel van megjelölve, Krisztus jelévé lesz. A legtöbb pap ezt nem tudja elviselni. A kereszténységben is van valami elviselhetetlen: hogy bár Krisztus vagy, ugyanakkor látod, milyen gyarló maradtál még sok mindenben. Ezt a feszültséget hordozni kell. Egy pap esetében még nagyobb ez a feszültség. Ezért nem szeretik egyes paptestvérek viselni a liturgikus ruhákat, ezért utálják a tömjént. Azt hiszik, szűkös egyéniségükhöz nem méltó mindez. Vállalniuk kellene, hogy ők Krisztus élő képei, eleven ikonjai. A pap tartja fenn Krisztus jelenlétét a világban az utolsó napig a konszekrációk és feloldozások által. Ő tartja fenn a szentségi rendnek, ennek a csodálatos életnek, Krisztus életáramának létét a krisztusi testben, az Egyházban.

Mi a papság lényege? *Simon, Jónás fia, szeretsz engem?* (Jn 21,16) Nem azt kérdezi Jézus, hogy szereted-e a híveket! Ez a tévedés néha fatális lehet. A papnak Krisztust kell szeretnie, de minden elképzelést felülmúló módon! A szentek beszélnek szívcsereéről: egy angyal kioperálta szívüket és Krisztusét tette a helyébe. Ez valóság, csak nem testi szinten. Nem az én emberi szeretetemmel kell szeretnem a híveket, hanem Jézus Szívével.

Simon, Jónás fia, szeretsz engem? Ezt énekeltük az öreg pápa úrnak, amikor bevonult a győri misére. Mít érezhetett akkor? Hogy összeszorulhatott a szíve! De minden papé is. Eszembe jut Liszt gyönyörű műve: *Simon Johannis, diligis me?* Van édesebb szeretet a mindenségben? *Ha szeretsz, legeltesd juhaimat, legeltesd bárányaimat!* (Jn 21,16), vagyis vezesd, kormányozd, irányítsd őket, legyél a gazdájuk. Ez az a *conditio sine qua non*, ami nélkül nem irányíthatod a híveket, mert Jézuséi ők, nem a tieid. Ehhez teljes létegyiség kell velem! Szent Pál apostol írja: *Élek én, de már nem én, hanem Krisztus él énbennem.* (Gal 2,20) Minden jel arra mutat, hogy Szent Pál nagyon nehéz karakter volt. Márk csak egyszer nem ment vele, és többet nem is vitte magával. Nem lehetett könnyű mellette. A szentek nem cukorbabák! Emberek, indulataik vannak, és ezek meg is maradnak, ha szelídülnek is. De Pált egy dolog miatt nagyon szerette az Egyház: megrendülve láthatták, ahogyan szeretni tud, ahogyan szereti Krisztust! Átala Krisztus kezdte újra szeretni a híveket!

Ez a szeretetkapcsolat gondolatbeli egység is. Milyen merész Szent Pál, amikor ezt írja: *Mi Krisztus gondolatainak birtokában vagyunk.* (1Kor 2,16) Erre nagyon kellene ügyelnünk egész életünkben! Ehhez át kell itatnunk az agyunkat Krisztus gondolataival! Nagyon sokat kellene böjtölni tévével, rádióval! Csak annyit belőle, hogy valami információt kapjunk a világról. Még ez az információ is kétes. Elegendő annyit tudni, hogy ebben a világban élünk. Megnézhetünk egyszer-egyszer egy nagy drámát, meghallgathatunk egy szép zenét, de általában kapcsoljuk ki a tévét, rádiót, olvassuk inkább az írásokat, legyenek szent és igaz tanítóink, akikkel elmerülünk a mélységekben, és akik Krisztus gondolataival itatnak minket. Át kell mosni agyunkat az Úr illatos igéivel, hogy ne is mi gondolkozzunk, hanem Krisztus bennünk, hogy egészen Isten gondolatainak birtokában legyünk. Az Úrral való egység akarati egység: nem az számít, hogy én mit akarok, hanem hogy ő mit akar. És érzelmi egység is: *Ugyanazt a lelkiületet ápoljátok magatokban, mely Krisztus Jézusban volt.* (Fil 2,5)

A Szentlélek kegyelme által Krisztussá születünk. Kicsoda Krisztus? Isten jelenléte a világban. Ha panaszkodsz, hogy Isten nincs jelen a világban, akkor magadat vádolod. Miért nem engeded, hogy általad belépjen abba a közösségbe, ahol vagy? Ő nem szeret másképp belépni, mint az ember által.

Jézus bennünk és körülöttünk akarja folytatni az ő életét. Alapvető üzenete így szól: *Isten országa bennetek, köztetek van.*

15. Isten országa, Jézus

Az Úr Jézus keresztsége és pusztai megkísértetése után tanítani kezdett. Keresztségének igazi jelentősége abban áll, hogy belső világa feltárul saját maga előtt: *Te vagy az én szeretett Fiam!* (Lk 3,22) Ez nem prófétai meghívás, hanem kinyilatkoztatás, feltárulás; Jézus nem most lesz az Atya szeretett Fia, amikor ezeket a szavakat hallja, hanem ő a Fiú mindöröktől fogva és mindörökké. Ezzel az édes titokkal megy a pusztába, és a sátán pontosan attól akarja eltántorítani, hogy ezt a fiúi életet akarja, amely állandó születés az Atyától. Ő győzedelmeskedik a kísértés felett: az önmegvalósítás helyett az Istenbe vetett végtelen nagy bizalom útját választja, hogy azután ezt az utat tárja fel nekünk tanításával, amikor majd kiáll az emberek elé, hirdetvén: *Közel van az Isten országa!* (Mk 1,15), de főleg szent szenvedésével és halálával. Tehát az a mondanivalója, ami számára a keresztségben feltárult és amiért megharcolt a kísértővel, mert az Isten országa nem más, mint életkapcsolat az Atyával és egymással a Szentlélekben.

Jézus életvitele egészen eredeti és új: istengyermeki élet. Minden más életvitelt visszautasít, ami eddig jellemezte és továbbra is jellemezni fogja Ádám ivadékait, minket, akiket a test kívánsága, a szemek kívánsága és az élet kevélysége hajszol, illetve akik ezek legyőzésére vállalkozunk.

A szexualitás vad kiélésével szemben nem egyfajta szublimált, lelkivé finomított, szellemi gyönyörűségekkel teli lelkiséget ajánl „kárpótlásul”, hanem az Isten gyermekének életére hív, mely állandó születés. A szemek kívánsága által az anyagi javakért, a gazdagságért folytatott iszonyatos küzdelemmel szemben nem a birtoklás teljes elutasítását hirdeti (mintha a birtoklás szennyes lenne, a nem birtoklás pedig eleve szellemivé formálna), hanem Isten fiainak egészen új és eredeti életformáját. A kevélység által irányított, vagyis evilági karrierre, sikerre, dicsőségre, önkibontakoztatásra épülő életvitellel szembe nem egyszerűen a szerénységet állítja, hanem Isten fiainak egészen újfajta életét. Ilyet egyetlen morális, egyetlen vallás sem tanított, mert eddig még soha nem érkezett el az Isten országa. Ugyanis egész tanításának lényege éppen az, ami ő maga. *Az idő betelt: közel van Isten országa.* (Majd később azt mondja: itt van.) *Térjete meg és higgyetek az evangéliumban!* (Mk 1,15) Jézus maga a kapcsolat Isten és ember között. Ő maga az Isten országa. Ezért mondja magát az életre vezető ajtónak.

De nem járunk-e úgy, mint Jézus kortársai, sőt tanítványai, akik valamennyien az Isten országáról és az üdvösségről kialakított saját fogalmukat olvasták bele Jézus tanításába? Ezen nincs is mit csodálkozni, hiszen amit Jézus hozott, az olyan merőben új, hogy az előkészületekből nem következtethető ki. Mennybemenetele előtt kevéssel még azt kérdezik tőle az apostolok: *Uram, tehát mostanában állítod helyre Izrael országát?* (ApCsel 1,6)

Aki Jézusban csalódott (és ilyenek ma is szép számmal vannak, és mindig is lesznek), azért csalódott, mert Isten országát, az üdvösséget, az ember végső boldogságát másképp képzelte. Júdas is ennek lehetett tragikus áldozata. Akik Jézust halálra ítélték, kizárólag azért tették, mert vagy féltették tőle Izrael állami létét, azt gondolván, hogy az maga az Isten országa, vagy mert tanítása és tettei nem feleltek meg legnemesebb elvárásaiknak, amelyeket Isten országának irányában tápláltak magukban. De mi is ez az Isten országa?

Jézus gyakorlatilag csak erről beszél, mi viszont szinte sosem beszélünk róla. Vajon miért? Mi az Isten országa? Hogy feleletet kapjunk erre a kérdésre, ott kellene az evangéliumok olvasását kezdeni, ahol maguk a tanítványok megjegyzik: *Most nyíltan beszélsz és minden képletesség nélkül. Most elismerjük, hogy mindent tudsz, és nincs szükséged, hogy valaki is kérdezzen téged. Ezért hisszük, hogy Istentől jöttél.* (Jn 16,30) Az utolsó vacsorán, Jézus feltárja Isten országának legvégső titkát: Az Atya, a Fiú és a Szentlélek hozzánk jön, és bennünk lakik.

Az Egyház mindig is itt kezdi az evangélium olvasását. Figyeljünk csak oda a régi Egyház szokására, hogy a hittanulókat – a görög liturgia még ma is így tesz – kiküldik az evangélium olvasása előtt, mert keresztségük előtt még nincs részük Isten országából, még nem tudják, mit jelent az, hogy *hozzá megyünk és benne fogunk lakni*. Így nagy annak a veszélye, hogy Jézus szavait félreértik, nem a maga teljességében hallják. Majd amikor Isten országa már bennük lesz, és maguk is Isten országának tagjai lesznek a keresztség és a szentáldozás révén, akkor hallgathatják az evangéliumot. Akkor meglesz a képességük, hogy megértsék.

Másrészt az Egyház legnagyobb cselekvése a szentmise. Ez nem csupán egy szertartás, ebben látható az Egyház vasárnapról vasárnapra, itt hirdeti erővel az Úr halálát, amíg el nem jön, azzal, hogy bemutatja az áldozatot, hogy az Úr testévé változtatott kenyeret és az Úr vérévé változtatott bort híveinek nyújtja, ők pedig magukhoz veszik. Így az Egyház csírájában már itt a földön megvalósítja Isten országának lényegét, mert a hívek minden szentáldozással bekapcsolódnak a feltámadott Krisztus életébe és egymással is mélyebb kapcsolatra jutnak. Az oltáriszentség létre is hozza és fenn is tartja az Egyházat. Aki ezt nem látja, hogyan beszélhet az Egyházról? Az Egyház igazi élete az eucharisztikus mélységekben van, nem pedig a történelmi eseményekben, például, hogy melyik pápa melyik császárral veszekedett. Az Egyház életéhez hozzátartoznak hívei bűnei is, és főleg bűnbánatuk, de a lényeg eucharisztikus valóság.

Az Egyház tagjai bűnösök, rászorulnak a megtérésre, de az Egyház alapvető szentsége abban áll, hogy életkapcsolatban van a háromszemélyű egy Istennel. Erre az egységre, közösségre, életszövődékre, vagyis Isten megvalósuló országára utal Szent János, amikor ezt írja első levelében: *Azt hirdetjük tehát nektek, amit láttunk és hallottunk, hogy ti is közösségben legyetek velünk. A mi közösségünk ugyanis közösség az Atyával és Fiúval, Jézus Krisztussal*, (1Jn 1,3) Nem azt írja, hogy ti is (az apostolok után következő nemzedék) legyetek közösségben velünk, mert mi egymással közösségben vagyunk. Ha egy közösség önmagát ünnepli, akkor semmit sem ünnepel. Az Egyház nem önmagát ünnepli mint közösséget.

Még ezt is írja: *Az élet megjelent* (1Jn 1,2), vagyis Jézus Krisztusban, a meghalt, de feltámadt Isten Fiában soha nem látott élet jelent meg a földön: Isten élete egy emberben. Megjelent az önmagától való, a múlhatatlan élet. Megjelent az az élet, amelyet nem ismertek eddig az apostolok sem: a tiszta, a legszemélyesebb élet, amelyben nincsen más, csak személyes kapcsolat, szeretet.

Íme, ez nevezhető *életnek*, amely megjelent a történelemben és a kozmoszban, szemben a mi esetleges, fogyatékos, halállal megjelölt életünkkel. Ezzel az étellel való közösségünk nem kizárólag erkölcsi vonatkozású. Jézus nem egy vallásalapító csupán, nem fakultatívan választható tanító a sok közül. Ő az Isten Fia, s ezt tettei igazolják. Azért mondja oly nagy szelídséggel, hogy nagyobb valaki van itt, mint Salamon, mint Jónás. Nagyobb valaki van itt, mint bármelyik vallásalapító. Ezen a szinten Jézus egyáltalán nem dialogizál a többi vallással. Ezen a szinten nincs ökumenizmus. Jézus nem említhető egy lapon Buddhával (Buddha becsületesen be is vallja, hogy ő egy megvilágosult, Jézus viszont nem megvilágosult, hanem maga a világosság [vö. Jn 8,12]). Jézus mondja: *Egy a ti Mesteretek*. (Mt 23,8) Hívei életegységben vannak vele. Megnyitotta nekünk istenfiúi életét, és a szent keresztségben felvett minket ebbe az életbe. S a negyvennapos böjt után a Szentlélek arra indítja az Úr Jézust, hogy megossa az emberekkel ezt az életet, tudatosítsa bennük, hogy ez az egyetlen jövőjük. Egyik temetés a másikat éri, egyik ideológia kiszorítja a másikat, és a vallásokban az ember tapogatózva keresi az Istent. De íme, most Isten keresi az embert, eljött az Isten országa! Ez tanításának a lényege. Erről mondja majd egy napon, hogy Isten országa, vagyis Isten élete, szeretete, uralma bennetek, köztetek van (vö. Lk 17,21).

És nem csupán arról van szó, hogy Jézus alapvető üzenetét az Isten országáról az utolsó vacsorán mondott szavai tárják fel a maguk teljességében, hanem arról is, hogy csak a szentáldozásban lesz nyilvánvaló Isten országa. Ezt az eseményt ünnepli Szent Péter és Pál meg a többi apostol egy-egy újonnan megtért közösségben. Hol látható az Egyház? Hétköznapi szét

vagyunk oszolva, mint ahogyan a lélek a testben, de vasárnap, amikor az Úr halálát és feltámadását ünnepeljük, íme, láthatóvá válik az Egyház, mely közösség az Atyával és Fiával a Szentlélekben. Jézus üzenetének lényege: Isten országa a hit által bennünk élő valóság. Így már nemcsak hogy elközelt, hanem itt van, bennünk van. Egy ajándékot nem lehet igazából megérteni addig, amíg el nem fogadjuk mint ajándékot. Jézus alapvető üzenete érthetetlen annak, aki visszautasítja a szentáldozást, amelyben magát Jézust mint az emberi értelem számára felfoghatatlan valóságot befogadjuk.

Mit tud az ajándékról az elemző megismerés? A fizika, a kémia, a biológia nem tudja kimutatni egy tárgyról, hogy ajándék! Valaki igazán őszintén szeret téged. Ahol szeretnek, ott megjelenik az ajándék. Egy ajándék, amit neked adott az, aki szeret téged, nem cserélhető fel más dologgal, nem dobható ki. Hiszen az a világ egy átváltoztatott darabja! Csak úgy érti meg az ember az ajándékot, ha elfogadja és átveszi mint ajándékot, hiszen éppen ajándék volta a lényege. S ezt nem képes megragadni a kívülálló semmiféle tudományos módszerrel.

Fordítva történik itt a megértés, mint a világ egyéb dolgaival. A világ dolgait először meg kell érteni, hogy azután használni tudjuk, magunkévá tesszük. Itt viszont magunkévá kell tenni, le kell nyelni, életünkbe be kell engedni magát Krisztust, hogy egyáltalán megérthessük. Ezért az Úr Jézus előbb „megáldoztatta” az apostolokat, és csak utána nyilvánította ki feltámadásának erejét és világosította meg őket afelől, hogy mi is történt Nagycsütörtökön, elküldve a Szentlelket. Elég a szentáldozáshoz az a minimális hit, amely képes megkülönböztetni ezt a kenyeret a közönséges kenyértől, tudván, hogy az Úr szava lélek és élet, amit állít valamiről, az a dolog lényege. De éppen azzal, hogy beengedjük Jézust életünkbe, fogjuk egyre jobban megérteni őt. Ezért a János-evangélium, bár benne szó sincs az oltáriszentség alapításáról, mégis elejétől a végéig eucharisztikus jellegű, s az Úr Jézusnak mint élő kenyérnek az elfogadását állítja a hit próbakövéül. Ez az a döntő pillanat, amikor a tanítványok Jézus mellett vagy ellene döntenek.

Bizony, bizony mondom nektek: aki hisz bennem, annak örök élete van. Én vagyok az élet kenyere. Atyáitok mannákat ettetek a pusztában és mégis meghaltak. Itt a mennyből alászállott kenyér, hogy aki eszik belőle, meg ne haljon. Én vagyok a mennyből alászállott kenyér. Aki e kenyérből eszik, örökké él. A kenyér, amelyet adni fogok, az én testem a világ életéért. (Jn 6,47-51)

Itt támad a vita, itt hagyják el Jézust, itt lép az Úr elé Péter, és körülbelül ezt mondja: Bár nem értem egészen, amit mondasz, Uram, de elfogadom, mert neked életet adó igéid vannak. A János-evangéliumban ez a hívő döntése. Itt derül ki, hogy a keresztény elkötelezettség végső soron az eucharisziával kapcsolatos döntésen alapul.

Ami a szinoptikusoknál, Máté, Márk és Lukács evangélistánál Isten országa, az a János-evangéliumban az eucharisztia, Jézus a maga istenemberi életével, amit megoszt velünk. Ezért a János-evangélium nem is használja az *Isten országa* kifejezést, legfeljebb, amikor Jézus arról beszél Nikodémusnak, hogyan lehet belépni Isten országába, s itt egy másik szentségre, a keresztségre utal. Szent Pál sem úgy említi Isten országát, mint Jézus, hiszen a Szentlélekben egyre mélyebben megértették, hogy Isten országa bennünk van. Szent Pál tehát arról ír szüntelen, hogy Krisztus él benne és az Egyházban, Krisztus titokzatos testében. Az első Korintusi levélben Szent Pál úgy mutatja be a szentáldozást, mint az életből való részesedést, mint magát a lelki életet, illetve az Egyház életét: *Ezért, aki méltatlanul eszi e kenyeret, vagy issza az Úr kelyhét, az Úr teste és vére ellen vét. Tehát vizsgálja meg magát mindenki, s csak úgy egyék a kenyérből és igyék a kehelyből, mert aki méltatlanul eszik és iszik, anélkül hogy megkülönböztetné az Úr testét, tulajdon ítéletét eszi és issza. Ezért gyöngék és betegek köztetek sokan, többen pedig holtak. (1Kor 11,27-29)* Ez az Egyház bajainak gyökere. Semmiféle reform nem segít rajta, csak egy eucharisztikus megtérés. Amit egykor az Apostol a korintusiaknak írt, ma aktuálisabb, mint valaha. A nem áldozó vagy bűnös szívvel áldozó teológusok, hithirdetők, hittanítók és hívek mérgezett tanítást adnak tovább, szívükben betegek és halottak. Jézus egész

tanítása, földi élete és minden cselekedete ugyanis nem egy régi történet csupán, hiszen ő maga a szentáldozásban bennünk él, és itt és most általam is akar élni. Ilyen vallás, ilyen közösség nincs több a földön, mint az Egyház. *Élek ugyan – mondja Szent Pál –, de nem én, hanem Krisztus él bennem.* (Gal 2,20) Ez a nyílt beszéd az oltáriszent-ség beszéde, a szentáldozás csöndjének üzenete, melyben egyértelműen és nyilvánvalóan feltárul előttünk Isten országa bennünk és közöttünk.

Persze nem haszontalan a Szentírást különböző módszerekkel kutatni, de ez csak valamiféle távoli bevezetés az élethez. A Szentírás legmélyebb megértése az áldozás pillanata. Másfél ezer éven keresztül nem volt könyvnyomtatás, nem olvasták a hívek a Bibliát, és mégis éltek, szentek nevelődtek. A szentmisében hallották Isten ígését, de magukhoz is vették azt a Krisztust, akinek a szavait hallották. Így Krisztus a Szentlélekben kortársuk lett, nem pedig egy távoli, a múlt kódébe vesző személy. Jézust elsősorban nem megérteni kell, hanem befogadni, mint ahogyan egy másik személyt is csak akkor értek meg, ha mindenestül elfogadom. Jézust be kell fogadnom, egészen addig, hogy mernem kell egy életet élni vele.

Ez annál is inkább így van az Úr Jézus esetében, mert ő nem egy bizonyos tanítást hozott csupán, amelynek ő a szócsöve, a prófétája, hanem ő maga a tanítás. Ezért írja Szent János evangéliumának bevezetésében, hogy *az Ige* (Isten hozzánk intézett szava, beszéde) *testté lett* (Jn 1,14). A názáreti Jézus egész élete tehát Isten szava, üzenete.

Éppen a szentáldozással kapcsolatban kerül felszínre életünk legnagyobb titka és feladata. A tridentí zsinat tanítja, hogy senki sem lehet biztos benne, hogy a kegyelem állapotában van, legfeljebb magánkinyilatkoztatás által. Márpedig csak a kegyelem állapotában szabad áldozni. Vagyis ez a szent zsinat azt tanítja, hogy senki sem lehet abban biztos, hogy áldozhat-e. Ugyanez az egyetemes zsinat a keresztény élet dinamizmusára, a keresztény ember kitartására vonatkozóan így beszél a végső állhatatosság kegyelméről: *„Feltétlen biznysággal senki sem tudhat biztosat az állhatatosság kegyelmének ígéretéről, amelyről ezt olvassuk: Aki mindvégig kitart, az üdvözü. (Mk 13,13) Ezt csak attól lehet kapni, aki annak, aki áll, megadja, hogy szilárd maradjon, aki pedig elbukott, azt fel tudja emelni. Erős reményét ezért mindenki Isten segítségébe vesse. Ha nem hanyagoljuk el a tőle kapott kegyelmet, akkor Isten befejezi bennünk a megkezdett művet, hiszen nemcsak a szándékot, de a végrehajtást is ő eszközli bennünk. Aki azonban áll, vigyázzon, hogy el ne essék. Mindenki félelemmel és rettegéssel munkálja üdvösségét. (Fil 2,12) Fáradozásban és virrasztásban, alamizsnálkodásban és imádsággal, áldozati ajándékokkal, böjtölésben és tisztaságban, mivel tudjuk, hogy az üdvösség reményére és nem az üdvösségre születünk újjá. Aggódva nézzenek arra a harcra, amely előttük áll, a test kívánsága, a világ és a gonosz lélek ellen. Ebben a harcban csak akkor győzhetnek, ha Isten kegyelmi segítségével engedelmeskednek az apostol tanításának: Nem vagyunk a testnek lekötöztetve, hogy a test szerint éljünk, mert ha test szerint éltek, biztosan meghaltok, de ha lélekkel elfojtjátok a test szerinti cselekedeteket, élni fogtok. (Róm 8,12-13)”*

A szentáldozás pillanata az, amikor újra és újra döntenem kell, bár világos tudásom nem lehet róla, hogy a kegyelem állapotában vagyok-e. Nem tudom megállapítani, mégis Isten irgalmában bízva megyek áldozni. Érzitek, micsoda drámai pillanat az áldozás? És mit ad ajkunkra a szent liturgia? *„Uram, nem vagyok méltó, hogy hajlékomba jöjj, hanem csak egy szóval mondd, és meggyógyul az én lelkem.”* Ez a kettősség lényeges. Itt is, mint oly sok más területen a *vagy-vagy* helyett az *is-is* „katolikus kötőszó” van érvényben. Úgy kell a szentáldozáshoz járulnom, hogy tudatában vagyok méltatlanságomnak. Esetleg kétségeim támadhatnak, hogy áldozásaim nem szentségtörőek-e. Mégis mennem kell, hogy életem legyen.

Ez a misztériummal való szembesülés teszi szükségessé a Szent Pál-i figyelmeztetést, mert most veszem az Isten országát, illetve most növekszik bennem. Vizsgálja meg magát tehát az ember! Ha úgy ítéli meg, hogy jelen állapotában nem áldozhat, gyónjon meg mielőbb. Nincsen félelmetesebb jelenség, mint a könnyed lelkiismerettel áldozók hatalmas tömege. Természetesen ugyanilyen nyugtalanító lenne félelemből nem áldozni. Én például nem tudnék áldozás nélkül

élni. Áldozásról áldozásra élve fejlődünk szentté és maradhatunk meg az állhatatosság kegyelmében.

Karl Rahner figyelmeztet, hogy amikor az állhatatosság lényegét és forrását keressük, különös kettősségbe ütközünk. Felmerül bennünk a kétség, kitartok-e halálomig a jóban, megmaradok-e a szent vallásban, a szentségre való törekvésben. Mikor Szent Ferenc atyánkat szentként dicsérték, így válaszolt: Még szülehetnek fiaim és lányaim. Szigorúan kioktatta őket, hogy senkit se tartsanak szentnek halála napjáig, mert addig senki üdvözülése felől nem lehet biztos tudásunk. *Félelemmel és rettegéssel* kell tehát művelnünk üdvösségünket, mert a jövőnk nincs a kezünkben. Tudnunk kell, hogy szabadságunk teljes birtokában is, teljesen és tökéletesen Isten kezében vagyunk, ugyanakkor jövőnket a jelenben hozott döntésekkel építjük. *„Ha Istent teljes létünkkel, tehát a még ránk váró élettörténet szempontjából is abszolút odaadásban tapasztaljuk meg, hisszük, féljük és szeretjük, csak akkor tudjuk meg, mit is jelent Isten hatalma és szabadsága.”* (Rahner)

Egy másik ember veszélyeztetheti szabadságunkat, Isten azonban sohasem. Őbenne végtelen tágasság van. Egyszerre szükséges tehát a szenvedélyes bizalom Istenben, és a teljes megnyugvás a jövőnket illetően, illetve az egész lényünket átható radikális nyugalanság. Ha a szentek életére pillantunk, mindig egyszerre látjuk náluk ezt a kettőt.

„Olyan életvitel kell, mely tudatában van annak, hogy sorsa Isten kezében van. Aki tudja, hogy Isten hatalma alatt áll és alázattal, reménykedve és bizalommal átadja magát neki, arról mondhatjuk, hogy szereti Istent, Isten kegyelmébe ágyazódik bele az élete. Csak Isten kegyelmében lehet megnyugodnia a szívünknek, de csak akkor, ha Isten szeretete mindvégig nyugtalanná tesz.” (Rahner) Életünk nyugalmas szakaszaiban, amikor szívünkben béke és csend van, alapos okunk van rá, hogy nyugtalankodjunk: valóban rendben van-e az életünk. Amikor azonban nyugodt életrendünk felborul, esetleg félelem, sötétség tör ránk, megnyugodhatunk egészen az Istenbe vetett bizalommal: mindez az ő tudtával történik, s ő a javunkat akarja.

Ne meneküljünk el a kihívástól, hogy hitünket egzisztenciális mélységben éljük! Még vallási gyakorlatokba se meneküljünk. Nekünk, szerzeteseknek kötelességünk, hogy a közös zsolozsmán mindig ott legyünk, mint a felhúzott és beprogramozott óra, sosem késve, mindig pontosan. Ez mégsem arra való, hogy megszerezze üdvösségünket. Nem is szabad, hogy kialakítsa bennünk a hamis üdvösségtudatot, hanem éppen a zoltárok imádkozásának kell felkorbácsolnia szívünket, hogy egzisztenciális mélységben éljük hitünket, ne a felületen.

Miért engedi Isten, hogy azok is vétkezzenek, akik nagyon szeretnének neki szolgálni? Miért engedi meg, hogy seminaristák, kispapok, papok, püspökök, harminc éve szentül élő családanyák, családapák megtapasztalják azt, hogy gyöngék, hogy elesnek és újra meg újra gyónniuk kell? Azért, hogy hitüket egzisztenciális mélységben éljék. Isten nem akarja a bűnt, de megtehetné hatalmával, hogy a törekvő lelkekről a kísértést is levegye. Megtehetné csodával, hogy soha ne vétkezzünk. De élnénk-e akkor a hitünket egzisztenciális mélységben? Tudnánk-e még megrendülni? Belekapaszkodnánk-e Jézusba?

A pap felmutatja az Isten országát: *„Íme az Isten Báránya, íme, aki elveszi a világ bűneit!”* A katolikus keresztény ember legnagyobb vigasztalása a *viaticum*, a szent útravaló, az utolsó szentáldozás. Adja Isten, hogy amikor utoljára mutatják fel nekünk a szentostyát, szívünk-lelkünk mélyéből őszintén kiálthassuk: *„Uram, nem vagyok méltó, hogy hajlékomba jöjj, hanem csak egy szóval mondd, és meggyógyul az én lelkem.”*

16. Isten országa bennetek van (Lk 17,21)

Isten országa nem jön el szembetűnő módon... Isten országa bennetek van. (Lk 17,21) Isten országa nem más, mint eleven kapcsolat az Atyaistennel Jézus Krisztus által a Szentlélekben. Maga a kapcsolat az emberek között sem látható. Annak a misztériumnak, hogy ők egyetlen közös életet élnek, csak jelei vannak. Még inkább érvényes ez az Istennel való kapcsolatra, hiszen Isten végtelenül felülmúl mindent, ami létezik. Vele való kapcsolatunk nem a felszínen, hanem a létezés mélységeiben forrászik, személyiségünk gyökereinél, ott, ahol saját magának teremtett minket. S mivel az örök Isten arra teremtett minket, hogy örökre vele legyünk, ezért a mi igazi életünk, múltunk, jelenünk és jövőnk nem lehet ez a teremtett világ, sem a magunk kiteljesítése, hanem csak ő maga. Az ember önmagából kilendülő, önmagát végtelenül túlhaladó létmódra van rendelve, hogy Istennel, Istenben és Istenből éljen.

Ha hiszünk az örökkévalóságban, következetesnek kell lennünk. Ha Isten az én életem és örökkévalóságom, akkor semmi sem lehet fontosabb ennél a ténynél. Akármi nyugtalanít is, nem vonhatja el figyelmemet a leglényegesebből, hogy mi lesz velem az örök életben. A logika követeli ezt tőlem. Nem lehet fontosabb ügyem, aktuálisabb problémám és kérdésem. Nem lehet nagyobb boldogságom és örömem. Nem lehet gyöngédebb intimitásom, mélyebb békességem, nagyobb szorongásom. Nem engedhetem, hogy elkápráztassanak udvarló, hízelgő körök. Nem élhetek még a megengedett élvezetekkel sem úgy, hogy közben megfélelkezsem róla. Nem kapcsolhatom ki Istent a maga örökkévalóságával sem a pihenés óráiban, sem az idegtépő gondok perceiben. Arra teremtett engem, hogy övé legyek mindörökké, ő pedig az enyém. Prófétája által szól hozzám: *Nézd, a tenyerembe irtalak.* (Jer 49, 16) Jézus tenyerébe vagyok beleírva, vasszöggel belevésve.

Örök életem van benne már most, tehát egész életemnek van értelme, és pedig ő maga, az én Teremtőm. Ómiatta van életem apró tetteinek is értelme. Ha az egésznek nem volna értelme, akkor a részleteknek sem volna. Mi mindig az egész felől közelítjük meg az emberi életet. Az ateista is. Lényeges dolgokban néha öntudatlanul úgy tesz, mintha hívő lenne. Ha nem hinné, hogy az egésznek van értelme, öngyilkos lenne. Ha nem tenne különbséget jó és rossz, jó és jobb között, nem tudna közülük választani. Az a tény, hogy jó és jobb között választ, igazolja, hogy „tud” a végtelen jóságról. Létezésünk alapját illetően szkeptikusok, bizonytalanok csak elméletileg lehetünk, a filozófiaórákon; a gyakorlatban azonban csaknem mindnyájan az abszolút bizalom légkörében élünk, a legteljesebb reménységgel.

Természetesen az Istennel való kapcsolatunk nagyon mélyen el van rejtve életünk felszíne alatt, vagyis Isten országa nem jön el látható módon, de Isten országa bennünk van, teremtett mivoltunk gyökereinél. Ha a pszichológusok azt mondják: van tudatos világunk, de mögötte ott van a személyes tudattalan, amögött a kollektív tudattalan, majd a határtalan, akkor e „határtalan” után jön az a réteg, ahol Isten fenntart, teremtő akaratával most is akarja, hogy legyek, és legyen ez a világ.

Isten akarata nem a világban működő, hanem a világot létrehozó akarat. A világ nem egy óraszerkezet, amelyben a rugó az Isten. Ő nem úgy „működik”, mint egy fogaskerék, amely mozgatja a többi kereket, hanem az egész mű létezését tartja fenn. Minden törvény, amely a világban van, csak evilági törvény. Magának a világnak a létezése Istentől van, mert önmagától nem lehet az, ami változó és esetleges. Ha önmagától lenne, akkor Isten lenne. De mivel nem tud önmagáról, nem lehet Isten.

Tudatunk, személyünk Isten teremtménye. Arra teremtett bennünket, hogy személyes örökkévalóságban vele éljünk, szerethessük őt, ő meg minket. Most még ne beszéljünk a felebaráti szeretetről. Amiről most szó van, mélyebb valóság. *„Hiszek minden láthatónak és láthatatlannak Teremtőjében.”* Soha sem volt aktuálisabb ez a hittétel, és nem tűnt

logikusabbnak és szebbnek, és igazabbnak és tapasztalatibbnak, mint ma. Isten országa ott van bennem, ahol semmi más nem vagyok, mint Isten teremtménye, akit elsősorban önmagának teremtett.

Isten országa nem abban a rétegben van az emberben, ahol a nemzetisége, hogy magyar, német vagy orosz, nem is abban a rétegben, ahol férfi vagy nő, ahol tehetséges vagy tehetségtelen, sikeres vagy sikertelen, gazdag vagy szegény, boldog vagy boldogtalan, ünnepezt, sokaktól érzelmesen szeretett vagy magára hagyott és elfelejtett, ahol gyermek, ifjú, felnőtt vagy aggastyán. Mindezek fontos emberi jellemzők, nem mindegy, hogy férfi vagy nő vagy, egészséges vagy beteg, magyar vagy orosz. Amikor Isten megtestesült, maga is vállalta ezeket a tulajdonságokat. Isten országa mégis ott található bennem, ahol *creatura* vagyok, a semmiből teremtett lény, személy. Ezért amikor Isten országa teljesen kibontakozik bennem, már csak egyetlen állampolgárságom lesz: Isten gyermeke; ott *nem nősznek és férjhez sem mennek* (Mk 12,25), nem lesz betegség, éhség, gyász, sem elhagyatottság, de nem lesz földi értelemben vett egészség és gazdagság, siker és jólét sem, hanem Isten lesz minden a mindenben. Ez hitünk, vallásunk, keresztény életünk lényege. Fényévnyi távolságra következik ezután minden egyéb, és csakis ebből következhet.

Ezt az Istennel való kapcsolatot, jóllehet el van rejtve bennünk, nem hanyagolhatjuk el életünk mindennapjaiban sem, életünk felszíni rétegein át kell törnie, ki kell bontakoznia, egyébként alapvetően célt tévesztett, logikátlan életünk lenne. A Teremtővel való kizárólagos kapcsolatunknak kell kibontakoznia abban, hogy férfi vagy nő vagyok, magyar vagy német, egészséges vagy beteg, sikeres vagy sikertelen, boldog vagy boldogtalan, gazdag vagy szegény, tehetséges vagy kevésbé tehetséges, harmonikus egyéniség vagy sok-sok korlátot és rejtett széttörtséget örökölt ember. Tehát a férfinak és nőnek nem csupán az a feladata, hogy férfi vagy nő voltát megélje a házasságban vagy a szüzességben, hanem hogy ezeket úgy élje meg, mint Istenhez való kizárólagos tartozást. Nem elég magyarságunkat megvallanunk és hazánk, nemzetünk javán munkálkodnunk, de ezt is Istenhez való kizárólagos tartozásunk mélységében kell vállalnunk. Kevés a *Cum Deo pro patria et libertate* (Istennel a hazáért és a szabadságért), ahol Isten mintegy segédeszközként szerepel egy nemes célért való küzdelemben; a cél ő maga, őt kell szolgálnia a hazáért és a szabadságért vívott küzdelemnek is. A szegénység nem önmagában értékes állapot, csak ha lelki is, vagyis, ha szegénységünkben egészen az Istené vagyunk. A gazdagnak nem elég becsületesen és nagylelkűen adakoznia, de azon kell lennie, hogy szíve egészen Istené legyen. Igazából mindegy, hogy milyen állapotban, élethelyzetben vagyunk. A negatívak talán előnyösebbek, mert azokban jobban el szoktunk gondolkodni arról, hogy mi a lényeges és mi a lényegtelen. A nyolc boldogságban Jézus boldognak, az arám szó eredeti jelentése szerint szerencsésnek nevezi azokat, akiket evilági szempontból sajnálatra méltónak tartunk: az ő kiindulási pontjuk kedvezőbb, helyzetükből fakadóan talán közelebb vannak Isten országához.

Az igazi vallásosság csak egyféle lehet: arra való törekvés, hogy felfedezzük, felismerjük és elismerjük az istenkapcsolatot létezésünk mélyén, és egzisztenciálisan vállaljuk életünk minden vonatkozásában. Azért van sok vallás, mert sok út vezet az igazság felé, de azért van egy igaz vallás, mert az igazság egy. Csakhogy az egy igaz vallás sem vezet el az igazsághoz, ha nem abban a mélységben éljük, amire meghívásunk szól.

Jézus számára a vallásosság maga az Atyával való kapcsolat, és ezt a kapcsolatot élete minden percében, az utolsó percben is vállalta: *Atyám, kezedbe ajánlom lelkemet.* (Lk 23,46) Ezért Jézus az Istennel való kapcsolat, maga az Isten országa. Feltámadásával és a Szentlélek elküldésével ezt a kapcsolatot ránk is kiterjesztette, a mi számunkra is megnyitotta. Az új evangelizáció nem törekedhet csupán arra, hogy a plébániai anyakönyvek lapjai teljenek, hanem Isten kegyelmével ebbe a mélységbe kell elvezetnie, mert csak itt van igazán értelme a vallásnak.

Egészen biztosan tudható az emberiség jövője: vagy leszál ebbe a mélységbe, a saját mélységébe, átéli, elfogadja és vállalja Isten teremtő személyes szeretetét, vagy pedig elmegy szíve legmélyebb titka mellett és száműzve él messze-messze élete igazi értelmétől, azzal a végtelen hiányérzettel, amelyet aztán semmiféle élvezet, tonnaszámra gyártott kábítószer sem fog csillapítani, hiszen az ember végtelenre táguló szívét csak az töltheti be, aki maga is végtelen. Az ember transzcendens lény, az Isten után kiált, és belebetegszik, ha nem kapja meg. Az Isten nélküli világban még jobban agyonkínózzuk egymást, tehát nem lesz jövőnk. Az ember jövője csak az Isten lehet, már itt a földön is. És ez nem vallási kérdés. Milyen méltatlan lesz az ember saját magához, ha ezt nem ismeri fel, és leéli az életét anélkül, hogy egyszer is hallaná a mélyről jövő szívhangokat, s megsejtené, hogy mi végett van a világon, kicsoda ő tulajdonképpen, és hogy mit jelent igazán szeretni.

A jövő püspökei, tanítói, nevelői csak a létük mélyén jelen lévő istenkapcsolatot felvállaló emberek lehetnek. Emberi szempontból ők fogják hordozni a jövőt, ők képesek megtanítani az embereket, hogy szívük mélyére hallgassanak. Nem szent aktivisták kellene, nem szervezők, nem agitátorok! Olyanokra van szükség, akik megtanítják az embert, hogyan hallgasson a szíve mélyén sutogó isteni hangra. Ezért kellene a remeteségek, az új kolostorok, ahol ráérnek nem csak imádkozni, hanem ahol egzisztenciális megrendültséggel élik az Istennel való kapcsolatot. És ezért kellene családok, ahol nem csak imádkoznak, hanem a férj és a feleség szerelme, barátsága ebből a mélységből táplálkozik. Ilyen „Názáreték” kellene, ahol persze nem az állandó érzelmi és értelmi megrendültség állapotában, de az Istenre figyelés egzisztenciális mélységében élnek. A vallásnak nincs értelme, nincs jövője, ha nem ebben az egzisztenciális mélységben van. Egy bizonyos ájtatossági szint nem segít semmit.

Arra a misztériumra kell építeni életünket, amelyre öntudatlanul építjük: Istenre. De lehet-e ilyen társat találni, aki velünk együtt ugyanezt teszi? Az Úr Jézus azt mondja az utolsó ítéleten: *Jertek, Atyám áldottai, vegyétek az országot, mely nektek készítettett a világ kezdetétől* (Mt 25,34), vagyis az ember teremtésekor. Most talán jobban megértjük: nem egy külön világot teremtett, nem egy mennyországot, ahol minden szép és jó, hanem az emberben volt megteremtve kezdettől fogva az Isten országa. A paradicsomkert csak külső képe az eredeti belső paradicsomi állapotnak. Azért mondhatta Jézus a jobb latornak, akinek megbocsátott: *Még ma velem leszel a paradicsomban* (Lk 23,43), mert az Istennel való élő kapcsolatra utalt. Az ember bűnével ezt a kertet, ezt az Isten országát, ezt az istenkapcsolatot mintegy felrobbantotta, de alapjai és darabjai megmaradtak. Olyan ívek, amelyeket ha meghosszabbítasz, túlnő a kozmoszon. Az ember nem is tud normális életet élni, ha nem erre a meghosszabbított reményre hagyatkozik.

Életünk a teljesség felé halad. Ha nem „gondolunk bele”, akkor eszerint élünk. Ha belegondolunk, hogy mi alapján van bennünk az a kimondatlan feltételezés, hogy a teljesség felé haladunk, akkor megijedünk. Szabad vagyok, változhatok és változtatni tudok. Szabadságom nem csupán az apró-cseprő eseményekkel szembesül, hanem életem teljességével. Csakis a teljes remény tart fenn, olyan remény, amelyben nincs kétség. A bizonytalanság, hogy van-e célja az emberi életnek, lehet egy beszélgetés tárgya, de mindennapjainkban eszünkbe sem jut megkérdőjelezni, hiszen akkor reggel nem kelnénk fel az ágyból, vagy kiugranánk az emeleti ablakon. Ha nem „gondolkodunk”, hanem hallgatunk egy ősi ösztönre, reményben élünk. Vegyük észre: végtelen, hiánytalan reményre építünk! Hallgassunk a szívünkre!

Egész létezésem a reménybe van ágyazva, és ha életemet feltétlenül elfogadom, értelmesnek tartom, akkor hagyom, hogy Isten hordozzon. Belső logika kötelez létezésem reményteljes elfogadására, ez legalapvetőbb belső tendenciám törvénye. Érzed, hogy itt nem vallásról van szó, hanem arról, hogy vállalod-e létezésed legmélyebb logikáját, irányát, indulatát, törvényét, vagy a gyakorlatban romboló módon szembefordulsz vele? S ha tudatosan és teljesen felvállalod, ez azt jelenti, hogy belebocsátkozol mindenestül, nem csupán elvi síkon, de

gyakorlatilag és hétköznapjaidban is abba a felfoghatatlan titokba, amelyet csak így lehet nevezni: Isten.

Ezt minden ember megteheti, és meg is kell tennie. De mivel külső bizonyíték nélkül az ember belső lendülete könnyen megtörik, Jézus Krisztusban mi külső, történelmi bizonyítékot kaptunk a belső reményre. Amikor az ember lelke mélyén élő, nyilván Istentől való ösbizakodás találkozik a feltámadt Krisztussal, akkor valami rendkívüli, soha nem látott dolog történik a történelemben. Az apostolok rettegnek, félnek, ugyanakkor öröm van szívükben, amikor meglátják a Feltámadottat. Nem kell irodalmárnak lennünk ahhoz, hogy megállapítsuk, hogy ilyen ellentétes érzésekkel jellemezhető állapotot nem lehet csak úgy kitalálni. Az apostolok lelkiállapota egyetlen dologgal magyarázható: azt a belső, ősi emberi ösztönt, hogy minden jó lesz, hogy érdemes élni, hogy minden beteljesül, most Jézusban igazolva látják.

Érzik, hogy erről minden népnek szólni kell. Kilépnek a fajból, a kultúrából. Egyetlen vallásnak sincs küldetése a világhoz. Mindegyik fajhoz és néphez kötött. Az apostolok nem csak kívülről hallották Krisztustól mennybemenetele előtt: *Menjete el az egész világra!* (Mk 16,15), hanem belső meggyőződésük is ez volt! Mert találkozott bennük az ösbizalom azzal a Krisztussal, aki az emberben lévő ösztönös ösbizalom külső, történelmi és megtapintható garanciája, hiszen feltámadásában testestül-lelkestül, húsával, csontjával, sebeivel együtt végérvényesen és örökre megmenekült az Istenben.

Rahner írja: *„Ha határokat nem ismerő emberi reményünk Jézussal, az ő életével és halálával találkozik, akkor elfogadjuk és igaznak tartjuk feltámadottan folytatódó életét. Vagy pedig ha azt állítjuk, hogy nem él, hogy megsemmisült, akkor meg kell tagadni reményünket is, kétségeknek kiszolgáltatva bele kell zuhannunk az üresség és léghiány mély szakadékába.”*

A Krisztus-esemény egyszeri, soha nem volt történet, Jézus nem fogható egyetlenegy vallásalapítóhoz sem. Ő maga az Isten országa, és egyben annak külső bizonyítéka. *Ne nyugtalankodjék a szívetek!* – mondja. – *Higgyetek az Istenben és bennem is higgyetek. Atyám házában sok hely van, ha nem így volna, megmondtam volna nektek. Azért megyek el, hogy helyet készítssek nektek. Ha aztán elmegyek és helyet készítek nektek, újra eljövök, és magammal viszlek benneteket, hogy ti is ott legyetek, ahol én vagyok.* (Jn 14,1-3) A keresztségben már magával vitt bennünket. Részben már most ott vagyunk, ahol ő van. Higgyetek az Istenben, vagyis abban a mély belső tapasztalatban, amelyet a lelketek tud, és higgyetek Jézus Krisztusban, aki ugyanennek a tapasztalatnak tanúja és bizonyossága, és aki az új és örök szövetség által bevezet titeket az Istennel való kapcsolat teljességébe.

Jézusban igazolást nyer a totális önátadás Istennek, melyről utolsó szavai tanúskodnak: *Atyám, kezedbe ajánlom lelkemet!* (Lk 23,46) Az Atya nem szól azonnal, engedi meghalni Jézust, hiszen ebben a világban nincs örök élet. Jézusnak is át kell mennie a halálon. Azonban harmadnapon, az utolsó pillanat után az Atya közbelép, és megőrzi Fiát a megsemmisüléstől. A feltámadással azt bizonyítja, hogy emberségében is magához emeli Jézust. Őbenne mi is átadhatjuk magunkat az Atyának. Az Atya nekünk is válaszol, sőt már válaszolt is a keresztségben. Ha úgymé meg kell halnunk, akkor miért nem Jézussal halunk meg? A keresztségben nem elmélkednie kell a halálról, hanem meg kell halnia Krisztussal. A halál lényege nem az, hogy fáj, hanem hogy egészen Istenre építék. Ez nagyon egyszerű és nagyon nehéz, de éppen erre kaptuk a Szentlelket és erejét. Hogy az Istenre hagyatkozó végtelen bizalom és emberfeletti remény által a bennünk lévő Isten országa növekedjék és Krisztusi méretűvé táguljon.

17. Jézus, Isten országának főpapja

Isten országa bennetek van. (Lk 17,21) Ennek a kezdettől fogva nekünk készült országnak a körvonalai már a teremtett ember szívében és a világmindenség rendeltetésében kirajzolódtak. A megtestesült Fiú, Jézus Krisztus pedig kiárasztotta a Szentlelket, és így mi is Atyának szólíthatjuk Istent, nem csak a teremtés címén, hanem istengyermeki méltóságunk jogán kiálthatjuk neki: Abba, Atyánk! (vö. Róm 8,15-16)

Ahhoz hasonló történt, amikor az új elektromos hálózatot rákötik az áramforrásra: Jézus minket mintegy „rákötött” a Szentháromság belső életére. Ezt a kapcsolatot állandóan, újra meg újra létrehozza Isten és miközöttünk; végül is ez az Istenben való élet. Amikor magát útnak nevezte (vö. Jn 14,6), ezt abszolút értelemben mondta. Jézus nem egy útszakasz csupán, amelyen továbbléphetünk, vagy amelynek a végén Istenhez érünk, és őrá már csak visszatekintünk. Jézust soha sem haladhatjuk túl, ő az az út, akiben fennáll az Atyával való kapcsolatunk. Istenhez ugyanis nem érhet fel senki, csak maga Isten.

Ezért a kereszténységben nincs módszer, amellyel átjutsz ebből a világból az Istenhez. Aki ilyet kínál, nyilvánvalóan becsap benneteket. Egy bizonyos módszerrel legfeljebb egy tágabb világba való kirándulást tehetünk, olyan dimenziókba, amelyeket eddig nem ismertünk. De teremtett létezőről, személyről, dologról azt állítani, hogy bevezet Isten életébe, annyit jelent, mint kijelenteni róla, hogy ő egyben Isten is.

Nem elvont igazság az, hogy Jézus valóságos ember és valóságos Isten. Ez mindennek az alapja. Személye a teremtetlen második isteni személy. Ugyanakkor ő valódi emberi értelmet, akaratot, szabadságot vett magára, emberi testet, emberi pszichét. Így lehet ő maga az Istennel való kapcsolat számunkra. Nélküle nincs közlekedés Isten és az ember között.

Természetesen az ősi pogány és a zsidó papság próbálkozásait, hogy eljussanak Istenhez, Isten nem hagyta „megválaszolatlanul”, azaz kegyelem nélkül, hiszen kezdettől fogva tudta, hogy szent Fiát elküldi a földre. Sőt, Fiában teremtette a mindenséget. Mert a teremtett és a teremtetlen lét közti végtelen különbséget csak a Teremtő hidalhatja át, és meg is tette szent Fia megtestesülésében.

Mindannyian tapasztaljuk magunkban a végtelenre való kinyílást, hiszen Isten igazi ajándéka éppen az, hogy önmagát jelölte ki az ember végső céljául. És bár megszakadt a kettejük közti eredeti, harmonikus kapcsolat, az emberben ott maradtak az Istenre, a végtelenre mutató irányok, és a rá vonatkozó végtelen üresség, amelyet csak ő tölthet be. Mi nem tudjuk megtenni saját erőnkől. Az ember élete erre a felfoghatatlan titokra, Istenre irányul. Akár felismeri és bevallja, akár nem.

Végtelen nagy titok vesz bennünket körül. Jó volna, ha át tudnánk adni azt a megrendültséget, amely szükséges Isten üzenetének helyes befogadásához: azt a látásmódot, mely felismeri, hogy semmi sem természetes, hogy tulajdonképpen nincs is természet, hanem minden csoda. Csak ebben a mélységben hat az evangélium üzenete. Az embert előlről-hátulról, születése előtt és földi léte után, most, ebben a pillanatban is egy felfoghatatlan nagy titok veszi körül, amelynek neve: Isten. Ebből az is következik, hogy nélküle nem tudom meghatározni, megérteni, elfogadni magam, mert akkor képtelen módon lényegemet, vagyis Istenre való irányultságomat kellene megtagadnom, hogy magamat teljesen meghatározzam.

Az Úr Jézus nemcsak hogy érthetőbbé tette ezt a titkot, Istent, de közelebb is hozta. El kellene ezen gondolkodnunk. Nem az a katolikus keresztény, aki mindent tud, hanem aki befogadta, elfogadta Istennek Jézus Krisztusban feltárt és egészen közel hozott titkát. Jézus bemutatta a megbocsátó Atyát, az életéből részt adó összeretetet, aki saját Lelkét ajándékozva nekünk egyszerre benne hagy a világban és ki is emel belőle. Jézus Krisztusban Isten egyedüli módon egyszer s mindenkorra átlépte a teremtetlen és teremtett lét közti szakadékot, úgyannyira,

hogy Krisztusban felemelkedhetünk hozzá. Ezt a valóságot fejezik ki az ilyen kijelentések: az Atya gyermeke vagyok, kiárasztotta a szívembe a Szentlelket, új teremtmény vagyok Krisztusban, ezek mind-mind egy mozzanatát ragadják meg az Istenben való létezésnek. A *-ban, -ben* rag itt a lényegét jelöli. Szent Pál így címezi levelét: *A tesszalonikaiak egyházának, amely az Atyaistenben és az Úr Jézus Krisztusban van.* (1Tesz 1,1) A Krisztusban hívőkről azt állítja, hogy Krisztusban vannak. Ez az egymásban levés emberi módon elképzelhetetlen. Csak úgy valósulhat meg, hogy a Szentlélek mintegy Krisztussá alakít bennünket, ezért mondhatjuk az Atyának: Abba, Atyánk! Krisztus közvetítő szerepe tehát örökre megmarad, sohasem vagyunk és leszünk egyedül az Atyaistennel, hiszen ő sincs egyedül: vele van Jézus, a megtestesült Fiú és a Szentlélek.

A megtestesült Ige tehát éppen megtestesülése címén pap, hiszen a pap *pontifex*, azaz hídverő az ég és a föld, az Isten és az ember között. Az őskereszténységtől húsz-harminc éven keresztül mi sem volt idegenebb, mint Jézust papnak nevezni, ugyanis nem volt papi családból való. Ő sem tartotta magát papnak, sőt többször össze is ütközött a zsidó papsággal, akárcsak korábban a próféták. Alapvető konfliktusa a szentély őreivel, a papsággal éppen abban állt, hogy ellentétes mozgásban volt. A zsidó és a pogány papság lényege ugyanis az, hogy az ember be akar menni Istenhez és áldást akar szerezni tőle. Ezt a „bemenetelt” elkülönülések egész sorával próbálták megvalósítani: Izrael elvált a pogányságtól, Izraeltól különvált Lévi törzse, majd Áron családja, és abból egy férfi, a főpap, akit felszenteltek rituális fürdők és a beöltöztetés szertartásával. A levágott bárány – amely magát az embert helyettesítette – meleg, tehát még élő vérével lépett be a főpap a szentek szentélyébe, a vérrrel leöntötte az oltárt, majd kijöve osztotta Isten áldását. Az első keresztények számára egy bizonyos ponton szorongatóan merült fel a következő kérdés: ha Jézus beteljesítette az egész Ószövetséget, akkor ez hogyan érthető a papságra? Hiszen a Kálvárián történt kereszthalál zsidó szempontból minden, csak nem áldozat! Közönséges kivégzés, és *átkozott, aki a fán a függ.* Hogyan teljesítette be Jézus az Ószövetséget, ha a csúcshintézményt, a papságot elfelejtette beteljesíteni? Szent Pál vagy egy az ő iskolájából való zseniális tanítvány a következőképpen keresett megoldást erre a problémára: megvizsgálta az ószövetségi papságot, igyekezve megragadni annak lényegét, majd ezt összevetette a húsvéti eseményekkel. Ő, a Zsidókhöz írt levél szerzője így gondolkodott: az Ószövetségben szerettek volna bejutni Istenhez, de nem tudtak, az ószövetségi papság és áldozat tehát csak prófécia, előkép. Isten jóváhagyta ezt az intézményt, amely azonban sohasem érte el a célját, hiszen az áldozatot minden évben megújították, elismerve ezzel, hogy a főpap nem jutott be véglegesen az Istenhez.

És mi is történt Jézussal a Golgotán? Nézzük meg, hol is van most az Isten Fia! Az Atyánál van, de mindig is ott volt a személye, akkor is, amikor a földön járt, hiszen ő maga mondta: *Én és az Atya egy vagyunk.* (Jn 10,3) És másutt: *Senki sem emelkedett fel a mennybe, csak az, aki alászállott a mennyből: az Emberfia, aki a mennyben van.* (Jn 3,13) Továbbá a Zsidókhöz írt levélben olvassuk: *Ugyan melyik angyalnak mondta valaha Isten: „Az én Fiam vagy, én ma szültelek”?* (Zsid 1,5) Krisztus személye tehát ott van az Atyánál, és ott is volt öröktől fogva, ezért neki nem kellett behatolnia Istenhez. Ez a magyarázata annak, hogy életéből hiányzik a zsidó papság Istenhez felívelő törekvése. Ő Istentől jön, és hozza az áldást, osztogatja Isten irgalmát, az érdemteleneknek is. Ezért háborodik fel a papság: Mit tett az a béna azért, hogy Jézus feloldozza őt bűneitől? Járt-e a zsinagógába? Felzarándokolt-e a templomba? Hogyan részesítheti Jézus az Istentől való áldásban? Ez az az ellentétes irányú mozgás, amely őt a zsidó papsággal szembeállította.

Ugyanakkor Jézus életében mégis van egy mozzanat, amelyre vonatkoztatva igaz a kijelentés, hogy *bement az Atyához.* Amikor testét megölték és eltemették, az Atya pedig feltámasztotta, teste átment ebből a világból az Atya dicsőségébe, és így üdvösségünk oka lett. Ilyen értelemben Krisztus nemcsak hogy pap, de ő az egyetlen Főpap, hiszen előtte senki sem mehetett be az Istenhez, mert nem az Istentől való. Ő az egyetlen élő ember, aki az Atya színe

elé léphetett. A Zsidókhöz írt levél zseniális! Megcsodálhatjuk benne ezt a mélységes keresztény figyelmet, amely bele tud nézni Isten és ember történetének sokszínűségbe, és meglátja benne a lényegét, szembe tud nézni egy pogány római kivégzéssel, és meglátja benne az áldozatot és a főpapot. Jézus természetesen egészen másképpen pap, mint a zsidó papok. Valójában a zsidó és a pogány papok is csak az ő erejében működtek a világ kezdetétől fogva.

Az Úr Jézus ezt a közvetítő szerepet hívei által gyakorolja, hiszen nem ő száll le az égből, hogy a családban egy ötéves kisgyereknek elmondja élete történetét: neked kell elmesélned, a hit útjára vezetned és a keresztség által közvetítened neki az életet, mert te Krisztusban vagy. Az Egyház tagjainak közvetítő szerepe nem Krisztus közvetítésével szemben működik, hanem azon belül. Ugyanakkor Krisztus Urunk egy külön csoportot is rendelt, és megbízta az ő közvetítő szolgálatának gyakorlásával. E csoport tagjai a papok, akik felszenteltségük által új címen iktatódtak Krisztusba. Azaz nem én, nem Pál vagy Péter keresztel, hanem Krisztus.

Ez a katolikus és ortodox felfogás. Jézus Krisztus papsága nélkül a mi papságunknak nincsen értelme. Hányszor mondják, különösen fiatalok: Miért áll közém és Isten közé egy másik ember? Azért, mert az Istenember eleve ott állt, s csak általa juthatunk az Atyához. Az ő embersége a mi emberségünk, mert szabad elhatározásból vette magára emberi természetünket, és elégtételt adott helyettünk az Atyának, úgyhogy nekünk nem kellett a kereszten szenvednünk és meghalnunk, hanem ingyen kapjuk a megváltást. Az ő emberi közvetítő természetébe ugyanígy beiktathat embereket, akik sajátos módon közvetítik a felülről jövő kegyelmet. Ha Isten országa életkapcsolat az Istennel, ha ennek a kapcsolatnak a létrehozása, fenntartása Jézus Krisztusnak, az egyetlen Főpapnak a műve, akkor nekünk, papoknak, akik az ő szolgálati papságából részesültünk, nem lehet fontosabb feladatunk, mint segíteni testvéreinket, hogy felismerjék, helyesen értsék és felvállalják Istennel való kapcsolatukat. Ez az Isten országának mélysége. Ha mi, papok szeretnénk elmélyíteni testvéreink Istenhez fűződő kapcsolatát, akkor elsősorban nem az a feladatunk, hogy fogalmakat tisztázzunk, vagy hogy a hívek teológiai tudását bővítsük, jóllehet mindkettő igen fontos, hanem hogy a személyes létük legmélyét érintő szubjektív istentapasztalatot, a transzcendens világgal való találkozást tudatosítsuk és elmélyítsük bennük, vezessük és segítsük őket, hogy teljes mértékben vállalják mindennapi életükben. A róla való beszéd, a prédikáció csak előjáték, a lényeg az őseredeti találkozás.

Nem könnyű ez a feladat, azonban az a csodálatos, hogy a mai időkben a papnak éppen az az égető teendője, ami a hivatása. Ugyanis van hivatás, vannak feladatok és sürgős teendők. Lássunk egy példát! Egy édesanyjának az a hivatása, hogy felnevelje a gyermekét. Ez a hivatás sok feladattal jár. Azonban adott pillanatban egy égetően sürgős teendő jelentkezik. Például, hogy a gyerek halszálkát nyelt, azt el kell távolítani a torkából, mert megfullad. A magasztos hivatás, a sok nevelői feladat most mind háttérbe szorul az égetően fontos teendő miatt.

A pap hivatása abban áll, hogy az emberek Istennel való kapcsolatát segítse. Ez igen sok fontos feladattal jár: misézés, gyóntatás, jegyesoktatás stb. De közbejöhet egy égetően aktuális teendő, például harcolni a hitoktatás szabadságáért az elnyomatás idején, vagy renováltatni az omladozó templomot. Ezek sürgős teendők. Ma viszont, ha a valóság mélyére tekintünk, olyan csodálatos időkben élünk, hogy a pap legsürgősebb teendője egybeesik hivatásával, mert ma némán is így kiált például az ifjúság: Segítsetek megtalálni Istent! Ezzel jönnek hozzám, nem egyéb apró-cseprő dolgokkal. Mi pedig feladatunkba menekülünk a kihívás elől, vagy egyenesen azt hisszük, hogy nem ez a hivatásunk.

De a mai ember képes-e még megrendülni, felfogni és felvállalni az Istennel való kapcsolatát? Igen, képes rá, bár a modern nevelés mindent megtesz, hogy kiölje a megrendülés képességét, s az ember a felületen maradjon. Mégis annyi útja van Istennek az emberi lélekhez, ahány ember van és ahány helyzet.

Az egyik belenéz a tükörbe reggel borotválkozás közben és megkérdezi magától: Ki ez az ember? Abszolút idegen számomra. A másikat ünneplik, valami nagy kitüntetést kapott, vendégek veszik körül, ő meg azt mondja a lelke mélyén egyfajta szédülésben: Boldogtalan

vagyok. Ez nekem nem elég! A harmadik elveszít valakit, akit szeret; a negyedikkel egy baleset alkalmával egy pillanatra szembenéz a halál. De eltolódnak az arányok, Istenem! Milyen fontos lesz az, amire eddig nem ügyeltünk, amit meg oly fontosnak tartottunk, most egyszerűen elsöprődik. Hiúságunk apró kérdései, a grandiózus tervek, a halaszthatatlan intéznivalók, hol vannak? Ez az a pillanat, amikor annyi imádkozás, szárazság és üresség véget nem érő ideje után egyszer csak leáll minden körülöttem, és azt mondom: *Uram, jó nekünk itt lennünk!* (Mt 17,4), örökre itt akarok maradni!

Ma már sajnos a felismeréssel is baj van, mert úgy nevelték az embert, hogy ne ismerje fel az igazi Létező jelentkezését. Az óvodától kezdve az egyetemekig tanítani kellene itt Európában, hogy várjuk, fogadjuk és vállaljuk ezt az eseményt. Ki segít annak a kicsi embernek ebben? Csak egy másik ember segíthetne, Krisztus nem száll le újra az égből. Minket küldött. A szülők? Legfeljebb arra van idejük, hogy megtanítsák a Miatyánkra, Üdvözlégyre, Jézus életére. Persze ennél több lenne a feladatuk. Volt-e családokban megrendült beszélgetés Istenről? Mert nálunk volt, hat elemi végzett szüleimmel, nagyszüleimmel, s ezt nem lehet pótolni öt vagy akárhány év teológiával sem.

Vége a kis Sámuelnek, ha nincs Héli főpap, hogy megmondja neki: *Fiam, nem én szólítottalak, feküdj le! De ha még szólít, akkor mondd azt: Szólj, Uram, hallja a te szolgád!* (1Sám 3,10) Ez a pap feladata. De ti, kedves hívek, ti se mást várjatok a paptól! Az Igenben annyi mindent írtak az ideális papról, és a papok is magukról! Legtöbbjünkkel kapcsolatban az volt az érzésem, hogy mellébeszél. Az egyik aktivista papot akar, a másik liturgikus papot. Felesleges szócséplés! A pap az Istennel való kapcsolat szakembere, aki benne él, aki tudja, hogy történhet valami az ember és a végtelen Isten között; és segíti az embert, hogy feldolgozza ezt a találkozást.

Az európai ember ma az önboncolgatás végzetes korszakába ért. Ezt a találkozást, ezt az istenes eseményt ki kell venni a társadalomtudományok köréből. Ez nem statisztika és felmérés kérdése. Az, hogy száz férfi vagy nő közül mennyi hisz Isten létében, azok közül mennyi hisz az örök életben, mi a véleménye Krisztusról, kimutatható kérdőívvel, csak éppen nem fejez ki semmit a lényegből. Tudjuk, hogy nem, miért csapjuk be magunkat? Ez velünk történik, és valósága lesöpri a társadalomtudományokat! A pszichológusok megközelíthetik mint pszichológiai jelenséget, de nekik sincs joguk rátenni a kezüket tudományosan. Mert hogy lehet a tudomány tárgya az, amikor a végtelen Istennel találkozik az ember? Egy intelligens pszichológus – még ha ateista is –, tudja, hogy ha a hívő komolyan hisz, akkor ez számára a Végtelennel való találkozás, nem földi esemény csupán, nem fogható be tudományos módszerekkel.

Ki kell venni a New Age újdonsült mestereinek kezéből is ezt az ügyet, mert ők meg nem ismerik az igazi transzcendenciát, a személyes, örökkévaló, teremtő Istent. Ők világenergiákat ismernek, ufókat, reinkarnációs láncolatokat. Amit csinálnak, nem egyéb, mint hogy azt a kis ólat, amiben élünk, megpróbálják kozmikus méretűre tágítani, de mégsem lesz más, mint egy nagyobb ól. Becsapnak, mert saját magunkkal találkozunk csupán a világenergia és a többi ezoterikus jelenség mögött. Csak a Jó Pásztor ismeri övéit, csak ő szólítja nevükön őket (vö. Jn 10,14). Mi a teremtő Istennel, az emberi létezésen túl levő Istennel akarunk találkozni.

Az evangélium alapján kell segíteni az embert ebben a nagy ügyben, az Istennel való találkozásban. Ma a fiataloknak ez a legnagyobb kínjuk, nem a szexualitás, és nem is az, hogyan helyezkedjenek el a társadalomban. Ezek a kérdések mind helyükre kerülnek, ha rátalálnak Istenre. De nincs pásztoruk. Akiben már felmerült a vágy, hogy pap legyen, annak kötelessége azzá lenni. Sokan várják, de csak olyan papnak szabad lennie, aki ért az embernek Istennel való találkozásához, mert át van itatva Jézus Krisztus evangéliumával.

Abban is segítenünk kell továbbá, hogy az isteni érintést, felszólítást felvállalja az ember, akarja ezt a kapcsolatot, az Isten országát, hiszen Isten annyira tapintatos, olyan finom szerelmes, hogy akár el is lehet menni mellette. A vele való találkozás egy szédülésnyi élmény.

Az ember lerázhatja magáról, mint a kutya a vizet, és mehet tovább. Ezt is megtehetjük Istennel! Az is lehet, hogy valami homályos kép marad róla, de többet nem törődünk vele. De sok esetben előfordul, hogy az ember őszintén szeretné felvállalni. Kari Rahnerrel együtt vallom, hogy aki valóban hitből, reményből és szeretetből él – és éppen erre kell elvezetnünk az embert –, az felvállalta. Aki Krisztus nyomába szegődik a hétköznapi életben az örök élet reményében, akiben kialakul a szabad felelősség tudata, aki magáról is tudja, hogy bűnös, de nem akarja lélektani vagy társadalmi kényszerrel kimagyarázni és felmenteni magát, aki Jézus Krisztus halálának és feltámadásának erőterébe helyezi az életét, az felvállalta ezt a titkot.

De mikor tud mindebben segíteni egy pap? Először is, ha ő maga felismerte Isten jelenlétét saját életében. Erre kellene eljutnia a szentelésig. Nem elég a hatéves teológia. Hogy lehet annak szakembere, amiről nincs tapasztalata? De hiszen van, mert a meghívás ilyen tapasztalat, a papi hivatás megszólítottóság! Olyan, amit ha valaki nem kap meg, fogalma sem lehet róla. Hatalmas szeretetkapcsolathoz hasonlít. Nem tud számot adni róla másnak, legfeljebb egy másik papnak. Itt van a cölibátus értelme is. Nem kényszer a római Egyházban, hanem valamiképpen felismerése annak, hogy ezt a „szakmát” csak egzisztenciális mélységben lehet vállalni. Lényeges, hogy a pap az Istennel való kapcsolatát zsigereiben, idegeiben, testében is vállalja. Enélkül prédikációja, tevékenykedése nem lesz hiteles. Hitelessé éppen a szüzességért vívott kemény harca teheti.

Szükséges továbbá, hogy a kinyilatkoztatás fényében a pap maga is feldolgozza meghívásának élményét. Például úgy, hogy kialakít egy életformát, amelyben az eredeti meghívás mindig feltörhet, mint a gejzír. Ezért mondta a pápa is nekünk, papoknak, Esztergomban első látogatásakor: *„Emlékezzetek meghívásotokra! Arra a napra, arra az órára, amikor Jézussal találkoztatok, ahogyan Szent János is tudta az óráját, amikor a Mesterrel először találkozott.”*

Végül kell, hogy a pap ezt az istenkapcsolatot egzisztenciális mélységben vállalja Isten titkának színe előtt, miközben folytatja papi feladatait. Mennyire más, ha egy ilyen pap miséznek, jóllehet a másik pap miséje is érvényes. Milyen más, ha olyan pap gyóntat, aki maga is rendszeresen, megrendülten és könnyek között gyónik. Ha olyan valaki prédikál, aki az Isten igéjéből él, még ha gyarló ember is. Ha olyan valaki keresztel, aki számára Krisztus az élet. Ha olyan valaki áldja meg a házasságot és mondja: Legyetek hűségesek mindhalálig, aki a szüzesség harcát vívja. És ha olyan pap látogatja meg a beteget, aki folyton készül hazafelé, Urához a mennybe, és *kíván feloszlani Krisztussal*. Egy aktivista pap, aki mindig csak épít, szervez, lehet nagyszerű ifjúsági lelkipásztor, sikeres plébános, minden jót el lehet róla mondani, de valami lényeges hiányzik belőle. És mennyire más, ha olyan pap temet, aki abból a mélységből lép oda a gyászolók elé, hogy már ő is elveszítette szerettei egyikét-másikát, és tudja, hogy mi a gyász, mert megtanult szeretni.

Ezek a szolgálatok nem lehetségesek Istennel való mélységes kapcsolat nélkül. Gondoltok rá néha, mit is csinálnak ezek a papok? A papi élet torzulásáért a hívek is súlyosan felelősek, hibás elvárásaik miatt. Valaki azt mondta nekem: Nektek, ferenceseknek kellene felvállalnotok a zöldek mozgalmát, másvalaki politikai szerepet szánt nekünk. Hagyjatok papként élni! Nekünk a keresztények istenkapcsolatát kell felvállalnunk. És lehet, hogy az lesz a dolgom, hogy válaszoljak egy ötoldalas levélre, amelyben valaki feltárta minden lelki kínját, minden szenvedését, amit gyónásban is nehezen lehetne elmondani pirulás nélkül. Látom, hogy keresi az Istent és Isten megtalálta őt. Lehet ezt a levelet megírom anélkül, hogy imádkozzam, hogy bemenjek a kápolnába?

Teljesen más pasztoráció kell, mint ami eddig volt: folytatni ugyan a megszokott feladatokat, de más mélységben. Ezért kellene a remetésegek: hogy abból a mélységből menjünk a hívekhez, amelyben együtt tud lenni az ember Istennel. Kellene az olyan közösségek is, amelyek valóban elkötelezik magukat e mellett az istenkapcsolat mellett, mert az új evangelizáció nem csak egyre táguló körökben kell hogy hangozzék, mint a vízbe dobott kő

nyomán tovagyrúzó hullámok, hanem egyre nagyobb mélységben is, hiszen a Jó Pásztor ismeri övéit és nevükön szólítja őket.

Csodálatos és zavarba ejtő, hogy megannyi alkalommal Isten általam szólítja meg övéit, és miközben beszélek, bár nem is ismerlek téged, egy félmondatomban, egy hangsúlyban, egy talán rosszul megfogalmazott jelzőben, de akár a hangmagasság változtatásában is megérint téged az örök Ige és ő szól hozzád, azon a néven szólítva téged, amit nem ismer senki más, csak ő egyedül.

18. Keressétek elsősorban Isten országát és annak igazságát (Mt 6,33)

Az előbbieken már megjegyeztük, hogy amikor az Úr Jézus Útnak nevezi önmagát, akkor ezt kizárólagos módon érti: hiszen senki sem juthat Istenhez, aki nincs Istennél, vagyis Jézus Krisztus Isten országának egyetlen hídverője, pontifexe, főpapja. De nem csupán Útnak nevezi magát, hanem ezt is mondja: *Én vagyok az Igazság* (Jn 14,6), és buzdít bennünket: *Ti keressétek elsősorban Isten országát s annak igazságát, és minden hozzáadatik nektek.* (Mt 6,33) Az Úr Jézus akkor beszél erről, amikor a gondviselésben való bizalomra int minket: *Ne aggódjatok életetek miatt, hogy mit esztek vagy mit isztok, sem testetek miatt, hogy mibe öltöztök. Nem több-e az élet az eledelnél s a test a ruhánál?* (Mt 6,25) Ebben az összefüggésben mondja, hogy keressétek elsősorban Isten országát.

Az étel, ital és ruha szimbólumok: mindennapi gondjainkat jelentik, amelyek majdhogyanem elborítanak bennünket, mindaz, amire azt mondjuk, hogy ez a mi életünk: a megélhetés nehézsége, a gyermekek nevelése, taníttatása, emberi kapcsolataink, nemzetünk sorsa és sok minden más, ami néha elviselhetetlen teherként nehezedik ránk. És Jézus mégis ezt mondja: Nem több-e az élet, a ti életetek mindezeknél a gondoknál? És nem több-e testetek, vagyis emberi egzisztenciátok mindezeknél? Mintha azt mondaná, hogy az élet mélyebben van az emberben, mint ezek a gondok és teendők. Maga az életem a kérdés.

Ádám akkor lett élőlényé, amikor Isten az orrába fújta az élet leheletét, (vö. Ter 2,7) A Szentírás logikája szerint tehát ő azelőtt nem létezett állati lényként sem. Létezéséről attól fogva beszélhetünk, amikor az Isten személyt, halhatatlan lelket adott neki. Itt most nem az ember törzsféjlődésének biológiai leírásáról van szó, hanem létének értelméről. Nagyon fontos, hogy a Szentírás azt állítja, hogy az ember élőlény mivolta éppen a személyes tudatban, a szeretetre való képességben nyilvánul meg.

Az Istenhez való hasonlóság a mi személyes, őseredeti titkunk. Lényegileg tehát az emberben semmi sincs, ami az állat létmódjának szintjén intézendő vagy intézhető el, még olyan, az állatvilágban is megtalálható szükségletei sem, mint önfenntartása és fajfenntartása. Az ember vágyai, ösztönei és szükségletei sohasem működhetnek létezésének végső értelmén, vagyis az Istenhez való őseredeti viszonyán kívül, mert az ember élete Isten. Nem több-e az élet, ez az élet az eledelnél? Amikor Ádám élőlényé lett, vagyis az állatokhoz is hasonló lényé, de egyben Istenhez hasonlóvá, amikor Isten saját lelkéből adott neki (persze nem egy darabot, hanem ezt a hozzá való vonatkozást), akkor ezzel egészen Isten uralma alá került, vagyis tagja lett Isten országának. Az ősbűnnel ezt a kapcsolatot megszakítva Isten uralmát, Isten országát rombolta le önmagában. Ennek következménye, hogy maga is darabokra hullott: azóta az evés-ivás, szaporodás képes leszakadni az igazi életforrásról, a Teremtővel való kapcsolatról, ezért mondja a zsoltáros: *Olyan, mint az esztelen állat, bizony hasonló ahhoz.* (Zsolt 49, 13) Az ön- és fajfenntartással járó gondok nem az emberi élet igazi gondjai. Jóllehet, ezzel millió ember tapasztalata ellen beszél, én mégis a názáreti Jézusnak adok igazat, ő ismeri az embert, és tudja, hogy mi lakik benne, de mi nem ismerjük saját magunkat, ő az, aki fel tudja nyitni a szemünket, hogy be is lássuk ezt az igazságot.

Persze az evés-ivás csak szimbólum, annak jelképe, hogy mélyebb valóságból táplálkozunk. Személyként Isten személyes szeretetéből élünk. Amikor az Úr Jézus a samariai asszonnyal találkozott Jákob kútjánál és vizet kért tőle, azt mondta ennek az asszonynak: *Én élő vizet adok neked.* (vö. Jn 4,10) Erre az felkiáltott: *Uram, adj nekem ilyen vizet, hogy ne szomjazzam többé, s ne kelljen idejárom meríteni.* (Jn 4,15) Az Úr szavai felszakítják ennek az asszonynak élete nagy, rosszul hegedő sebeit: szomjazott a szeretetre és sehol sem tudta szomját oltani. Az ember szíve legmélyén az isteni szeretetből akar élni, olyan szeretetből, amely soha el nem múlik. Ezért

mondja az Úr: *Nem több-e az élet az eledelnél?* (Mt 6,25) Hiszen tudjuk ezt! Tapasztaljuk is, hogy Jézusnak igaza van, hogy életünk legfőbb megoldandó problémája mélyebben van. Ha még nem tettük magunkat egészen érzéketlenné, szomjazunk az örök életre, Istenre.

Természetesen nem pusztá szembeállításról van itt szó. Krisztus nem azt hirdeti, hogy el kell pusztítani a testet, hanem hogy elő kell készíteni a feltámadásra. Ő maga is megvendégeli az éhes népet, de mikor? Mikor várhatjuk a „gazdasági csodát”? Amikor a nép elfelejt enni, elmegy vele a pusztába és az ígére éhezve minden egyéb gondjáról megfeledkezik. Jézus ilyen esetben mindenkor megszorítja a kenyeret. De csak ekkor. Amikor azonban királlyá akarják kikiáltani, eltűnik. Ismét félreértették. Később sokan el is hagyták. Nem baj. Néhányukban azért talán sikerült maradandóan felszítania az Isten országára és annak igazságára való éhezést és szomjazást.

Jézus az egész ember megváltója. Amikor odaviszik eléje a bénát, azt mondja neki: *Fiam, bocsánatot nyertek bűneid.* (Mk 2,5) Előbb elrendezi ennek az embernek az Istennel való életét, mert van rá hatalma, ezzel a bűnbocsánattal visszavezeti őt az élet forrásához, és utána, mintegy szava hitelének alátámasztására, így szól: *Kelj fel és járj!* Jézus csodái nem erre a világra szólnak, hanem az eljövendőre, azt tanúsítják, hogy mindenestül van jövője az embernek. Ő teljes egészséget akar, ezért elsősorban az életet adja, a lényeges életet, amely nélkül az élet felületibb szintjeinek kétségbeejtő módon nincs semmi értelmük.

Az eucharishtiában, a kenyér és bor színe alatt ezt az életet táplálja bennünk, mégis egyben a testi életet is, a kenyér és bor által jelezve, hogy egyszer az utolsó napon az egész teremtés ostya lesz, melyben az Élettel találkozunk, utalva arra, hogy kenyérgondjaink mögött lássuk meg és vállaljuk az Élet igazi gondját. Ugyanez áll a fajfenntartási ösztönre is. Utódok születnek, de miért? Hogy Isten országa növekedjék. Az emberiség nem egy állatfaj a többi között: az ember számára a nemzés és mindaz, ami ezzel jár, Isten országának végső kiteljesedéséért van; az Isten tervei szerint élő család jelenvalóvá tudja tenni Isten országát. A párválasztás, a házasság gondjai viszont nem nőhetnek olyan aggodalomná, amely elfelejti az egyetlen szükségest, az Isten országát, Isten életét bennünk.

Azt mondja az Úr Jézus, hogy *elsősorban*, más fordítás szerint *mindenekfelett* az Isten országát kell keresnünk. Ezt nem szabad úgy felfogni, mint erkölcsi buzdítást arra vonatkozólag, hogy rangsoroljuk az értékeket és az Istennel való kapcsolatot tegyük első helyre. Jézus a valóságot tárja fel, amikor arról beszél, hogy Isten országa bennünk van, és ez a mi életünk igazi alapja. Minden más nélkül lehet élni, minden más nélkül elvagyunk, de Isten nélkül nem. Ez ugyan most még nem derül ki, főleg nem az egészséges fiatalok életében, akik annyi mindennel foglalkoznak, és – hála Istennek – burjánzik bennük az élet. Isten azonban megadja nekik az intelligenciát, hogy belássák, hogy ez csak a felület, az élet felszíne. Ez halálunk pillanatában egészen nyilvánvalóan ki fog derülni. Ezért jó lesz meghalni. Kiderül, hogy étel sem kell az életünkhöz, ital sem, semmi, ami most nélkülözhetetlennek tűnik, egyedül Isten. De ezt halálunk előtt is megtapasztalhatjuk és beláthatjuk, hiszen Isten nélkül az evés-ivás, szaporodás, ruházkodás, vagyongyűjtés önmagában nem élet, még emberi szinten sem. Ha ez első tekintetre nem látszik, ki kell várni a végét, míg világossá válik. Az újjazdagok legtöbbször igencsak üres lehet az élete! Ne irigyeljétek őket, különösen ha ez a lényeg hiányzik belőlük.

Az Úr Jézus szavai közül: *Keressétek elsősorban Isten országát s annak igazságát* (Mt 6,33), különösen is felfénylik az *elsősorban*, a *mindenekfelett*. Egy rendtársam kiszámolta, hogy ha valaki betartja az Egyház parancsait, nyolcvanéves korára nem egészen fél év jön ki, amit a templomban töltött vasárnapi mise címén. Nagyon primitív, egyszerű számítás, de elgondolkodtató. Istenem, csak fél évet? És hol voltunk máskor? Természetesen bárhol lehetünk az ő jelenlétében.

Értelemmel nem foghatjuk fel Istent soha, sem ezt a világot, sem önmagunkat. Következésképpen nagyon sokat vitatkozhatunk, átadhatjuk magunkat annak a parttalan, romboló, ideológiai és gyakorlati liberalizmusnak, amely szerint végül is a lényeges dolgokról

semmit sem tudunk. Ki így közelíti meg, ki úgy, ez is igaz, meg az ellenkezője is, nincs abszolút igazság. Igen ám, csak hogy a keresztény vallás nem csupán értelem dolga, tehát nem is csupán igazságok elfogadása, hanem Jézus Krisztus követése. És a követés éppen azt a döntést jelenti, hogy az Isten országát, az Istennel való élő kapcsolatot mindenek fölé helyezem és elsősorban ezt keresem. A magam részéről ez a megtérés leglényegesebb mozzanata. Nem tudni, szent leszek-e, de az biztos, hogy enélkül semmiképp.

Kedves fiatalok, keressétek *elsősorban* az Isten országát! Hagyjátok el az élet felszínes csillogását. Legfőbb gondod Isten országa legyen benned és körülötted. Törődhetsz a frizuráddal, a ruháddal, társadalmi életeddel, a vizsgáiddal, azzal, hogy kit válassz életed párjául, mégis elsősorban az Isten országát keresd! A többi mind hozzáadatik! Sok minden lehet fontos, de csak egy a szükséges.

Most nyilvánvalóvá válik, hogy a gondviselésbe vetett bizalomról beszélve Jézus miért mondja: *Senki sem szolgálhat két úrnak: vagy gyűlöli az egyiket, a másikat pedig szereti, vagy ragaszkodik az egyikhez, a másikat pedig megveti.* (Mt 6,24) Ez a kijelentés és a felszólítás Isten országának mindenekfelett való keresésére összetartozik. Jézus egy alapdöntés elé állít bennünket: vagy őt fogadom el életem urának, a vele való kapcsolatnak, Isten országának rendelve alá mindent, vagy valami másnak leszek a szolgája. E nélkül az alapvető és radikális döntés nélkül nincs Krisztus-követés.

A bűnbe esett ember ideológiailag és gyakorlatilag is hajlamos a politeizmusra, a többistenhitre. Állandóan kísértve van arra, hogy az egy igaz Isten mellett legyenek kis istenei. Ha odafigyelünk az Úr szavára, kitűnik, hogy valami többet is mond: Isten országa keresésének felül kell haladnia minden gondunkat és elsősorban ezzel kell törődnünk, mert csak így fogadhatjuk be Isten országának titkait.

Nem hiába követelték meg az öskeresztények idejében, hogy a pogánynak előbb meg kell keresztelkednie, és csak utána hallgathatja az Egyházban Isten igéjét. Vagyis mielőtt hallgatná a szent evangéliumot, az Úr szavait, meg kell hoznia bizonyos döntéseket: ellene mondania a sátánnak és letennie a hitvallást. Jó lenne egyszer belátni, hogy az Istennel való kapcsolat nem olyan valóság, mint a többi, hanem kilóg minden teremtett valóságból. Csak akkor értem meg, ha első helyre teszem az életemben. Ez a szentek tudománya. Meg lehet élni a keresztény házasságban, ha a szerelem már kizárólagos és hűséges, ha az a szó jellemzi, hogy *mindhalálig*. Akkor beléptetek Isten országába, és ott is, egymás szeretetében is Isten szeretetének titkait kell kutatnotok. A legteljesebb ingyenes szeretetig agónián és lelki sivatagokon keresztül visz az út. Mégis Isten országát kell együtt keresnetek. A szerzetességben is éppen az a szép, hogy Isten országa minden földi érték elé kerül. Szent Ferenc írt egy kis regulát a remeteségekben tartózkodó testvéreknek. Azt írja, hogy ott hárman vagy négyen legyenek, kettő legyen mindig az édesanya, akik gondoskodjanak a napi ellátásról, egy vagy kettő pedig a gyermekek, és a szerepeket időről időre váltogassák. A regula közepén azonban ott ragyog egy szentírási utalás: „*De elsősorban és mindenekfelett az Isten országát keressék.*” Ettől lesz kolostor a kolostor!

A Jézus által meghirdetett és a benne fennálló istenkapcsolat, Isten országa egy soha nem sejtett, sajátos döntés elé állít bennünket. Itt azért meg kell fontolni valamit. Nap mint nap döntéshelyzetbe kerülünk: döntünk egy párt mellett, döntünk a lakógyűlésen, döntünk mindennapi dolgokban, és akkor egyszer csak azt halljuk: Dönts az Isten országa mellett! Eleinte azt hisszük, hogy ez is olyan döntés, mint a többi. De nem olyan! Nem is hasonlítható semmihez. Jézusban nem egy vallásalapító szól hozzánk, hanem maga az élő Isten jön felénk, a Szentháromság belső élete tárul fel. Mint Andrej Rubljov ikonján, ül a három isteni személy az asztalnál és hívja az embert: Jöjj közénk! Senki más nem hív minket az örökkévalóságból. Akármilyen szelíden hirdetjük az evangéliumot, egy ponton kiderül, hogy választani kell: vagy az egy örök Isten élete, vagy a kárhozat. Nincs harmadik út. Értsük meg, hogy ez nem akármilyen döntés. Enélkül érthetetlen marad Isten országának természete. Isten országa olyan

valóság, amelyet az ember elsősorban nem az értelmével ismer meg, hanem ezzel a döntéssel, amit ha meghozott, mindent tud, mindent pontosan tud.

Lehet valaki vallásos keresztény anélkül, hogy ezt a döntést meghozta volna? Sajnos, igen. Annyian vannak keresztények, akik semmit sem értenek a kereszténységből! Beszédjük összevisszasága, következtelensége mutatja ezt: Nem elég modern az Egyház! – mondják, majd a következő mondatuk: Túlsgóosan feladta a régi dolgokat! Egyszer ezt mondják: Miért nem nősznek a papok? Máskor meg: Az az igazi, ha nem nősznek... Az ilyen zavart a sokféle, egymásnak gyakran ellentmondó információ is erősíti. Például az az újságcikk, melynek szerzője örömmel fejt ki, hogy a pápa végre kimondta Mária Magdolnáról, hogy ő az apostolok apostola s ezzel elismerte, hogy a nők szerepe milyen fontos az Egyházban és hogy Mária Magdolna Jézus szerelme kellett, hogy legyen. Hogy Mária Magdolna az apostolok apostola, ezt nem II. János Pál pápa találta ki, ez ősi hagyomány, hiszen Mária Magdolna vitte meg a feltámadás örömhírét az apostoloknak. A nők szerepének fontosságát sem ezzel a kijelentéssel fogalmazza meg először a pápa, aki egyébként valóban felemelte szavát a női nem méltósága érdekében. Mindebből arra következtetni, hogy Jézus és Mária Magdolna szerelmesek voltak egymásba, az már vérbeli újságíróra vall. Ezzel az erővel azt is mondhatnánk, hogy mivel a szeretett tanítvány az utolsó vacsorán odahajtotta fejét Jézus keblére, minden biztonnal homoszexuális volt.

Csak hogy így nem lehet kiigazodni Jézus ügyében. Ő nem egy történelmi alak csupán, aki életének pontosan nem ismert részleteit fantáziánk színes ötleteivel kitölthetnénk. Ő a megtestesült Isten, akiben Isten szólít meg engem. Akkor értek meg mindent, akár értetlenül is, amikor egzisztenciálisan, radikálisan és véglegesen döntök mellette. Akkor biztosan tudni fogom, hogy a katolikus Egyház igaz egyház, hogy Jézus itt van és ismét eljön ítélni élőket és holtakat.

Félelmetes, amikor a keresztények Istent vizsgálztatják! Érdekes, nem is annyira a fiatalok, mint inkább az idősebbek. Hogyan van az, hogy egyik helyen ezt mondja a Szentírás, a másik helyen meg az ellenkezőjét? Ütköztetnek két ígét, mert az egyiket vagy a másikat, esetleg egyiket sem akarják megtenni. Nem értelmezési probléma ez: az életdöntés hiányzik. Ha az meglenne, azonnal belátnák, hogy az írás és sugalmazója, az Isten nem mond ellent önmagának. A megtestesült Fiú évében ezt a döntést kellene meghoznunk.

De mi az Isten országának igazsága? Jézus maga mondja: *Én vagyok az igazság.* (vö. Jn 14,6) A kereszténység első és alapvető igazsága Jézus, Isten második személye, a Fiúisten, aki emberré lett, érettünk meghalt és feltámadt. Minden igazság ebből az alapigazságból nő ki és ide vezethető vissza. Tehát nem dogmákat kell elfogadni elsősorban, hanem Jézust egzisztenciálisan, úgy, hogy mindenbe beleszólhasson az életben.

Két megközelítése van a keresztény hitnek. Az egyik történelmi tényeket, igazságokat vizsgál: létezett-e Jézus, valóban mondta ezt vagy azt, stb. Nehezen jut el így az ember Jézus Krisztusig. Kutatásai és Jézus személye között mindig lesz egy szakadék, amelyet kegyelem nélkül nem tud áthidalni. A kegyelem átlendítő erejének legjobb példája, amikor az imént még hitetlenkedő, tapasztalati bizonyítékot követelő Tamás apostol kimondja: *Én Uram, én Istenem!* (Jn 20,28)

Minket viszont gyermekkorunk óta kényeztet az Isten. Jézussal legtöbbször már csecsemőként találkoztunk. Ez a másik közelítés a keresztény hithez: ő ragadott meg minket, nem mi őt, és benne mindent megismertünk. A hitigazságok egyetlenegy forrásból törnek elő: Jézus Szívéből, és oda áramlanak vissza. *Mi az igazság?* – kérdezi Pilátus (Jn 18,38), és íme, ott áll előtte. Már a kérdésfeltevés is rossz, mert az igazság nem *valami*, hanem *valaki*, a megtestesült Ige.

Ez az igazság tehát élet. Ezért nem csupán azt mondja Jézus, hogy ő az Út és az Igazság, hanem azt is, hogy ő az Élet. Ki mondhatja ezt magáról? Csak Istennek van önmagában élete, ő mondhatja: *Én vagyok, aki vagyok.* (Kiv 3,14) Ez az élet értékesebb az eledelnél és több a ruhánál. Ez az élet fölötté áll mindennek, ami nekünk gondot okoz. Ezt keressétek! -mondja

Jézus. Aki keresi, az megtalálja, s aki megtalálta, még jobban fogja keresni. Az ilyen embernek felesleges bizonyítani például azt, hogy Jézusnak nem voltak édestestvérei, vagy hogy szüzességben élt. Egyszerűen tudja, tapasztalja. Ugyanakkor Jézust magát mindenestül megismerni, Krisztus titkát a maga teljességében felfogni lehetetlen. Mi még csak az elején tartunk, most kezdünk tanítványok lenni. És talán éppen ezért szeretitek hallgatni a beszédeimet. Meg lehet azt érezni, ha valaki igaz tanítvány szeretne lenni.

Egészen másképpen keres az, aki még nem találta meg Jézust, mint az, aki már megtalálta. Aki megtalálta, kiköt mellette, és így szól: Te vagy az én Istenem, te vagy az én emberem, te vagy a mindenem. Ez azt jelenti, hogy olyan kapcsolat kezdődik, mely az örökkévalóságba torkollik. Eddig nagyon szűk horizont alatt élt az ember, mostantól hirtelen mindenben őt keresi és őbenne keres mindent. Az isteni szeretet tűzfészke kimeríthetetlen: vasárnapról vasárnapra belőle élünk. Milyen kegyelmek ezek a pünkösdi órák, amelyeket együtt élünk át! És ami ezek között van, teljességgel érthetetlen és elfogadhatatlan lenne ezen pünkösdi órák világossága nélkül. Minket már szinte biológiailag is éltet Krisztus, megerősíti vagy éppenséggel visszaadja ifjúságunkat.

Keressétek elsősorban Isten országát s annak igazságát. (Mt 6,33) De milyen magatartás kell ahhoz, hogy valaki az Isten országát megtalálja, tovább keresse, befogadja? Jézus szava: *Ha nem lesztek olyanok, mint a gyermekek, nem mentek be a mennyek országába.* (Mt 18,3) Merjünk végre szembenézni ezzel a jézusi kijelentéssel! Felfigyeltünk-e már arra, hogy Jézus nem azt mondja: Maradjatok gyerekek? Szent Pál is utal az ilyen értelmezés lehetetlenségére, mikor ezt írja: *Csak a gonoszágot illetően legyetek kisdetek, gondolkodástokban azonban felnőttek.* (1Kor 14,20) Ezek szerint viszont mégiscsak van egy vonatkozás, amelyben gyermekeknek kell maradnunk: a bűn tekintetében. Ez már maga is lázadás a mai európai közízléssel szemben, ahol a bűnben fogant felnőtttség az eszmény, és még a vallásos ember is úgy gondolja, hogy a bűnök tapasztalatával és egy esetleges bűnbánattal érlelődik az ember felnőtté. Ezzel szemben Szent Pál azt tanítja, hogy a bűn tekintetében a még bünt elkövetni nem tudó csöppség színvonalán kell lennünk. Nem azt mondja, hogy nem lehet részünk kísértésben, azt sem mondja, hogy nem kell átmennünk próbákon. Sőt felkészít arra, hogy igenis próbára leszünk téve. E próbatételek tesznek erkölcsileg felnőtté és éretté Isten országára. A két vak ösztön által diktált kibontakozás sem bűnök elkövetésében áll. Férfivé nem úgy lesz valaki, hogy paráználkodik, hanem hogy hosszú éveken át keményen vívja a tisztaság harcát, majd házasságra lép vagy szüzességet fogad. Teljesen aberrált, perverz, a Szentírás szellemének ellentmondó a mai közízlés. Igazi férfivé és nővé érni ártatlanul lehet igazán, egyébként sebzettek és betegek leszünk. A hatalmi ösztön által mozgatott érvényesülés sem történhet mások letiprásával, ezért ami ma megy a társadalomban, az bűn. A bűn nem érlel meg senkit semmire, hiszen akkor Jézus is elkövetett volna bünt, mert ő is növekedett, egészen ember lett. Emberségünkhöz nem tartozik hozzá a bűn, az éppenséggel elembertelenít. Az más, hogy Isten a bűnbánó bűnösnek megbocsát. De normálisan a próbákat kiállva növekedünk.

Lehet felnőtté válni és a bűn tekintetében gyermeknek maradni? Igen. Lisieux-i Szent Teréz például ilyen volt és annyi egyszerű ember, akit ismertem. Ez az evangélium, ez Jézus élete. Ilyen volt Mária, és a hozzá hasonló millió és millió keresztény előttünk. Ezek az emberek irányították a világot. Ezeknek volt mondanivalójuk. Jeanne d'Arc, a tanulatlan francia lány kiigazodott a politikai életben. Ilyen magatartás kell Isten országának befogadásához.

Saját tapasztalatunk is, alátámasztja Szent Pál kijelentését. Az ember, ha az igazságot keresi, megérzi, hogy valahol belül gyermek maradt. Az Istenhez való hasonlatossága nem öregszik, lelkébe az események nem úgy lépnek be, hogy elkoptatnák az Istenhez való hasonlóságot. Nem is annyira valami benne, létezése legmélyén inkább ő maga nem öregszik. „*Belépek Isten oltárához, aki megörvendeztetni ifjúságomat*” – imádkozta régen az oltárhoz csoszogó nyolcvan éves pap is. Isten, te örvendezteted meg ifjúságomat, amely el nem múlik, amely temiattad ifjúság és gyermekség, mert az örökkévalósággal való kapcsolat nem ismeri az öregedést.

Ha azt mondjuk, hogy a lélek halhatatlan, akkor egyben azt is állítjuk, hogy nem öregszik, mert ami öregszik, az elpusztul. A *psziché*, amit a pszichológusok kutatnak, öregszik, elhasználódik, elpusztul. A *pneuma*, az Istenre való képességem, lényemnek az a része, amelyet arra rendelt Isten, hogy vele személyes kapcsolatra lépjek, az örök gyermeki. Az infantilizmus pszichológiai jelenség, az istengyermekség viszont teológiai valóság. Aki ebben a rétegben él és ide helyezi élete súlypontját, nem a mulandókba, az belépett az Isten országába.

Új módon hallom tehát az Úr szavát: *Ha nem lesztek olyanok, mint a gyermekek, nem mentek be az mennyek országába.* (Mt 18,3) Természetesen ez sajátos szenvedést is hoz magával, Isten fiainak rettenetes szenvedését: miközben tudásban, szakmában felnőtt leszel, testileg férfivá vagy nővé teljesülsz, miközben társadalmi helyzeted megszilárdul és fontos pozíciót töltesz be, és esetleg szereped van a Parlamentben, belül őrizned kell gyermekségedet. Egy gyermeknek kell hallania és látnia mindent, amit hallasz és látsz, a benned lévő lehetséges szennyet és a körülötted tomboló, sokszor vértől mocskos áradatot. Ezért vannak sokan, akik védekezésként inkább elszakadnak Istentől, hozzáöregszenek a világhoz, hogy mindez ne érintse oly fájdalmasan őket. Mit szenvedtek a szentek közöttünk! Csodálatos volt annak idején legalább fényképen látni egy pillanatra az egyházfejedelmet, XXIII. Jánost, a *sedia gestatorian* ülve, tiarával a fején, amint fújta az orrát: benne látni lehetett a kis Angelót, aki a világ fölé emelkedő apostoli trónról gyermekként nézte a világot, gyermekként élte át mások rettenetes hűtlenségét! A tévéképernyőn és a mozivásznon megjelenő bivalytípusú férfiszépségnek ellenben nem gyermeki a tekintete. Lehet káprázatosan izmos és elegáns, de üres, és az évek előrehaladtával mindenestül, belül is meg fog öregedni. Ennek a világnak a terméke, illik rá a zsoltáros szava: *olyan, mint az esztelen állat.*

Mit jelent még, hogy gyermekként lehet csak Isten végtelen nagy országába lépni? Azt a bizalmat, amellyel egy kisgyermek hagyatkozik anyja szeretetére. Sajnos, van olyan édesanya, aki azért tartja karjában gyermekét, hogy kitegye Budapest egyik utcájára, vagy jobb esetben nevelőotthonba adja. Pedig a gyermek, aki ott pihen az ölében, megtanítaná arra, ha figyelne, hogy mit gondolt Isten az édesanyáról! Azt gondolta, hogy úgy meg lehet bízni benne, mint magában Istenben. Isten ugyanis kezdettől fogva tudta, hogy Fia emberré lesz, tehát úgy teremtett minket, hogy képesek legyünk egymásban feltétlenül megbízni. Minden alkalommal, amikor megbízunk valakiben, kicsiben átéljük az Istenre való hagyatkozást, és megtapasztaljuk, hogy az ő szeretete tart fenn bennünket.

Azonban Isten országáról végül is nem beszélni és elmélkedni kell, hanem belépni oda azzal a döntéssel, hogy elsősorban ezt keresem, mindenekfelett ezt akarom; tudatosítom magamban, hogy Isten élete bennem van, és rajta kívül nincs más. És ha a gyermek kiált fel bennem Istenhez, akkor már be is léptem az ő országába.

19. Isten országa köztetek van (Lk 17,21)

A Szentírás eredeti görög szövegében a kifejezés: *Isten országa bennetek van*, azt is jelenti: *köztetek van*. Isten országa tehát nem csupán kapcsolat az élő Istennel, az Atyával Fia által a Szentlélekben, hanem egyben közösség egymással is. Szent János első levelének első mondatai csodálatos sűrítményként tárják elénk ezt a titkot: *Legyetek közösségben velünk, mert a mi közösségünk közösség az Atyával az ő szent Fia által.* (1Jn 1,3) Annyira összefonódik itt a két közösség, hogy az apostolokkal, az előző nemzedékkel való közösségünk egyben közösség az Atyával és a Fiúval a Szentlélekben. Az élet, amely az Atyánál volt, megjelent Krisztusban, és a Lélek által bennünk van, mindegyikünkben. Ez az Isten országa.

Ádám előbb egyedül volt Istennel, és csak ezután kapta Évát, mint neki megfelelő segítőtársat. Ez azt is jelenti, hogy az Évával való kapcsolata csak az Istennel való kapcsolatában állhat fenn. Férj és feleség, férfi és nő kapcsolatában akkor támad zavar, ha az ember szakít Istennel. A házassági problémák legmélyebb gyógyítása, ha mind a ketten elmerülnek Istennel.

Az Egyház Jézus Krisztus jegyese, sőt titokzatos teste. Ezért a házasság kifejez valamit Isten irántunk való szeretetéből. Jézus oldalából született meg az Egyház, amint a Biblia képletes nyelvén Ádám oldalából származott Éva. A házasság realitása ezért Jézus és az Egyház viszonyát jelképezi és valósítja meg (vö. Ef 5,28-33). Az Egyház tagjai azonban nem házassági, hanem testvéri viszonyban vannak egymással. Akik test szerint házasok, azok az Úr szeretetét élik, azt a szeretetet, amellyel ő Egyházát szereti, de természetesen Krisztusban ők is testvérei egymásnak. Akik szüzek, azok állapotuknak megfelelően „*az Egyház szívében a szeretet*” lesznek (Lisieux-i Szent Teréz), hivatásuk az Isten szeretetének viszonzása az Egyházban. *Ti mindannyian testvérek vagytok* (Mt 23,8) – ez az Egyház legősibb meghatározása, amit az Úr Jézus akkor mond apostolainak, amikor azok kiszakadnak a törzsből, a családból, és amikor eléjük tárja Isten atyóságát: *Egy a ti Atyátok, a mennyei.* (Mt 23,9) Az Egyház valósága testvéri kapcsolatok szövődése. Ebben újulhat meg az Egyház, de ezen megújulás kezdete az Istennel való kapcsolat megújítása, amiről már az előbbieken szó volt.

Kell, hogy az Istennel élő kapcsolatra jutott keresztények testvéri közösséggé formálódjanak, amely több, mint akciócsoport: nem valamire, nem bizonyos feladatra van rendelve. Jézus magához hívta az apostolokat, hogy vele legyenek. Miután testvéri közösséget alakított belőlük, csak akkor küldte őket a világba. A küldetés tehát a közösséggé válás után következik. Az Egyházban a legfontosabb lecke, amit meg kell tanulnunk: hogyan élhetünk testvérként. Nincs testvériség Atya nélkül, a két főparancs ezért összetartozik.

A testvériségről nem lehet anélkül beszélni, hogy ne említenénk az első testvérpár, Káin és Ábel történetét (ld. Ter 4,1-16), amely jól mutatja, hogy az Istennel való vertikális irányú kapcsolat megsértése hogyan rontja meg az ember és ember közti horizontális kapcsolatokat is. A keresztény tökéletességre való törekvésnek szembe kell néznie azzal, amit a Biblia mond a testvéri és általában az emberi kapcsolatokról. Káin irigységből ölte meg testvérét. Józsefet irigységből adták el testvérei. Jézusról pedig megjegyzzük az evangéliumok, hogy irigységből adták halálra. A Bölcsesség könyve arról beszél, hogy az a keserű halál, amit mi ismerünk, a sátán irigysége folytán jött a világba. Isten országa testvéri kapcsolatok szövődése. Ezeknek a testvéri kapcsolatoknak kell megújulniuk, mert íme, Ádám és Éva vétkével a bűn továbbterjedt és behatolt a testvérek közé. A testvéreket is szétválasztja az irigység és a féltékenység.

Ábel juhász volt, Káin pedig földműves, s mindketten áldozatot mutattak be. Már az is baj, hogy külön oltáron. Odáig fajult a civilizációs és kulturális különbség közöttük, hogy már nem tudtak egy oltáron áldozni. Isten letekintett Ábel áldozatára, Káinéra azonban nem. Nem tudjuk, miért, de egy biztos: Isten szerette Káint, akinek most önmagával kellett volna szembesülnie és hallgatnia lelkiismeretére. Nem tette. Haragra gerjedt és *beesett lett az arca*.

Csodálatosan érzékletes leírás. Azért gerjedt haragra, mert az irigy ember saját károsodásaként éli meg mások előmenetelét. Szerved, fájdalom éri. Ez az indulat csendes, sorvasztó önemésztésbe fordul: beesett lett az arca.

Az Úr ezzel a kérdéssel akarja szembesíteni Káint önmagával: *Miért lett beesett az arcod? Nemde ha jót teszel, felemelheted tekintetedet? De ha nem jót teszel, az ajtóban a bűn.* Micsoda találó kép: a bűn mint valami vadállat lapul lelkiismeretünk és szabadságunk ajtaja előtt. A sumér-akkád nyelvben a lapul jelentésű szó az egyik démon neve, aki az ajtóban leselkedik, ezért is kell az ajtóba védőistenekeket állítani. Szent Péter is ezt írja: *Testvérek, józanok legyetek és vigyázzatok, mert a ti ellenségeitek, az ördög, mint ordító oroszlán, körüljár, keresvén, akit elnyeljen. Alljatok neki ellen a hit erejével.* (1Pét 5,8) Ma hatalmas kampányt indítanak azért, hogy elterjesszék, hogy az ember nem szabad, ki van szolgáltatva a bűnnek, bukása sorsszerű, kivédhetetlen. Én inkább hallgatnék Isten szavára és saját tapasztalatomra, mely szerint igenis szabad vagyok. Saját döntésemén múlik: hallgatok-e lelkiismeretem szavára, vagy beengedem szívembe az ajtóban leselkedő vadállatot.

Káin nem hallgatott Isten szavára, és így szólt öccséhez, Ábelhez: *Menjünk a mezőre!* És ott, ahol nem volt sem menedék, sem szemtanú, rátámadott és megölte őt. A bűntett alatt az Úristen hallgatott, de utána megszólalt: *Hol van Ábel, az öcséd? – Nem tudom. Talán bizony őrzője vagyok öcsémnek?* Ez a már bűnében megrögzött bűnös hangja!

Egy rádióműsorban hallom, hogy juhászok egy hozzájuk keveredett fiatalembert egyszerűen agyonverték. Jön a rendőrség és megkérdezi a gyilkosokat, mit tettek. Ők váltig állítják: Nem öltük meg. – De hát itt van a holtteste! – Mi csak úgy megütöttük – felelik. *Talán bizony őrzője vagyok öcsémnek?* Ez a felelősség teljes elutasítása, a lelkiismeret elaltatása. Ki a felelős azért, hogy annyi embernek megkeményedik ma a lelkiismerete? Milyen boldogok lehetünk, hogy hétről hétre maga az Úr neveli a lelkiismeretünket!

A magzatelhajtásról nem beszélek, mert az még súlyosabb. Ott a gyilkos és a magzat között nem horizontális a kapcsolat, hiszen a kicsi számára az anya az Isten, aki előlről-hátulról közrefogja őt. Ma, a tömegtájékoztatás világnapján nagyon gondolkozunk el, hol is állunk. Mit művelnek a lelkiismeretünkkel a tömegtájékoztató eszközök által? Ma már szinte érzéketlenek vagyunk az olyan hírekre, hogy valakit leszúrtak, brutálisan összeverték, vérént ontották. Felmérések szerint az Egyesült Államokban egy kamasz egy hét alatt átlagban negyven órát ül a képernyő előtt, húsz órát tölt az iskolában, és három órát beszélget a szüleiével. Ne ámítsuk magunkat: gyermekeink nevelését kivették a kezünkől. És ki neveli őket? És mire?

Talán bizony őrzője vagyok öcsémnek? Igen, őrzője vagy! Isten figyelmen kívül hagyja Káin szemtelen válaszát és rá kiált: *Mit tettél?* Mintegy az Isten döbben meg. *Öcséd véérének szava felkiált hozzám a földről.* Milyen isteni kiáltás hangozhat fel ma? *Nos tehát, légy kiátkozott a termőföldről, mely megnyitotta száját és befogadta kezedből öcséd vérént. Ha műveled, ne adj a neked gyümölcsét. Kóbor bujdosó légy a földön.*

Az Úr szájába adott megrendült felkiáltásban persze benne van az ókori bűnös emberiség ártatlansága, amely megdöbben az emberi vér és a meggyilkolt testvér arca láttán. A mai kor sem feltétlenül gonoszabb, de sokkal érzéketlenebb: ez az egészséges megdöbbenés is nagyon sokakból hiányzik. És Káin így szól: *Nagyobb az én büntetésem, semhogy el tudnám viselni.* Most sem a bűnről, hanem csak a büntetéséről beszél. Ez nem megtérés!

Káin esetében magát az embert érte el az isteni átok. Az ősszülők után csak a föld lett átkozott az ember miatt, de most maga a megrögzött bűnös lett megátkozva. De azért ott van az áldás is. Éva újra szül, Szetet szüli, Szetnek pedig Énos nevű fia születik, ő kezdi segítségül hívni Isten nevét. (vö. Ter 4,25-26) Ez ma is biztató lehet. Nem okvetlenül a világ vége jön, hanem csak ez a fajta kultúra és civilizáció jár le, múlik ki. Nyugodtan feléghet Európa. Isten nem érzelmeskedik, Isten szeret. És majd egy új emberiség születik; egy Szet, egy Énos, aki újra segítségül hívja Isten nevét nyilvánosan, állami szinten is.

Voltak tehát jó testvérek is, de alapjában meg volt mérgezve Isten országa, amely kezdettől fogva készült közöttünk, az Istennel és egymással való kapcsolatban. A romlás tovább burjánzik. A szentíró ide egy furcsa, mitologikus részt iktat be. Isten fiainak megtetszettek az emberek leányai és velük házasodtak. Nagyon sok exegéta hitte valaha, hogy az angyalokról van szó. Csakhogy az angyalok nem házasodnak! Szét fiairól, Énos fiairól van szó, hiszen a Biblia Isten gyermekeinek nevezi azokat, akik hisznek benne. Káin leányai és fiai ugyanakkor nem voltak az Isten gyermekei. Nyilván ott van emögött Izrael tapasztalata, hogy Kánaánban, ahol letelepedett, a bálványimádó, a termékenységekultuszt üző és szakrális prostitúcióban fetrengő népségtől távol kell tartania magát, nem léphet velük házasságra. Az ilyen házasságokban ugyanis a férfi szívébe beszüremkedik a közömbösség.

Noé korszaka mindenesetre a közömbösség korszaka lett. Olyan légkör uralkodott, amelyben Istent zárójelbe lehetett tenni. Ilyen a mi korunk is. Noé azonban kegyelmet talált. Építs bárkát! – utasítja Isten. Ő pedig fogja magát, és egy meleg nyári napon nekiáll bárkát építeni. Ha ezt elképzeljük, csak akkor ragadjuk meg az elbeszélés teológiai igazságát. A szomszédok kinevetik, örültnek vélik. De jön a vízözön és mind elpusztulnak. Ki hallgatott Noéra?

Ez a bárka – mondják a szentatyák – az Egyház. A keresztény Egyháznak ilyennek kell lennie. Egy bárkát készítünk, amely eljut az örökkévalóságba. A vízözön számunkra a szent keresztség, amelyben nem veszünk el, hanem újjászületünk. Jézus Noé korszakáról így beszél: *A vízözön előtti napokban ettek-ittak, nősültek, férjhez mentek egészen addig, amíg Noé be nem ment a bárkába, s jött a vízözön és el nem sodorta mindnyájukat.* (Mt 24,38-39) Ez azt jelenti, hogy az a testvéri közösség, amit Isten a bűnös emberiségből fel akart nevelni, vagyis az Egyház bárkája állandó exodusban van.

Természetesen a vízözön után elszaporodott emberiség nem maradt meg Isten félelmében és a testvéri szeretetben. Ellenkezőleg, a testvéri kapcsolatok újabb megromlása következett. Nem csak akkor romlik meg a testvéri kapcsolat, amikor a testvérek irigykednek egymásra, hanem akkor is, ha nagyon is egyetértenek, nagyon is összefognak Isten ellen. Igen, a bábéli korszakban erről van szó. *Amikor keletről elköltöztek, egy mezőségre értek és ott így szóltak: „Jertek, vessünk téglát, égessük ki. Építsünk magunknak várost és tornyot, amelynek teteje az égig, Istenig ér. Szerezzünk magunknak nevet, hogy el ne széledjünk az egész földön”.* (Ter 11,3-4) Babel azt szimbolizálja, hogy az emberek Isten nélkül, sőt az egy igaz Isten ellen próbálnak világbirodalmat építeni, hogy nevet szerezzenek maguknak, nem az Istennek. Ez a legnagyobb lázadás a lét rendje ellen. Sok mezopotámiai városban még ma is láthatók az egykori *zikkuratok* romjai. A sumérok kezdték építeni ezeket a többemeletes tornyokat, egyik dinasztia a másik után. Később az asszír hódítók, Asszarhaddon, Assurbanipál lerombolták őket, majd újakat építettek a régi minták szerint. Az asszírok bukása után az új babilóniai királyok építettek tornyot, például Nabukodonozor, *hogy nevet szerezzen magának*, ahogyan ez fel van jegyezve. Círusz, perzsa király – aki a zsidókat is hazaengedte a fogságból – nagy vallási türelmében nem rombolta le ezeket az építményeket, de Xerxész igen, Kr. e. 428-ban, amikor Marduk isten híveinek ellenállását meg akarta törni. Nagy Sándor ugyancsak az ősi Istent kísértő tornyok vidékén akarta kiépíteni birodalmát, de hirtelen halálával a nagy birodalom eltűnt. Augustusz császár Nagy Sándor bűvöletében élt, a középkor pedig Augustusz császár bűvöletében. Egy pillanatra az Egyházat is majdnem belevitték a római világbirodalom ábrándjának kergetésébe, de hála Istennek megszabadult ettől a kísértéstől. Hitler határozottan ezt a világbirodalmi eszmét folytatta, Sztálin szintén.

És most? Tanúi lehetünk egy újabb kísérletnek. Az Internet is ennek szolgálatában áll. Nagyszerű találmány, de mit közvetítenek rajta? A telefon, a tévé óriási találmány, de minek a szolgálatában áll? És kell-e nekünk olyan egység, ahol eltűnnek a nemzetek? Hiszen a Jelenések könyve szerint a nemzetek saját kincsükkel hódolnak majd Isten előtt! Vigyázzunk, mert olyan világbirodalom épül, amiből az Isten nemcsak hogy hiányzik, de mind a tíz parancs ellenében új

parancsokat fognak megfogalmazni. Át akarják kódolni az ember szexualitását és legalapvetőbb viszonyait. Amerikában már megszületett a kisebbségi csoportok modern védelme. Tizenöt évi fegyházat kaphatsz, ha bántod a „kisebbségeket”, például ha bizonyos helyen nyíltan kimondod, hogy a leszbikus nők betegek. Mindezeket hallva sokakon valami csodálatos naivság vesz erőt. Egyes papok és püspökök agya már át van programozva, legyintenek és így szólnak: Nem komoly dolgok ezek, csupán fantomképek ellen hadakozunk. Márpedig a világbirodalom kiépítése megindult. A jelszó: Testvéri világot akarunk. És itt elárulják magukat: az Atya hol van? Milyen alapon nevezed testvérnek a másikat, ha nincs közös Atyátok? Miatyánk, aki a mennyekben van... Enélkül a filantrópia csak maszlag, ami mögött önös érdekek és mások kisémmizésének vágya húzódik meg.

Van humora a szentírónak: a bábéli toronyépítést látva az Úr leszáll az égből, hogy megnézzze ezt a hatalmas, égisz érő tornyot, le kell jönnie az égből, hogy egyáltalán megláthassa. Látja, hogy ezzel az alkotással semmibe akarják őt venni, létrehozták az ég és a föld egyesülésének kápolnáját. Erre Isten összezavarja nyelvüket, hogy ne értsék egymást.

Létezik tehát olyan egyetértés, olyan nemzetköziség, olyan „testvéri” szolidaritás, amely alapvetően rohadt, emberellenes, mert kimarad belőle az Isten. Nekünk ki kell vonulnunk ebből a világbirodalomból! Nem kell elhagyni Budapestet, csak a szellemét! Fiúk, keressetek magatoknak olyan lányt, aki hisz az élő Istenben! És alapítsatok kis egyházat, családot, ahol Isten jelen van! Mint ahogyan a tökéletesen lezüllött Rómából kivonultak vidéki villájukba a nyitott szemű és józan gondolkodású arisztokraták, hiszen látták, hogy Rómában erkölcsileg minden felég. És e házukban Pál apostol leveleit olvasták, és valóban testvérként éltek. Tiszta, ragyogó világ, házastársi hűség, gyermekek vállalása: friss hajtások a régi, rothadó avar alatt.

Szent Lukács az Apostolok cselekedeteiben Pünkösöd napját a bábéli torony ellenpéldájaként írja le. Ott az Isten Lelke, Jézus Lelke tölti be az apostolokat és a Szent Születet, majd azokat, akik hisznek nekik, és hirtelen leomlanak a válaszfalak a különböző nyelvű és kultúrájú emberek között, mind megértik az apostolok beszédét, a szeretet nyelvét. Mit mond akkor Szent Péter apostol? Nem a világ végét hirdetem, hanem egy új világ kezdetét, amikor őt idézve mondom: *Meneküljete ki e gonosz nemzedékből!* (ApCsel 2,40) Óriási erő kell most ahhoz, hogy az új világ csíráit hordozzátok magatokban. De nagy reményre jogosít, ha van egy hívő család, ahol a gyermekek megtanulnak testvérként élni, egy új szerzetesi közösség, ahol az a dolguk, hogy Istenben élnek és testvérként hordozzák egymást. Mert a testvéri közösség az Egyházban nem funkcionális, nem arra való, hogy teamként, munkacsoportként hatékonyan működjön. Ezért ma azok is rombolják a szerzetességet, akik szétzilálják jámbor kéréseikkel: Gyertek ide, vállaljátok ezt meg ezt, nyissatok iskolát! Nem, előbb legyünk szerzetesek! Éljük naponta Istenből! Olyan testvériséget kell alapítanunk, amelyet nem ismer a világ, mert nem a testre és a vérre épül, hanem az egy Atyától származik. Ezt azután majd felajánlhatjuk a világ javára.

Nem valamiért vagyunk együtt, mint ahogyan a házasságnak sem célja a gyermek, hanem gyümölcse. A szerzetesi élet sem egy jól körülhatárolható, földi értelemben vett célra irányul. Van viszont gyümölcse: a tiszta, ragyogó testvéri közösség. Ferenc és első társai ezt megvalósították, és ma is megvalósítható. Társak kellene, akik számára Isten a minden, akik képesek hordozni egymás terhét, vállalni a másikat egy életen át. Ez a közösség az Egyház kicsi modellje, hiszen az Egyház mindig egy-egy sejtben születik újjá. Krisztus titokzatos testében az elhaló sejtek mellett ott vannak már az újak.

Isten országa köztetek van, testvéri kapcsolataitokban. Egy plébániai torzsalkodás, családi viszálykodás szörnyű bűn. Az evangéliumi üzenetet rontjuk le vele. Ezért amikor a korintiaknál látja Szent Pál, hogy a Krisztusban újjászületett testvérek között széthúzás támadt: *Én Pállal tartok! Én Péterrel!*, felkiált: Megosztottságokkal Krisztust osztjátok meg! Szent János pedig azt mondta volna nekik: Hogyan higgye el a világ, hogy Jézust az Atya küldötte, ha ti nem szeretitek egymást? Hogyan higgye el a világ, hogy Isten országa megkezdődött, ha a horizontális vonal, a testvéri kapcsolatok zavarosak? A világ akkor fogja

elhinni Isten országának vertikális valóságát, ha horizontálisan megtapasztalják az igazi szeretetet.

Káin lehetősége mindegyikünkben ott él, de mi már újjászülettünk a kegyelemben, s az új Ádám, Krisztus még erőteljesebben él bennünk. Ne engedjétek az irigységnek! És ne legyetek szolgálói egy olyan testvérinek nevezett világbirodalomnak, amelyben nem fogják mondani: *Miatyánk, aki a mennyekben vagy!* Mert ott nem lesz meg az ő akarata sem, nem jön el az ő országa sem, még a mindennapi kenyerük sem lesz meg, az ember szívének természetfölötti tápláléka, nem lesz, aki megbocsássa vétkeiket, aki megszabadítsa őket a gonosztól. Mi viszont az Atya gyermekeiként akarunk testvéri módon élni, mert „*övé az ország, a hatalom és a dicsőség mindörökké*”.

20. A megbocsátó szeretet

Isten országa köztetek van (Lk 17,21), vagyis az Egyház tagjainak testvéri kapcsolataiban. Szent János írja: Szeretteim, ezt az üzenetet halljuk kezdettől fogva (számára a kezdet Krisztus): Szeressük egymást! Ne tegyünk úgy, mint Káin, aki a gonosztól való volt, és megölte testvérét. Miért ölte meg? Mert az ő tettei gonoszak voltak, a testvére tettei ellenben igazak, (1Jn 3,11-12)

Ez a nagy apostol, aki a szeretetről olyan eredeti és új módon beszél, hogy az ember beleremeg (mert számára a szeretet nem érzelmet jelent csupán, hanem hogy az Isten Fia meghalt a Golgotán), aki a törvényt egyetlen parancsban foglalja össze, a szeretetben, ott kezdi a szeretetről szóló intelmeit, ahol kezdeni kell: ne legyünk olyanok, mint Káin!

Nem beszélhetünk addig igazán szeretetről, amíg haragot tartunk vagy irigykedünk egymásra. Az irigység az alvilág kapuja. A lelki életben nagyon sokáig, talán bizonyos szempontból állandóan kezdőnek kell tekintenünk magunkat. Kezdőnek, aki az alapot rakja le. Mert mielőtt Krisztus erényeibe öltöznénk, előbb le kell vetnünk a régi embert cselekedeteivel együtt. Azt hiszem, hogy ez a krisztusi alap a lényeg. Ide semmiféle hitványság, hazugság nem lophatja be magát, mert a megpróbáltatás zivatara, fergege nekiront az életünknek, és ha nem sziklára, Krisztusra építettük, akkor nagy romhalmaz lesz belőle. Mennyi romhalmazzá vált emberéletem látunk az Egyházon kívül és belül! Szétestek, összeomlottak, mert az alap nem volt tiszta és biztos.

Mi az alap? A hit, a remény és a szeretet. Nem csupán erények ezek, hanem sokkal többek annál: ez az a három valóság, amellyel közvetlenül Isten életébe kapcsolódunk. *Most megmarad a hit, a remény és a szeretet, ez a három, de közülük a legnagyobb a szeretet. (1Kor 13,13)* Milyen kristálytisztának kell lennie szeretetünknek, vagyis életünk alapjának! Hány templomba járó hívő akad, aki gyűlöli testvérét, nem tud megbocsátani! *Aki gyűlöli testvérét, gyilkos, márpedig tudjátok, hogy egy gyilkosnak sem maradandó birtoka az örök élet. (1Jn 3,15)*

Benne van-e az Egyházban az, aki gyűlöl, aki haragot tart? Nem olyan egyszerű a válasz a kérdésre, mert hiszen a gyűlölet kioltja a kegyelmi életet. Az biztos, hogy ha így marad, az eljövendő Isten országában már nem lesz helye. Az Egyház az Isten országának látható szentsége, kezdete a földön. Azért maradhat talán benne, mert Isten nem akarja kitépni a konkolyt, nehogy a búzát is kitépje. Úgy látszik, hogy kizárólag a búza miatt könnyörül meg Isten a konkolyon és ad neki időt az utolsó napig. A búza jelenti azokat a híveket, akik hisznek, remélnek és szeretnek, akik képesek megbocsátani.

Meg kellene végre értenünk, hogy Krisztus evangéliumában, Isten országában a szeretet parancsa nem egy parancsok közül, hanem az egyetlen parancs, a lényeg. Valószínű, hogy előfordul az életünkben, hogy nagyon nehéz megbocsátanunk, a magunk erejéből képtelenek is leszünk rá. Akkor majd könyörögni, kiáltani fogunk Istenhez.

Szeressétek ellenségeiteket, tegyetek jót haragosaitokkal. Azokra, aki átkoznak benneteket, mondjátok áldást, és imádkozzatok rágalalmazóikért. (Lk 6,27-28) Így lesztek fiaai mennyei Atyátoknak (Mt 5,45) – tanít Krisztus. Nem csak a kívülállók részéről megnyilvánuló ellenségeskedésre vonatkozik ez, hiszen az Egyházban is előfordul üldöztetés, rágalom és irigység, mert az Isten szántóföldjén konkoly is van. Az a szántóföld, amelyen egy szál konkoly sincs, nagyon gyanús, az nem Krisztus Egyháza. Ahol látszólag csak tiszta búza nő, ott vagy infantilisek, vagy az önámítás olyan magas fokán állnak, hogy nem látják, mi van közöttük, vagy pedig terror alatt élnek, ahol mindig azt kell mondani, mutatni, hogy szeretjük egymást.

Ha a minket gyűlölő, ránk irigykedő és rosszindulatú testvéreket mi is gyűlöljük, mi is irigykedünk rájuk és rosszindulatúak vagyunk, akkor a búza konkollyá válik, akkor Isten országa a földön megsemmisül. Tehát Isten Egyházában a búzának az a feladata, hogy búza maradjon, ne váljon konkollyá, sőt szeresse a mellette növekvő konkolyt, mert megtörténhet és meg

is történik az Egyházban az, ami a búzaföldön soha: ha úgy szeretjük a konkolyt, mintha búza lenne, egy nap búzává változik.

Hány emberi történetet érintettem itt most! A ti történeteket. Hány családi esetet, ahol olyan nehéz a megbocsátás! Ez az Egyház igazi története, ez a mélye: az irgalom és a megbocsátás. Egy megalázott férj, egy tönkretett feleség Jézus Krisztus miatt, benne erőt nyerve meg tud bocsátani, imádkozik azért, aki tönkretette az életét. Papok és szerzetesek között, egyházi közösségekben, ahol torzsalkodás és gyűlölködés van, akad valaki, aki ebben nem vesz részt, illetve úgy vesz részt, hogy megbocsát: ez az Egyház igazi élete. Ez a jókat is jobbá teszi, mert az irgalom Isten mélysége. Higgyétek el, hogy az építi legjobban az Isten országát, aki meg tudja bocsátani a megbocsáthatatlant. Miért? Mert Krisztus is így váltott meg minket. *Atyám, bocsáss meg nekik, hisz nem tudják, mit tesznek.* (Lk 23,34) Erre kapjuk a pünkösdi Lelket. Igazi találkozásaink Istennel nem fényes vallási élmények; nem biztos, hogy amikor felkiáltunk: *Uram, jó nekünk itt lennünk!* (Mt 17,4), akkor vagyunk a legközelebb a Megváltóhoz. Nem okvetlenül azok a békés, szélcsendes hónapok, évek a kegyelem időszakai, amikor Isten jelenlétének békéjében vagyunk, hanem az átvirrasztott, izzadságos éjszakák, amikor néha ökölbe szorul a kezünk, ordítani tudnánk és védeni az igazunkat, és a kegyelem hatására mégis kimondjuk nagy alázattal a kimondhatatlant: *Megbocsátok.*

Simone Weil *Nehézkedés és kegyelem* című művében ír erről az emberi helyzetről. Természetünk nehézkedési törvénye szerint ha valami támadás ér minket, visszavágunk és aztán megnyugszunk. A szülőnek kijárna a tisztelet gyermeke részéről, de nem kapja meg. Ha erőnek erejével mégis kicsikarja és megkapja a tiszteletet, akkor megnyugszik, kielégül. Ellenkező esetben természetellenes állapot jön létre az emberben, egyfajta légüres tér, ami kibírhatatlan. Ha megbántottak, és nem keresed az igazadat, nem vágsz vissza, elviselhetetlen vákuum támad benned!

E vákuum feloldásának egyik módja a fantáziálás: a sértőről és annak teljes kudarcáról forgatunk és nézünk belső filmeket, vagy a mi megdicsőülésünkről, amely az ellenfél totális megalázódása lesz, talán ünnepélyes temetésünk, ahol koporsónk mellett ott zokog egykori ellenségünk. A második feloldási mód az érzéki élvezetekkel való érzéstelenítés: például falánkok leszünk, vagy leisszuk magunkat, ki-ki a saját természetének megfelelő kábítószerhez nyúl, mert kibírhatatlan ez az úr. Valóban: ez a vákuum természetünk ellen van, megromlott természetünk ellen. De ha se nem fantáziálunk, se nem merülünk el az érzéstelenítés különféle fajtáiba, akkor belépünk a megváltás világába.

Nincs a szó szoros értelmében vett istentapasztalat. Az Ó-és Újszövetségben nem fordul elő, hogy bárki közvetlenül megtapasztalná Istent, legfeljebb az ő jelenlétét vagy kegyelmét, dicsőségét, nevének erejét vagy édességét. Isten nem tárgyi, valóság. Viszont ha ezt az úrt el tudjuk viselni, véglegesen belépünk az Isten országába.

Szent Ferenc atyánk is hordott ilyen úrt a lelkében. Csak így lehet megalapítani egy rendet, egy egyházrész, egy családot. Ez a kegyelem hatására elviselt vákuum a megváltás világába emelte. A rend nem egészen az lett, aminek ő akarta. A testvérek középszerűek, nem értik meg. De ez még csak hagyján, hiszen ő megértené a bűnös és gyenge embert, csak hogy azok valami mást akarnak: hatalmas rendet, olyat, mint a többi! Szíve fájdalommal telik el és szenved. Lelkében úr támad. Egyik-másik testvér talán meg is mondja neki, hogy te már túlhaladott vagy, most egy erőskezű vezető kell. Ferenc le is mond a rend vezetéséről. Próbál a maga módján visszavágni legalább egy kérdéssel: „*Kik rabolták el tőlem az én rendemet?*” De azután mégiscsak megtanulja elviselni ezt az úrt. A remeteségből visszamegy övéihez, a halála előtti napokban pedig kijelenti: „*Tudom, hogy üdvözülök. Az Úr biztosított róla.*”

Ha ezt az úrt tudod hordozni, biztosan üdvözülsz, hiszen ezzel belépsz a Szentháromság életébe, a végtelenül ingyenes szeretet világába. Ez a Szentlélek ereje nélkül lehetetlen. Jöjj, Szentlélek Úristen! Kérjék mindazok a pünkösdi Lelket, akik már hordozzák ezt az úrt: egy nagymama, nagypapa, akit soha senki nem látogat meg, egy elhagyott férj, egy megalázott

feleség. Még a legszebb kapcsolatokban is támadhat úr, amit hordozni kell. Erre kérjed a Szentlelket. Mert a mi Urunk, Jézus Krisztus is csak a Szentlélek által volt képes elviselni ezt az úrt. Őbenne nem volt meg a visszaütés vágya, de ott volt egy még nagyobb feszítőerő: szeretete volna megmutatni az embereknek az Atya dicsőségét, azok azonban érzéketlenek, megkeményedett szívek, nekiesnek és megölik. Ez azt jelenti, hogy Isten ügyét ölik meg és az ő utolsó küldöttjét. Mit csináljon velük Jézus? Kérhetné Atyját és adna neki többet tizenkét ezred angyalnál! De nem teszi, hanem inkább elviseli ezt az úrt, és szentséges arcán véres veríték csorog végig. Ez a véres veríték a Szentlélek materializálódott jele, és ezt a jelet beissza a föld. Ezt írja a Zsidókhöz írt levél szerzője: *Az örök Lélek által saját magát adta tiszta áldozatul az Istennek.* (Zsid 9,14)

Az ilyen életfelajánlás tesz bennünket a megváltás részeseivé, jóllehet éppen ezt szeretnénk végleg elkerülni, pontosan ezt az egyet! Pedig a szentmisében imádkozzuk: „*híveid élő áldozattá váljanak*”. Aki már hordozza magában ezt az úrt a Lélek erejében, az megtapasztalja, hogy milyen rettenetes szenvedéssel tud járni. Csodálkozik, hogyan tud még egyáltalán másokkal beszélni, órát tartani vagy kapálni a kertben, minden energiáját felemészti ez az úr, mégsem kívánja vissza azt az időt, amikor még nem ismerte ezt a szenvedést. Ezzel a keresztyén hívő a vértanúk testvére lesz, mert ez a vértanúság lényege. Nem a hóhérok tesznek valakit vértanúvá, nem az erőszakos halál teszi a vértanút szentté, hanem ez a belső állapot, hogy kivégzőinek megbocsát, mint István, az első vértanú, akit kegyelem és erő töltött el. Az Apostolok cselekedetei írja le, hogy Szentlélek töltötte el, és felkiáltott: *Uram, ne ródd fel nekik bűnül!* (ApCsel 7,50)

Ennek az úrnek szeretetből történő hordozása a megváltás lényege. És ez az Egyház lényege is, a szeretet agóniája azokért, akiket szeretünk vagy akik minket nem szeretnek. Isten országának igazi magja azokból a hívekből áll, akik megbocsátanak, imádkoznak rágalmozóikért és jót tesznek velük.

Bálint Sándor néprajzosunkat ezért ajánlják boldoggá avatásra. Fiatalon elhagyta a felesége. Soha nem mondott rá rosszat, és öregkorára, amikor az asszony már menthetetlen beteg lett, visszafogadta és úgy ápolta, olyan szeretettel, olyan gyöngédséggel, mintha mi sem történt volna! Ezek a lelki stigmatizáltak. Hány ilyen férfi van, hány ilyen asszony, csendesen, mosolygósan szenvedők! De szép az arcuk, de szép! Ez a szépség földöntúli. Van valami alázatos meghajlás a nyakukban is, de nem alázatoskodás. Szemükben ott tükröződik a szenvedő Krisztus tekintete, de az eljövendő világ dicsőségének sugara is.

A pápa úr nem szóvirágként mondja a szenvedőknek, hogy ők az Egyház aranyfedezete, hiszen őt is érte testi-lelki szenvedés, például amikor merényletet követtek el ellene, de ő is megbocsátott merénylezőjének. Míg más szervezeteknek az erős, egészséges és hatékony emberek az aranyfedezete, addig az Egyházá az ilyen szenvedők. Ők hatékonyan szeretnek, mert hatékonyan megbocsátanak. Ebbe a valóságba nekünk is mindennap be kell lépnünk. Lehet, hogy csak egy szót kell lenyelnünk. Nem szabad kimondani, pedig jogunk lenne hozzá és tényleg igazunk van. Vagy nem szabad megírni egy levelet, amelyben érveket sorakoztatunk fel önmagunk igazolására.

Persze erre nevelni is kell a keresztyén embert kicsi gyermekkorától, hiszen ez a keresztyénység lényege. De nem maradt-e ki az utóbbi évtizedekben a keresztyén nevelésből éppen a keresztyénység lényege? Hol mondják ma az ötéves kislánynak, kislánynak: Jézusért viseld el testvéred rosszait és bocsáss meg neki? Nem itt kezdődik-e a keresztyénység megrontása? És mindezt hatalmas ideológiával és pszichologizálással indokoljuk, mert morbidnak, betegesnek tartjuk a megváltás világát. Pedig csak az az igazán egészséges, erős, életre való világ, amely a megváltásban születik. Ez az őserő, amellyel Krisztus minden embert magához fog vonzani az utolsó napon.

De azért van itt más titok is. Isten országa nem csak ilyen fájdalmasan van jelen közöttünk, hanem szinte elviselhetetlen ragyogásában, kimondhatatlan édességében, tavaszi pompájában is.

Az öreg apostoltól hallottuk: *Szeretteim, ezt az üzenetet halljuk kezdettől fogva: Szeressük egymást!* Ez a kölcsönös szeretet világa, öröme. Arra figyelj, hogy ki mondta ezt és hogyan mondta! János apostol mondta, aki látta meghalni az élet szerzőjét, Krisztust. Az ő szájában a szeretet szónak világot és történelmet felforgató újdonsága van: Isten a szeretet.

Josef Pieper mondja, hogy elég a fodrásznál várakozva forgatni egy-két lapot, hogy az embernek tíz évre elmenjen a kedve attól, hogy kimondja a *szeretet* szót, annyira lejáratták. A római világ azonban már az első keresztény századokban megérezte, hogy abban, amit János evangélista leírt, és amit keresztény őseink megéltek, egy soha nem látott világ van születőben. Szent János levelében egészen mást jelent a *Szeressük egymást!*, mint az akkori és a mai pogány világ értelmezésében.

Ez a kölcsönös szeretet a cél, ez Isten országának kiteljesedése közöttünk. Ez a Szentháromság élete bennünk. Itt a földi Egyházban, Isten országának előcsarnokában a mennyországot a kölcsönös szeretetben ízelhetjük meg. De ne gondoljátok, hogy ebben a boldogító, kölcsönös szeretetben kevesebb megtanulnivaló és kevesebb szenvedés van, mint abban a bizonyos vákuumban! Sokféle szinten örülhetünk egymás szeretetének, örülünk is neki, ezer és ezer apró megnyilvánulásában! De ne feledjétek, hogy a szeretetnek van egy olyan szintje, amelyre a legnagyobb isteni kegyelem vezet el azokat, akik mernek belépni az ingyenesség, a személyesség világába, akik ezért mindent képesek elhagyni a földön. Lehet, hogy két Krisztusban hívó személy annyira megbízik egymásban, mintha Krisztusban bízna meg. Ekkor öbennük, bár szorongattatások között, de elkezdődött a mennyország. Hasonlít ez egy nagy barátsághoz, de végtelenül több is annál. Nincs rá név, mert a mennyei valóságra nincs hiteles elnevezés. Nincs rá szó, mert ritka, leírhatatlan, abszolút egyedi. Krisztusban egyetlen életük van. Nem olyan világban vannak, amelyet tanítani lehetne. Új úton járnak, félelmetes úton ketten egyedül, és csak akkor maradhatnak meg ezen az úton, ha Krisztus lesz mindenük. Csak akkor maradhatnak meg ebben a végtelen nagy egységben, ha az irgalmasság is megjelenik közöttük és valahogy a szívük tényleg egyszerre dobban. És ez nem szép kifejezés csupán! Egy szellemi-lelki operáció során Isten valóban egyesíti a szívüket, olyan mélységben, hogy nem is egymással egyesülnek, hanem a Teremtővel, és így együtt lesznek új teremtés. Olyan mélyen egyesülnek Megváltójukban, hogy a megváltásban egészen új módon együtt részesülnek. Olyannyira a szeretetnek élnek és annyira csak szeretni akarnak, de nem önmagukat, hanem a másikat, hogy megjelenik bennük egy csodálatos világ: a „Mi”. S ez nem a barátok, nem a szerelmesek közötti „mi”, hanem a liturgia, az istentisztelet „Mi”-je. A liturgia szent könyörgéseiben sohasem azt mondjuk, hogy „én”, hanem: „Mi”. Ez a „Mi” az Egyház maga.

Az ellenségszeretet és az égi szeretet között mennyi lépcsőfok és mennyi küzdelem van! Egyáltalán van-e más történetünk, szabad-e mást életünknek nevezni, mint a szeretetet? Minden fokról külön-külön beszélni kellene, részletesen végiglemezni a szeretethimnuszt (1Kor 13,1-13), de erre most itt nincs lehetőség. Még valamiről azonban mindenképpen szólni kell.

Szent János írja: *A Szeretetet arról ismerjük fel, hogy életét adta értünk. Nekünk is kötelességünk életünket adni testvéreinkért*, (1Jn 3,16) Szent János nem a vértanúságra gondol, mert senkit sem lehet egy kegyelemre kötelezni, és nincs mindig lehetőség arra, hogy a másikért meghaljunk. De nem is arról van szó, hogy kötelességünk *meghalni*, hanem arról, hogy kötelességünk *életünket adni* másokért. Igaz, hogy az Úr Jézus nem csak életét adta értük, hanem meg is halt értünk. De éppen ő mondja, hogy nem elveszik tőle az életét, hanem ő maga adja oda. Az ő halála nem végzet, mert éppen az ragyog fel benne, ami egész életének lényege volt, hogy másokért élt. Értünk és a mi üdvösségünkért lett emberré. A kereszthalál, ez az idegennek tűnő, és semmiképpen sem természetes esemény (amely a főpapok részéről gyilkosság volt) Jézus életének szerves része, beteljesedése, mert az ő életében és halálában ugyanaz a lényeg: szeretetből adja oda önmagát értünk és nekünk. A kereszten éppen azt teszi véglegessé, örök és visszavonhatatlan érvényűvé, amit tett megtestesülése pillanatától kezdve.

Ez a keresztény ember létmódja is. Olyan életformát kell tehát választanunk, ahol jó szívvel adjuk önmagunkat, időnket, erőnket, szellemi energiáinkat. Egyetek meg – mondja a krisztushívó –, kenyér vagyok! Áldozásaim logikája ez. Akkor magasztosul az ember élete hivatássá, amikor tudatosan odaadja életét. De van-e egyáltalán más lehetőség? Igen, az, hogy elveszik tőlem az életet, vagy elveszítem. Akkor veszítem el, ha nem adom oda, ha mindenáron meg akarom tartani, birtokolni, kiélni... Ez aztán az igazi rabság! Micsoda nagy szabadságra hív meg ellenben Krisztus: szabadon odaadhatjuk az életünket! Találd meg végre a hivatásodat! És bárhol vagy és bármit teszel, akkor lesz életed igazán szent hivatássá, ha örvendezve odaadod magadat! *Isten az örvendező adakozót szereti.* Van, aki elveszíti, van, akitől elrabolják, de van, aki maga adja oda az életét. Ez az egyértelmű odaadás a hétköznapiok küzdelmeiben valósul meg.

Két dolog kell az életszentséghez. Először is egy hatalmas elhatározás. Igazából ne szerzetes akarj lenni vagy pap, ne is az legyen végső döntésed, hogy megnősülsz vagy férjhez mész, hanem az legyen előtted, hogy oda akarod adni magadat szeretetből, hiszen az Istenember már odaadta érted önmagát, s az ő kezébe kapaszkodhatsz. Az egyik kezéd már az égben van, ahol Krisztus ül az Atya jobbján. E nagy elhatározás mellé még valami kell: az élet mindennapjaiban meg is kell valósítani. Az egészen kicsi dolgokban, a nem ünnepélyes, a megtévesztően jelentéktelen eseményekben. Tanuljuk meg a szentektől, például Teréz anyától, hogy Isten szemében nincsenek nagy és kicsi dolgok, nála csak a nagy odaadás számít a legkisebb dolgokban is.

21. A király menyegzőt rendezett a fiának (Mt 22,2)

A mennyek országa olyan, mint amikor egy király menyegzőt rendezett a fiának. (Mt 22,2) Az Úr Jézus hallgatói azonnal megértették, hiszen *Király az Úr, ékességbe öltözött* (Zsolt 93,1). Egyetlen király van: a Teremtő, aki egyben Izrael pásztora is. Ez a kijelentés: *Király az Úr*, nem hasonlat, mert a szó legteljesebb értelmében egyedül Isten az Úr, a Király. Az a hasonlat, ha valakire azt mondják, hogy mondjuk, Anglia királya vagy királynője. Gyenge hasonmás, mert hatalma nem teljes, múlandó, mint az árnyék. Ugyanígy a parlamenti demokrácia és minden néven nevezhető földi hatalom és uralom nagyon gyenge hasonlat Isten királyságához képest. Könnyen áldozatai és rabjai lehetünk egy kifordult és teljesen hazug szemléletnek, amikor a mulandót tekintjük örökkévalónak, a gyenge utáztatokat valódinak, a látható világot valóságosabbnak, mint a láthatatlant.

Talán az első igazság, amelyet végre meg kellene tanulnunk, éppen az, amiről a Zsidókhoz írt levélben olvashatunk: *A látható világ a láthatatlanból lett. (Zsid 11,3)* Ez Isten igéje, igazságtartalmát nem kell ellenőrizni. A láthatatlan világ a valóság, a látható csak halvány képe! Milyen óriási munka a hit! Mire feldolgoznánk ezt az egyetlen igazságot, és alkalmaznánk az élet különböző területeire, eltelik a földi életünk. Nem a misztikus istenszerelem a földi szerelem elszellemiesedett, kilúgozott és néha betegséggel gyanúsított tükröződése, hanem fordítva: a földi szeretet az, amely csupán halvány képe az istenszeretnek, ha azonban tudja, hogy képe, akkor valóságos létet nyer és szentségi jelleget ölt.

Ennek a ténynek, hogy a látható világ a láthatatlanból lett, lassan át kellene járnia értelmünket, akaratunkat, de még a fantáziánkat is. Kora reggel futva a villamos után, vagy napközben az egyetem lépcsőjén rohanva, egy kórházi liftben várva, hogy megérkezzünk az ötödik emeletre, vagy éppen makacs influenzával küszködve egy október végi ködös napon – látni kell az Urat, aki a trónon ül. Ez a valóság. Minden terület az ő királyságának területe, minden idő az ő országának ideje és minden esemény az ő hatalma alá tartozik.

Izajás írja: *Abban az időben, amikor meghalt Uzija király, láttam az Urat. Magas és fenséges királyi széken ült, és uszálya betöltötte a templomot. Szeráfok lebegtek fölötte. (Iz 6,2)* Ez a látomás teszi a hívőt hívővé, mert feltárja a valóságot. Képzelnék csak el az ember előtti csöndet, az évmilliókat, melyek az ember megjelenését megelőzték. Rádöbbenünk, hogy mennyire múlandó ez a létezés! Viszont *Király az Úr, ékességbe öltözött*. A fenséges és egy Isten a király, ő vált láthatóvá a meghasadt egék mögött, az első és az utolsó, az egyetlen titok. Minden vele van kapcsolatban, és semmi sincs rajta kívül. *Király az Úr, ékességbe öltözött*. Látod ezt néha belülről, vagy kifestő-könyvekbe, kisgyerekeknek szánt hittanos könyvekbe való szép képnek tartod? Hallod és szereted a szeráfok énekét: *Szent, szent, szent a mindenható Isten?*

Ha nem Isten az egyetlen Király számodra, akkor politeista vagy önimádó vagy, esetleg belülről széteső elmebeteg. Sokan vagyunk politeisták. Sok apró istenke ül bennünk kis trónokon, és mindegyik a szívünket követeli. Nehéz életforma ez! Milyen rettenetes nyűgöt veszünk ezzel magunkra! Sokszor és sokan vagyunk önimádók. A belső trónon mi magunk ülünk, s körülöttünk forog a világ. De Isten nem engedi meg ezt az önámítást, és egy nap pusztá irgalomból összetöri ezt a világot. Sokan szétesnek belülről és elmebetegek lesznek, mert nem Isten a királyuk. Odabent az üresség, a nagy semmi ül a trónon.

A mennyek országa tehát olyan, mint amikor ez az egyetlen Király, az Örökkévaló, Izrael Istene menyegzőt rendezett a Fiának. Az örökkévaló Isten egy Isten, de nem egy személy. Hogyan létezhetne egy személy önmagában? Próbáljuk ezt most elképzelni. Végtelen tudása van, mindenható akarata, önmagából való léte, csak éppen ezt nem tudja megosztani. Személy vagyunk mi is, és ha elképzeljük, hogy soha senkivel nem találkoztunk, megsejtjük a titkot: egy

személy önmagában nem létezhet mint személy. Egy másik személy nélkül nem ébrednénk öntudatra.

Ezek a legnagyobb misztériumok, melyek felülmúlják a pszichológia, a biológia, az orvostudomány és a többi tudomány illetékességét. Márpedig az kézzel fogható tény, hogy személy vagyok, egy *én*, aki nincs *te* nélkül. Más, ha magamra hagytak volna. Lehet élni egy szeretet emlékéből talán egy örökkévalóságon át is, de ha emléke sem lenne egy másik személynek, akkor én sem lennék személy. Most értünk el minden vallásnak, minden filozófiának, minden világmagyarázatnak, minden emberi életnek a legvégső kérdéséhez: ha Isten egyetlen személy csupán, akkor nem személy, hanem öntudatlan őserő. S ha öntudatlan őserő, akkor nem is Isten, hiszen a létezésnek sokkal alantasabb szintjén van, mint én, hiszen azt sem tudja, hogy van, én viszont tudom, hogy vagyok. Ugyanakkor több isten sem lehet, mert az abszolút végtelen lény kizárja a másik abszolút végtelen lény lehetőségét. Csak egy mindenhatóság van, egy végtelen tudás, egy önmagában való létezés. Isten egy, de három személy: Atya és Fiú és Szentlélek. Természetesen a Szentháromság titkára nem az okoskodás vezet, hanem az isteni kinyilatkoztatás, de ezt a kinyilatkoztatást az értelem örömmel fogadja, mint az ember személyes létének megváltását.

A patmoszi látnok, Szent János, aki a hagyomány szerint azonos a negyedik evangélium szerzőjével, már három arcot lát és így nevezi őket: *a trónon ülő, a Bárány és a Hét Láng*, vagyis az Atya, a Fiú és a Szentlélek. Nincs gyakorlatibb, a mindennapokat jobban érintő igazság, mint az, hogy Isten Szentháromság. Ez a legszemélyesebb, a soha kimondani nem mert vágyakat jelzi, tudniillik nem volna szeretet és barátság, ha Isten magányos lenne. Akkor egy beprogramozott világ létezne csupán. Nem mindegy, hogy milyen vallást követek, egyáltalán nem! És az igazság is csak egy. Ha Isten nem lenne Szentháromság, nem volna öröm, csak állapotok vonagló párhuzamában végigcsiklandó kék, zabálásban egymásra morgó vad gyönyör lenne.

Az örökkévaló Királynak van Fia, aki „*nem teremtmény, az Atyával egylényegű, és minden általa lett*”. Az Atyaisten menyegzőt rendezett a Fiúnak. Mikor? Hogyan? A világ teremtésekor, mert maga a teremtés a megtestesülés tervéből következik. Az Atya öröktől fogva elhatározta szent Fiának megtestesülését, emberré levését. És azt is, hogy az ő mintájára teremt meg minket, embereket, az első embertől kezdve az utolsóig, az ő megtestesült szent Fiának a képére, hiszen képe csak annak lehetek, ami anyagi. Így a teremtés legmélyebb valósága, azt mondanám, struktúrája, szerkezete, rendeltetése, létrehozó oka a szentséges megtestesülés. Ilyen megtestesülés és általában megtestesülés csak egy lehet. A reinkarnáció tana egészen másról beszél. Az égből lebukó száználmas kis lélek új meg új testruhába öltözése nem megtestesülés. Az ember test és lélek oszthatatlan egysége. Az örök Istenfiú a mi testünket örökre felvette, nem ruhaként, amelyet levett. *Et homo factus est*, emberré lett, leszállt a nemtudásba. Amikor ott játszadozik Názáretben, emberi tudásával nem tudja, hogy a kereszten fog meghalni, mert két tudás van benne, egy isteni és egy emberi, de itt a földön isteni tudását nem használja!

Ez mindig megdöbbeníti a hívő keresztényeket, pedig a kereszténység lényegét ragyogtatja fel. Sokan nagyobb bizalommal vannak Szent Antalhoz, mert úgy gondolják, ő igazi ember, Jézus viszont nem az, mert Isten. Jézus jobban ember, mint Szent Antal, mert Jézus emberré lett, méghozzá saját elhatározásából, választásából. Csupán egyvalaki lett *értem* emberré, végtelen nagy szerelemből (mert szerelem van abban, aki az én testemet veszi fel, hogy velem kommunikálhasson), és ez a valaki Isten szent Fia.

Az Atya, a Király az ő Fiának, Jézus Krisztusnak rendezett ünnepet e világban. Erre az ünnepre születünk meg. Erre sem tudomány, sem filozófia rá nem ébred, legfeljebb az egyszerű ünneplő emberi szív sejti, amikor például hallgatja Händel *Messiását*. Ezért mondja maga az Úr az utolsó napon a jobbán állóknak: *Jertek, Atyám áldottai és vegyétek az országot, mely nektek készítettett a világ kezdetétől.* (Mt 25,34) A világ kezdetétől készített ország és menyegző maga a teremtés, tehát nem úgy kell elképzelnünk, hogy előbb volt a teremtés, és utána gondolta azt az Atya, hogy készít nekünk egy országot, vagyis hogy szent Fia által felvesz bennünket isteni

életébe, hanem e menyegző díszleteként teremtettek a naprendszerek és a parányok, a befelé szinte végtelen atom és a kifelé szinte határtalan csillagvilág. A kozmosz léte térben és időben elméretezett ünnep, isteni túlzás, amely kifejezi azt a túlsorduló mértéket, amellyel az Atya szereti az ő szent Fiát, a názáreti Jézust.

Ez az ünnep menyegző, vagyis egy házasság ünneplése, amely akkor teljes, ha egyesülés van benne, ha kettő egy test lesz. Ez a megtestesülés, amikor az örök Ige, Isten szent Fia, a második isteni személy örökre, *felbonthatatlanul* felveszi az emberi természetet úgy, hogy ezt így kell helyesen mondani: emberré lesz. Ezért felbonthatatlan a keresztények között minden szeretetkapcsolat. Itt többé a természet önmagában nem számít, itt Isten lépett be a természetbe, ezt a tettét nem lehet mással megokolni, viszont ez okol meg minden mást. Isten a mi természetünkkel örökre egyesült. Krisztusban két természet van, de egy személy; ez az *unió hypostatica*, a személyes egység. Ez karácsony ünnepén az igazi édesség, enélkül a többi gyalázatos giccs és hazugság.

*Legbensőbb pincéjében
Kedvesemből ittam, s ahogy kiléptem
a messze terjedő mezőn,
már semmiről sem tudtam
s a nyáj, melyet követtem, elveszett.*

*Keblére ott vont kedvesem,
édes tudásra ott tanított,
én meg átadtam magam neki,
minden fenntartás nélkül, teljesen,
ott ígértem el neki örökre önmagam.*

*Lelkem s egész valóm
szolgálatára szentelé magát.
A nyáját már nem őrizem
s tisztetem sincs semmi más,
egyetlen dolgom: őt viszonszeretni.*

Így énekel Keresztes Szent János és azt mondja: „*Isten szent Fia a keresztény hívő lelket a szeretet titkaiba belevonja, hiszen akik szeretik egymást, feltárják a titkaikat. Aki tökéletesen szeret, feltárja a titkokat.*” Mit mond Krisztus az utolsó vacsorán? *Mindent tudtul adtam nektek.* (Jn 15,15) Többet nem lehet emberi módon elmondani. S mi ez a minden? Így ír Keresztes Szent János: „*Különösen is sokat szokott Isten szent Fia közölni a megtestesülés édes titkáról.*” Szent Ferenc atyánk ezért szinte görnyedezik a részvétől a karácsonyi jászol előtt.

A megtestesülés édes titka az egyesülés. Ez házasság Isten és az ember között. II. János Pál pápa egészséges antropológiát tanít, és ismeri az embert, ezért nem mond le arról, hogy a keresztény lét és hit mélyén valóságos lelki házasság van, amelynek különösen is jele a szerzetesi élet. Ezért az ünneplés fejezi ki a keresztény és szerzetesi lét lényegét.

Elküldte szolgálait, hogy szóljanak a meghívottaknak, jöjjenek a menyegzőre. (Mt 22,3) A meghívottak elsősorban Izrael fiai, de az Úr keresztthalála után kiderült, hogy minden ember, aki e világra születik, meghívást kapott erre a menyegzőre, hiszen az örök Ige megvilágosít minden e világra jövő embert (vö. Jn 1,9), mindenki ünnepre születik.

Isten minden szolgálja arra küldetett, hogy hívja az embereket erre a menyegzőre. Bárcsak felismernénk mi, papok, az Úr gyatra szolgálói, hogy ez a mi hivatásunk. Jöjjetek a menyegzőre! Az evangelizációnak ez a csúcspontja, maga a szentmise.

A legnagyobb romlás akkor következik be, ha már maguk a szolgák sem tudják, miért küldötte ki őket az Úr, és például azt gondolják, hogy az ünnep helyett inkább jól rendezett csatasorba kell állítani a híveket, valláserkölcsekre tanítani a fiatalokat, fenntartani egy ún. keresztény kultúrát a maga templom-múzeumaival, megnyugtatni a fáradt idegeket valami sámánisztikus szertartás mormolásával. Mindez nem feladatunk. Nekünk Krisztust kell hirdetnünk, a Megfeszítettet, aki az alvilágból mint győztes tért vissza, és Ádámot és ivadékait, vagyis a bűn miatt az ünneplésből kizártakat újra menyegzőre hívni. Mindezt elsősorban azzal hirdetjük, hogy bemutatjuk a misét, mert *valahányszor ezt a kenyeret eszitek és e kehelyből isztok, az Úr halálát hirdetitek, amíg el nem jön* (1Kor 11,26). Elsősorban nem azzal hirdetjük, hogy a misén prédikálunk. Az Úr halálának és feltámadásának a hirdetése maga a szent áldozat bemutatása, a szentmise, mert ott megjelenik az Úr. A feltámadt Krisztus a Lélek erejével a konszekráció által a kenyérben és borbán jelen van. Ez az Úr halálának hirdetése az utolsó napig. Ez a papi lelkiség és Isten szolgáinak küldetése. Csak misézni, de úgy, hogy ebbe bele kell vonni koncentrikus, egyre nagyobb sugarú körökben minden érzést, gondolatot, akaratot, tervet, minden embert, a fiatalok párkeresését, az öregek haldoklását, gazdasági gondjainkat, evésünket és pihenésünket. A szentmise az egyetlen igaz világosság a kozmoszban, amely megvilágosít mindent.

Jöjjetek hát a menyegzőre! Ha nincs menyegzős ruhátok, felöltöztetünk titeket a szent kereszttségben, vagy ha bepiszkolódtok, a feloldozás által Jézus vérével tisztára mossuk. Maga az Úr küldött minket erre: *Akinek megbocsátjátok bűneit, az bocsánatot nyer.* (Jn 20,23) És ezt apostolainak mondta, akiknek utódai a püspökök és a papok. Másnak ezt nem mondta. Ennek az értelmét nem kétezer év múlva kell kitalálni, mint teszik egyes új tanítók és csoportok. Kelet és Nyugat Egyháza ezt mindig így értette. Tévedett volna? Kétezer éven át sztrájkolt a Szentlélek? Hol bujdosott akkor az igaz Egyház a mostani szektákig? Micsoda zavaros észjárás ez, micsoda történelmietlenség, micsoda logikátlanság, micsoda arcu verése az Istenembernek! A szekták mind az egyetlen Egyházból jöttek ki, és milyen szégyen az, hogyha most anyjukat leköpi! A szentségi feloldozást a Feltámadott a papokra bízta!

Ha féltek, megvigasztallak titeket, azzal a vigasztalással, amellyel Isten vigasztal meg (vö. 2Kor 1,4). Ha nincs bennetek istenfélelem, imádkozom értetek, hogy megrendült lélekkel közeledjete a szentséges titokhoz. Nem táncolva, nem, megrendült lélekkel: ez a helyes keresztény kultusz.

A meghívottak azonban nem akartak eljönni. Miért? *Egyik a földjére ment, a másik az üzlete után nézett.* (Mt 22,5) Hát ez aztán kiábrándító fordulat! Ez maga a bűn. Valaki ezt írta: „*A pap úrfelmutatáskor a karórájára nézett. Ez a pokol.*” Nem, ez még csak a kezdete. A pokol az lesz, amikor halála pillanatában lekésik a találkozásról, amikor ott áll az Úr előtt, az örökkévalóság halhatatlan királya előtt és még mindig az óráját nézi üveges szemmel. A menyegzős házat ugyanis egyszer bezárják. Igen, a kárhozott ott kezdődhet, amikor szól a kolostor harangja, és a szerzetes tovább olvassa a könyvet, hámozza a krumplit, javítja a dolgozatot. Igen, a kárhozott ott kezdődhet, amikor a családi ima elmarad, mert pillanatnyilag valami fontosabb. Aztán másodszor is elmarad, mert már nem is olyan fontos. Majd elmarad örökre. Igen, a kárhozott akkor kezdődhet, amikor nem kerül virág a ragyogó tiszta tabernákulum mellé, de klubokat szervezünk, mindent megmozgatunk, építkezünk. Amikor elmaradnak a találkozások azzal, azokkal, akikkel szent szövetség, isteni szeretet köt össze, amikor elmarad a vasárnapokból a mise, a szent igehallgatás, a közös együttlét, a hatalmas délutáni és esti csönd és a *sacrum otium*, a szent lustálkodás, amely lényege a vasárnapnak. Amikor elmarad minden, ami nem hasznos és nem kifizetődő, ami nem falható fel, ami érzékekkel nem élvezhető. Amikor azt mondjuk, hogy térjünk a lényegre, s közben éppen a lényegre sikkasztjuk el. Nincs időnk a költészetre, Mozart zenéjére, Pilinszky versére, kis unokánkkal játszani, a szenilis dédnagypapát meglátogatni, hiszen úgysem tudja már, hogy kik vagyunk. És akiket szeretünk, azokkal is csak a lényegre

törünk? De mi a lényeg? A szeretetben nincs lényeges és lényegtelen, mert Isten a szeretet. Istenben nincs lényeges és lényegtelen, fontos és kevésbé fontos.

Igen, ott kezdődhet a pokol, amikor a közvetlen hasznosságot az örök értékek elé helyezzük, az üzletet és a munkát a menyegző elé. Igenis van isteni „kirekesztés”, mert egyszer bezárul a menyegzős ház kapuja. Manapság nem szeretjük ezt a szót: kirekesztés. De Isten igenis kirekeszti azokat, akik hívását semmibe veszik. Végül is ki az, aki kirekeszt? Nem a király, aki a menyegzőre hív, nem Isten, aki az üdvösséget adja, hanem csakis saját magunk, akik semmit sem törődünk az evangélium szavaival, az isteni invitálással és szétszéledünk, ki-ki a maga útjára.

De van itt egy még meglepőbb fordulat: *A többiek viszont nekiestek a szolgálknak, összeverték, sőt meg is ölték őket.* (Mt 22,6) Ahol a Lélek erejével hirdetik az evangéliumot, ott az evangéliumnak ellenszegülők szívéből egyszer csak erőszakosság tör elő. Mi az, hogy a Lélek erejével? Teljes, személyes hittel. Ha ti is hittel hallgatjátok, akkor ez maga a Pünkösöd. Ennél nagyobb Pünkösöd nem kell, nem kell szélvész, nem kellenek érzelmek. Ahol hittel hirdetik az evangéliumot, mindig ébrednek erőszakos indulatok is.

Nagyon szeretnék az evangélium szelíd hirdetőjévé lenni, de nem tudok! Valaki, akinek a véleményére a legtöbbet adok, azt mondta egyszer: „Nekem azok a beszédeid tetszenek a legjobban, amelyeket lázas betegen, olyan newmani szelídséggel mondasz el.” De tetszene nekem is, ha minden beszédem ilyen lehetne! De amikor bezárult arcokat látok és mögöttem megmozdíthatatlan szíveket, akkor felkiáltok. Kár, mert rám foghatjátok, hogy hangos beszédem és erőszakosságom miatt nincs igaza Jézusnak. Ha szelíden hirdetném Jézus evangéliumát, persze akkor is agresszivitást ébresztenék, az evangélium lényege ugyanis az, hogy nincs alternatíva. Egy menyegző van és egy üdvösség, nincs magánüdvösség. És aki ebben nem vesz részt, az elkárhozik. Nincs lélekvándorlásos öntökéletesítés, nincs alternatív üdvösség. Egyetlen Isten van, neki egyszülött Fia van, akinek egyetlen menyegzőt rendezett.

Miért csapjuk be magunkat? Tudjuk, hogy így van, Azt is tudjuk, hogy a végső valóság nem alternatív. Egy költőtől halottam: „Becsaphatatlanok vagyunk, hacsak magunk nem akarjuk, hogy becsapjanak.” Még rosszabb, ha mi magunkat ámitjuk olyan végső happy enddel, ahol a kárhozottak is táncra perdülnek és bevonulnak Isten udvarába, mert Isten a szeretet. Ez nem lenne szeretet. A szeretet ingyenesség, szabadság, nem kötelező, kizárhatom magam belőle. Tudjuk, hogy így van. Tudjuk, hogy lesz utolsó ítélet, hiszen mindent lemérünk, minden pillanatban ítélkezünk. Azt mondjuk, hogy ez jobb, amaz rosszabb. Mi címen, ha nincs végső jószág és végső rosszóság? Nem vesszük észre, hogy legelemibb megnyilatkozásunk is a végítélet erőterében mozog?

Ebben a példabeszédben az Úr Jézus még csak a szolgák meggyilkolásáról beszél, de nemsokára arról is szólni fog, hogy a szőlőmunkások megölik az egyszülött fiút. Ez a menyegző vérben köttetik meg. Jeruzsálembe még bevonul, mert vőlegénynek tartja magát. Nyilvános működése kezdetén így nevezi meg magát: a vőlegény. Veletek van a vőlegény (vö. Mk 2,19), vagyis az Isten, mert Izrael vőlegénye Isten maga. Felajánlja Jeruzsálemnek a békességet, de a Kálvárián a kereszt lesz a nászágya, ahonnan vére csorog le a földre. Így szerette az Egyházat. De valójában hol is volt ez a nászágya? Nem is a Kálvária hegyén, hanem a Seolban, az alvilágban, ahová az Istent visszautasító Ádám és ivadékai zuhantak! Amikor azt mondjuk a Hiszekegyben, hogy „*alászállt a poklokra*”, olyan szörnyűséget állítunk, hogy azt senki sem tudja teljesen felfogni. Oda a bűnbe esett ember zuhant. És most odamegy Jézus. Itt kezdődik a feltámadás. A Seol az az állapot, ahová Jézus alászáll, hogy az embert megmentse, felhozza oda, ahol az ő helye van, az Atyához, akinek házában sok lakóhelyet készített.

A király haragra lobbant. Elküldte seregeit és felkoncoltatta a gyilkosokat, a városukat pedig fölégette. (Mt 22,7) Ezt az evangéliumot már nyilván átítatta Jeruzsálem pusztulásának élménye. 70-ben felégették Jeruzsálemet, azóta Izraelnek nincs temploma és áldozata, de éppen akkor kezd rádöbenni az egyház arra, hogy a szentmise áldozat (ld. Zsid).

Az Isten ellen lázadó ember önpusztító. Nem a zsidóságra mondtam ezt, hiszen Izrael színe-java a boldogságos Szűzzel együtt kivonult a szent városból, és éppen belőlük lett az új Izrael, az Egyház. Véres történet ez. Valaki azt mondta, amikor a Jelenések könyvének magyarázatát hallgatta, hogy ezt a sok vért már nem bírja tovább. Bocsánat, hát nem ilyen a történelmünk ma, a kétezredik év előtt néhány esztendővel? Isten nem egy tündérvilágba szállt le, hanem ebbe a valós történelembe. A gyilkosság és a vérontás nem tőle van. Az csak emberi beszédmód, hogy Isten haragra lobbant, és azt jelenti, hogy nem vonja vissza az ő világrendjét és üdvösségtervét csak azért, mert egyesek visszautasítják, és nem mondja: jó, hát akkor legyen külön mennyországok, olyan örökkévalóság, amelyben ti vagytok a magatok istene, én pedig a kedvetekért hiányozni fogok belőle.

Aztán a szolgálók kimentek az útkereszteszödésekre, összeszedtek mindenkit, akit csak találtak, gonoszokat és jókat egyaránt. A lakodalmas ház megtelt vendégekkel. (Mt 22,10) Ez már Szent Pál kora, és az evangélium hirdetésének ideje.

Bejön a király a lakodalmas házba. Isten dicsősége betölti a templomot. Megszemléli a vendégeket. Nehogy menyegzős ruha nélkül találjon téged! Siess még meggyónni! Bűneid leglényegesebb rosszasága abban áll, hogy akadályozzák benned az ünneplést. A bűn ünneprontó. S ha megáldozol, tudd meg, nemcsak meghívott vagy, hanem választott is. Maradj a menyegzős házon belül és őrizd fehér ruhádat, amíg el nem jön érted az Úr, mert egy nap eljön. Az a biztos tudat, hogy megérkezik, mindent egészen más fénybe von. Az a keresztény, aki várja az Urat. Ha tudnám, hogy holnapután meghalok, mennyire másképp rendezném a holnapi és a holnaputáni napomat! Ha tudnám, hogy jövő vasárnap eljön az Úr, mennyire másképp viselkednék a következő héten! De hiszen eljön nagy hatalommal és dicsőséggel! Honnét tudom ilyen biztosan? Onnét, hogy eljött. Vagyis a történelem legnagyobb eseménye már végbement! Isten egyszülött Fia megtestesült, köztünk lakozott, értünk meghalt és feltámadt, és azzal búcsúzott tőlünk, hogy ismét eljön. Neki egy év annyi, mint ezer év, és ezer év annyi, mint egy nap.

Mit jelent a fehér ruha? Szokták találgatni: talán a megszentelő kegyelem, a jócselekedetek, a hit, a remény, a szeretet. Szerintem a menyegzős ruha a menyegzői állapotot jelenti. Azt az igen nehéz feladatot az Egyházban, hogy egész keresztény létünk alapvetően ünnep, az örökkévalóság ünnepe. Ezt elhinni, elfogadni és eszerint élni óriási feladat, a kereszténység talán legnehezebb feladata. Benne élni a mindennapok hajszájában, a kudarcok, a szenvedések tüzeiben, öregedve, megtörve, és mégis ünnepelni: levetni könnytől áztatott ruhánkat, és énekelni a választottak énekét: *Méltó a Báránynak, akit megölték, hogy övé legyen a tisztelet, a dicsőség és az áldás. (Jel 5,12)* A trónon ülőnek, a Báránynak és a Hét Lángnak imádás, dicsőség mindörökkön-örökké.

22. Isten országának ingyenessége

Amennyiben az utolsó vacsorán tárul fel Pünkösöd lángnyelveinek fényében, hogy Isten országa részvétel Isten szentháromságos életében: *Hozzá megyünk és benne fogunk lakni* (Jn 14,23), annyiban az *utolsó előtti* vacsorára is oda kell figyelünk, amelyet Jézus tanítványaival Betániában fogyasztott el.

Ezen a betániai vacsorán már jelen van az utolsó vacsora minden titka, de még fátyollal fedve, emberi gesztusokban, mozdulatokban, szavakban. Ha a mai szentmise gyökereit kutatjuk, talán idáig nyúlhatunk vissza. Ha még tovább megyünk, akkor a paradicsomkertbe kell érnünk, ahol Isten és ember mintegy közös asztalnál ültek. A bűn összetörte ezt a közös asztalt, s Ábrahám megvendégelte ugyan a titokzatos módon jelenlévő Urat, de Ábrahám nem ült egy asztalhoz Istennel. Bár Isten megvendégelte a pusztában vándorló Izraelt, ő maga nem ült egy asztalhoz Izraellel. Amikor azonban Isten egyszülött Fia megtestesült, Isten asztalhoz ült velünk.

Ez a legmélyebb intimitás képe. A valóságban nem a házassági egyesülés a legmélyebb egység, mert a létfenntartási ösztön mélyebb, mint a fajfenntartásé. És odaát nem lesz ágy, de lesz asztal: *Aki megnyit nekem, bemegyek hozzá és vele vacsorázom*. (Jel 3,20) Odaát nem nőülnek és nem mennek férjhez, de táplálkoznak Istenből és egymásból. Az asztal tehát a legmélyebb egység megvalósulása, hiszen Isten életét esszük és isszuk. Hogy az eljövendő világban is lesz valami étkezés, az egészen nyilvánvaló, hiszen a feltámadt Krisztus halat eszik. A zsidóknál a hal az eljövendő világ eledele. Az étkezésből a lényeg marad meg: egyetlen élet leszünk az Úrral és egymással. Nem valamiből élünk, hanem Istenből és egymásból, mert a személyes lét kenyere a másik személy. Jézus Emmauszban is megtöri a kenyeret, és ezzel utal a szentmisére.

Márk és Máté szerint ez az utolsó előtti vacsora a leprás Simonnak (aki nyilván meggyógyult betegségéből) a házában volt (ld. Mk 14,3-9; Mt 26,6-13). János megjegyzi, hogy ez Betániában történt, ahol Lázárt feltámasztotta halottaiból, de nem állítja kifejezetten, hogy Lázáréknál lett volna! *Márta szolgált, Lázár meg ott ült vele az asztalnál. Mária pedig vett egy font valódi nárdusból készült drága olajat. Megkenste vele Jézus lábát és hajával megtörölte*. (Jn 12,1-3) Egyedül Lukács nem említi a betániai vacsorát. Ezt az indokolja, hogy ő egy korábbi étkezéssel kapcsolatban már mindent elmondott. Arról az esetről van szó, amikor Jézus szintén Betániában volt, Márta szolgált neki és méltatlankodott, amiért nővére, Mária nem segített neki. *De az Úr így válaszolt neki: „Márta, Márta, sok mindenre gondod van és sok minden nyugtalanít, pedig csak egy a szükséges. Mária a jobbik részt választotta, nem is veszi el soha.”* (Lk 10,41-42)

Ez az egyetlen szükséges: az Isten országa. Isten országa pedig életegység a Szentháromsággal és egymással. A szeretet felette van minden hasznos dolognak, Isten országa az abszolút ingyenesség világa. Benne örök *sabbat* van, megnyugvás, pihenés az Úrban. Isten országa nem a hasznosság és eredményesség szálaiból szövődik, hanem Isten belső életéből. Lukács itt mutatja be Isten országának e lényeges vonását, melyet Mária megértett. Nekünk viszont de nehéz megtanulni az ingyenességet! Rámegy az életünk...

Figyeljük meg most közelebbről Máté, Márk és János beszámolóját, s keressük meg, hogyan vannak jelen ezen az utolsó előtti vacsorán mintegy elővételezve az utolsó vacsora titkai! Máté és Márk arról ír, hogy egy asszony drága és illatos olajat öntött Jézus fejére. János mintha kijavítaná, pontosítaná ezt a leírást, azt állítva, hogy Jézus lábára öntötte az olajat és hajával törölte. Ez nem véletlen javítás, hiszen a János-evangéliumban úgy kezdődik az utolsó vacsora, hogy az Úr mosni kezdi tanítványai lábát. Amit itt most Mária tesz, az előképe annak, amit az Úr fog cselekedni.

Jézus az apostolok lábát azért mosta meg, hogy tiszták legyenek, nem csupán testileg, hanem szívükben is. És mikor tisztul meg az ember a szívében? Amikor elfogadja, hogy Isten mossa fehérre életének szennyesét, amikor elfogadja, hogy Isten az ő lábától néz fel arcára, nem pedig a mennyekből, a magasból lefelé. Ez szívbeli változást követel. Amíg Péter tiltakozik, addig nem lehet köze az Isten szent Fiához. Amikor elfogadja, hogy Isten alázatos, sőt valójában egyedül ő alázatos (a szó eredeti jelentésében *humilis*, vagyis a humuszhoz, a föld porához lehajló), akkor már része lehet az Országból.

Jézus tiszta. *Ki vádolhat bűnnel közületek?* (Jn 8,46) Az ő lábát csak könnyekkel szabad öntözni, mert a könnyek nem azt tisztítják meg, akit érintenek, hanem akinek szeméből fakadnak, mert valójában forrásuk még mélyebben van: a töredelmes emberi szívben. Jézus tiszta. Az ő lábára nem víz kell, hanem illatos olaj, hiszen ő a Fölkent.

Az utolsó előtti vacsorán az ember olajjal keni az Isten lábát, az utolsó vacsorán pedig Isten mossa meg az ember lábát. Betániában az ember részéről az imádás és hódolat jele, az utolsó vacsorán Isten részéről a megbocsátás jele.

De van más közös vonás is a két vacsora között. Az utolsó vacsorán lesz nyilvánvaló Júdás árulása. *Péter odaszólt annak a tanítványnak, akit Jézus szeretett: „Kérdezd meg, kiről beszél.” Erre Jézus keblére hajolt és megkérdezte: „Uram, ki az?” Jézus így felelt: „Az, akinek a bemártott falatot adom.”* (Jn 13,24b-26a) Egymás mellett feküdtek körben, ezért nem láthatta mindenki. *Mihelyt átvette a falatot, Júdás nyomban elment. Éjszaka volt.* (Jn 13,30)

S ez az árulás már a betániai vacsorán valamiképpen a felszínre jön. Ezt írja János: *Az egyik tanítvány, az áruló Júdás, aki elárulta, méltatlankodott miatta: „Miért nem adták el inkább az olajat háromszáz dénárért (ez egy palesztinai munkásnak egész évi munkadíja), s miért nem osztották szét a szegények között?” De nem azért beszélt így, mintha a szegényekre lett volna gondja, hanem mert tolvaj volt: ő kezelte a pénzt és eltulajdonította, amit rábíztak.* (Jn 12,4-6)

Csak a János-evangéliumban van egyértelműen leleplezve Júdás a betániai vacsorán, mert az utolsó vacsorán egyedül ennek az evangéliumnak az írója, Szent János tudta egyértelműen, hogy ki az, aki elárulja Jézust. Ő látta ezt a sötét misztériumot. Úgy látszik, hogy aki Jézus keblén pihen, annak része lesz az Egyház legnagyobb sötétségeinek megpillantásában is. Jézus belevonja legbensőbb barátját abba a legsajátosabb szenvedésébe, ami az Egyházban éri: a szentségtörések, a bűnös papi, püspöki életek, a hívek, akik nem egészen hisznek, akik hideg szívvel mennek áldozni.

Márk ezt írja: *Néhányan bosszankodni kezdtek és rátámadtak az asszonyra. Ők is ugyanazt az érvet mondják, mint Júdás! Márkot Szent Péter keresztelte meg, s ő végig ott volt mellette mint tanítvány, még Rómában is, ősi hagyomány szerint Szent Péter igehirdetését írta meg evangéliumában.* A János-evangéliumból tudjuk, hogy Péter érdeklődött az utolsó vacsorán az áruló személye iránt. De azon az éjszakán ő maga is megtagadta Jézust, s később visszaemlékezve arra a sötét éjszakára, már nem nagyon különböztette meg saját lelkületét Júdásétól, ezért szerepelhet Márknál a *nehányan* kifejezés.

A Máté-evangéliumban ezt olvassuk: *Ennek láttára a tanítványok elégedetlenkedtek.* Ők ugyancsak Júdás szavait ismétlik. Máté az összes tanítványra kiterjeszti a júdási szemrehányást, hiszen mindnyájan elfutottak és magára hagyták Jézust, mert félték a hatalomtól; attól a hatalomtól, amelytől Júdás pénzt kapott. Így Júdás misztériumát, amely itt kezd feltárulni, egyrészt úgy kell tekinteni, mint az ő saját titkát, másrészt viszont fel kell fedoznünk magunkban, hogy bizonyos helyzetekben érvelésünk, gondolkodásunk olyan, mint az áruló Júdásé.

Abban azonban megegyezik a három evangéliumi beszámoló, hogy a méltatlankodók nem Jézusnak tesznek szemrehányást. Az asszonyt támadják, aki pazarol, aki nem a szegényekre gondol, de úgy, hogy Jézus is hallja. Jellemző ránk ez az indirekt kioktatása Istennek. Mi, emberek hajlamosak vagyunk azt gondolni, hogy Istennek néha nincs igaza. Mi jobban tudjuk, mit kellene tennie és mondania, és felháborodunk, mert nem azt teszi, nem azt mondja. Isten

gondolatai azonban nem a mi gondolataink. Isten országa nem e világból való, Isten országában semmi sincs e világból! Isten annyira transzcendens, annyira felülmúlja a teremtett világot, hogy a vele való kapcsolatban totálisan meg kell halnunk, hogy beléphessünk az ő országába! Nem elég csupán a bűnről lemondani! A keresztény aszkézisben egyeseknek a szép házasságról kell lemondaniuk, hogy szüzességben éljenek, másoknak a házasságban talán éppen a lényegről. A transzcendens Istent nem lehet úgy átölelni, hogy közben ebből a világból élünk. Nekünk itt nincs maradandó városunk. Maga a haldoklás folyamata mutatja, hogy ki kell fordulnunk önmagunkból, hogy átléphessünk az ő világába. Őt nem hozhatjuk ide, ebbe a világba, amely elmúlik, hanem nekünk kell átmennünk az ő világába.

Márta is kioktatta az Urat, bár ő azért őszintébb volt. *Uram, nem törődöl velem, hogy húgom elnézi, hogy egyedül szolgáljak ki? Szólj neki, hogy segítsen nekem.* (Lk 10,40) És az Úr akkor is, most is védelmébe veszi Máriát, mert Mária itt az egy szükségeset képviseli, a legszükségesebbet, a mi abszolút jövőnket, Isten országát, amely tiszta szeretet. Másra nincs szükségünk, biológiailag élni sem szükséges, de örökké élni igen.

Az ember zseniális bűnöző. Bűnével mindig a lényegét rontja le, sohasem a lényegtelen. Bűnös szavaival, de bűnét mentegető, takargató szavaival is a lényegét mondja ki, bár akaratlanul: Jézusnak nem szabadna megengednie ezt a pazarlást. Csakhogy a szeretet lényege éppen a pazarlás. (Természetesen nem anyagi, gazdasági értelemben.) Júdás a szegényeket emlegette, mintha gondja lett volna rájuk, pedig tolvaj volt.

Ezzel Szent János, illetve az evangélisták bizony megkérdőjeleznek minden hasonló alapú érvelést, legyen az a legkeresztényibbnél látszó is: „Nem vállalhatnak Magyarországon a családok sok gyermeket, mert nem lesz mit enniük.” A Szentlélek erre azt mondja: Azért beszélsz így, mert tolvaj vagy! Te kezeled a pénzt és ellopod! „A pápalátogatás elszegényíti az országot.” Ezt is tolvajok mondták! „Minek templomokat építeni, amikor egyre több a hajléktalan, akinek nincs fedél a feje fölött.” Ezt is tolvajok mondják, akiknek a legkevésbé sem a hajléktalanokra van gondjuk. Ezekben a kérdésekben messze nem gazdasági ügyről van szó.

Az Úr Jézus szegényen élt, a szegénységet hirdette, és a szegényeknek ígérte az Isten országát, aki ugyanis máshoz is úgy ragaszkodik, mint a szeretethez, az nem mehet be az Isten országába. Aki lélekben nem szegény, az önmagát zárja ki Isten országából, amely tiszta szeretet. Erről a tiszta szeretetről alig van fogalmunk, csak a jelzései jutnak el hozzánk. Sokat beszélhetünk és elmélkedhetünk a szeretetről, de amikor megérinti szívünket a túlvilágról jövő szeretet (a szeretet mindig a túlvilágról jön, nem az állatvilágból való), akkor a lélegzetünk is eláll.

János megjegyzi: *A ház betelt az olaj illatával.* (Jn 12,3) Jézus a Szentlélekkel felkent Messiás. Jézus illatot árasztó ember. Ennek a férfinak egész élete Isten és Isten szerelme; nem ismer más törvényt. Ahol ő van, ott érződik e kenet illata. Amikor azt írja Szent Pál, hogy benne teremtett mindent az Atya (vö. Kol 1,16), akkor azt is kijelenti, hogy a megtestesülés kenetétől illatos a világmindenség.

Olvassuk csak el a Teremtés könyvének első fejezetét! Isten mindenre azt mondta, hogy jó. Ez azt jelenti, hogy Isten oldaláról nézve jó és szép. Azért teremtette a világot, hogy az ő Fia megtestesüljön és benne az embereket felvegye a Szentháromság életébe. A teremtés Karácsonyban fogant. A teremtett világban a csillagvilágoktól a vírusokig maga a létezés jó és szép, mert a megtestesülésért van. A Szentírás kijelentése szigorúan a hit tárgya, ebben a világban ugyanis nem tapasztaljuk azt, hogy minden jó. Tudjuk, hogy a bűn sok rosszat okozott. De ha nem lett volna bűn, akkor is megcsúsztatna egy hegy és kiáradhatna egy folyó, és emberek halnának meg. Az ember nem volt halhatatlan, erről szó sincs a Szentírásban, csak ezt a halált nem ismerte, amelyet a bűn után megtapasztalt, ezt a félelemmel és bizonytalansággal teljes halált, a rothadás szégyenét, a megsemmisülés miatti rémületet. A világ, mivel nem Isten, esetleges, az Isten oldaláról nézve azonban igenis jó, és mi képesek vagyunk az ő oldaláról nézni a világot. Ez a hit legnagyobb teljesítménye. Mert Karácsony óta, Betlehem éjszakája óta tudjuk,

hogy az ő szent Fia megtestesült, a világ tehát ezért van. A szeretett Fiú, az Egyszülött, a Választott az, akiben fennáll a mindenség, mert az Atyaisten nem engedhet és nem akarhat egy olyan világot, amelyből hiányoznék az, akit ő szeret.

A teremtett világ pazarlás. Nem csupán abban az értelemben, hogy „elméretezett”, hogy itt van ez a kis bolygó, a föld, rajta a penészrétegni élet, és mindössze pár százezer éve az ember, körülötte pedig galaxisok és csillagmilliárdok. Nem csak ez, hanem az is pazarlás, hogy Istenen kívül egyáltalán van létezés. Hiszen ő tökéletesen elég önmagának, az ember nélkül is teljes az ő boldogsága. Mégis boldogítani akar minket. Ebben az értelemben a létezésre ki van öntve az isteni nárduszolaj. És ha néha nem érzed, akkor tekint Jézusra. Az ő közelében illattal telik be a mindenség. Az ő drága teste, pszichéje, belső világa fel van kenve a Szentlélekkel, mindent átjár benne a szeretet az Atya iránt és irántunk. És mi, megkeresztelt emberek, megkaptuk ezt a kenetet, a Szentlelket.

Szent János írja, hogy mi a Szentnek, az Istennek a kenetét kaptuk, és mindent tudunk. Más tanítóra nincs is szükségünk. Bármire is tanítson az ő kenete, az igaz, és nem hazugság (vö. 1Jn 2,27). Isten belső életéből, a szeretetből részesültünk. Életcélunk, hogy a kenet kiáradjon belőlünk és áthasson mindent. Ez nem kenetesség, az isteni kenet karikatúrája, amikor szavakban és mozdulatokban mintegy betanulunk valamiféle jámborságot. Más a kenet: a tiszta szeretet.

Egy emberi kapcsolatban az ingyenes szeretet és annak a jelei a kenet. Ahol ünneplik a szeretetet, ahol szinte rítusa van egy találkozásnak, bár semmi nincs kiterelve, nincs benne semmi mesterkéltég, eltűnik az egyik és eltűnik a másik is, és jelen lesz Isten. Ez sokszor hiányzik a mi kapcsolatainkból. Nincs bennünk kenet. Mindig el akarunk érné valamit. Mérhetetlen rombolása az Isten országának, amikor például az emberi kapcsolatokra építik rá a mosószeres árusítást, egy gazdasági hálózatot. Lehet, hogy naivul belekeveredtetek ebbe a szoros értelmében infernalis, pokoli világba. Hagyjátok ott!

Sok keresztény családból hiányzik a kenet és annak illata: az ingyenes tettek pazarlása. Elfelejtettétek, kimaradt már az életekből? Mindig vártok valamit a másiktól? Higgyétek el, a pazarlás, önmagunk pazarlása teszi illatosá a családi otthont. És azokból a szerzetesházakból, amelyekben nincsen kenet, amelyekben nincsen illat, eltűnnek a hivatások. Lehetnek ott elméletek, hivatkozhatnak a II. vatikáni szent zsinatra, mindenféle emberi értékre: ahol nem érzi a fiatalság ezt a kenetet, a kolostor sajátos szentlelkes illatát, onnét menekül.

Alabástromedényben valódi s igen drága nárduszolajat hozott (az asszony). Feltörte az alabástromot és Jézus fejére öntötte. (Mk 14,3) Az alabástromedény a mi emberi testünk, maga az ember. Csak ha eltörik az edény, akkor árad ki az illat. Ezért nagyon sok szent temetések a holttestéből nem hullaszag áradt, hanem illat, most a huszadik században is. Testileg mutatkozott meg az, amiről beszélek. De még inkább kiáradt a Lélek valami óriási erővel abban a rendházban, abban az egyházközségben, ahol eltemették a szentet. *Temetésemre tette, hagyjátok* – mondja Jézus. Íme az utalás az utolsó vacsora végső nagy tette, az oltáriszentség alapítására. Micsoda kontraszt! Mindenki örül ezen a vacsorán, csak Jézus lelkében van valami nagy sötétség. Temetésről beszél, mert úgy sejti, hogy neki fognak rontani, mint farkasok a báránynak. Érzi, hogy közeleg az óra, amikor erőszakos halállal fog meghalni, s talán temetésben sem lesz része. A zsidó ember rettegett attól, hogy nem lesz megkenve a teste. Jézus testét nem is kenték meg temetésekor – az ünnepnap előtti sietség miatt –, hiszen az asszonyok Húsvét hajnalán éppen azért mentek a sírhoz, hogy pótolják az elmaradt megkenést.

Csak ha megtöretik a testünk, emberi életünk, és ha ezt hagyjuk, ha ebbe belenyugszunk, ha minden hatalomról lemondunk, akkor árad ki belőlünk az olaj, a kenet, az illat. Ettől lesz otthonos a világ. A Jézus megtört testéből kiáradó irgalom kenetétől olyan csodálatos a katolikus Egyház. Mindent túlhalad az irgalmasság nárduszolajának illata. És Szent Pál a hívekről, rólunk is állítja: *Ti Krisztus jó illata vagytok. (2Kor 2,15)*

Nem véletlen, hogy egy asszony volt, aki Jézus lábát megkente. Húsvét hajnalán is éppen ők indulnak kenettel a sírjához. Meggyőződésem, hogy Isten gondolata, szándéka az, hogy elsősorban a nők kezében legyen a nárduszolajjal telt alabástromedény, hiszen ők az élet hordozói, a szeretet ingyenességének, abszolút voltának megjelenítői.

Az az ősi szokás, hogy az életet jelképező vízzel locsolják meg az asszonyokat, lányokat Húsvét másnapján, mára egészen elveszítette eredeti jelentését, hiszen szinte mindenütt kölnit használnak már locsolkodásra. Ez viszont adott egy jó ötletet: mint pap nyilván nem locsolkodom, ellenben az idén Medjugoréból hozott illatos olajat szenteltem, az asszonyokat, lányokat és szerzetesnővéreket Húsvéthétfőn kihívtam az oltár elé, és keresztet rajzoltam homlokukra, e szavak kíséretében: „*Tegyen téged az Atyaisten szent Fia feltámadásának hírnökévé a Szentlélekben.*” Mert mindig ők voltak az elsők, akik befogadták Isten titkait, és általuk árad szét az illat a családban és az Egyházban is. A szeretet ingyenességének tanúi ők, az emberteremtésben Isten társai, a megtestesülés lehetőségének átérzői. Ezért nem az a hivatásuk, hogy ott legyenek az apostolok sorában, hanem hogy Jézus lábánál üljenek, kezükben alabástromedénnyel és nárduszolajjal, törekénységük nagy odaadásában, az anyaság vagy a szüzesség életet pazarló ingyenességében.

Most volt nálunk vendégségben egy család, ahol az édesanya a hatodik gyermeket várja. Csodálatos ez a pazarlás, akárcsak a szüzesség, amely bizonyos értelemben a legnagyobb pazarlás. Amikor egy elegáns, tehetséges fiatalember, vagy egy csinos és okos lány, aki után milliók kapkodnak, egészen átadja magát az Úrnak. E nélkül a pazarlás nélkül azonban nincs Egyház. Megtört testükből árad ki az illat.

De nekünk, papoknak is felkenték a kezünket illatos olajjal a papszenteléskor, mi pedig krizmát kenünk a megkereszteltre. Szent Pál írja: *Atyád csak én vagyok, mert én adtam neked életet a keresztségben.* (vö. 1Kor 4,15) A pap tehát atya, de anya is. Az ő hivatása, hogy felkenteket adjon az Egyháznak, és maga is úgy éljen, mint aki fel van kenve Szentlélekkel. Ezért írhatja Szent Pál: *A szülés fájdalmait szenvedem értetek.* (Gal 4,19) Az igazi papi élet sem lehet más, mint összetört alabástromedény, amelyből szétárad az illat.

Hetven évvel ezelőtt az egyik legszebb alabástromedény, a „napba öltözött ember” edénye tört össze itt nem messze, az egyetemi templomban, amikor Prohászka Ottokár püspök leroskadt a prédikáció közben. Hetven éve ennek, s még mindig érződik a kenet és az illat. Ha mi, papok, nem az ő művét folytatjuk, hanem politizáló papok leszünk vagy szent aktivisták, mi lesz velünk és a szent néppel? Szándékosan nem válaszoltam az *Igen* körkérdésére, hogy mit várnak el tőlünk, papoktól a hívek. Ez ugyanis teljességgel mellékes. Egyedül az a fontos, hogy Jézus Krisztus mit vár tőlünk. Felkent minket erővel és Szentlélekkel, hogy mi is erővel és Szentlélekkel kenjük fel az embereket, és hogy mi magunk legyünk azok, akikből kiárad az illat az igehirdetés által.

A magyar Egyházat Prohászka Ottokár elárasztotta kenettel és illattal. Ennek itt vannak a nyomai, s egy boldog, új kereszténység kezdete lehetne, ha visszatálnánk e nagy tanítóhoz. Amennyiben viszont eltávolodunk ettől az örökségtől, annyiban csak marakodó csordák lesznek, gögös gyülekezetek, aposztata papok, Júdások, széttépett közösségek.

A nagy püspök naplójában olvassuk a következő sorokat, melyek megvilágítják, milyen az a lélek, akiből árad a kenet illata. Tanuljunk tőle! „*Ma megint írok; írhatok is, mikor félsötétben visszajöttem az én lilimos erdőcskémből, e rózsaligetemből, ahol az Úrral tárgyalok. Eltárgyaltam azt is, hogy nekem kell az első adorátornak lennem; hogy ki kell nyújtózkodnom lélekben az egész diecézis (egyházmegye) fölé; rá kell omolnom. A lélek azt bírja, az ki tud nyújtózkodni Dobogókőtől egész Baracsig. S azután, ahol ez a kifeszített lélek éri az Oltáriszentséget, ott sebe támad, rózsza nő ki belőle, kiszökik az érzelmek égbeszökő gejzírje, s imád s örvend és lejt és énekel, és – tota deficit. Kiadja a lelkét.*”

Máskor ezt írja: „*Memória passionis az Oltáriszentség. A passió Domini (az Úr szenvedése) mégis csak a legnagyobb esemény, s nagyobb, mint a vízözön s mint a világháború; s az*

emberiségnek ezt kell legmélyebben lelkébe vésnie. Folyton emlékezni, hogy mit szenvedett az Úr, s minden vércseppjét külön imádni, külön liturgiával. Bruxellesben van a Szentvér-kápolna s Parisban a Töviskoszorú-kápolna, s az egyházban van a nagy áhítat olajillata. Jézus is mily pietással volt a passzió (szenvedés) iránt! Istenem, mily pietással! S hogy az Oltáriszentséget in »memoriam passionis« rendelte. Lehet-e finomabb vonatkozás s emlékeztetés s figyelmeztetés? Minden liliumom, minden rózsám kápolnám falain s a Butzenscheibenek mindmegannyi sziporkázó napja mind ezt ünnepli, s a dómok s a vizek a templomos hegytetők körül!”

23. A sötétség és a nyugalom órája

Hat órától pedig sötétség lőn az egész földön kilenc óráig. És kilenc óra tájban kiáltá Jézus nagy szóval mondván: „Éli, Éli, lamma szabaktáni?” Azaz: „Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engem?” (Mt 27,45-46)

Máté evangéliumában maga a sugalmazó Szentlélek akarja, hogy a kereszt felállításától az Úr halálának pillanatáig eltelt időben, az ő keserű agóniájának három óráján keresztül sötétségben maradjunk. Isten első szava a teremtéskor: *Legyen világosság*, vagyis élet, létezés. És most, hogy az Élet haldokol a fán, az őskáosz sötétsége tör elő, a nemlét teljes értelmetlensége. Ebből a háromórás sötétségből nekünk is részünk lesz. Isten nagy ajándéka ez; s ilyenkor a kereszt tövében kell maradnunk. Be kell vallanunk, hogy már semmit sem látunk igazán: Jézust sem, Jeruzsálemet sem, az Egyházat sem, magunkat sem, az ellenséget sem. Az ég és a föld is sötét. Mintha Szent Máté csak azt készítené elő hatalmas erővel, hogy ne nézzünk, ne lássunk, csak hallgassunk majd a szavakra.

Az arra menők káromolták: „Hej, ki lerontod az Isten templomát és harmadnapra felépíted azt, szabadítsd meg magad, ha Isten Fia vagy, szállj le a keresztről!” Hasonlóképpen a papi fejedelmek is az írástudókkal és vénekkal együtt csúfolva mondták: „Másokat megszabadított, önmagát nem szabadíthatja meg, ha Izrael királya, szálljon le most a keresztről és hiszünk neki. Az Istenben bízott, szabadítsa meg most, ha akarja, őt, mert azt mondotta, hogy az Isten Fia vagyok.” (Mt 27,40-43)

Jézus hallja a szavakat. Ezzel a káromlással az emberek Jézus Szívét sebzik fel, mert az Atya és a Fiú kapcsolatát emlegetik. *Ha Isten Fia vagy... Ha benne bíztál...* A szeretet nem így működik. A szeretet olyan ingyenes, hogy bele lehet és bele is kell halni.

Jézus a 22. zsoltárt idézi. Nem tudja végigmondani, mert fáradt, mert teste láztól ég. S bár e zsoltár végén a remény szava hangzik fel, azért Jézus mégiscsak megdöbbsent minket a kiáltással: *Istenem, Istenem, miért hagytál el engem?*

Az igazi szeretet legmélyén itt a földön ijesztő szakadék van: Miért hagysz el? Ettől még nem tagadjuk meg a szeretetet, Istent. Isten szeretetébe, mint rémületes örvénybe veti most bele magát Jézus. Ami közöttük van, Jézus és az Atyaisten között, az a legteljesebb mértékben érthetetlen. Ez a szeretet nem olyan, mint a miénk, amely követel, elvárásokat támaszt és bizonyítékokat vár. Ebben a szeretetben öröktől fogva jelen volt valamiféle halál. Az Úr Jézus az ő emberségében éli most ezt át. Ki tudná ezt magyarázni, ki tudná megfejtetni? Jézus és az Atya kapcsolatát nem lehet feltárni. Itt el kell felejteni minden okos szót, amelyet a maga helyén hallottunk teológiai órákon. Azt megmondani, hogy kije az Istennek Jézus és Jézusnak az Atya, azt senki sem tudja. Ez a történelem és az örökkévalóság csúcspontja. Itt minden érthetetlen és minden érthető lesz.

A szeretetben az ingyenesség most a halált követeli Jézustól. Jézus mer belehalni az Atya szeretetébe. És ekkor hirtelen világosság lesz a mindenségben. Elhangzott az utolsó szó a Fiú részéről. Az Atya most hallgat, majd Húsvét reggelén válaszol. A szeretetbe bele kell halni. És csak a szeretetben lehet feltámadni. Az evangélista azt akarja, hogy ezt nézzük, és hitet, erőt merítsünk belőle.

A kereszténység elsősorban ez a nézés. Amikor kezd világosodni a Golgotán, akkor Jézus már halott Szent Máté evangéliuma szerint. Ezt a véres istenarcot nem akarom elfelejteni morális kérdések tárgyalása közben, sem a Parlamentben, sem az utcán, sem Szilveszter éjszaka, sem a Balaton partján! Ez a véres arc a mi hitünk! Nem ideológia, nem eszmény, nem az emberhez leszállítható horizontális erkölcsan. Ez a véres, töviskoronás istenarc sértse fel lelünköt, mikor hozzánk hajol.

A jeruzsálemi templom kárpitja kettéhasadt. Vége a templomoknak, nincsenek többé. *Ecclesia* van, Szentegyház. A századosban a pogányság megtér: *Ez valóban Isten Fia volt!* (Mt 27,54) És most kezdődik a temetés. A nagy nyugalom órája ez. Azután hazamegy Arimateai József is, Nikodémus is, csak Mária Magdolna marad ott és a másik Mária, akik *ott maradának a sír ellenében ülven.* (Mt 27,61)

24. Isten országa és a kozmosz

Isten országa kiterjed az anyagi világra is, hiszen nem csak bennünk és közöttünk van, de egy nap Isten mindent újjáalkot.

Hol érintkezik az anyagi világ Isten világával? A megtestesülésben, amikor a Szentlélek erejéből Mária méhébe fogadja az örök Igét, a második isteni Személyt, akinek ezzel megkezdődik emberi élete. Nem felveszi a test ruháját, hanem valóságos emberré lesz. A magzat Jézus az eljövendő anyagvilág záloga. Ezért hangzik fel Mária ajkán: *Magasztalja lelkem az Urat!* (Lk 1,46), ezért zeng az angyalok éneke: *Dicsőség a magasságban Istennek!* (Lk 2,14), és csendül fel Simeon esti himnusza: *Most bocsátod el szolgádat, Uram!* (Lk 2,29)

Isten Fia soha nem veti le emberségét. A második isteni Személy az egész isteni örökkévalóságra vállalja emberi természetét. A Fiúisten testében magára vette az anyag egy részét, és beemelte Isten személyes életébe. Amikor Jézus nézi a világot, akkor Isten nézi a világot, és amit ő szépnek tart, az nem múlhat el. Amit az Atya Fia szépnek tart: Galileát, a napfelkeltét és napnyugtát a Genezáreti tavon, a gyermekeket, akiket ölébe vett, Názáretet, a zsinagógái ünnepet, végső soron ezt az egész univerzumot, az nem múlhat el, mert neki, az Atya Fiának tetszik. Amit ő megsiratott, az nem lehet a pusztulás. A templom, ha szellemi módon is, és nemzetének kincsei az örökkévalóságban valamiképpen megmaradnak. Lehetetlen, hogy az Atya az ő Egyszülöttjének ne adja oda mindazt, amiért valaha sírt: barátját, Lázárt, akit feltámasztott, de ismét „elaludt”. Amit ő megtapintott: az ácspadot, a fát, az eszközöket, azok valamiképpen örökkévalósítva lesznek. Ha egy tövis vagy száka beleszúrt az ő kezébe, azzal Isten kezét szúrta meg, de ettől még nem lett átkozott, hanem Jézus testével érintkezve mint anyag Isten dicsőségének személyes körébe került. Lehetetlen, hogy ez a világ elmúljon, mindenestül felégjen. Erről szó sincs. A megtestesülés miatt az anyagnak van jövője.

Az Úr temetésének és sírban nyugvásának órái csodálatos órák. Nem adhatta az Atya rothadásnak az ő Szentjét, hanem feltámasztotta. Az ő földi teste feltámadása után nem maradt a sírban, ez abszurdum lenne, és ellentmondana az apostolok tanúságának. Jézus nem kapott más testet a feltámadásban: földi testét dicsőítette meg az Atya a Szentlélekben. Most már sejtem, hogy az üres sírról szóló tanúságnak van mélyebb mondanivalója is az eddig már megértett üzenetnél: Jézus halott teste alakult át a feltámadásban dicsőséges testté. Azt a testet, amelyet levettek a keresztről és a sírba helyeztek, az Atya feltámasztotta, és meg is dicsőítette, nem erre az életre, hanem az eljövendőre. Tehát a világ egy darabja, Jézus teste és benne a különböző elemek: a foszfor, a kén, a hidrogén, az oxigén Isten dicsőségében van! Az anyagi világban egyetlenegy változás állt be a teremtés óta: Jézus testének megdicsőülése, örökkévalósítása. Jézus testében már nem változik az anyag, mint földi életében, hiszen az emberi test anyaga hét év alatt teljesen kicserélődik, hanem Isten személyes légkörének, dicsőségének részese mindörökké. *Mert benne teremtett mindent (az Atya) a mennyben és a földön: a láthatókat és a láthatatlanokat, a trónusokat, uralmakat, fejedelemségeket és hatalmasságokat. Minden általa és érte teremtetett. Ő előbb van mindennél, és minden benne áll fönn.* (Kol 1,16-17) Ez a minden nem csak az embereket jelenti, hanem szó szerint mindent, ami nem Isten, hanem teremtmény. Jelenti a csillagvilágot is. Nem tudjuk, hogy milyen lesz az új univerzum, amikor Isten mindent megújít, de az bizonyos, hogy meg fog újulni Jézus feltámadott testének mintájára, mert minden a megtestesült Fiúban teremtetett. Nem a bűn hozta le Krisztust a földre. A legnagyobb rossz nem lehet oka a legnagyobb jónak. A szent megtestesülés a világ célja, oka, értelme és jövője!

Természetesen mindez most még nem látszik, ezt nem lehet tudományosan kimutatni, mert ez a világ létezésének gyökere. A világ ajándék, Isten ajándéka az ő egyszülött Fiának és nekünk, akiket benne fiává fogadott. Ugyan melyik tudomány tudná kimutatni egy ajándékról, hogy ajándék? A világ kezdettől fogva ajándék, de ezt csak az ember tudja felismerni,

megköszönni. A bűnös ember azonban nem köszönte meg, és ezzel profanizálta a világot. Ezért esett ki Éden kertjéből, ezért „zárta ki” őt onnét az Úr. Az Édennek, vagyis annak a kozmosznak az emléke, amelyben Isten ott jár, mégis tovább él a bűnös ember szívében. Ezért megengedte Isten, hogy a bűnbe esett ember templomot, szentélyt, oltárt építsen, szent ligetet létesítsen, hogy elkülönítse a profán világot a szenttől, hogy majd egy nap az egész kozmosz ismét templom, szentély, oltár legyen az ő megtestesült Fiának, amikor dicsőségben újra eljön.

A bűn profanizálta az anyagvilágot. Ezzel az ember kivette a világot krisztológiai, pneumatikus, vagyis szentlelkes kontextusából, ezért az meg van fosztva eredeti értelmétől. Az anyagi világot nem értjük többé, egy Szent Ferenc értette legfeljebb, aki újra ártatlan istengyermekként járt a világban. A világ jó, de csak az Isten szemével nézve! Ezt a szemet kapja meg a hívő ember, s látni kezdi eredetét és rendeltetését a megtestesülés titkában.

A megtestesült Ige Megváltónk is lett, mert mire eljött a földre, már megváltásra szoruló emberiséget talált. A megváltásban helyreállította a világ eredeti rendeltetését, éppen az ő szentséges testében, és beteljesítette feltámadott testében. Az apostolok húsvéti tapasztalata végidőket érintő tapasztalat. Az ezer esztendő elkezdődött. Ez az Egyház ideje, az első feltámadásé, amikor vízből és Szentlélekből újjászületünk, amikor a szentségekhez járulhatunk, amelyekben egy titokzatos, új világ kezdődik, főleg az oltáriszentségben. Felmutatjuk a kenyeret és a bort. Itt vannak még a régi világ látható, ízlelhető, tapintható minőségei, de bennük már a világ örökkévalósított darabja, a feltámadt Krisztus teste van jelen. A szentségekben Isten hatalmas erővel akar belesodorni minket az eljövendő világba. Az oltáriszentség a világ középpontja, a világ jövője, az, amelybe egykor a teremtő Atya szavára átfordul a mindenség! Az eucharisztia nem fekete lyuk, hanem „fehér lyuk”! Krisztus az, aki magával vonja a benne hívőket testestől-lelkestől. A mi feltámadott testünk a végítélet után nem lebegni fog az űrben, hiszen maga a mindenség is „feltámadásban” részesül. *Mi új eget és új földet várunk, amely az igazság otthona.* (2Pét 3,13)

Egy nap az egész kozmosz Isten országa lesz. De már ma is megvalósul ebből valami ott, ahol megélik az istenkapcsolatot, amely az Ország kezdete, ahol olyan szeretetkapcsolatok vannak, amelyek Istenben születnek. Egy ilyen család, testvéri közösség már kezdi átítatni az új világ világosságával a családi otthont és a kolostor épületét is. Bár még alá van vetve a múlandóságnak, de a szobák és a folyosók már le vannak mosva Isten imádásának és a színtiszta szeretetnek hullámaival. Átjár mindent a szentség, mint a tömjénfüst, amely csak múlandó jele az imáadásnak. Ahogy bemegy az ember egy családi otthonba vagy egy kolostorba, megérzi, ha valóban létezik ott ez az új világ. Ezért csodálatos egy templom, egy búcsújáró hely, ahol az Isten országát élő emberek beleviszik, belesodorják a világot eljövendő sorsába. Ezért a katolikus és ortodox Egyház, vagyis Krisztus ősi, egyetemes Egyháza megáldja a parazsat, a tüzet, a füstöt, a tömjént. Kell, hogy gyertyák égjenek, amelyeket a méhek készítettek. A kenyeret és a bort, az olajat és a vizet, és a többi elemet mind bevonja a végső feltámadás sodrásába. Templomszenteléskor az Egyház megszenteli a maltert, a meszet, a követ – ez a kereszténység lényegéhez tartozik, ez a feltámadás realitása, amely elkezdődött Húsvét hajnalán. *Új eget és új földet várunk.* (2Pét 3,13) Várjuk? Záloga, vagyis egy része, kezdete már itt van bennünk.

Ennek az új világnak jeleivel, az oltáriszentség jeleivel – ahogyan Szent Ferenc mondja – köszöntelek titeket és búcsúzom tőletek.

A költészet, a zene, a festészet, ha magasrendű, ha őszinte, könnyekből és szenvedésből születik. Azt mondani egy költőnek: írj még ilyen verset, azt jelenti: szenvedj tovább. Azt mondani egy jó édesanyának: maradj ilyen jó édesanya, egy jó barátnak: maradj ilyen hűséges barát, azt jelenti: szenvedj tovább. Az igehirdetőtől azt kérni: beszélj tovább, azt jelenti: szenvedj tovább. Szenvetés nélkül semmi maradandó nem születik e világra. Szeretném megköszönni azt a sok imádságot, amellyel fenntartjátok ezeket a beszédeket, amelyeket én is úgy kapok, mint ti,

csak én azt is látom, hogyan keletkeznek. Látom a pusztát, hetente szorongva viszem oda az Úr elé az árpakenyereket és a halakat, és az Úr mindig megszorítja értetek és nektek.

Az emberi szív szenvedésein keresztül készül egy igazi szentbeszéd. De ez a szenvedés édes, mert ha az Úr igája is édes, milyen édesek akkor a szavai? Ha egy pap huszonöt év alatt egyszer sem érzi meg ezt, akkor tegye le a stólát a hívek előtt. Adja meg a mindenható Isten az én paptestvéreimnek és nekem is, hogy utolsó lehetőségünkig, amíg csak beszélni tudunk, hirdessük az eljövendő világot Isten egyszülött Fiában, a mi Urunkban, Jézus Krisztusban.